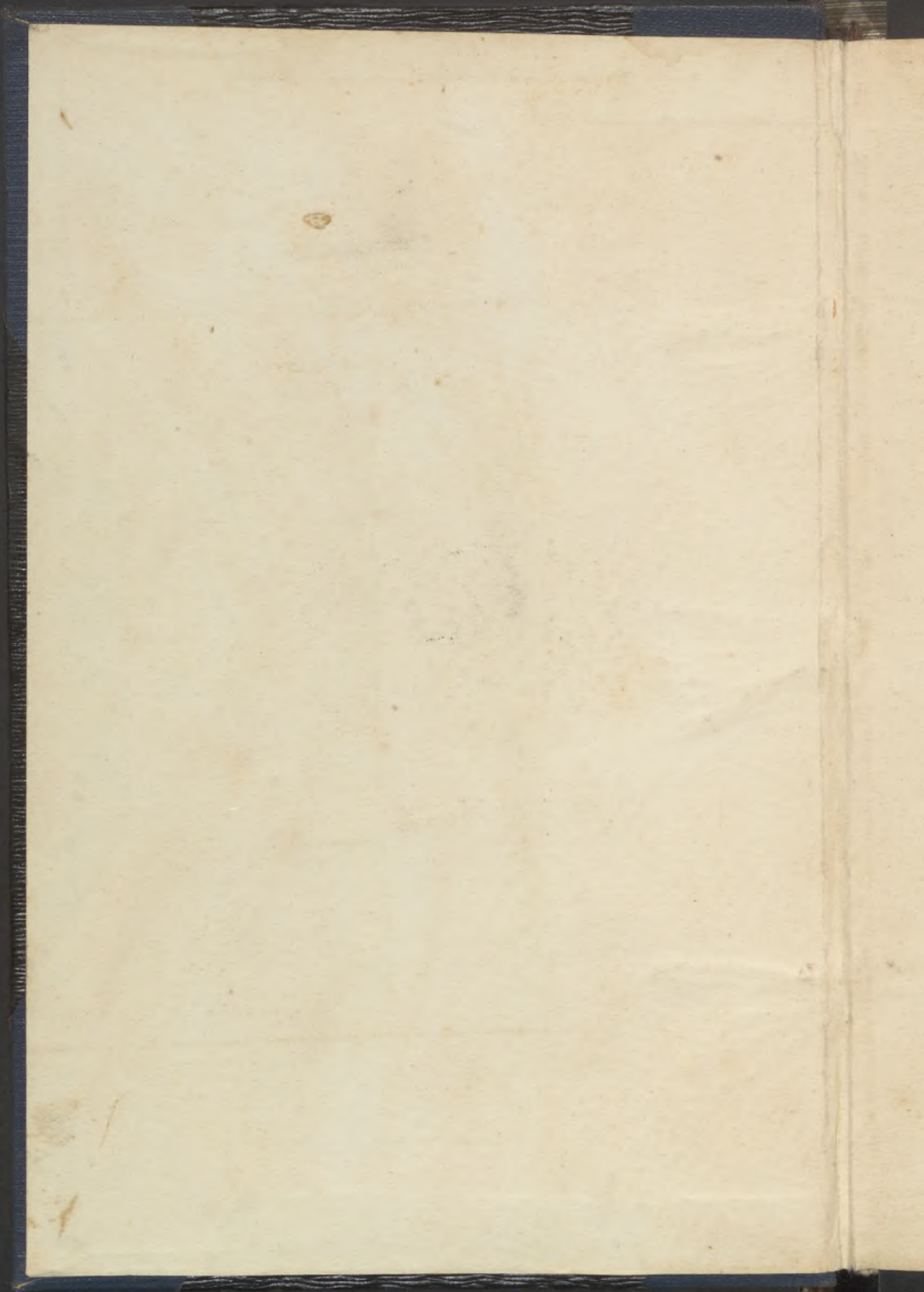

M
70.584

OSZK

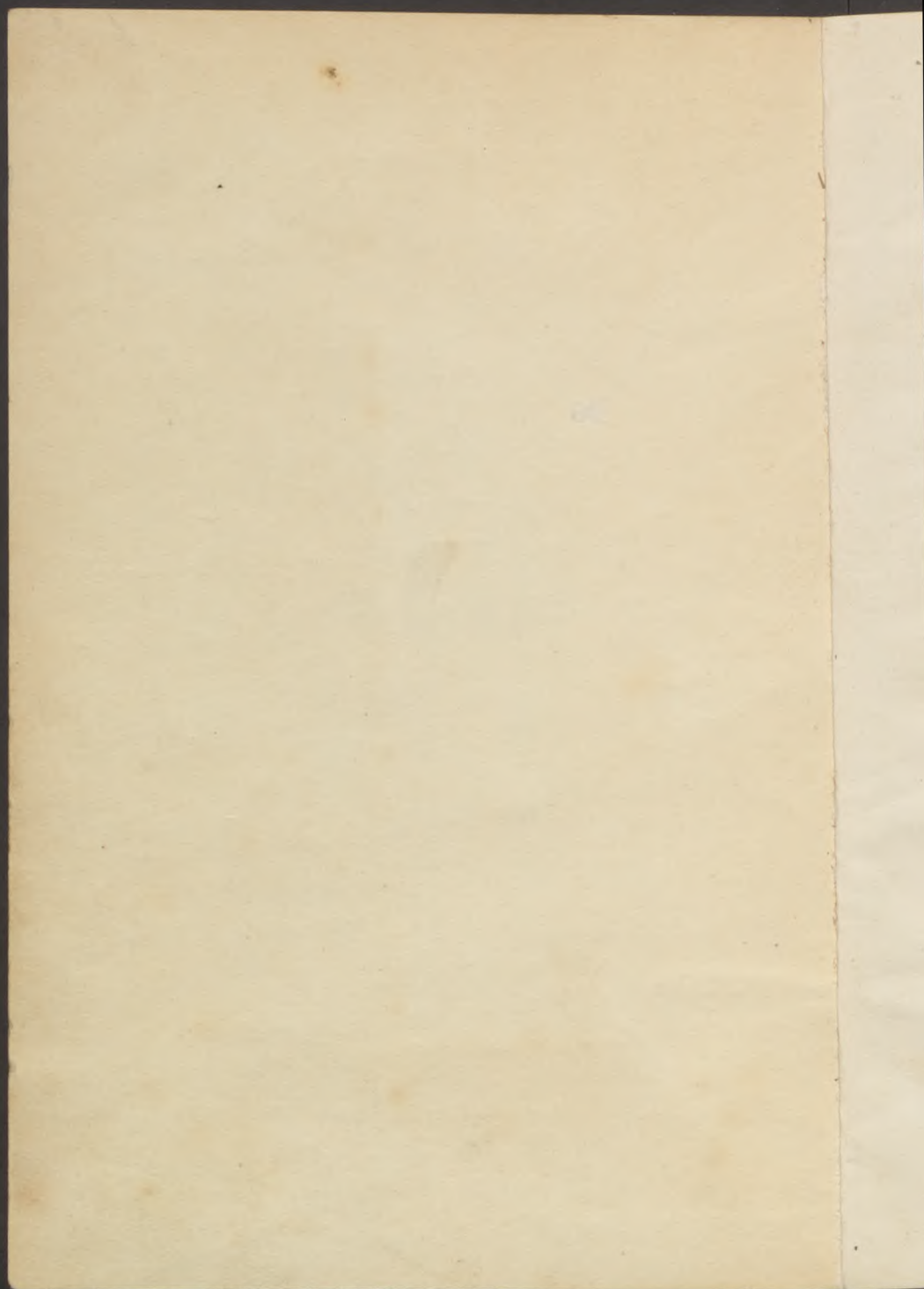
.....

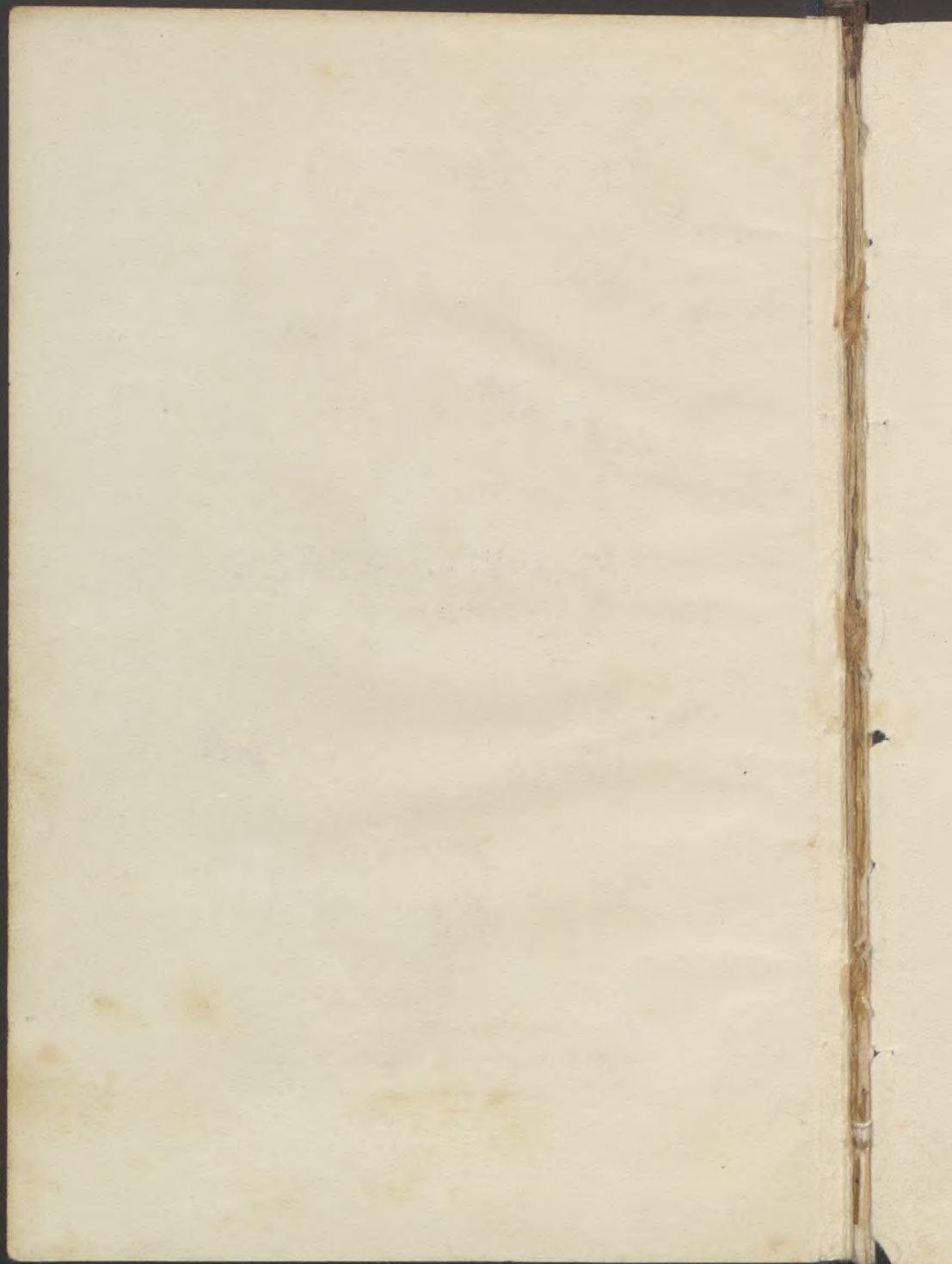
3637

41- ^{ks}
Res

SZENT IVÁN TÜZE

281

3637.

LACZKÓ GÉZA

SZENT IVÁN TÜZE

REGÉNY

SCHVETANAUER & HORVÁTH
KÖNYV ÉS PAPIRKERESKEDE
BUDAPEST, VII., BAROSS-U. 91.

SZSNEK

ATHENAEUM

IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA
BUDAPEST

M 70.584

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

1968/R leltár

(R
2)

Az égbolton lángoló vad nyár s a tikkadt bunyevác televény közé hirtelen lezuhant az éj fekete kárpitja és végig a széles Zentai úton, el Sándor falva felé kövér árpaszalmából nagy tüzek gyúltak, Szent Iván tüzei. Kamaszok és lányok gyűltek a magasra lobogó könnyű máglyák köré az erőszakos júniusi éjszakában. A síhederek fedellen homlokán rőt árnyalattal csillogott a lekent napoleoni tincs, a lányok hátán izgatottan táncolt a szalagba font végű hajfonat. S hajrá! Nagy nekifutással a széles országút közepén rohanva siklottak a tüzek felé. Egy lendület és pillanatra az embermagas lángnyalábok közepén feketén, fehéren, delin, kalimpálva, nekivilágosodott egy-egy átugró alakja. Akit megperzselt a láng: meg fogja perzselni a szerelem. Aki belézuhan a zsarát-nokba: nem osztott szerelem égő gyötrelmébe hull majd. De aki sértetlenül suhan át a lángokon: szerető szív boldogsága várja.

En, bábész dunántúli gyerek vendégségben ott a szabadkai bunyevácok között, kíváncsi ijedtséggel ténferegtem Szent Iván tüzei körül. Néztem a tűznek szaladókat, figyeltem a tűzből elem dobbanókat. És ott láttam egy szöke drágát, tizenhároméves alig lehetett, a bársonyderék, a selyemszoknyácska gazdag paraszt lányát mutatta. Szökve jöhetett, messzi uccából, apja tudta nélkül, mert itt nem ismerték, nem ismert senkit. Kék szemében ábránd és csökétség villódzott. Nem szólt senkihez. Kis száját összeszorítva ugrálta át a tüzeket. S minden szökkenés után kissé a sötétbe félrehúzódva — láttam! — nézte haját, ruháját, csizmácskáját. Aztán elveszett szemem elől s csak mikor

már a máglyák hűyni kezdtek, láttam újra az utolsó, még magasra lobogó tűz mellett. Könnyek ültek két szemében, csizmácskája orra átégett, zöld selyemszoknyácskáját feketére marta egy tenyérszerű darabon, édes szép szőke vékony hajfonatát kurtábbra perzselte a láng. Szomorúan, de nem lázadozva, letörten, de nem megtörve, a szerelmi szenvedésre elhivatottak örök bizalmával bámult a lángba... a jövőbe.

S aztán, évek múlva, mikor már régen elszaggattam gyerekcipőimet, találkoztam egy nővel s láttam életét, legszebb tizenhat esztendejének — tizenhattól harminckétéves koráig — vágyfakadását, teljesüléseit, könnyeit, mosolyát, lázadozásait és megnyugvásait: bizakodó lendüléseit új és új tüzekbe, perzselte szárnyú fájdalommal zuhanását mindannyiszor s megadással félrevonulását a szürke homályba.

Eszembe jutott a régi Szent Iván éj s megírtam Gábor Gyöngyi átokban viharzó szerelmeinek regényét úgy, amint itt következik:

A rendőr domborúra feszített mellett állt a kocsit közepén, szemközt az iskola kapujával és szigorú tekintettel nézdegélt jobbra-balra, vajjon az itt-ott ácsorgó fiatalemberek valóban bátyák és rokonok e, akik gimnazista hűgukért jöttek, hogy hazakisérjék.

Az iskola kapuján neki-nekilendülő, meg-megtorlódó zajos, szeles, tarka tömegben özönlött ki az előkelő leánygimnázium és felsőbb-leányiskola tanulóifjúsága. Közben-közben egy-egy tanárnő kicsi kövér vagy hosszú sovány alakja úszott el-felé a csicsergő árban, mint zord máramarosi fatönk a csevegő szőke Tisza vizén. Most egy fekete matt cylinder magas kürtője nyúlt a bájosan bölintő, suta üdvözetben meghajló gyermekfejek fölé. A cylinder alatt sápadt, sovány, borotvált, rókaszabású, de báránkyifejezésű arc sárgállott, mélyen ülő két barna szemének jobb párjában monokli csillogott, amelynek vékony fekete zsinórján duplagombos kék kabátja legfelső gombjához kötötten lógott a tanár úr hosszú tagú, sovány, imbolygó járású alakja.

A tanár úr hirtelen megfordult: egy meleg, soványkásan puha leánytest simult hozzá — ó, csak véletlenül — egy percre.

— Hogy hívják magát? — kérdezte a sovány tanár sovány növendékétől huszonnégy évének, doktori mivoltának, Párizsban járt fölényének egész rideg szigorúságával.

— Gábor Gyöngyi, hat felső! — felelte rá halkán a kis szeplős leány és egybenőtt, széles, hosszú szemöldöke idegesen rándult össze.

... — Rendben van! — mondta a tanár úr.

— Jó napot! — biccentette meg fejét Gyöngyi és el-kisuhant a kocsiótra.

A szomszéd gyalogjáróról lelépett egy nagy fekete melák ifjú, aki öntudatos magatartása és barna kamásnija után ítélve bizton a Barcsay uccai gimnázium nyolcadik osztályának növendéke volt, ha csak nem, ami valószínűbb, az alkotmányuccai felső kereskedelmi tanulója, s Gyöngyi elé érve kalapot emelt:

— Kezicsókóloom!

— Jé, a Miklós! — bólintott barátságosan a leány, majd halkabban hozzátette: — Nem kísérhet el, a tanár úr néz, délután a Szigeten leszek mamával, pá! — s már szaladt is kifelé a kis uccából a zajos körútra, amelynek fogpiszkálóra tűzött hervatag salátafejekhez hasonló fái alatt fiakkerek vágattak, teherkocsik zötyögtek s örülten csöngető villanyosok zúgtak el.

A fekete melák szörnyen elvörösödött, cigarettára gyújtott s miközben megindult ellenkező irányban, a Belváros felé, megrántotta vállát s csak ennyit mondott:

— Tant pis!

Gyöngyi fölugrott egy déli búzzel, kofákkal és iskolás gyerekekkel telt kocsira, a Kossuth Lajos uccáig megtanulta a magyar leckét nemzetünk ősvallásáról, a Deák térig átnézte a történelmi leckét, a Bálvány ucca végére érve elkészült a némettel és félkettő volt, mire hazaért.

— Schon? — kérdezte özvegy Gáborné, akit félév óta Sebő Tamásnének hívtak Isten és emberek előtt.

— Milyen szép asszony a mamám! — gondolta magában Gyöngyi és mosolyogva csókolt neki kezét.

Ezzel beszaladt drapp leányszobájába — amely azért volt drapp, mert a mama utálta az általánosan megszokottat — kalapját egy székbe vágta, könyveit az ágyra, kissé megfésülködött, megmosdott, levetette diáksága szégyenteljes jelvényét, a fekete klot kötényt és átsietett az ebédlőbe, ahol már együtt ült

az asztal körül a család: a karcsú mama, a pohos Sebő és a sápkóros kis öccs, a Laci.

Sebő a levesnél így szólt:

— A politikai helyzet aggasztó.

Sebőné a húsnál ezt mondta:

— Délután a Szigetre megyünk, fiacskám!

Majd a tésztánál ezt vetette fel:

— Mi újság az iskolában, Gyöngyi?

— Tetszett valamit kérdezni, mama?

— Igen, a mamának tetszett valamit kérdezni — felelte rá Sebő megrovóan — azt tetszett a mamának kérdezni, mi újság az iskolában?

Gyöngyi arca földerült:

— Jaj, de vicces volt...

— Az iskola vicces volt? Nem azért jársz iskolába, hogy az iskola vicces legyen — mondta Sebő.

Gyöngyi megalázkodóan gúnyos tekintetet vetett mostoha apjára, mintha csak ezt mondta volna neki: »Míg a papám élt, te könyvelő voltál a boltjában, most meg a drága apus papucsában járkálsz reggelenként és engem is nevelni akarsz, pedig nem a te lányod vagyok, te könyvelő!«

— Az úgy történt — nevette aztán Gyöngyi — az lett volna az első francia óra az idén, vártuk Busch kisasszonyt, aki tavaly tanított az ötödikbe, egyszer csak nyílik az ajtó s bejön egy fiatalember, monoklija van és petőfigallért visel egy inci-finci kis fekete zsinór nyakkendőcsokorral, elkezd franciául beszélni, mi persze nem értettük, sokat nevettünk, az meg csak beszélt, beszélt Chateaubriandról, mi aztán, hogy láttuk, hogy francia, mindenfelét mondtunk róla egymásnak magyarul. A Klári azt kérdezte: »Ki ez a majom?« És ilyeneket, rém vicces volt, a francia tanár meg csak beszélt és a monoklijával játszott, aztán csöngettek, ekkor odalépett a tanár a Klárhoz, aki az első padban ül és azt mondja neki magyarul: »Adja ide a könyvét, kijelölöm a leckét«. Klárit majd megütötte a guta, most fél, hogy kicsapják, a tanár úr még azt mondta: »Föl lesz adva Chateaubriand első

fele», aztán nem szólt többet egy szót se, komoly maradt és kiment az osztályból. Rémesen meg vagyunk ijedve.

— Remélem, te nem vettél részt ebben az illetlenkedésben? — kérdezte Sebő az ellenkező esetre előlegezett megrovás hangján.

— Nem — felelte halkán Gyöngyi, de nagyon elpirult.

A szobaleány behozta a feketét.

— Egészségtekre, gyermekek, — szólt Sebő, intve, hogy elmehetnek.

Laci és Gyöngyi egyszerre álltak föl:

— Kedves egészségükre!

Laci meghajolt, Gyöngyi kis iskoláslánybókbán mártotta meg soványka testét. A gyerekek szobáikba vonultak.

Gyöngyi az ablakhoz ült s kibámult az előkelően csöndes nagykereskedelem póriasan zajos kis uccájára... Fáradt volt...

... Miért vagyok én mindig fáradt? — így gondolkodott. — Nem is tanultunk nagyon sokat és rengeteget nevettünk. Nem lehetetlen, hogy a Csáktornyai Klárit kicsapják. Különben jobb is így neki, mingyárt énekesnő lehet. Ó, ha nekem hangom volna és olyan szép keblem, mint Klárinak és kiállhatnék a dobogóra úgy, mint Claire Dux... és tapsolnának, fiatalemberek rohannának oda virágcsokrokkal, lábam elé szórják őket, köztük a Miklós... Miklós?... alapjában véve utálok, olyan okos és olyan hideg, a szemében meg mindig van valami tűz... igen, olyan eltaszító tűz... eltaszító, ez nem díszítő jelző, mint az eposzokban szokás, ez valódi muszáj-jelző... Szent Isten, még át kell ismételni holnapra a tavalyi anyagot...

Fölkelt, előkereste a tavalyi poétikakönyvet, visszaült vele az ablakhoz s szórakozottan lapozgatni kezdett benne...

... Vajjon ki fogja tanítani a magyart? Bárcsak ő tanítaná, az új francia!... Miért ne, hisz nem francia!?! Milyen érdekes halottképe van. Úgy szeretem a halottképi férfiakat... Sebőt, a papát utálok. Miklóst is utálok, mert olyan vörös az arca... Az enyém is nagyon piros, érzem a kezemen, hogy tüzel,

a szememre meg piros köd ereszkedik... furcsa érzés, de nem rossz... olyan fáradt vagyok... mit is gondoltam az előbb?... igen, lelépnék a dobogóról, az új francia két hús tenyere közé fogná égő arcomat, homlokon csókolna s azt kérdezné: »Nem merített ki ez az utolsó Brahms-dal, kedvesem?« Ó, nem, nem, a dal a lélek szárnya, édes — mondanám neki... a dal az az egyszerű lírai műfaj, amely egyszerű alapgondolatot, egyszerű érzést, egyszerű szavakat, egyszerű, egyszerű... milyen ostoba is a poétika... poétika... poéta...

— Eh, olvassunk egy kicsit Ady-verseket! — szólt egész hangosan. A poétikát letette az ablakpárkányra, a német nyelv- és tankönyvből kivette a töltelékül belécsapott Ady-kötetet, elhevert kis kerevetén és megindult a boros poétával a Vér és Arany gyötrelmes, diadalmas útján föl... fölfelé...

Az ajtó megnyílt, a mama tekintett be rajta:

— Es-tu prête, Gyöngyi?

— Noch nicht! — riadt fel a leány.

— Mit tanulsz?

— Fizikát, mama!

— Már ti fizikát is tanultok?

— Már tavaly is tanultunk.

— Elkészültél a leckékkel?

— El, mama!

— Hát akkor öltözz. A kék ruhát vedd fel, a bársonykalapot...

— Nem a szalmát? Olyan meleg van.

— Ősz van! A bársonykalapot, lakk félcipőt, fekete harisnyát, de siess.

Az ajtó becsukódott s Gyöngyi unt, lázas izgatottsággal öltözni kezdett.

Félóra múlva már villanyoson ültek, ahol a mama szokása szerint elfelejtett jegyet váltani. A Margitsziget pénztáránál azonban ötven fillér borravalót hagyott a kisablakos, kiugró deszkába erősített sárgarézlapon.

Illedelmesen, méltóságosan, selyemsuhogással, illatfelhőt verve csikorogtatták végig lakkeipőiket a lejtő bejáraton, körül a virágágy mellett, végig a fűdött folyosón, amelynek

végéről jobbra tértek, az alsószigeti kávéház terasza iránt. Sebóné társasága már együtt ült egy kerek márványasztal mellett, amelyen zsúfolva állt az elfogyasztott jegeskávé, haboskávé sok csillogó edénye, a megmaradt kalács, kuglóf és pasztrána.

Gyöngyi végignézett a mamák és leányok merev selyemkaréján.

Szajolynét nem szerette, mert mézes-mázos, nem tud jól magyarul és nagyon közönséges. Leányát, Manyit szerette is, nem is; szerette, mert jó lány, csunyább, mint ő; nem szerette, mert nevetése ideges, hangos röhögés s ő az osztály legjobb tanulója. Csáktornyaiét már többször látta a Sziget járatlanabb útjain egész fiatal emberkéikkel, vagy pláne emberkével sétálni. Ezért megvetette, mert egyrészt furcsa, hogy egy mama a fia barátaival barátkozzék, másrészt meg... mit tudja ő?... de érzi, hogy ez nem járja. A Klárit nagyon szerette. A Klári bolondos, nagyszerű ötletei vannak, lépcsőn lefelé menet igen fél, különöseket, jókat mond, nem szép, de nem is csunya, se jó, se rossz tanuló.

A mamák az őszi divatról beszélgettek, Klári valami vicceset mesélt. Manyinak, aki koronként nagyokat hahotázott, ő maga lassan eszegette haboskávéját, hallgatott és mosolygott.

— Mama, — fordult Klári az anyjához — mi elmegyünk a Manyival meg a Gyöngyivel egy kicsit sétálni. Megengeded?

A három mama egymásra nézett.

— Jó! De egy óra múlva visszajöttök, legkésőbb egy óra múlva, — mondta Sebóné. A másik két mama bólintott.

A leányok illedelmesen fölálltak, illedelmesen köszöntek s illedelmesen ellépegettek.

Ahogy az anyai szem nyílának lövéstávolságából kiértek, Klári megrázta vöröses szőke kibontott haját és hangosan fölnevetett. Manyi egy harsányat nyerített rá; Gyöngyi alamszín körülpislogott és csöndesen mosolygott.

— Te, Gyöngyi, mért nem vártál meg ma délben? — kérdezte Manyi.

— Siettem, — hangzott a kitérő halk válasz.
 — Egyáltalában ti két aljas nők vagytok,
 — harsogta Klári — sosem vártok meg.

— Ott volt a Miklós? — folytatta a faggatást Manyi s csirkearcba oltott sasszeme hidegen villogott.

— Siettem a villanyoshoz, — szólt Gyöngyi.
 — Te, gyerekek, az új francia megkérdezte, hogy hívnak.

— Jé? Hol? — irigykedett Manyi.

— A kapuban, kimenet.

— Én füttyölök rá, — hangoskodott Klári — mert az egyáltalában nem járja, hogy valaki teszi magát franciának, hogy így lépre csalja az embert. Majom, nagy sárga majom.

A másik két lány nevetett s Gyöngyi arcára kiült az őszinte csodálkozás: milyen nagyszerűeket mond ez a Klári.

A Dunán elbődült egy hajó, mintha azt panasztolta volna: »Kérem szépen, én ki akarok kötni!« A felső-sziget felé kanyargó széles út mellett tompán kongó kattogással, a fordulónál hosszan üvöltő csikorgással gördült el szembe a buzgó kis lövonat. Világos ruhájú nők, sötétbe öltözött férfiak ültek rajta. Az egyik férfi fején nem volt kalap...

— Lányok, oda nézz, a francia — súgta izgatottan Klári.

S mind a hárman kövült bámulattal, ijedelemmel és mosollyal tekintettek a lövonat rejtelmes Lohengrinje felé, aki megismerte »Gábor Gyöngyi, hat felső«-t és komolyan bölintani méltóztatott.

A lányok visszabiccentettek s a mosoly kedves elismeréssé olvadt arcukon.

— Hercig fiú! — mondta Klári.

— Szép, hogy ő köszönt előbb! — szólt Manyi.

— Na, hallod! — hangzott föl méltatlankodóan Klári tiltakozása.

Gyöngyi utána fordult a lövonatnak s úgy érezte, szívébe belefájdult valami.

— Ott hátul jönnek a fiúk, — mondta a másik kettőnek. — Megvárjuk őket?

— Frászt, flam, — szólt nyugodtan Klári — majd utólérnek. Kik jönnek? Én nem akarok megfordulni.

— A Szédelyi, az Antonio meg a... Miklós. Manyi hirtelen elvörösödött: az Antonio! Végre megismerkedik vele.

— Chateaubriand... romantisme... Madame de Staël... — mondta hangosan időről-időre Klári, mintha okos dolgokról társalogtnak. Aztán mind a hárman nagyot nevettek.

A hátuk mögött erélyes gyors, három pár lépés közeledett.

— Kisztihand, Gyöngyi! — hangzott előre Miklós hangja.

A lányok megfordultak, megálltak. A fiúk megemelték kalapjukat, a lányok bólintottak. Aztán jött a kezelés, ügyetlenül, sután, de vigyázva, hogy keresztbe ne történjék. Miklós karon fogta a középen álló kis törékeny, szőke fiút s Manyi elé vonta:

— Bemutatom a barátomat, Antonio Biondi degli Uberti di Chitignano-t.

Manyinak Velence jutott eszébe, tavaly volt ott először, s fejében fölbúgott a gondolatok elnyújtott kiáltásának édesen borús emléke.

— Szajoly Manyi! — szólt elfogódva.

— Részemről a szerencse, — mondta Antonio és meghajolt.

Mire elkészültek félszeg bemutatkozásukkal s azzal a kutató egymásba nézéssel, amellyel fiatal leány és fiú első találkozáskor fölveti magának a kérdést: »Ez lesz-e végzetem?«, a kövér, vidám Szédelyi már messze járt elől Klárral. Őt lépésre mögöttük Miklós imbolygott Gyöngyi oldalán. Megint pár lépés távolság következett... Manyi megindult. Antonio a leány baljára került. Mentek és hallgattak.

Klári hangosan, haragos tréfával vagy tréfás haraggal — nem lehetett biztosan kivenni — szidta Szédelyit, aki nevetve, vállát vonogatva alighanem mentegetődzött.

Miklós álmatag suttogással mormogott Gyöngyinek, aki cipője orrát nézegetve lépkedett s mosolygott némán.

— Szép itt az ősz Pesten! — szólalt meg végre Antonio.

— Velencében lehet csak igazán szép az ősz! — vélte szerényen Manyi.

— Velencében? — csodálkozott Antonio. — Lehet, sose voltam ott.

— Ön nem velencei?

— Nem, sárossmegyei vagyok, az apám ott volt alispán.

Egy olasz, aki magyar dsentri — gondolta magában Manyi s valami csalódásféle fájdukt szívébe.

Gyöngyi megállt és bevárta Manyiékat:

— Nem kell még visszafordulnunk?

Manyi megnézte az óráját:

— Még ráérünk.

Gyöngyi Manyi és Antonio közé került, lekapcsolta a fiút, akivel előrement.

Miklós készakarva lassította a lépést, hogy Manyival jó hátra maradjon.

— Mondani akarok magának valamit, Manyi.

— Mit?

— Azt akarom mondani, hogy én nem értem Gyöngyit és arra akarom kérni, hogy beszéljen velem, én nem tudok kiigazodni a dologból. Maga okos lány, Manyi, maga ért engem s azt is megérti, ha azt mondom, hogy szenvedek. Gyöngyi viselkedése kétségbeejt. Hát nem látja ő? Vagy nem akarja látni? Ezt kell megtudnia. Megteszi és megmondja aztán nekem?

— Szegény Miklós — szólt Manyi azzal a részvétellel, amelyre csak csunya lányok képesek a boldogtalan szerelem iránt.

Miklós hidegen és okosan beszélt, de szeme mélyén sötétén lobogó fáklyával szaladgált valami lelkendező, bolond nyugtalanság. Manyi bámulva tekintett a nagy fekete melákra s azt gondolta magában: mily csudálatos is a szerelem!

Klári és Szédelyi mint a nyílt tengeren napsütésben magasra korbácsolódott hullám a part alatt poshadó víz felé, úgy zúgtak vissza a csöndesen baktató másik két párhoz.

— Szédelyi meg van örülve! — fordult Klári barátnéihoz. — Azt akarja, hogy a romok közé menjek vele.

Szédelyi odasúgta neki:

— Miért árul el? Ne kiabáljon!

Klári fölesattant:

— Mit sugdos? Azért is kiabálok. Mit akar maga a romok között?

Gyöngyinek hirtelen eszébe jutott, hogy a nyáron egyszer látta a romok közül kilépni Csáktornyaínét a kis Szédelyivel.

Klári zavartalanul folytatta:

— Tudom, mit akar. Meg akar csókolni.

Az egész társaság megrökönyödött és elpirult. Manyi Antonióra nézett, Miklós Gyöngyre, Szédelyi meg majd fölfalta dühös pillantásával a kardos Klárit.

— Én nem vagyok a Juci, tudja meg! — mondta még Klári és elhallgatott.

Szédelyi arcán elégedett mosoly terpeszkedett el: a Jucit csakugyan egy hete, hogy megcsókolta a romok között, de honnan tudta meg Klári?

— Megyünk vissza a mamákhoz, zur Mutter zurück! — rendelkezett Klári. — A férfiakat elbocsátjuk. Adjanak pacsit és menjenek a sóhivatalba.

Kezet fogott Antonióval és Miklóssal.

— Magának kezet sem adok, maga romos vitéz! — mondta Szédelyinek, azzal belékarolt a másik két lányba s úgy szakította ki őket a kézfogásokból, mint esetlen borjút pásztor a tőgyről.

Gyors lépteik elesikoroztak a kavicsokon. Hogy távolabb értek, fölnevettek, mosolyogva hátrapillantottak s szaladásba fogva tűntek el egy bokor kihajlása mögött.

A három fiú ott maradt az út közepén, mint három oláh a fakeresztnél.

— Fog ez még nekem csókért sírni a romok közt! — mondta Szédelyi.

— A Manyi buta liba! — szólt Antonio.

— Tant pis! — vont vállat Miklós. Azzal leültek egy padra, nagy körülményes eleganciá-

val cigarettára gyújtottak s hallgatva fújták maguk elé a füstöt.

A mamák, bár még korántsem telt le az óra, már türelmetlenkedtek lányaik hosszas elmáradásán.

— Nem szeretem, ha a lányok így magukban sétálnak, — mondta Csáktornyai — mindenféle fiúkkal találkoznak, az a kis Szédelyi különösen sokat forog Klári körül.

Szajolyné leplezetlen gúnnyal mosolyodott el.

Sebőné, hogy ne kelljen felelnie, a fizetőpincér után kiáltott. S éppen öblös retikülje mélyén keresgélt pénz után, mikor megjelentek a leányok.

— Hol jártatok? — kérdezte Csáktornyai.

— A rózsakertészetben voltunk, — felelte Klári.

— Nagyszerű ottan. Vannak egész kis szőke olasz rózsák, nagy fekete melákok és vidám kővér mosolygósak.

Mani idegesen fölnyerített; Gyöngyi sunyin kuncogott.

— Nagyon jó kedvetek van, — szólt Sebőné.

— Az van, ha egyéb nincs is! — mondta Klári.

A hölgyek fölelhelődtek. A fizetőpincér úgy hajlongott, mint a barázdabillegető. Két kiszolgáló leány bamba merevségben állt és nézte az eltávolodókat.

— Gyerekek előre! — harsogta Szajolyné.

Végigmentek a földött folyosón, elkerültek a virágágy mellett, fölesikorogtak a lejtőn, átkopogtak a hídnyúlványon s jobbra csaptak a villamosmegállóhoz.

Jobbra-balra könyökbe törten húzódott el a zsúfolt Margithíd két ága. Por, nyikorgás, autóbőgés, villamosesilingelés, tarka tolongás az opálosba bággyadó ólomszín Duna fölött. Balra a fekete Országház válla közé húzott fejjel kötött a part szélén. Jobbra a gyűrött Buda nyomta magasra föl a sápadt ezüst égbe a királyi palota szürke, spanyol merevségét. Lent a vizen propeller mászott dohogva elfele. Meszebb a Lánchíd vetette karesú kígyótestét

Pestről Budára. Legtávolabb az Erzsébethíd meg a Ferenchíd, mint két vaskapocs fogta vissza az alkonyatba duzzadtan hanyatthókölni akaró Gellérthegyet. Lejtőjén felcsillant egy lámpa-szem. Egy budai parti magas ház egész sor ablakot villantott most világossá. A propeller fénylő zöld pontot tűzött ki farára. Az alkony lezuhant. A gyorsan suhanó lapos szigeti hajó sok hosszú arany cafrangot húzott maga után a remegő vizen. A Lánchíd alatt jó mélyen vékony szárú aranyliliomok nyúltak föl a sötétedő vízből szép sorban egyenesen, a tetejükön kiszélesedtek, egy homály-gerenda elvágta növésüket, de láthatatlan vonalát követve a híd ragyogó lámpa-fejein pihent meg az ember szeme.

Gyöngyi megborzongott. Szemére meleg vörös köd ült s iszonyú fáradtság fogta el minden tagját.

A társaság, ki únottan, ki ábrándozva, mélyen hallgatott.

Végre jött egy lipótvárosi kocsí.

— Ne a pótkocsiba, kedvesem — szólt Sebőné a hátrafelé igyekvő Csáktornyai mama után. — Tele van munkásokkal.

A gépes kocsiba szálltak föl tehát.

A mamák reprezentálva unatkoztak, a lányok unatkozva reprezentáltak.

Sebőné és Gyöngyi leszálltak a Bálvány ucca sarkán.

Némán értek hazáig, hallgatva mentek föl az első emeletre, egy szót sem váltva tértek szobáikba s megint csak némán jöttek ki az ebédlőbe, ahol ujságot olvasva már ott ült Sebő. Laci egy sarokban sakkozott egyedül.

Az ajtónyílásra fölállt s azt mondta:

— Kezicsókolom. Szervusz, Gyöngyi.

Sebő kiemelte fejét a Pester Lloyd ablakból:

— Szervusztok.

— Szervusz! — mondta Sebőné.

— Kezét csókolom! — üdvözölte mostohaapját Gyöngyi.

A mama csöngetett. A szobaleány behozta a vacsorát.

Sebő belebökte villáját a tányérijára vett húsba:

— Kemény!

Sebőné odaszólt a szobaleánynak:

— Mondja meg a Julcsának, hogy a hús kemény.

— Igenis, nagyságos asszony, — mondta a szobaleány és káment.

— A hús nem is kemény, — állapította meg később Sebőné.

— Van, akinek nem kemény, van, akinek kemény, nekem kemény, — szólt hidegen Sebő.

Újra hallgatás következett.

— Van sajt? — kérdezte Sebő.

A mama csöngetett.

— A sajtot! — szólt a belépő szobaleány elé.

A sajt az asztalra került.

Sebő vett egy darabot a sárga ementháli-ból s belevágott a késével:

— Puha!

— Miért nem keményebb ez a sajt? — kérdezte Sebőné a szobaleánytól.

— A jégszekrényben volt, nagyságos asszony!

Sebő komoran rágesálya a sajtot, amelyből más nem evett s hogy elkészült ezzel a minden-napi, kellemetlennek látszó, de el sohasem hagyott feladattal, megszólalt:

— Egészségtekre, gyerekek.

Laci és Gyöngyi egyszerre álltak föl:

— Kedves egészségükre!

Laci meghajolt, Gyöngyi bókot vágott, azzal szobáikba vonultak.

Gyöngyi kétségbeesetten ült le kis íróasztala mellé, amelyre lila selyemernyős villanylámpa vetett zavaró, elégtelen, beteg fényt. Az ernyőről lelógó gyöngy-kötény szétmálló árnyék-pontokat remegtetett az író-mappa fehér itatósán.

Tanulni kellett volna, olvasni, írni, de annyi akarata sem volt, hogy ujját mozdítsa...

... Ez az életem: üresség ... merevség ... bánat. Ki szeret engem? Ki törődik velem? A papa nem apám, mama is most már inkább

Sebőné, mint a Gábor Gyöngyi mamája. Laci hülye. Szegény Laci, tán őt is az bántja, ami engem! Mért vagyok mindig oly szörnyű fáradt?... Nem énbennem van-e a hiba? De igen, igen, én nem tudok szeretni senkit s aki nem szeret, azt nem szeretik. Sebőre mosolyognom kellene, kihozni neki a papucsot... Nem! Sose tudnám! S lehet-e a mama vállára vagy ölébe hajtani fejem? A vállán drága csipke, amelyet összemaszatolna könnyem, selyem pongyoláját összegyűrném... Aki divatos aszszony, nem lehet ölelő, vigasztaló mama... Én, én nem kímélném a ruhámat, ölembe ültetném a lányomat s azt mondanám neki: »Szeretlek, kislányom, de Sebőt is szeretem, az én kedvemért tedd meg, ne idegenkedj tőle... Szerelmes vagy, kis Gyöngyikém? Nem? No, nézz a szemembe! Nem?... Beteg vagy? Felviszlek Bécsbe s ha a Semmeringre küld az orvos, odamegyünk. No, csókolj meg s eredj szépen aludni!« Igen, ezt mondanám s mindennap legalább egyszer szájon csókolnám a leányom...

A gyöngyök fakó, ritkás árnyék-szeméi mellett kerek, terjedő, sötétebb, nedves pontok vágódtak föl az itatóspapíron. Gyöngyi befödte őket két tenyerével, feje lebukott kezére s úgy sírt tovább csöndesen, gyáván, megtörve, keserűen.

Az éjszaka leszállt az úri, hideg házra, amelynek egy kis tiszta leányszobájában távoli, jövő dúlt viharok szele suhintott végig egy női szívecske végtelen tengerén.

Manyi és Gyöngyi másnap az iskolában torna-órán beteget jelentettek, elléptek az aszfaltos játszóhelyről, amelyen a nagy, fekete szakállas, komoly tanár úr személyes felügyelete és részvétele mellett szabályos, merev labdázás járta, s leültek az udvar kerti részén egy távoli, magános padra.

- Akarok tőled valamit kérdezni, Gyöngyi.
- Te, Manyi, megnéztem a nevét az osztálykönyvben. Lányi Dénesnek hívják. Milyen jó, hogy ő tanítja a magyart is.
- Kérdezni akarok valamit tőled.
- Mit akarsz?

— A Miklós szólt nekem tegnap.

Gyöngyi nem felelt. Nézte a kis labdákat, mint ívelnek amott a levegőben a nagy kört álló lányok között egyiktől a másikhoz.

— Nem érdekel? — kérdezte Manyi.

— Mi érdekeljen?

— Szegény Miklós!

Gyöngyi megint nem felelt. Az udvar téglafalát nézte, amelyre hektikás vérszegény vadszőlő kapaszkodott szét kínosan s amelyen túl szegény-rideg négyemeletes bérház vaskorlátos *gangjai*, sok udvari ablaka magasodott egy távoli torony óralapja alá.

— Mit mondjak a Miklósnak?

— Semmit.

— No nézd, Gyöngyi, mi van ezzel a dologgal? Mondd meg, szereted vagy nem szereted?

— Nem tudom.

— Nem tudod? Hát mi van? hogy volt? volt valami?

— A nyáron egyszer nagy kirándulásra mentünk a Hűvösvölgybe. Visszajövet az erdőn már sötétes volt. Miklós velem jött. Ketten mentünk egvedül, elől. Én, emlékszem, nagyon szomorú és nagyon fáradt voltam. Miklós beszélt az életről, amibe majd kilép egy év múlva, valakiről, akinek őt segítenie kell, hogy érdemes legyen küzködni, átfogta a derekamat, én nagyon kétségbe voltam esve, vállára hajtottam a fejem. Egy forduló mögött megállt, lehajolt és megcsókolt. A szájamat. A villanyoson aztán kint kellett állnunk a perronon, mert bent nem volt hely. Egész úton fogta és szorongatta a kezemet. Már akkor utáltam, hogy fogja, mert nagyon izzadt a keze, rámosolyogtam s úgy szemmel kértem, eressze el; erre ő még jobban megszorította, a zökkenőknél kicsit meghajolt és szája megérintette hajamat. Akkor sajnáltam, hát hagytam... Azóta nem megy le a nyakamról.

Az utolsó mondat már türelmetlenül csengett.

Manyi irígyen nézte barátnéja formátlan, ívetlen orra tövéen, szeme alatt a sok szeplőt s

arra gondolt, hogy őt még nem csókolta meg fiú.

— Hát akkor? — kérdezte tétovázva.

— Nem tudom, Manyi, és hagyj békén, mert mingyárt elsirom magam, — szólott Gyöngyi és elfordult.

A tíz perc szünetben az egész hatodik felső összeverődött egy csoportba s mindenki a nagy ujságról beszélt. Szemere, a felsőbb leányiskola igazgatója megvált az intézettől, valahova Erdélybe megy egy új református leánygimnázium vezetőjének. A magyart Lányi Dénes veszi át tőle s a mai órát már ő fogja megtartani, amit a német tanárnő már reggel kipletykált a lányoknak. Lányi Dénesről különben új adatok merültek föl: most jött haza Párizsból; azonos azzal, aki a *Nyugat*-ba ír; a mamája színésznő Kolozsváron; matt cilinderét a mult héten vette Itá-nál; a Röck Szilárd uccában lakik s tavaly egy verses kötete jelent meg Stiefnél Kolozsváron. Mende Pipike, akit a német tanárnő »borzas szókecsudá«-nak nevezett el a mult évben, egyszerre központtá vált: ő szállította a beces adatok kolozsvári részét. A bátyjától tudja, aki ujságíró, költő s Lányi Dénesnek kávéházi barátja.

A kis harang fulladozó kongása már rég elült a gyorsan ürülő udvaron, a méhkasként zúgó osztályok egyenként csendesültek el, amikor a hatodik felsőben még izgatottan zengett a csatora.

Az ajtó kinyílt. A félfák zárójelében karsú, szigorú fölkiáltójelként állott Lányi Dénes. Szeme sugara mint két mérhetetlen hosszú, hegyes kalaptű szűrődött bele a zajongásba, amely erre rögtön néma ijedelembe csendesült. Lányi arcán gúnyos mosoly futó felhője suhant át. Belépett.

A nevezetes matt cilindert a katedrára tette, leült az asztal mögé, egy billentéssel fölcsapta az osztálykönyvet s erélyes, de fátyolozott hangon így szólt:

— Hiányzók?

Mende Pipike föl pattant, körülnézett s elkezdte bemondani a hiányzók neveit. Lányi a

könyv fölé hajtott fejjel jegyezte. A lányok között sugdosódás indult.

— Csöndet fogok kérni! — szólt írás közben a tanár úr.

A lányok tovább sugdosódtak.

Lányi az asztalra csapott s hangja harsányan recsegett:

— Csönd legyen!

Lett is rögtön. Lányi elmosolyodott:

— Hölgyekkel, úgy látszik, csak gorombászkodni kell, akkor rögtön engedelmeskednek — s hangja finoman, előzékenyen, elegánsan gúnyolódott.

Gyöngyi egész testében reszketett az előbbi hirtelen ijedelemtől... Ő, csak ő lesz — rezgett kis fáradt lelkében — csak ő lesz... az övé leszek... szeretem, szeretem, csak Téged szeretlek... mert Te vagy az Akarat, a Finomság, a Gúny halott-képű lovagja... Te, Te, te édes!

Igy hódította meg dr. Lányi Dénes helyettes tanár úr, a Nyugat munkatársa, a Solo solissimo című verskötet szerzője Gábor Gyöngyit, a Gábor László és Tsa. bőrnagykereskedő cég millióinak egyik örökösét.

A nagy, alaktalan ború, amely élete fölött homálylott, határozott körvonalú felleggé tornyosult. Céltalan epedése *egy* férfi jó-tekintete, ölelése, csókja felé esengett. Bizonytalan unalma most már csak akkor ragadta meg, ha nem látta őt. Névtelen kétségbeesése ezen túl csak akkor hasított szívébe, ha a tanár úr más lányra mosolygott, mással évődött, mással foglalkozott akár dícsérően, akár korholóan. A szomorú kis hernyóból kikelt egy szomorú kis pille. Most már fontos volt neki, hogy áll a haja, milyen a ruhája, cipője, ha iskolába ment, s a fekete klotkötényt többet sohasem vette föl. A magyart s a franciát mindig megtanulta s dolgozatait igyekezett egyéni, de tisztán vetett betűkkel megírni. Feleleteit mosollyal kezdte és mosollyal végezte. A tanár úr órái alatt nem rendetlenkedett, de áhítatosan figyelő, alázatos rajongó tekintetét egy percre sem vette le a símára borotvált arcról,

a metsző nézésű, lobogó tűzű barna szemről. Lányi tanár úr azonban kellő pedagógiai távollágban maradt tőle is, a többiektől is, sőt egyszer, amikor Mende Pipike, a malom-igazgató leánya, a lecke nem tudását mindenféle kacér derék-csavargatással, szerelmes pislogással igyekezett jelentéktelen mellék-körülmennyé zsugorítani a tanár úr szemében, Lányi Dénes ezt mondta neki:

— Kedves Pipike, ne vesztegessen hiába csáb-pillantásait, ez a felelete ötös. Leülhet.

S ezt valahogy úgy tudta mondani a sóvány, szomorú tan-dandy, hogy mindenki megérthette belőle, hogy ő megközelíthetetlen.

De miért az?

Biztosan szerelmes valakibe s az a valaki nem tanítványa, hanem...

Kicsoda? Ki?

Időközben megérkezett Kolozsvárról Stief Jenő és Tsa könyvnyomdájából a Solo solissimo verses kötet tíz példánya, amelyet Mende Pipike rendelt meg a hatodik felső tíz jelentkezője számára. A kötetből, amelyet izgatott csoportokba verődve lázasan lapozgattak a lányok, szörnyű dolgok tűntek ki, először egy Emma, aztán egy Eléna, aztán egy Sári, aztán egy Nokhudunkhullé... Valóságos Petőfi, ha nem is annyira a versek művészi kiválósága, mint inkább szerelme állhatalan volta miatt.

— Nahát! — mondták a lányok s tűzben égő arccal néztek egymásra. — Ilyen szerelmes természet: »tapadó csók... alvilági buja álmom... pihegő kebel« s itt meg adja a szigorú tanarat!! Nahát!!!

A másodikos pockok köréjük sereglettek s áhítatos értelmetlenséggel bámultak a nagy leányokra.

Csöngették.

Az előcsarnokban feltűnt Lányi tanár úr hosszú alakja. Mende Pipike hirtelen kivált a csoportból, hozzá libegett, közismert csáb-pillantását belécsavarta a hidegen, unottan ámuló szembe, orra elé emelte a kis kötetet és így szólt:

— Tanár úr, kérem, legyen szíves beírni a nevét ide!

Lányi rögtön megismerte ifjúkori bűnét, a guta majd leszédítette a csodálkozástól, hogy kerül könyve, egyetlen, hóbortos, nagyképű, Heinét Petőfivel föleresztő, Baudelaire-rel fűszerezett, sikerületlen vers-gyűjteménye a Pipike kezébe.

— Hol a csudába tett erre szert?

— Hozattuk Kolozsvárról.

— Tuk?

— Írja be, tanár úr, kérem, a nevét!

— Tudja mit? Olvasson maga csak, drágám, Aranyt és Czuczort előbb, az ilyen modern vacakokra még ráér.

Azzal rántott egyet panyókára vetett felöltőjén és odébb állt.

— Mit mondott? mit mondott? — fogadták Pipikét a lányok.

— Bemenni az osztályokba! — harsogott messzebb a tanár úr szava. — Csöngettek!

— Azt mondta: modern vacak!

— Doktor Vacak Dénes versei! — nevette a befelé tolongásban egy leány.

Gyöngyi nem szólt, nem kérdezett, leült a helyére, lehajtotta fejét s az egész órát keresztül sírt.

Egyáltalában sokat sírt mostanság. Órák alatt, íróasztala előtt délután s agyongyűrt párnáin éjjel. Sem mint leány, sem mint tanuló nem tudott Lányi Dénes érdeklődésének közelébe férkőzni. Feleleteivel csak mérsékelten volt megelégedve a Mester — így hívták már a hatodik felsőben Lányit az érte rajongók — dolgozataiban irgalmatlan helyesírási hibákat húzott alá kék ceruzájával, a csúf Szajoly Manyit tüntette ki, mint első tanulót s a lányos kis mesterkedésekkel, kacérkodással szemben olyan érzéketlen maradt, mint Julius Caesar a barbár gall szűzek mosolya iránt. Tekintete, szíve napraforgóként hajolt a Mester szeme alá. Nem volt elég neki a heti hat óra, amelyen keresztül elejétől végig rajta csügghetett; reggel csöngetésig az iskola körül ácsorgott, hogy jönni lássa, délben a por-

tásnál várta be távozását; szünetekben mind-egyre a tanári szoba táján ólálkodott, ahova hol ezzel, hol azzal az ürüggyel be-be is nyitott. Délutánra, estére egész csataterveket eszelt ki, hogy a véletlen valahol a Mester útjába hajtsa. Míg az előkelően beteg őszi idők jártak, kicsalta anyját a Ligetbe Kolegerszky-hez, mert egy ötödikestől hallotta, hogy valamelyik délután a Mester ott uzsonnázott hölgytársaságban. A divatos nyári kávéház kavi-csos porondján úgy száguldoztak és öklelöztek a pincérek a kerek asztalok között, mint fekete kis andalúziai bikák a sevillai arénán, de a Mester nem volt sehol. Hiába kereste a Szige-ten is: Arany János tölgyei alatt, a meleg víz-esésnél, Margit temploma táján, a rózsakertben, a tejesarnokban, alsó és felső vendéglőben csak lángoló képzelete rémlette föl előtte hol itt, hol ott a Mester aszkéta alakját. Egyszer azon-ban, hogy a Holtzspach felé igyekeztek a hű-vösvölgyi villamoson, egy szemközt vágatató kocsiban, amint mellettük elrohant, úgy tűnt fel neki, a Mester cézári arcát látta egy göm-bölyű, piros leányarc felé hajolva. Föltette ma-gában, hogy a következő vasárnap megint ki-hurcolja anyját a Hűvösvölgybe. Szombaton azonban hirtelen hidegre fordult az idő, go-romba, zabolátlan, vad felhők vágattak néma Csaba-vitézekként az ólomszínűre betegült égen, éjjel az ablak külső pléhparkányán do-boló apró sok kis kopogásra ébredt s másnap már dühöngő tél száguldozott szerte a szomorú Duna-lapályon, ahol minden tavasz, minden remény, minden ős, minden megnyugvás rö-vid életű, ahol csak az ifjúság, a nyár tombo-lását s a tél és az öregség megtört vigasztalan-ságát ismerik. Más irányban kellett keresgél-nie. Hangverseny? Színház? Bál?... Hangver-senyekre nem jár a Mester, aki Tinódi zene-szerzői érdemeit méltatva kijelentette magá-ról, hogy *zenei trotli*; bálba meg még őt nem viszik. Az azonban teljesen lehetetlen, hogy az irodalom tanára ne járjon a Nemzetibe. Sebőné ennek a meggondolásnak köszönhet-e, hogy egymásután le kellett nyelnie A velen-

cei kalmárt, Plautus Bögréjét. A képzelt beteget, Bánk bánt s A kérőket. Mindhiába! A mama már kezdett pipet kapni a klasszikusoktól, akiktől Lányi tanár úr, úgy látszik, makacsul távortartotta magát.

Végre egy dühöngő novemberi napon pirosbetűs nagy színházi hirdetés kiáltott Gyöngyi elé egy sarki oszlopról: *Vígszínház... Mounet-Sully*, a Comédie Française tagja és társulata... Sophocle... *Oedipe Roi*...

Tavaly olvasták az ötödikben Sophokles Antigonéját, az idén a Mesterrel olvassák az ötödikeket, a Mester sokszor rajong Párizsért, ezen az előadáson ott lesz a Mester: gyorsan lepergő következtetésének eredménye nagy örömet dobantott fel Gyöngyi szívében...

Mikor végigment mamájával a nézőtér középső széles uccáján le, előre a negyedik sorig, lopva végigtekintett a páholyokon, majd a földszintet vette gondosan szemügyre. Nincs sehol.

Megkezdődött az előadás. A közönség úgy figyelt, mintha minden szavát értené a franciáknak; a színészek úgy játszottak, amint becsületes ripacsokhoz illik: hadartak és ágáltak. De Mounet-Sullynek csakugyan minden szavát meg lehetett érteni, természetes volt, döbrentően az, s mégis valami ismeretlen kultúra ősi hagyományai szerint szavaló. Gyöngyi öt percig ihletetlen figyelte a görög lélek mélyét föltárhozó franciákiradákat, aztán hirtelen kimerült figyelme s csak arra gondolt, itt van-e ő. A mama azonban, aki se franciául nem tudott jól, se Sophoklest nem ismerte, akinek lelkében minden benyomás csak úgy kongott, mint főzőkanál az üres fazékban, el volt ragadtatva s egy-egy hosszabb magán-avagy párbeszéd után méltányolva fordult lányához:

— C'est magnifique!

Az első felvonás után Gyöngyi hirtelen fölállt:

— Olyan szomjas vagyok, mama!

Ebben a pillanatban az erkélyre fölsiklott tekintete megakadt egy arcon: a Mester ült ott egy lipótvárosi idősebb, szép, gondosan öltözött, fésült, lornyettes szigorú bálvány s egy kerek, barna-pirosarcú, tréfás kis francia kontyú, teltmellű leány között.

Gyöngyi torka egyszerre kiszáradt:

— Igazán, nagyon szomjas vagyok.

Sebőné fölkel s kimentek.

Az erkélyi kis társaság is fölkerekedett.

Gyöngyi szemére piros köd-függöny ereszkedett, szédült és szíve a torkában lüktetett. A gyanús, de hideg limonádé-löttyől valamenynyire magához tért és éppen távozni akartak a mindenfelől megostromolt büfé-asztal mellől, amelyen kék bankó, szendvics, pohár sör csúszott, libbent, habzott ide-oda, amikor a tömegből kivált a Mester zsakettes alakja, a kis szép, barna, kövérkés egészség gömbölyű karjába kapaszkodón. A lornyettes bálvány mosolyogva bicegett mögöttük elegánsan és dölyfösen. Gyöngyi elfordult, hogy ne kelljen köszönnie.

... A menyasszonya! ... Nem féltékenység, nem irigység bántotta zaklatott kis szívét, nem, hanem ... Igen, ha a földszint utolsó soraiban pillantja meg a tanár urat egy kifestett színésznövendék oldalához simulva, félig belébujva, vagy a második erkélyen egy hajkoszorús, szerény, kis fehérblúzos leányka mellett, fájt volna neki, de megértette volna ... mások, mint ő ... De ez a lipótvárosi elegáns barna leány, akit látásból nagyon jól ismer mindazokról a helyekről, ahol a pénzvilág közönsége megfordul, aki, ha nem csalódik, két vagy három éve a Lorántffy Zsuzsanna leánygimnáziumban érettségizett: ez *éppen* olyan, mint ő ... Éppen olyan? ... nem! Szébb, mint én, sokkal szebb — de ezt már gondolata is csak susogva mondta.

A szíve mélyére kúszo fájdalom egymás után nyitotta föl a legtitkosabb ajtócskákat, amelyeken át gyötrő marással ömlött elő a szenvedés s hatolt be a színpadról alázengő tragikum döbbenete. Fekete zászlókat lobog-

latva hajrázott benne a kétségbeesés. Megértette Oedipust, akinek lába alól egy felismerés kirántja a derült életet; megértette a francia módi színészetet, amely mérhetetlen lélekviharzásokat a jóízlés gátjával tud művészivé egybeszorítani... Gyögyörűség és gyötrelem ujjongott és panaszkodt benne: lelkendező örömet a szenvedés mélyítette el idők, távlatok ködébe az örök emberi sorsot mintázóan; jajongó panaszát értelme ittasultsága emelte föl a földi küzködés kicsinyességéből ismeretlen örökkévalóságok felé...

Oedipus szeme helyén két nagy, kerek, véres seb-cafat: előtte megnyugtató örök sötétség és kínzó örök világosság. Az ő szeméből meg hull a könny, semmit se lát abból, ami előtte van, csak egy világos: vége... vége... örökre vége...

Vacsora nélkül feküdt le s másnap reggel a felkelteni jövő szobaleánynak azt mondta: küldje be a mamát.

Sebőné aggódó arccal állt meg Gyöngyi ágya mellett.

— Nos, mi az? mi történt?

— Azt hiszem, mama, meghültem, este lázam volt, rögtön elaludtam, de aztán arra ébredtem, hogy izzadok. Nem szeretnék iskolába menni, ágyban szeretnék maradni.

Sebőné megfogta Gyöngyi kezét, homlokát, visszafordított tenyérrel benyúlt a finom kis hálóköntös nyílásán a nyakába s megnyugodva mondta:

— Csakugyan, lázad van. Mingyárt megmérjük. Egy kis hűlés, pár nap alatt kihevered.

Ezzel egy méltóságos anyai biztató mosolyt utalt át leányának s kiment a szobából. Pár perc múlva visszajött, kezében a láz-hőmérővel.

— Föl van húzva? — mutatott a kis rudas éjjeli asztalka márványlapján fekvő órára.

— Igen, mama.

— Itt van a hőmérő. Már le van verve. Tíz percig hagyd benn. Mingyárt visszajövök.

Gyöngyinek 38.8 fok láza volt.

— So viel? — mondta Sebőné s nyomban orvosért küldte a szobalányt, aki indulás előtt félénk célzást tett, hogy hát a fésülés... — Ma magam fogok megfésülni — tette hozzá egy spártai anya lemondásával.

Gyöngyi az egész hetet átbetegeskedte. Szerdán vagy csütörtökön fél-kettőkor becsöngetett az előszobaajtón, képéből kikelve, nagy izgatottan a Klári.

A szobaleány kinézett a kis áttört rézajtajú kémlelőablakon:

— Mingyárt hívom a nagyságos asszonyt.

Sebőné már jött is. Csekélyke rést nyitott az ajtón, amennyit a biztosító lánc engedett.

— Kezicsókolom, néni. Hogy van a Gyöngyi?

— Jó napot, Klári. Jobban, köszönöm. De nem engedhetem be, láza van, a torka fáj, hányt is. Hátha ragályos betegség.

Klári elsápadt.

— No, ne ijedjen meg. Így nem lehet elkapni.

— Nem?... Igen! — tétovázott Klári. — Úgy szerettem volna látni.

— Majd más alkalommal, kedvesem.

— Hát akkor kezicsókolom, néni. A Gyöngyinek jobbulást kívánok.

Azzal megindult, de a lépcső fejénél megállt. Az ajtó becsukódott mögötte. A zajra hátrafordult, visszament pár lépést, megállt, majd vállat vont:

— Hát, ha nem lehet, nem lehet! ... Szegény Gyöngyi! — és mély töprengésbe merülve elbandukolt.

Gyöngyi a rákövetkező kedden ment először iskolába; már hétfőn is elmehetett volna, de úgy akarta, hogy az első óra, amelyen ott van, a Mesteré legyen. Keddenként nyolctól kilencig magyar volt. Elkészett. Dobogó szívvel állt meg a halotti csöndben hallgató osztály előtt. Biztosan dolgozat-írás van. Elképzelte magának a Mestert, amint a rettenet felkiáltójeleként áll ott a katedra előtt... Benyitott. A katedrán egy pápaszemes tanár-

jelölt kisasszony, afféle *koca* ült, aki az ajtónyílásra kiemelte orrát az előtte fekvő vastag könyvből, mint sudár a vödört gémeskút mélyéből.

Gyöngyi meghajolt és helyére ment.

— Mi ez? — gondolta magában. — Csöndes foglalkozás a Mester órája helyett? Beteg talán ő is?

Elővett egy könyvet, kinyitotta, belétekintett, majd a szomszédjához fordult súgva, aki egy füzetbe lázasan firkált hosszú számsorokat:

— Te...?

— Hagyj békiben! — mordult vissza a szomszéd. — Az algebrapéldát csinálom.

Öt perc múlva a mogorva szomszéd, bal kezével a folyton író jobb alatt átnyulva, egy papírdarabot tartott feléje, közben félhangon egyre beszélt számvetése elé:

— Három iksz a másodikán plusz két iksz — á minusz... — hirtelen Gyöngyire vetette tekintetét és rászólt türelmetlenül: — Vedd el már ezt a levelet!... minusz öt bé...

Gyöngyi a *kocá*-ra nézett s a világ legártatlanabb arcával elcsípte az unszoló kézről a levélkét, kibontogatta, maga elé terítette a könyvre s olvasni kezdte:

»Rögtön tépd el ha elolvastad.

Csütörtökön voltam Nállad, a mamád nem eresztet be. Ragály, mondta. A mester-ről hoztam ujságott. A mult héten meg ezen nem tanitt. Szabadságon van. Megházasodot. Pipike mondta. Bövebett szóval, ölel, csokol

Clary.«

Gyöngyi hirtelen fölkel, kezében görcsös kis golyóvá gyűrődött a levél, kiment az osztályból... Lányok jöttek-mentek a folyosón... Itt nem maradhat... Mingyárt kitör belőle a zokogás... Gyorsan bement a félreeső helyre, annyi otthoni és iskolai bánat, felelni nem akará, következő csöngetésig bujkáló későnjövő, titkos megbeszélések groteszk menedékházába, magára zárta az ajtót, nekitámasztotta fejét a falnak és sírt, sírt vigasztalhatatlanul.

Pár perc múlva szelíd kopogás hangzott fel a sötét kis helyiség ajtaján:

— Nyisd ki, Gyöngyi. Én vagyok!

Az ajtó kisvártatva felnyílt. Klári besurrant. Magához ölelte Gyöngyit, mellére vonta fejét s göndör bronzhaját simogatva állt és hallgatott. A hibás öblítőkészülék víztartójában fönt a falon méla szomorúsággal csobbantak alá egymás után a csöppek.

Az algebra órán aztán fölállt Gyöngyi és haza kéredzkedett.

— Mindig mondom maguknak, lányok, — dörögte a tanárnő — hogy betegség után ne siessenek az iskolabajövessel. Ki kell várni a felépülési időt. Pakkoljon és mehet. Ki kíséri el?... Maga, Csáktornyai? Jó! Csöngetésig visszajöhet.

Klári fogta a Gyöngyi könyveit, meghajoltak a szigorú, de emberséges néni előtt s ki-suhantak az áhítatos ijedtséggel hallgató osztályból.

— Tulajdonképpen nem sokat tudok, — kezdte Klári már az előcsarnokban — jóformán mindent megírtam, amit tudok. Vedres Daisynek hívják a feleségét. Gazdag leány.

— Ismerem, — vonaglott meg keserűen Gyöngyi szája.

— Ismered? Honnan? Te, mondd, milyen?

— Egyszer láttam Vele. Látásból. Te is láthattad. Viszik mindenfelé... Gyere, hadd karoljak beléd: csakugyan szédülök.

Egy hét múlva már dacos unottsággal ült helyén a hatodik felsőben Gábor Gyöngyi. Busa szemöldöke mintha feketébb, arca mintha sápadtabb lett volna a szokottnál s a bánat halványkék karikás pápaszembe foglalta mélyre húzódtott két szemét. Könyökét nekivetette a padnak, amely tele volt firkálvá, vésvé a Mestert ábrázoló és dicsőítő képekkel, sorokkal, fejét féloldalt dültyve belehajította tenyerébe s úgy nézegette a távoli torony csillogó gombjáról egy-egy kurta ívben lelebbenő, majd visszaszálló két varjú játékát.

— Mondja meg... Gábor! — csapott reá a Mester, a komisz, aki mindig az elábrándozó-

kat szemelte ki horgas fogós kérdéseire zsákmányul.

Gyöngyi engedelmesen fölállt, rávetette süketen örvénylő tekintetét Lányira... Ő is sáppadt, az ő arca is megnyúlt, az ő szemöldöke is sötétebb, de nem a bánattól, hanem a... — s mély-mély leányszemének örvényéből sötét vihar hömpölygött felfelé... Nem felelt.

A Mester gúnyolódott:

— Azt volt szerencsém kérdezni, mennyiben folytatója Gyöngyösi a tizenhatodik századi epika különböző irányainak, amelyeket ő magában egyesít?

Gyöngyi nem felelt.

A Mester várt és cinikusan mosolygott.

Gyöngyi bal szája-szögletét keserű nemtörődomség vonta fájdalmas, lemondó, megvető mosolyba; szemöldöke felhúzódott, vállá alig észrevehetően rándult:

— Nem tudom.

— Az már más! — hajolt meg udvariasan a Mester s tüntetően elővette vörös maroquin kötésű lapos noteszt, beírta az ötöst, újra meghajolt: — Köszönöm, kisasszony!

— Nincs mit! — mondta alig hallhatóan Gyöngyi és leült.

A sok kis leányszív egyetlen jégsziklává fagyott abban a percben a Gyöngyi szemtelensége fölött érzett rémülettől.

A Mesterről egyszeriben lepattant a finomság, a gúny:

— Mit mondott? — ordította képéből kikelve s egészen megfélekezve a magában több mindent egyesítő Gyöngyösiről.

— En? — kelt fel újra Gyöngyi. — Semmit se mondtam.

— De mondott valamit!

— Bocsánatot kérek, nem szoltam egy szót sem.

— Mit mondott a Gábor? — mutatott rá a Mester Gyöngyi szomszédjára.

— Nem hallottam semmit se, — mondta fenhangan — ... a kínai anyacsászárnőről — s folytatta csak úgy gondolatban a szomszéd, hogy ne mondott legyen nem igazat.

A Mester megzavarodott, érezte, hogy méltóságát és népszerűségét egyformán kockáztató útra lépett, abbahagyta a kérdezősködést, notesze fölé hajolt, úgy tett, mintha írna bele valamit s közben elégedetlenül hajtogatta magában: — A fene ezeket a fruskákat!

Gyöngyi ezalatt fölkelt s szó nélkül kiment a teremből. A Mester hosszan nézett utána s szeme ezt villantotta a becsukódó ajtóra: — No, várj csak, majd megtáncoltatlak én!

Így gyűlölte meg sértett hiúságból Lányi Dénes dr., a Mester, Gábor Gyöngyit, aki halálosan szerette.

Szerette? Nem! Most már nem! Gyűlölte s egyre azon törte a fejét, hogy állhatna rajta bosszút, hogy alázhatná meg, hogy okozhatna neki valami szomorúságot. Azzal a nyomorúságos kis női ösztönrel, amely viszonzatlan szerelmet más férfi kinyert szerelmével akar megbosszulni, ezzel a hasznos, ezzel a testi bosszúval, amelyről a dölyfös első férfi sokszor mit sem tud, de csókokaiba fullasztja a más után esengés fájalmát, Gyöngyi előrántotta Miklóst az epedő apród statisza szerepéből s hivatalos lovagjává, szerelmesévé, jövőendőbelijévé avatta valahogy a következőképpen.

Gyöngyi teljes felépülése után pár napra zsúr volt Csáktornyaiéknál. Sokan ültek a nagy kerek szendvicsesztálakkal, gyümölcstartókkal, ezüst kosárában guggoló teáspoharakkal, be-főtt kristálykondérok, üveg- és porcellántányérok megrakott asztal körül, amelynek fején az ifjúsággal együttérző mama trónolt. Más mama nem volt jelen, ő azonban úgyszólván minden vendég oldalán külön-külön volt jelen: annyira buzgólkodott finom mosollyal, kínálgatással a kinyalt gamók kedvében járn.

Gyöngyi egyszer leejtette asztalkendőjét, utána nyult, de a mellette ülő Miklós megelőzte: nagy, erős keze már emelte fölfelé a perzsaszőnyegről a kis kendőt s lassú útjában megfogta Gyöngyinek még mindig tétován le-lógó kezét. Miklós arcát elöntötte a vér... Mi ez? Nem rántja el, vissza is szorítja, sőt édes mosollyal reá is tekint. Miklós egyideig bámul,

gondolkodva forgatja kissé összebandzsító fekete szemét; a füle olyan, mint két vérrrel dagasztott bíbor lapát, halántékán megduzzadva kopog az ér... Szűkké lett gallérján tágit egyet, fölhajt egy pohár vizet, körülnéz, térdét odahajlítja Gyöngyié mellé jó szorosan s hogy a leány ezt is túri, sőt, mintha szívesen fogadná, hirtelen megvidámul s lassú medve módján mesélni, tréfálni, szellemeskedni kezd. Úgy dong ott bugyután és kitartóan Gyöngyi mellett, mint egy poszméh a málnabokor körül.

Klári áthajol a közte és Manyi között ülő Antonio háta mögött barátnéjához:

— Gyere csak! — s a feléje bókolónak fülebe súgja: — Disznóság, hogy hogy főzi azt a fiút! Látod?

Manyi válaszul idegesen fölnyerít.

A mama odaszól:

— Lányok, nem illik sugdolózni.

Uzsonna után tánc. Gyöngyi csak Miklóssal táncol s úgy lóg karján, mint egy odabágyadt hűséges tavaszikabát. Majd társasjáték: »haragszom rád!« — »fehér, fekete, igen, nem« — »barkochba«.

Miklós a zálogszedő s Gyöngyi egyre-másra rakja a melléte szorongó fiú ölébe óráját, karperecét, összes hajtűit. Kiváltásnál Gyöngyinek kétszer kell szobrot állnia, kétszer valakit megcsókolnia, amiből egy persze Miklóst illeti. Miklós a kitörő jókedv s az elhülyült boldogság csöndje között hányódik egész este. Manyi fel-felhorkanva néz tágult szemmel Antonióra, mint éhes ponny-lovacska a zabra. A mama egy sarokban a kövér Szédelyi tréfáin nevetgél.

— Engem meg itt esz a fene! — morog maga elé Klári a zongora mellől, amelyen egy boszton szétugrálós hangjait igyekszik taktusba összeráncigálni, vagy a semleges vendégek kisebb-nagyobb csoportjaiból, amelyeket időnként végig-végigjár.

Miklós egy alkalmas pillanatban félrekapja a nagy pohárszék sarkához Gyöngyit:

— Most táncolnak. Telefonáljon baba, ne küldjék magáért a szobaleányt, mert van kívül

hazamenni, egy barátnő, azért már itt van a szobalány, egy félóra múlva indulnak, a barát-néja a Szabadság téren lakik... hisz értil jó?

Gyöngyi szemében megvilant a kaland reménye s az ő s női hála az iránt, aki hajlandó elcsábítani őket. A fiú merészsége is igen tetszett neki.

Gyöngyi a nagy zajban, forgatagban észrevétlenül surranhatott ki az előszobába. Őt perc múlva már odasúgta a szertetőnfergő Miklósnak:

— Rendben van!

Miklós még egy ideig ide-odalógott, imbolygott, míg végre kiillant ő is az előszobába. Óvatosan kinyitotta a folyosóra szolgáló ajtót, jól megnyomta a villanyesengőt, aztán a házi telefonhoz ugrott, mintha az csöngetett volna. Ekkor ért a csöngetésre elősiető szobalány az előszobába. Miklós buzgón fogta a házi telefon kagylóját, figyelmesen hallgató füléhez:

— Igen!... Helyes!... Megmondom!... s a szobalány felé fordult: — Mondja meg, kérem, Gábor Gyöngyi kisasszonynak, hogy érkeztek. Lent várják.

Nemsokára rohant ki Gyöngyi, sebtén öltözött nagy búcsúzkodásban. Miklós már télikabátban állt az előszoba közepén.

— Na, mi az, Miklós? — szólt reá bizalmatlanul, kutatóan, rosszalva Klári.

— Angolosan akartam meglépni, mert édesapám beteg, s maguk így lelepleztek, — válaszolta Lejtényi Miklós rákvörösen, de határtalan nyugalommal.

— Én sietek, mert várnak... Pá! Pá! — mondta Gyöngyi s gyorsan kiment az előszobából.

Miklós nagy körülményesen sorban elbúcsúzott mindenkitől, aki Gyöngyi nyomán az imént kitódult. Lássák, hogy ő nem siet. Rágyujtott még egy cigarettára is, újra köszönt, végre kilépett a folyosóra, amelyen nagy lassan végigkopogott, de amikor a lépcsőházba ért, hármásával vette lefelé rohanása a fokokat. A cigarettát eldobta. Az első emeleten érte

utol a leányt. Hátulról elkapta, maga elé kanyarította s mint deszkát deszkára, úgy szorította teljes hosszában magához a remegő, soványka kis testet.

Gyöngyi, aki most érzett először ilyest életében, igyekezett hátravonni magát a derékban szorosra kapcsolt ölelésből, de a fiú hatalmas tenyere lefogta a leányt, aki végre is az első felgyulladás néma mozdulatlanságában tapadt oda a Vágy követelő csókjához.

Lent egy ajtó csapódott, mellettük a lépcsőház aknájában megrándult a drótkötél s a felfelé igyekvő lift elkezdett búgni. Gyorsan szétugrottak. Miklós zavartan nézett Gyöngyre, de a leány vállát fölrántva, lehajtott fejét félreszegve, kedves, sunyi mosolyt villantott vissza rá.

Az uccán aztán hirtelen belékarolt a fiúba, hozzásimult, arcát oda-odanyomta a bársony-tapintású tél-kabáthoz, amelyben úgy lépkedett most Miklós, mint a király, akinek végre sikerült egy országért egy lovat kapnia. Alig beszéltek. Rá-rábámultak a mellettük elsuhanó, döcögő villamosokra s ilyenkor jó messze távolodtak egymástól; a lábuk alatt ropogó havat nézték, amelyben újra szorosan egymás mellett futó vonalra hajlott össze lépteik nyoma; rá-ráfeledkeztek, mily pontos mértani gonddal rajzolgatja körül fehér sávokkal a délután hullott hó a házak számtalan élet, díszét; aztán összébb simultak s egymást érő lábuk mint egy tag lendült előre szorosra font karolásuk alól ... a nagy fekete füstrongy, amelyet a pesti ember égnek nevez, meleg sötét bársony mennyezetként borult föléjük; a nagy házak egyvetértő kuncogással lopakodtak hátra két felől haladásuk mellett; a lámpák csodás virágkelyhek gyanánt bólintottak feléjük, majd egyenesre kapva magukat, úri mitsemlátó figyelemmel sorakoztak a hátuk mögé: rajongásuk puhahullámú folyója lassú ringatással úsztatta egymásba kapaszkodott gyereklelküket — a gyönyör vagy gyötrődés réve felé?

Gyöngyi ettől fogva egész télen át folyton együtt volt Miklóssal s mindig a Mesterre

gondolt. Szeretett és gyűlölt. Szerelme vihar előtt ide-oda kóválygó galambként nyilalt Miklóstól a Mesterhez, ajkán izzó csóktól a lelkén égőhöz. Ha Miklóst látta vágyakozó tekintettel feléje közelíteni, a gyűlölet diadalmas bosszújával gondolt a Mesterre. Ha a kipirult arccal, széles taglejtéssel, hangosra csavart rekedtséggel lelkesülten magyarázó Mestert nézte, vak gyűlölet dobant szívébe a közéjük tolakodott Miklós iránt. De miért, hogy éppen csak megnyugodni nem tudott?

Egy éjszaka, valami együtt koresolyázó, zsúrozó, táncos nap után, amikor délelőtt roszszul felelt magyarból és franciából, amikor Miklós délután háromtól este kilencig úgy húzódott mindenütt utána, mint a kalaphoz tapadt őszi ökörnyál, felkönyökölt párnáira, belebámult a sötétbe és várta, félte, tehetetlenül nézte a kín feléje kanyargó kígyócsúszását. Szíve nagyot dobant és görcsösen összeszorult. Felzokogott, arccal borult az agyongyűrt párnára, sirt és sirt s kábult fejét végül is le-bunkózta az álom...

... csatakos uccán loholt elfúló lélekzettel, meleggé pirult arccal. Az egyik sarkon egyszerre csak előtte állt a Mester, csomó dolgozatfüzet volt a hóna alatt, mosolygott és intett, hogy kövesse. A füzeteket szétosztogatta a járókelők között. Futottak. A Mester elől, ő utána. Befordultak egy kapualjba. Sötétjében marcangoló csókkal ölelte át. Gyöngyi csak ekkor látta, hogy a Mesteren nincs kabát. Oda van dobva egy széles pamlagra, amely fölött vörös selyemernyős nagy, földön álló lámpa veti szét tompán izzó fényét. Elhanyaglik rajta. A Mester odaborul melléje simán, puhán és melegen...

Fülriadt. Ijedtség és boldogság labdázik lüktető szívével. A csók! ó, a csókja! Ah, nincs Mester, nincs Miklós, csak férfi van a világon és tagjait bágyadtságba morzsoló férfi-csók!

S a nagy lobogású vérek átka őt is elérte: az étellel párhuzamost futó, tökéletlenségeit javító álom-élet.

Esténként, vetkőzés közben megállt a barna szekrény ajtajának metszett tükre előtt, s úgy nézte, kutatta magán, mi rajta a szép, mi rút... Nincs semmi melle, karja vékony és hosszú, de csípője puhán kerek vonalú, lába szára sovány, nyúlt izmú, lába feje kis alakjához mértén nagy és csontos.

— Deréktől térdig szép vagyok! — mondta magának és elmosolyodott.

Társaságban, uccán, színházban, hangversenyen, cukrászdában nagy figyelemmel kezdte nézni, vizsgálgatni a nőket s ösztöne hamar rávezette, hogy milyen szépség-hibát takargat el vagy milyen szépséget emel ki egy-egy különös szabás, szalag-csokor, öv, szövet-minta, szín és anyag. Ha a mama ruhát csináltatott neki, gondja volt rá, hogy bronz hajához, fehér arcához illő legyen színe, hogy derekán bugygyok takarják el soványságát s hogy csípője formásan domborodjék ki a rásímuló szövet alatt.

Egyszerre elkezdett művészet-történettel „foglalkozni”, mert a híres mesterek képein megrovás nélkül bámulhatta a meztelenséget. Megtanulta, hogyan kell képzeletben akttá szabadtítani az előtte állót minden ruhától... Szegény Mester szegény akadémiaja! — gondolta nem egyszer magában, míg Lányi Dénes messze recsegő lelkesültséggel szavalt a Fanny hagyományairól; s Botticelli meg Cranach, meg gótikus soványságok, szentek, mártírok jutottak eszébe. Miklós, az egészen más, Miklós-son rubensi duzzadó zsír és böcklini kentaur-izomzat férfiaszkodik...

Néha visszadöbrent: melyiket is szereti?

Es ijedten érezte, hogy míg felelni nem tudott, vére lüktetve hajszolódott s képzelete kínoosan boldog nagy megrendülések felé lelkendezett.

Igy mult el fölötte egy latyakos pesti tél.

Tavasza nemesak a Dunáról s a budai hegyekről, de lelkéről is elhúzódtott a köd. Mint a gyöngye emberek általában, együtt halt a halódó természettel s együtt éledt új kike-

letre vele. A gyászos kérdések elhullatták feketé fátlyukat s bizonyosságokká csitultak. A nap, az öreg Sainte-Hypothèse báró, egyre fiatalodó erővel sütötte a korzón sétálók hátát. A Duna medrében mosdatlan kölyök-hullámok népvándorlása tolongott. A felhők levetették piszkos-szürke condrajukat s frissen vasalt, buggyos, fehér patyolat viganókba bujtak. A budai házak ormán estefelé fölhangzott a rigó vidám életet vidáman hirdető prédikációja. A verebek zajos és szemtelen proletár-diktúrákat alapítottak az uccai fákon s mint elégsz ígéret villant el a sétáló előtt egy-egy fecske cikcacos röpte. A villanyosok sárgaréz-csengője messzevágóan berregett s mezej nedves illatokat hozott a Hármashatárhegy felől a sok csintalan szél-pubi.

Az életnek nincs más értelme, csak, hogy leéljük jól és repessel!... Jól és repessel! — A Mester mondta így? Vagy Miklós? Olvasta tán valahol? A szellő üzenete vagy vére visszhangja? Mindegy, ó, oly egészen mindegy! A fő az, hogy így van! Így!

Az iskolában Gábor Gyöngyi lassanként valaki lett. Egyéniség. S amint a lányok megállapították, ezt az egyéniséget három tulajdonság határozta meg: egy mosoly, mindig más ruha és sohasem tanulás. Nyárivá hízott szeplőin eövre ott derengett valami gúnyos, örvendő, titkolódzó, fölényes mosoly, amely pajkos és akaratos villámokat rezzentett busa szemöldökei közé, különösen, ha fiúkról volt szó, vagy ha a Mesterrel állt szemközt. Francia ízlésű ruhái előtt, amelyek a legújabb párizsi divatlapok mintái szerint a legelőkelőbb szalonokból kerültek ki, nem viselt kötenyt s kockás szövetségüket, selymüket, batiztjukat nagyúri nemtörődomséggel kente, dörzsölte oda az iskola tintafoltos, szutykos, poros padjaihoz.

— Grande dame a gubóban! — állapította meg róla magában Lányi tanár úr, aki a kislány megjelenésekből nagy buzgalommal igyekezett előre eltalálni későbbi sorsukat. — Erdekelt! — mosolygott, majd rosszkedvűen ezzel

vágta el tilos útra buzgón tolongó gondolatait: — Egyáltalában csak házas embereket volna szabad leányiskolában alkalmazni! No, nem? — és újra mosolygott.

Tanulni Gyöngyi egyáltalában nem tanult. Azaz, hogy igen: tízpercek alatt. Két csöngetés közt a legnagyobb nyugalommal írta le Szajoly Manyi rendes füzetéből az algebrapéldákat, francia szavakat. Mende Pipike a történelmet s a magyart szokta neki pár szóban összefoglalni. A természetrajzot egy nagybirtokbérlő benlakó leánya visongta el óra előtt. S ha valamilyen kérdésre nem tudott felelni elmosolyodott, vállalt vont s szép nyugodtan leült.

Hát nincs igaza? Fontos ez? — gondolkodott ágyában, arcához ölelve a csipkés párnát. — Nem fontos! Fontos az, hogy hányszor csökölt meg Miklós... »Petőfi költeményeiből össze lehetne állítani Magyarország leíró földrajzát«, mondta a Mester. A mi csókjainkból össze lehetne állítani Budapest leíró földrajzát... Az márciusban volt... nem, nem... már áprilisban... a Veres Pálné ucca 15. szám kapualjában, a lépeső alatt. De a vice megzavart, mert söpörgetni kezdett ott s mi megkérdeztük, itt lakik-e dr. Lejtényi Miklós. A Miklós nagyon sajnálta, hogy nem lakik ott, azt mondta: tévedés — és — gyere húgocskám! Ó, akkor végignevettük az egész Papnövelde uccát... S milyen vicces fiú az a Miklós. Aztán szombatonszúr volt Manyiéknál s Miklós azt mondja: »Legutóbb, amikor doktorra avattak a Veres Pálné uccában...« Hogy-hogy? — kérdezték többen. »Egy néni ke jött ott egy kislánnyal s megszólított: — Doktor Lejtényi úr!? Lejtényi vagyok de nem doktor, mondtam én. Az unokabátyám, az ügyvéd, doktor Lejtényi Emil. Erre a néni azt mondta: — Tévedés! Gyere, húgocskám!« Milyen vicces és milyen vakmerő!... A népligetben is csókolóztunk. A szigeten a romok közt. Az Erzsébethíd alatt. A Múcsarnokban. A Húvösvölgyben. A Duna jobb és bal partján, sőt az iskolában is; elkísért szombat délután, önképzőkörrre. A kapuban elváltunk, én egyenesen fölmentem a hatodik osztály ter-

mébe, ő meg a portásnál a Mester után kérdezősködött; azt mondták neki, a tanári szobában van.

Miklós erre nagy nyugodtan feljött a hatodikba, ami ott van a tanáritól nem messze. Az ajtót óvatosan magunkra zárta s akkor nagyon csókolt... En aztán leszaladtam a földszintre, mert az önképző ott volt a harmadik osztály termében; ő meg tíz perc múlva az intézet másik kapuján távozott... A Miklós férfi, a Mester csak hitvány gyöngé báb...

S a szája széle megvető kampóba görbedt, a szíve azonban összeszorult. De erre rögtön megfeszítette vére, bőre, agya emlékezőtehetségét, szűk ketrecben nyújtózkodó fantáziája minden erejét: maga mellé idézte Miklós alakját, hogy legalább elképzelt csókja, ölelése közben aludjon el.

Másnap riadtan ébredt: szent Isten, hisz annyi dolga van! Magyar összefoglalás, algebra összefoglalás... az év, az utolsó iskolaév végéhez közeledik. A lányok sápadtra tanulják magukat; a tanítónők zavaros, szórakozott fejfel, ajkukra lebbenni késő kérdésekkel faggatóznak az összefoglalt vagy -lalandó anyag felől; a tanár urak goromba türelmetlenséggel vágtnak át az élő élettelen világon multakon: a Siriustól a kacsacsőrű állatig, Hadúrától Koroda Pálig, hármasszabálytól a permutációig, Actiumtól Solferinóig. Mint valami örült hammelni patkányfogó, úgy furulyáznak elől szegényes pedagógiai fűzfásipjukon: mögöttük meg a halálkín verejtékével s zavaros gondolataival vagy nem bánom butasággal trapolnak a felsőbb lányok, ezek a szegény — ó, tanári vicc! — felsőbb lények. A vizsga gátja előtt aztán megtorpannak s hol nekizudulva, hol csak csöpögve átesurdognak rajta: a Mester az egész vizsgát eltöltötte Madách »taglalás«-ával, az irodalomtörténet végéről akart visszamenni az eleje felé, de Az ember tragédiájánál nem jutott tovább; növénytanból csak az élettani részt tekintették át; algebrából három példát oldottak meg; németben fejest ugrottak a...Glocke rézöntő gödrébe... s egész

vizsga alatt azon fáradtak, hogy kievickéljenek a folyékony fém forróságából. A történelemvizsga azonban kápráztató mutatvány volt. A tanerő feltette a kérdést. Az egész osztály, kivétel nélkül mindenki, egyszerre vágta a magasba karját, amelynek végén türelmetlen rezgéssel lebegett ide-oda a jelentkező ujj. A tanerő felhívott egyet: nagyszerűen felelt. Az igazgató úr meg volt elégedve, a kollégák sápadozva irigykedtek: a rongyos fekete kötött kesztyűs dámák, a védnőknők helyeslően bólogattak kis fekete csipkefőkötőjükkel... A tanerő tudniillik utolsó órán így szólt az osztályhoz: — Leányok! Ha én egy kérdést felteszek, *mindenki* jelentkezik: aki tudja, mit kell felelni, a jobbkarját tartja fel; aki nem tudja, az a balt!

A vizsgák után jött a záró-ünnep — a búcsúzó beszédet a Mester mondta, aki a modern magyar nő kötelességeiről lelkendezett a bibliából, a szabadkőműves eszmékből, a magyar történelemből, a feminista mozgalomból összekapkodott közhelyekben, amelyeket saját költői leleményének virágos szóképeivel malterezett egybe pontosan tagolt szónoki beszédde — majd a szokásos évi kirándulás következett ezúttal egy bérelt propelleren Visegrádra. Erre az alkalomra a feltűnést kereső és bolondos Mester leborotváltatta kis fejét, amely úgy emelkedett ki a hajó fedélzetén köréje csoportosult tarka nyáriruhás nagy lányok gyűrűjéből, mint a nyél elefántcsont gombja a félig nyílt napernyő selyméből. Gyöngyi is a bámulók közé ült s hallgatta a Mester irodalomtörténeti és lipótvárosi anekdotáit, sztoikus bölcsekedéseit az életről, az ifjú úri magyar nők rendeltetéséről, költői észrevételeit Vác kies fekvéséről, egy-egy parti fűzről, bokros kis szigetről...

— «Une île déserte, me disais-je dans moi-même», így kiált fel Daudet Le petit chose-ja, amint egy hasonló sziget mellett úszik el hajójuk. A regény tartalma tudniillik ez...

Gyöngyi otthagyni az életet, szerelmet költői nyavalygásokkal pótoló csoportot nekidült a dohogva mászó kis propeller korlátjának-és

nézte, nézte a Mesternél sokkal értelmesebben csevegő habokat...

Hogy belevág a hajó orra a friss sebe szélére tajtékot fodrozó vízbe! A folyam: az élet? S a hajó hasította ék: a szerelem, amelynek messze szétnyúló, nyíló két ága eől minden eltárgul? A folyam az élet: vize elsuhan; a szerelem habja meg halovány tündérálommá, multtá káprázik amott elfele a fűzek, nádas alatt...

Gyöngyi csókra szomjazott s nagyon szomorú volt.

Nem vidult fel kikötés után a parton sem, ahol a Mester bemutatta, hogyan tizóraizik meg egy ifjú költő három korsó sört és egy pár virslit. A romok sem mulattatták, ahol a Mester a viháncoló leánykáknak az ó-francia költészet remekeiről, trubadúrokról s Bédier Tristan és Yseult-jéről fellelgezett. Az ebédből — a Mátyás-forrásnál, — amelynek negyedik fogása a Mester autogram osztogatása volt, alig evett s nem kért a szeretett lény drága kezevonásából sem. A lányok — a bamba bakfisok, gondolta magában — boldogok voltak, ha a Mester rájuk vetette huncut csillogású, komoly és mégis gyerekes barna tekintetét, ha hozzáérhettek csontos könyökéhez, ha erősebben markolta meg őket — ó, akaratlanul! — fogócska játszás közben, ha tánc alatt finoman, húzódozva s mégis tapadva odaérinhték fiatalságukat e tan-költői szikár eleganciához.

Manyi az autogram-ügy körül forgolódott irodalomtörténeti lelkesedésbe átszítált női vágyakozásával, Klári inkább az érintési örömek felé hajlott, de Gyöngyi finomabb, öszszetettebb szövésű vágyával félrehúzódtott a minden ábrándos, fiatal esengést jelentéktelen mellék-esatornába ömlesztő tan-szerelem piaci vásárából: magánosan sétálgatott, nézte a tájat, második pocokokat szölongatott meg vagy egy-egy tanárnővel beszélgetett. A Mesternek feltűnt, hogy Gyöngyi nem adja meg Cézárnak, ami Cézáré: hiúsága felborzolódott s csak annál hevesebb erővel sziporkázott, tréfált,

enyelgett a szűzies lelkű, öntudatlan vágyú, sok, friss batiszt-illatú tan-odaliszkkal.

Visszafelé kis hajójuk a sok leánnyal úgy úszott aláfelé a Dunán, mint egy szilvával megrakott öblös kosár. A hajó orrában énekeltek: »Hullámzó Bala-tontetején...«; hátul társas-játék járt; a Mester meg, aki kissé elúnta a folyton körülötte gomolygó bamba bakfis-tömjént s akit Gyöngyi véle nem törődő külöнкödése is bosszantott, a táborát bejáró Napoleon szerepét eszelte ki magának ez iskola-évben utolsó fellépéseül: egy ideig az énekelőket hallgatta s hogy egy nótát befejeztek, mosolyogva vetette oda:

— Azt énekeljék, lányok, hogy: »Fehérvári lapon, de lapon, megy a juhász a koson, de a koson...« — s hogy mindenki csak száját tátott reá, elnevette magát, sarkon fordult s odébb állt.

A matematika tanárnő csoportjánál végighallgatta az anyai intelmet, hogyan főzik a lucskos káposztát; a kazán közelében tótról és zsidóról szóló paraszti anekdotákat röhögő történelem tanár szavaira helyeslő gúnnyal bólogtatott. Végre aztán lekerült a hajó oldalába.

Hátát a társalgóterem falának görbítve ott ült egy összehajtó széken nagy egyedül Gábor Gyöngyi.

— No, Gábor, mit csinál itt?

— Semmit! — felelt a lány, de a Mesterre vetett tekintetében egy egész élet boldogságát kívánó borús, erős, türelmetlen s mégis megadó vágy csillogott.

A Dunáról hirtelen kerekedő hűs szél lebent. A lány megborzongott.

— Nem fázik meg, Gyöngyi? — kérdezte a Mester őszintén, egyszerűen és melegen.

Gyöngyinek a nem várt gyöngédségre könny szökött szemébe, fölugrott, a korláthoz lépett s rákönyökölve, lelke minden sugárzását belenezte a hullámok fény-rongyokat tépegető fodrozásába.

A Mester melléje könyökölt:

— Igaza van!... Semmit sem csinálni — s hangja tompán, szinte kétségbeesetten kon-

gott. — tán ez a legokosabb! Hagyni, hogy keresztülömöljön rajtunk a nem akaratunkból származó, de életünket irányító események sodra, amelynek javunkra igazításához csak egy lapátunk van: a szeretet.

A Mester elgondolkozott. tekintete ráfagyott a mozgó csobogásra s Gyöngyi azt gondolta: — Ha most hozzám ér, örökre az övé vagyok.

S nem akart, de ősi mélyekből előtörő, minden áron bizonytságot és biztonságot kereső női ösztönnel hirtelen csak megkérdezte a Mestertől:

— A tanár úr nagyon szereti a feleségét?

— Tessék!?! — riadt fel éles hangon a Mester s nyomban felegyenesedett. Körülnézett és rákiáltott egy távolabb álló leányra: — Mit csinál ott, Kilényi? Még átesik a korláton!... Pardon! — szólt vissza könnyedén Gyöngyihez s el-ruganyos-lépkedett ama rendbontó Kilényi iránt, aki, szegény, csak éppen a Mestert utánozta, hogyan könyököl a Gábor mellett s nagyon is távol volt attól, hogy a Dunába essék.

Gyöngyinek fejébe tóduló vére heves-tompán dobolt fülében s úgy érezte hirtelen, hogy felkínálkozott egy férfinak, aki kineveti. Pedig csak azért nevet, mert gyáva, gyáva... Ő, hogy megveti!

A pisla világokkal teleszórt két part között, mint fekete, lomha végzet, kúszott a Duna. A kis propeller túlkölt, sípolt, zöld lámpával integetett sokáig, a part felé oldalozott: kikötni készült.

A lányok sorra járultak a Mester elé elköszönni tőle, ki egy nyárra, ki örökre.

Gábor is odalépett s szerényen, gőgösen, tartózkodóan csak ennyit szólt:

— Igen köszönöm kedves tanár úrnak a szívesességét.

— Kérem szépen! — mondta a Mester s most ő szégyenkezett, de maga sem tudta, miért. Kezet nyújtott s heves, meleg fogása jéghideg, élettelen pár ujjat szorított össze.

— Értem én ezt? Hát értem? — gondolta magában, mert nagyon is jól értette magában,

de nem akarta érteni. De újabb — most már szerelmes — mosolyok vágódtak elébe, újabb — ezúttal meleg, hevesen szorító — kézfogások rótták le tenyerébe a köteles hála s a nem kötelező, de antul édesebb vágy adóját s a Mester megfélekedezett Gyöngyiről.

De Gyöngyi is róla, bár valamivel lassabban.

Otthon a mama ezzel a kérdéssel fogadta:

— Rendben vannak a fehérneműid?

— Miért, mama?

— *En* kérdeztem! — s az anyai szem szigorút villant.

— Igen, mama!

Csend.

— Miért, mama?

— Holnap vagy legkésőbb csütörtökön utazunk.

— Hová?

— Majd megtudod.

Csak szerda este tudta meg. Együtt indulnak. Sebő Tamás Karlsbadban fogja magából kiűzni az egész éven át nyelt sok ementháliból lerakódott táplálék- és erőfelesleget; Lacit átviszik egy nénihez Marienbadba; Gyöngyi s az anyja Franzensbadban fogják tölteni a nyarat.

Gyöngyi elutálkozott magában: Franzensbad! Már volt ott, szörnyű nyár! A neve is olyan gyászos hangzású, mint egy börtöné; s háborgó, vonagló, szorongó női kis lelkére rávonta védőül a nem nagyon okos, de nagyon engedelmes házileány selyemgubóját.

Miklóst nem is értesíthette, csak éppen, hogy a leányoknak telefonálhatott. Klári se-hogy sem akarta megérteni, hogy Miklósnak valahogy tudtul kell adni Gyöngyi elutazását; de Manyi, első pár szavára már, belenyerítette a kagylóba: jó, Miklós meg fogja tudni, hogy Gyöngyi igazán-igazán nem tudott elbúcsúzni tőle.

Csütörtök reggel Sebő úr órával kezében várta a megrendelt kétfogatút, mert már előtte való nap összeigazította óráját a pályaudvarival.

A vonat — természetesen! — már indulásnál öt percet késett. Az állomásokon nem volt szabad vizet inni, gyümölcsöt venni, pár percre leszállani, ablakon kinézni, a folyosón tartózkodni, lámpafénynél olvasni, idegenekkel beszédbe elegyedni, vacsoramaradékot ablakon kidobni. Emellett úgy tetszett, hogy Sebő úr egyebekben átadta családapá szerepét valódi omega-órájának. A szörnyű alkotmány számlapján rajta volt több apró körben a nap, a hold, a hónapok, a hét napjai, az egész világ-egyetem; sötétben világított, iszonyú csörgéssel alvót ébresztett; s tűi lassú keringésének volt rabja az egész család — Karlsbadig.

Karlsbadban kétnapi pihenés! Porcellán-, kötött fekete kesztyű- és ostyavásárlás. Elküldésük Pestre. Képeslapírás a Lipótváros szélrózsájának minden irányában: a Semmeringre, a margitszigeti felső szállóba, a Tátrába, Vencébe s Lussin úgy Piccolóba, mint Grandéba. Közben Sebő úr átvitte Lacit Marienbadba.

A pályaudvaron találkoztak. Sebő úr jött, anyja és leánya ment. Sebő Tamás izgatott, sőt vidos volt, órája visszacsökkent zsebbeli időmérő jószágáig.

— Igen, igen, »Zseni tant« üdvözlöt beneteket. Lacinak már nem fáj a gyomra... Na, szálljatok fel már, mingyárt indul a vonat.

Sebő Tamás megcsókolta a felesége kezét, az ajka hegyét, Gyöngyi homlokát, amelyről ezúttal elfelejtette félrehárítani a bolondos kis fürtöket.

A vonat kisüstörögte magát az állomásról. Sebő úr zsebkendőjével integetett s hogy eltűnt szeme elől az utolsó kocsis ütközője is, kendőjét gondosan összehajtogatta, kabátja — elegáns fehér flanelkabátja — szivarzsebébe dugta, a csücskét egy kissé kirántotta s egyszerűen csak ennyit mondott:

— Endlich!

Sebőné azonban nem lett sem könnyedébb, sem nehezkesebb: maradt, ami volt: méltóságos pesti nagyságos asszony, akit csak régi ismerősnek kijáró biccentéssel üdvözl a franzensbadi állomás ujságkioszkjának kisasszonya, a

Villa Minerva házmestere s az apácafejedelelnőnszerű szobaleány, aki tudja, hogy pohár friss víz s a Neue Freie Presse nélkül a nagyságos asszony nem tud elaludni.

Mert ha mást nem, aludni nagyszerűen lehet Franzensbadban: otthon ágyban, chaise longue-on és karosszékekben, a fürdőben döngönyözés után, a sétautak padjain, koncertek alatt, állva, ülve, esetleg sétaközben is. Na nem, sétán bajosan, mert ekkor vele van Gyöngyi is. Kár! Oly nyugalmas az élet gyermekek nélkül!

Ennek a bölcs megállapításnak köszönhetette Gyöngyi, hogy napjai jórészt a Villa Minerva szentélyén belül folytak le.

Reggel másik oldalára fordult, délelőtt fölkel, azután jött a reggeli: tea, vaj, zsemle vagy kakaó, vaj, zsemle választás szerint. A mama kúrájára indult, Gyöngyi kiült a verandára és olvasott: Nathalie Eschtruth, Mikszáth: Prakovszky, a siket kovács, Die drei Musketiere, Die Frau mit den Meeresaugen, fürdőkatalógusok, agg Illustrierte Blätter kötetek ragadtak sorjában szép kis ujjai közé. De csak a szeme olvasott, a lelke mesés távol indiás vizein úszott félig alva, félig ébren. A szeme se mindig. A legkisebb neszre fölrebent az ostoba betűkről s nyugtalan és fáradt tekintete leszaladt a három lépcsőn, végigsiklott a kavicsos úton, kutatva villant át a kapu vasrácsán, aztán... elveszett s nehéz volt viszsztatálnia. Sebő Tamás nevelt leányához s a legutóbb olvasott mondathoz: »Nein! Nein« sagte der Graf energisch... der Graf energisch... Graf energisch... ergisch...

Kocsirobogás.

A nyugtalan tekintet fölrebent.

A vasrács előtt egy hangos:

— Mais oui, maman! — csendült egy angol sportfiúnak öltözött, vállasított, karcsított, sápadtarcú, törekeny francia fiatalember ajkáról.

A mama — egy idős, finom kis jelenség — mosolygott, de meglátszott rajta, hogy szenved. Óvatosan, kétoldalt megtámaszkodva lépett ki a kocsiból. Belekapaszkodott fiába s

nagy lassan a ház felé lépkedtek. Gyöngyi előtt elhaladtukban az öreg asszony bólintott, a fiatalember megemelte kalapját, majd mindketten eltűntek a fogadásukra elősiető tulajdonosné zajos szó-áradatának forgószeleiben.

Ebédnél aztán, amelyen a franciák nem jelentek meg, Gyöngyi mindent megtudott. A franciák neve: Quatremère. Az apa a múlt télen halt meg a P. L. M. vonalon egy vonat-összeütközéskor. Az anya nagyon beteg lett. Most, valamiképpen jobban lévén, orvosai tanácsára ide jött Franzensbadba, amelynek világhírű gyógy... s ide szállt a Villa Minervába, mert előkelő helyet, pontos kiszolgálást, választékos és tápláló koszt... A fiú bankigazgató s minden este a szobájában fürdik egy összehajtható kerek gumi-kádban.

Ebéd után Sebőné lefeküdt aludni s Gyöngyinek szabad volt csöndben lenni. Alvás után Sebőné megmosdott, mosdás után felöltözött s következett a sétálási kötelesség megtevése. Majd a vacsora diszkrét és únott elnyelése jött. Vacsora után máskor a verandán üldögélés szertartása némult. Ma azonban egyéb történt.

Asztalhoz ülés előtt bemutatkozás volt s Gyöngyi megtudta, hogy a fiatalember neve Guy de Quatremère. Asztalbontáskor Quatremère-ék se franciául, se németül nem mondták, hogy: »Mahlzeit!« Sőt nem is bontottak asztalt, hanem ülve maradtak s a velük tartókkal élénk társalgásba fogtak.

Sebőné, aki méltóságos tartózkodással kedvelt minden »apart« dolgot, előkelőséget — s van-e finomabb, műveltebb nép a franciánál? — természetesen maradt, aminek csak a sápadt Guy örült, mert rajta kívül Gyöngyi volt az egyetlen emberi lény a házban, aki ötvenen alul volt.

Másnap délelőtt koci jött Madame de Quatremère-ért.

Guy nem mutatkozott.

Harmadnap Sebőné Madame de Quatremère-rel együtt jött vissza a fürdőből kocsin s ott találták a verandán Gyöngyit és Guyt élénk beszélgetésbe merülve.

SCHWANAUER és HORVÁTH

KÖNYV ÉS PAPIRKERESKEDÉS
BUDAPEST, VIII., BAROSS-U. 91.

Ettől a naptól kezdve Guy és Gyöngyi minden szabad idejüket együtt töltötték.

Guy folyton cigarettázott, folyton tréfált, elmesélte milyen szép palotában laknak az Avenue du Bois de Boulogne-on, mivel ugratták osztálytársai a lycée Henri IV.-ban, milyen Alger városa, mi az a quatorze juillet, mennyit vesztett a tavalyi lóversenyeken, kik járnak Trouville-ba, mi volt télen a legzajosabb sikert aratott darab, mi a baja a francia adminisztrációnak, milyen lesz az őszi divat, mikor lesz jobb a Luxembourg-kert, hogyan jut el az ember leggyorsabban a Börzétől a Porte-Saint-Martin színházhoz, hogy kezdte az apja pályáját, mint családi címereket rajzoló-festő elszegényedett francia nemes, hogy szerezte millióit, hogyan halt meg, milyen drága-jó asszony az édesanyja, mint remegett az életéért, hogyan esküdött meg apja sírján, hogy ha anyja fölépül a már-már halálos ágyból, addig nem nő-sül, míg anyja él, hogy szíve érzelmein ne kelljen megosztotnia más nővel, hogy teljesen neki szentelhesse magát; ki volt első szerelme, melyik költőt szereti legjobban, ó, Lamartinet s a szerid Francis Jammes-ot... — s egy este a jázminbokrok mellett két tenyere közé fogta a sóványa tüzelő arcot, az ajka elé vonta, egész közelből ránevetett:

— Ma chère petite amie! — és megcsókolta lágyan, tisztán, szinte testvériesen.

— Grand ami! — mondta rá Gyöngyi s úgy borult oda Guy kebelére, mint az anyaölben esteli órán megbúvó, elcsöndesült gyerek.

Egy délelőtt Gyöngyi összeszedte magát s elmondta Grand Aminak, van egy férfi, akit szeret s van egy fiú, aki őt szereti. Álmaát, vágyait, lelke hullámzását, szorongásait, haragját, benső sok felzúdulását úgy, ahogy tudta, szegényes szokincsével, lárváiból még ki nem bontakozott érzelmeivel, részletesen és szaggatottan, elmesélte. A csókokról és érzékei ébredéséről azonban mélyen hallgatott.

Grand Ami ajkába harapva, szemöldökét ráncolva bölintott néha, majd szemét tágra nyitva, fejét félrekapva figyelt: a szerelmet

megértette, de hogy mi itt a nehézség, azt csak félig. A művészi vonalakon egyensúlyozott francia léleknek kissé homályos volt ez a bárbar probléma, sőt: szláv nyavalygás. Az emberi értelem szépségekkel és igazságokkal táplálkozik; a szív legelvitázhatatlanabb joga a szerelmi kín és öröm; a társadalom meg kötelességeket ró ránk, amelyeket be kell töltenünk.

— Petite Amie, maga szereti azt a férfit, örüljön neki, a nemesség, a szépség, a lelkesülés forrását így magában hordja. A felesége nem lehet, de, ha lehetne, akkor se legyen. Nézze, szerelem sok van az ember életében, család csak egy. Ha ahoz megy, akit szenvedéllyel szeret, boldogtalan lesz: a szenvedély kiég s akkor rájön, hogy élete társa minden szokásában, gondolkodásában más, mint maga. Minden szerelmi házasság egy tragédia első felvonása. Lám, sokkal jobb, ha keresnek, vagy maga keres magának egy férfit, aki nyolc–kilenc évvel idősebb magánál, ugyanabból a társadalmi osztályból való, mint maga, ugyanoly magas, mint maga, hasonló a természete, azonos az izlésük s a gondolkodásuk. Az élet nagy útjára nem a szenvedély vágató autóján, hanem az összehangolt-ság, a barátság kényelmes hintáján indul el az ember. A család a fő! A gyerek. Az egyetlenke. Hogy aztán a családalapítás, családi élet mellett, köré hogy helyezi el szerelmeit, lemond-e róluk, kiéli-e őket, őszinte barátságokká csökkenti-e őket, az már tisztára a maga legegynibb dolga, gondja. A tisztességet azonban, ha csak szemre is, megóvjá s óvakodik bárkit is nevetségessé tenni... Vagyis okos egyensúlyban egymás mellé kell tudni rendelni az embernek társadalmi és egyéni életét. Az ember súlyos béklyókat hordó rabszolga s korlátlanul szabad egyszersmind. Most már csak azt kell tudni, hol és meddig kell rabszolgának lennie, hol és meddig szabad. Az élet az egyensúlyozás művészete. Petite Amie!

— Szóval, menjek hozzá Miklóshoz?

— Azt nem mondtam, azt magának kell tudnia.

— Legalább is megpróbálhatom...

— Megpróbálni? Petite Amie, az ember nem próbál meg házat építeni magának; mindent kiszámít, meglátol, aztán megépíti a házat a maga s unokái számára.

— Azt hiszem, feleségül mehetek Miklóshoz.

— Ha azt hiszi, úgy megteheti.

— Mily óvatos maga, Grand Ami!

Guy elnevette magát, vállat vont, de franciásan: mindkét vállat egyszerre;

— Hát persze, alig szereztem meg s már is valami Monsieur Nicolas-nak karjaiba lökjem oda prédául az én kis barátnőmet!?! Nem vagyok én Tristan s ő nem Marc király.

— De nem is ittuk meg a bűbajos italt, amelyet számunkra Brangien kevert.

— Nem? Nem isszuk-e naponta azokat a bűvös kotyvalékokat, amelyeket Madame Minerve minden józan ész megcsúfolására leveleknek nevez?

Ezen aztán nevettek s Guy nekilendülve szellemeskedett, gúnyolódott a Villa Minervabeli életen, ellátáson.

Este, hogy szobájukban, alvás elé vetközött Gyöngyi, a nyitott ablakon betóduló hűs levegőtől egyszerre csak összeborzongott.

— As-tu froid? — kérdezte Sebőné, aki mostanság jobbadán csak franciául beszélt még a leányával is. — Igen kellemesen telt el ez a nyár, nemde? N'est-ce pas, ma chère?

Gyöngyit a szellőnél is hűvösebben csapta meg ez a mult idő.

— Miért mondod, hogy elmúlt, mama?

— Azért mondom, hogy elmúlt, mert mindennap várom apától a sürgönyt, hogy induljunk haza.

A sürgöny harmadnap megjött s vacsora után Gyöngyi szomorúságtól bágyadtan s elvágástól idegesen ült le a jázminbokor előtti padra Guy mellé.

Hallgattak. Guy cigarettája mint egy párányivá zsúfolt naprendszer izzott a sötétben. Gyöngyi háta megcsuklott, keze ernyedten lógott mellette a padon. A fiatalember egy almozdulattal kezét Gyöngyiére helyezte s ki-

nyújtott lábbal mozdulatlanul, maga elé nézve beszélni kezdett:

— Az éjszaka bársonya, mint eskető stóla fogja körül kezeinket. Szeretlek, Petite Amie, fáradt latin caesar a barbár királykisasszonyt, okos és okoskodó proconsul Herodes Antipas leányát. Szeretlek! A hervadt esókók ligetéből jöttem kosár virággal, lábad elé raktam, te kiválasztottad a leghervadtabbat s szívedre tűzted. Hervadt illatában világok zokognak s rémülve figyelsz a multba, mert félsz a jövőtől, pedig az enyém vagy, Petite Amie, s mindig is csak az enyém leszel.

Megszorította a leány kezét, az visszazsorította, aztán megint nem szóltak egymáshoz semmit, csak nézték a föld és lelkük éjszakájának puha hullámban lengő fekete fodrait.

A verandáról, mint undorítóan öntudatos, finomkodó, harsány kanáriszó Beethoven-szimfóniába, úgy hasított a langy hangulatba Sebő Tamásné hangja:

— Gyöngyi! aludni! Holnap korán kelünk!

Guy gyors-gyengéd mozdulattal maga elé rántotta a lányt, úgy súgta arcába:

— Jövőre visszajössz! Igéred?

— Visszajövök! Igérem! — mondta a lány álomszerű határozottsággal, mintha idegen akarat szólt volna belőle.

Idegen akarat? S az övé? Volt-e valaha is akarata? Kislány korában a Fräulein, aztán a Mademoiselle akart helyette: ők öltöztették, ők vitték a Váci uccára, korzóra sétálni, nekik kellett a Sziget, Városliget, ők találták az elegáns nők ruháit szépnek, az ő tekintetük irányát követve akadt meg a szeme sudár férfiakon, ők adták kezébe az iskolakönyvet, ők vették ki kezéből a mama éjjeliszekrényén talált regényt. Aztán a mama akarata tette szerénnyé, csöndessé, előkelővé, ó! ... és szomorúvá; aztán Sebő rideg kedve nyomta semmivé, fájdalmas kis ponttá ... Az iskolában csak Gábor volt: bizonyos számú elégséges és elégtelen jól öltözött, fegyvelhetetlen tulajdonosa ... S ki volt az benne,

aki a Mester felé vonta, ellene lázította? ... S ki most az, aki lelke jobb felét Guynek adta? ... És Miklós? ... Elmosolyodott magában.

— Miklóshoz meg férjhez megyek! — s maga is megijedt, mekkorát morrant hangja az éjszakában.

A mama fölriadt:

— Mi az? Mit mondtál?

Gyöngyi úgy tett, mintha aludnék: mélyen, egyenletesen lélekzett, mint annyiszor kisebb korában és nem felelt.

Pirkadatkor, amint útra készen kilépett a szobából, a nyíló ajtó külső kilincséről feléje lendült egy oda kötözött kis virágcsokor. Lábujjhegyen mentek végig a folyosó vörös gyöker szőnyegén és elgördülő kocsijuk után vakon bámult a Villa Minerva a még mélyen alvók sarokra nyitott ablakaival.

Az ősz, a pesti ősz — a vidám, bágyadt-beteg, elegáns öreg lump — mosolyos zajjal fogadta az érkezőket. A körúton szép sárga bórporgyásszal és barnára sült, csodálkozó gyerekarokkal megrakott bérkocsik száguldoztak vagy dőcögtek. Itt még nyári kalapok fehérlettek fekete haj fölött, amott már sötét bársony női kacki kucsmák borzongtak arany-szőke fűrtbodrokon a jövő tél elé. Uccán és boltban, gyerekkézben és kirakatban hamvas szilva és használt tankönyvesomó. A villamosokba préselt tömeg csöndesen húzott, csilingelt, csikorgott el a síneken tova, a kocsiúton tétovázó ritkább másik között. A fák, a vállalkozó szellemű, kitartó, edzett pesti fák, — kövezetbe szorult édestestvérei a vékony, elegáns, mindent kibíró kurtafarkú fiákkerlovaknak — stoikus nyugalommal bocsátottak magukról örök nyugalomnak egy-egy aranylávára rothadt levelet; s a lilás-szürke sűrű levegőben kocsma-, paripa-, füst- és bódító asszonyillat terjengett szerte.

Ó, milyen édes, mily megnyugtató egy kézmozdulattal fölrántani a nyár elején becsukott ablakot, kiereszteni a pohossá fülledt meleget, amelynek helyére fanyar alamuszisággal kú-

szik be az ucca hűvös, ó, már hűvös proletár-illata. S a naftalinszag! Mily jó mélyen a tüdőre szívni s elrivedezni a nyomában feltűnő mult téli emlékeken: kályhaszögletben adott csók ... Operapáholy ... zajos zsúr ... csöndes, meleg, magános éjszaka ... zsibongó hangverseny ... jó könyv és gonosz szerelem!

Gyöngyinek első dolga volt körtelefonálni barátnőinek.

— Halló! Itt Gyöngyi!

— Azt hittem már, hogy belefulladtál Franzensbadban a kádba! — zordult ki a kagylóból Klári hangja.

— Mi ujság?

— Tán megkérdeznéd előbb, hogy hogy vagyok?! Köszönöm kérdésetet, jól. Már egy hete Pesten üdülök. A kártyádat, köszönöm, nem kaptam meg. Miért? Mert nem is írtál. Várj csak! Hát te?

— Pompásan mulattam.

— Nem ismerek Franzensbadra!

— Mikor látlak?

— Majd ha eljössz!

— Szervusz! Majd telefonálok.

— Szervusz!

Gyöngyi visszaakasztja a kagylót, mosolyog, majd újra felveszi.

— Halló! Itt Gyöngyi!

— Itt Manyi.

— Szervusz!

— Szervusz!

— Mi ujság?

— Semmi! A mama szilvalekvárt főz, a papa el akarja adni a boltját s én varrni fogok tanulni.

— Jé!

— Hogy mulattál?

— Jól! Hát te?

— Ne is beszéljünk róla!

— Mikor látlak?

— Délután fölszaladok!

Föl is szaladt már négykor a hű Manyi, aki barátságos, ideges nyerítéssel s tapadó, ügyetlen, sokat akaró, de semmitmondó csók-

kal köszöntötte barátnéját. Aztán kapták magukat és átmentek Klárhoz.

Eleinte lázas igyekezettel fecsegték meg a nyarat, nevetgélve uzsonnáztak, de ahogy az alkony benyújtotta hideg árnyéktenyerét a lányszobába, hirtelen elkomolyodtak. Az asztalon nincs tankönyv, nem készül új klotykötény, nincs beiratás, nincs iskola! Kis buta szívükbe beléfájdult az élet valamilyen határmesgyéjén állónak tétova szomorúsága. Vége, hát igazán vége a gyereknekornak? Mi jön aztán? Mi jön? Meddig tart a tanácstalanság e limbusán keresztül való vándorlásuk? Mi jön aztán? Manyi, a jó tanuló, a tudomány irányában előrefejlett, az étellel szemben visszafejlett értelmével a gyávaság, a polgári üres jólét terhe alatt elnyomorodott kis szívesökevényével arra gondolt, hogy nemsokára majd neki is szilvalekvárt kell főzni, gyűrűmintás tarka félharisnyát stoppolni férjének, aki három cukorral és föllet issza a reggeli kávé s levesét kanalizva a Pester Lloydot olvassa némán. Klári, a gúnyos, az elégedetlen Klári, aki a tudományból mit sem tud, de az életből mindent sejt, praktikus gondolatokat dobogó szívével, nyers és lomha, egykor majd nagy éhségre lobbanó, most azonban még csak vakon tapogatózó érzékiségével arra gondol, kivel fog ő a szigeti romok között sétálni, ha Szédelyivel, a taknyos, kövér Szédelyi Lajossal most a mamája sétál Gyöngyi, a szegény kis Gyöngyi, akinek buja lilium lelke egy reménytelen s két boldog — az egyik testi, a másik szívbeli — szerelem terhe alatt kókkad, mint forró napsütésben zuhogó zápor alatt a virág, arra gondol, nem az eszével, nem a szívével, de sima bőrével, enyhén dagadozó két kis keblével, kéjes, csöndes lázban hajszolódó vérével, ajka duzzadó pirosságával, szemének mélyről lobbanó sötét villámával: van-e boldog szerelem a világon? Gondolataik aztán a Pester Lloydot némán olvasó ismeretlenről, a romok között csokolódzó sétáról, az Amor Anonymusról lassan visszaszivárogtak, mint az ár-vizek a folyómederbe, ahhoz a férfihoz, aki mégis csak maga-

sabbrendű az ő világuk hamar hajválasztékot hordó, hamar kopaszodó dísz- és igavonó himzeinél, aki — kis női szívük sejtí — marakodva csókol. gyűlöletben mosolyog, aki cézári kegyelmes korbácsütésként osztja a kéjt s köteles adóul fogadja el a neki nyújtottat, ahhoz az első idegen férfihoz, akinek jellemével megismerkedtek, akinek gondolkozásába mélyebben belecsudálkozhattak, ahhoz a férfihoz, aki »költő« volt, aki a leányiskolai férfi tanárok általános szokásával ellentétben megvetette az iskolás fruskákkal való szellemi vagy pláne kézzelfogható enyelgést, akin azonban messziről megérzett, hogy majd megveszekeszik a nőkért: a Mesterhez.

— Mit fogunk csinálni a télen? — kérdezte hirtelen aggodalmas arccal Klári.

A buta Manyi kapva-kapott a hangulatából kizökkentésen:

— En varrni tanulok! — harsogta rá öntudatosan.

— Nem tudom! — tétovázott Gyöngyi válasza.

— En sem! — vont vállat Klári... — Tudjátok, mit?! Jó lenne egy kis francia még magyar irodalmat tanulni...

— De kitől? — ügyetlenkedett Manyi.

— A Mestertől! — jelentette ki diadallal Klári. — Magánórákat!

— Nem fog akarni! — mondta Manyi.

— Miért ne, ha megfizetjük? — ásított ki Gyöngyiből a pénz gögje.

— No és a mamák? — kérdezte Manyi.

— A mamák meg lesznek főzve. Pont! — fejezte be a vitát Klári.

S mosolyogva néztek egymásra: a három szegényke kis női szívmag vékonyka, sápadt gyökeret, de gyökeret vert egy bolond remény puha, meleg földjébe.

Az apák azt mondták, hogy az ő idejükben főzőkanalat nyomtak a lányok kezébe, akik krumplit hámoztak s nem irodalmi kérdéseket; s hogy, ha most a bolondját akarják járni, hát járják a bolondját. S mint annyi más pesti

kereskedő apa, ők is némán, tunyán túrték, hogy az anyák mérhetetlen gögje és magasba kapaszkodása el-kinevelje jól evő-ivó, nyugodt álmú, nyugodt szerelmű, gyermeket egyszerűségben nevelő kispolgári körükből sarjadékaikat egy fölöttük fekvő létrafokára a társadalomnak, ahol a fiúk elfelejtik apáik pénzszerző művészetet, de megtanulják a monoklis, kamásnis elegáns pénzszerzést, dorbézólást: ahol a lányok kiterjedt irodalmi és művészeti ismereteikkel, még magasabbra vágyásukkal, túltáplált, megbolondított kis szíveikkel megvetik a kereskedő-férjet s ahoz, hogy jó anyákká ne legyenek, elég bátrak, de ahoz, hogy nyíltan, hátra nem nézve, úri feslettségbe bimbózzanak, gyávák. Talajuk kirohad a talpuk alól, de szárnyaik nem nőnek szegénykének!

A mamáknak, bár akadékoskodtak, tetszett a dolog. Egyrészt azért, mert a lányok ezzel a lépéssel is műveltebbekké válnak náluk; másrészt azért, mert el lesznek legalább foglalva s nem marad idejük léhaságokra. A jámbor fejek nem látták, — amit persze könnyű nekem innen, most, csillogó pápaszemem mögül meglátnom — hogy leányaik nemzedéke tudományos, sőt természettudományos alapról lendült ép a legidegzaklatóbb, legrendetlenebb szívetű léhaságba.

A lányok tehát írtak egy szép levelet a Mesternek, amelyre a Mester igen udvariasan, szellemesen felelt s megállapodtak, hogy a »kedves tanár úr« szeptember közepén, meghatározott napon délután öt óraker fog eljönni Szajolyékhoz a közelebbi részletek megbeszélésére.

A mondott napon délután már négykor együtt ültek a lányok Szajolyék renesz-szanszba oltott mór szalónjában, amelyben elfért volna egy egész népgyűlés vagy szabóipartestületi bál is, és vártak. Eleinte tettetett nagyúri nyugalommal, aztán türelmetlenkedve, majd idegeskedve, hogy végül teljesen elfáult csalódással majszolják el némán a Mester kedvéért dúsnak rendezett (paradicsomos szardínia, szendvics, kugler) uzsonnát.

Manyi az órára tekintett — háromnegyede hat —:

— Már nem jön!

— Ki? — riadt rá ellenségesen Klári.

— Hát a Mester!

— Ja?!? Már el is feledkeztem arról az emberről! — gúnyolódott fölényesen a kis epés.

Ebben a pillanatban megberrent kint az előszoba-csengő.

Klári elvörösödött. Mind felugrottak.

A Mester sápadtan, piszkosan, borzas-csapzott hajjal, gyűrötten kampózott be hajlott hátával a mór szalónba. Fátvolyozott hangja recsegett:

— Bocsanatot kell kérnem a hölgyektől, hogy nem lehettem itt ötre, de félőtkor egy leányom született.

— Jé, de érdekes! — Igazán? — Gratulálok, tanár úr! — Milyen a kicsike? — Fogadja, stb. — Hasonlít a tanár úrhoz? — hadarták össze-vissza a lányok és Szajoly mama.

— Nagyon köszönöm! De engedjék meg, hogy leüljek, nagyon fáradt vagyok...

— Egy csésze teát? — kérdezte Manyi.

— Köszönöm. Hogy kihez hasonlít? Istennem, rendkívül aranyos a kis vörös majom, egészen olyan, mint egy kis kopasz öregember.

Az általános elképedés közepette csak Manyi nyerített harsány vidámat.

— De térjünk át, hölgyeim, a dolog üzleti részére, — nyegléskedett komolyan a Mester. — Mit akarnak tanulni?

— Magyar és franciát! — hangzott a gyerekhangú égi kar.

— Magasabb fokon?

— Selbstverständlich! — vélte bele hirtelen Szajoly mama.

— Hát akkor, — itt egy percre elgondolkozott a Mester — elő fogom maguknak adni az újabb, a legújabb francia lírát, a bűbájos Mathieu de Noailles grófnét, Verlainet, Mallarmét, Verhaerent (úgy mondta: Ferarent), a kedveske nagygyermek Francis Jammes-ot... s majd még meglátjuk; magyarból pedig bevezetem magukat Petőfi olvasásába, egy egész

félévig csak Petőfit fogjuk olvasni. mégpedig elszavalom a verset, megmondom, hol, kinek, hogyan, miért írta, fölfejem... na igen, és levonunk belőle minden lehető konzekvenciát, megesztetizáljuk, szétmoralizáljuk és átpsichologizáljuk... Jó?

— Helyes! (Klári). — Nagyszerű! (Manyi). — Igen, igen! (Gyöngyi).

Ezzel aztán megindult a lavina, össze-viszszafecsegték irodalomról, Margitszigetről, őszi divatról, telepáciáról, az órák idejének megállapításáról, az újszülöttről, villamosról, őszi esőről, csak a honorárium kérdése nem akart a figurális rajzú perzsaszőnyegre kerülni.

A Mester végre is fölkel. Sebten búcsúzott. A lányok irultak, pirultak. Szajolyné zavartan tipegett a Mester után, akit csak az ajtóban ért utól félénk kérdése:

— S a *honorár*, kedves tanár úr?

— Ja? — fordult vissza a Mester egyszerre megcsillapodva. — Hát úgy gondoltam, havi száz koronát kérek.

Szajolynét szembe találta a csapás, de nem tántorodott meg a rengeteg összeg hallatára, csak elnémult némileg. A lányok úgy néztek egymásra, mint Alagon a harmadik hely riadt közönsége, amikor a nagy akadály elé érő favoritot félti, hogy beleesik a vizes árokba. A favorit azonban átsuhant az árkon, mert Szajolyné beleegyezően bólintott:

— Rendben van, kedves tanár úr!

Ha tőlem akarnak tanulni, hát fizessenek! — gondolta a Mester, majd: Most született gyermekem anyagi jövője meg van alapozva... egy évre!... s azzal eltűnt a lépcső kanyarodásán.

Szó sincs róla, az órák megérték a pénzt, a kékhasú százkoronást, amelyet illatos lila borítékban minden elseién odatettek még az óra előtt balkézt az asztalfőre, ahol a Mester szokott ülni s ahonnan ékes szavai úgy röppentek el, mint a csőrükben fehér lilomot vivő galambok, vagy bódító ámbrát hordó sasok, de a galamboknak is, a sasoknak is hol egy

szőke női hajszál, hol egy kis keményke leányszívecske, hol egy halálfej, hol Casanova miniatűr arcképe lógott alá görösös karmából. Ha Mathieu de Noailles tüzét magyarázta, a legfinomabb, legválasztékosabb kifejezésekkel is úgy tudott beszélni, hogy csókszomj sejtett föl a lányok ajkán. Ha Francis Jammes gyermekségein mosolygott, akármilyen magasról is nézett le rájuk, mind a négyen alázatban hajtották meg fejüket s rousseaui mindentváras és elvárás dobogtatta meg szíveiket. Ha Mallarmé verseiről bontogatta a fátylat, akármilyen tárgyilagosan, tudományosan is tette, úgy érezték mégis, hogy lányos önmagukat fejtegeti ki az üde batisztból. Ha Verlaineről beszélt, nagy lelkesedéssel, csodálattal, de emberi hibái iránt kissé nagyon rideg szigorúsággal, szégyenkezve sajnálták, hogy nem dobhatják magukat oda a *pauvre Lélian* szentségtelen és testvéri zokogó csókjai elé. Petőfi meg úgy ért hozzájuk, mint mágnes a vashoz s egy-egy versének felolvasása, elmagyarázása után meg lehetett volna mintázni utánuk a »Szabadság, szerelem, e kettő kell nekem« című szoborcsoporthoz... mert az csak Goethe idejében volt úgy, hogy a Sátán egy fekete pudli-kutya képében kísértett.

Alapjában véve azonban ők sem tettek egyebet, mint a velük egyívású, sőt, mint az egész akkori, világháború előtti társadalom: szabad élet, magasabbrendű élet, viharban teremő vagy romboló élet, idegizgalom, újság, más, a nagy Más után nyújtózkodtak ki a megszokott ma szűk bőréből. Az az idő volt ez, amikor bankigazgatók, gépgyárosok szépirodalmi lapokat alapítottak, ügyvédek, mérnökök, újságírók csapatostúl tódultak be a szabadkőműves páholyokba, amikor csúf, művelt és gazdag lipótvárosi szűzies szűzek Pompadour és Du Barry sorsot álmodtak maguknak, amikor a jó tornász első gimnazista hosszújárátú hajóskapitány pályára készült, amikor a serdülő fiú első komoly szerelme a nagy operettprimadonna, vagy valami szerecsenleány volt. Jobb híján azonban mindegyi-

kük érzékisége húrjairól pengetett hárfás dalt az elérhetetlen, a végtelen felé.

De csakugyan elérhetetlen-e a végtelen? S vajjon végtelen-e, ha elérhető? — lüktetette a vér Gyöngyi hol pattanásig feszülő, hol landoltan elernyedő ereiben. — Mi van vele? Szegegy kis, asszony-fiókává érett testével, zaklatott lelkével? Miért vágyódik a Mester órái, hangja, arca után s miért utálja, ha eléje következik, az órát, amelyet unalmasnak talál, a hangot, amelyet színésziés pátoszban elkopottnak, az arcot, amelyet lelkétől, de főképp testétől teljesen idegennek tapasztal? Miért utálja a Miklóssal való együttlét eljövendő óráit, a hangját, az arcát előre s miért gyújt benne vágyat a titkos vagy nyilvános barátkozás, amely fölélenkíti, a hang, amely mintha szerelmes mozdulattal simítaná bőrét, az arc, amely mármorszomjának mármorszomjat fakasztó tükre?

S miért nem tudja, miért nem *akarja* megállítani az események sodrát, amelyet zsilipemelő keze engedett futásnak? A Mester órái minden héten kétszer pontosan befutnak, mint valami közönyös és mégis dübörgő méhű, merev és mégis hajlékony, méltóságos és baráti, csodálatbaejtő orient-, sőt extrémé-orient expressz. A Miklóssal való pásztorórák meg mint kissé közönséges, nagyon is életszagú, zsúfolt, sietve jövő-menő, tarka kis környéki vicinálisok bumliznak ki-be életében a hét hét napján hétszer.

A mama is észrevette már; feltűnően érdeklődik, csakugyan a leányokkal volt-e együtt, csakugyan a Kisfaludy-Társaság felolvasó ülésén volt-e délután. Gyanakszik s nem nagyon szereti, ha szobaleány kíséret nélkül indul el vagy érkezik. Sebő is engedett merevségéből, *kis leányom*-nak szólítja többször, elkérdezősködik apró-cseprő dolgairól, barátságosan meg-megtapogatja piruló arcát, mosolyogva legelteti rajta tekintetét, majd jelentőségteljesen bólogatva mondja:

— So! so!

A mama és a papa — most már Gyöngyi is papának kezdi nevezgetni Sebőt főnhangon és magában — sokszor, sokáig ülnek együtt vacsora után az ebédlőben beszélgetve s valószínűen nemcsak a kemény húsról és puha sajtról társalognak, mert egyszer, amikor otffelejtett kézimunkájáért visszament, ezeket a szavakat hallotta a papa szájából:

— ...utóvégre ő is tavaly végzett s most anyja üzletében dolgozik.

Ez a nagy ifjúsági zsúrjukat követő este volt. S egyáltalán! nagy változások történtek a családi élet szürke rendjében. Gyöngvit elengedték minden zsúrra, ahonnan az érte menő papa vagy a kis komoly suhancgavallér Laci kísérté haza. Náluk is nagy táncos, oranzsádós, hidegfelvágottas összejövetelek estek, amelyeken Miklós szinte házias otthonossággal mozgott: ő volt az elsőnek jött és utolsónak távozó vendég; segített az asztalnál ülés rendjének megállapításában s már nem is mosolygott a mama intézményszerűvé vált kifejezésén: — Maga persze Gyöngyi mellett ül! — ő kezdte meg a táncot, ő adta föl a távozó lányokra a télkabátot, egyszóval olyas viceházigazdai szerepet vitt... *Ő is!* Az az ő: *Miklós* s az *is* vele, Gyöngyivel köti össze. Ez szinte, nem, nem, egészen bizonyos... *Utóvégre?* Mi ez az *utóvégre?* Azt jelenti, hogy *már lehet?* vagy azt, hogy *semmi kifogás nem tehető?* Vagy valami nehéz ponton teszi túl magát ezzel a papa? A mama ellenzi, pedig *utóvégre* nincs miért elleneznie?... S az a *most anyja üzletében dolgozik* egészen úgy hangzott, mint valami rejtelmes főkönyv első lapján az *Isten nevében!* felírás, mint egy komoly ígéret, nehéz zálog.

A lányok az óra előtt mindig tettek egy-két célzást:

— Na, mi ujság, mi ujság? — rohanta meg, szemében a durván kiáltó, tolakodó kérdéssel Manyi.

— Mi van a Miklósoddal? — unakodott elő Klári biggyedt ajkai közül.

— Hallottam felőled valamit! Megmond-

jam? — köszöntötte máskor nagy titokzatosan Manyi.

— Egész Lipócia rólatok beszél! — róttá meg a szigorú Klári.

Az idegen mamák jóindulattal, vagy nagy fölénnyel ki méltóztatták néha kérdezni egy-egy zsúrszögletben évei száma, lakásuk berendezése, papája üzlete felől és sokszor emlegettek előtte a szívek tavaszát s a tavaszról minden célzatosság, de igazán minden célzatosság nélkül hirtelen eszükbe jutott, hogy a mult vasárnap milyen szép esküvőt láttak. Ezer szerencse, hogy a toaettek megbeszélése aztán elnyelt minden más érdeklődést. A fiúk megkülönböztetett tisztelettel beszéltek vele s igyekeztek udvariasan, de minél előbb otthagyni, különösen, ha feltűnt Miklós, aki előtt valóságos lakáj kétsort nyitottak Gyöngyi felé. A lányok ellenben — az ő szavaival élve — nem akartak lemaradni a nyakáról, ki ellenségesen, gorombán, ki ragaszkodva, hízelegve, de mind vele foglalkoztak. Érték és központ lett, most már másodszor életében. S van-e nő, aki nem örül, hogy központ lehet? Hisz egyéb bajuk sincs szegénykének, mint, hogy mindegyikük egy örülten össze-vissza keringő bolygó-rendszer Napja akar lenni; ha fényes, ha búrult, de főképp mozdulatlan, körötte kell loholnia apának, pénznek, férjnek, divatnak, szeretőnek, művészetnek, cselédnek, politikának.

S csak aztán jön a helyzet fölött való elmélkedés.

Hogyan? Már mindenki tudja, hogy a Miklós elveszi? Hisz ő maga még csak azt tudja, hogy akarja, hogy a Miklós elvegye. S a Miklós? Érdekes, hogy eddig nem gondolkozott rajta, hogy mit is akar tulajdonképpen a Miklós, Miklósnak, biztos, legfontosabb a csók: mikor ráakaszkodik a szájára, mint egy pióca s nagy melák alakját odakeni hozzá, mint a maltert. A Jókai-regényekben ezen kívül, sőt ez előtt még van valami nagy lángolás. Az igaz, hogy ez a lángolás a hős szívében megy végbe s Jókai az, aki elmeséli. Benne is van ilyen lángolás? (Egy kissé habozott, de hirtelen

len felmerült lelkében Guy alakja.) Igenis, van, van lángolás! (És nem kutatta tovább, mi szítja!) Miklós is lángolhat, sőt lángol is, ami kifelé csókban, ölelésben nyilvánul *csak*...

Itt egyszerre megszakadt gondolatainak sora, mert egy pillanatra villámfénnyel vágott agyába: ő nem szereti Miklóst, Miklós szerelme azonban halálosan komoly, örök!

Mint könnyű kis nő, átlebbent a Nagy Akadályon s mint minden nő, ha kifut a tej, örült szorgalommal kezdi kevergetni a rántást, ő is azon kezdett »izgulni«, — maga mondaná így — miért nem kéri meg hát a kezét?

Mindjárt másnap a dunaparti *alsó* korzón...

A Dunaparton, tudjuk, kettős a korzó. Az egyik fent mutogatja a Buchwald-székeken a legújabb férfi és női divatot, tobzódásban fáradt és tobzódásra éhes arcokat s keeses női bokákat térdig, az Ulits, a Hangli, a Deli, a Hungária ívlámpáinak fényében. A másik a villamos síneken túl, az alsó rakodóparton imbolyogtatja a sötétben a szorosan egymásba kapaszkodott párokat, keni oda őket egy még homályosabb szögletbe csókolózni, ahonnan a nő a propeller-állomáshoz, a férfi újra föl a fényözönbe siet. Az egyik a hangos vásár, a másik a csöndes alkú, a megalkuvás.

Mindjárt másnap a dunaparti alsó korzón tehát nem akart Miklósnak csókot adni, durcászkodott, húzódozott, hallgatott, míg a fiú meg nem kérdezte, mi baja.

— Még te kérdezed?

— Persze, hogy *én* kérdezem, mert engem érdekel leginkább, mi bajod.

— Nagyon meglátszik rajtad.

— Talán nem?

— Nem.

— De, Gyöngyi, mi van veled?

— Semmi.

— De, kérlek, jó szívem, mondd, mi bánt.

— Eh, hagyjuk.

— De nem hagyom, nem.

— Nézd, Miklós, én ezt már nem bírom tovább.

— Mit?

— Hát ezt az egészet, ezt a hazudozást, titkolódzást, mindig valami mást kell kieszelnem az anyámnak... Nézd, Miklós, nekünk szakítanunk kell. Én nagyon szeretlek téged, de lásd be, hogy ez így nem mehet tovább. Mindenki rólunk beszél. Hírbe hozol. Szakítsunk, szívem.

— Más orvossága nincs? — kérdezte félénken. Miklós.

— Mi orvossága lenne?

— Mi?!?

— Igen, mi?

— Hát az ... nézd ... én nem mondom, hogy nagyon szeretlek, úgyis tudod és te is szeretsz, mondd ... ha hozzám jönnél ...

Ezzel belekarol a lányba, aki hozzásimul s ráemeli a fiúra *most* igazán őszinte melegséggel csillogó tekintetét. Így ballagnak egy ideig szótlanul a sötétben, egész hosszában egymást érő lábuk együtt lép, valami testi-lelki melegség, bizalom puha bársonypalástja borul vállukra ... Fölöttük mint villámfényes nagy skatulya, szalad el egy-egy sárga villamos, sápadt fénypászmákat vág le rájuk, eléjük az itt-ott vékony hórétéggel foltos téli latyakba. A Duna sötétzöldön csúszik alatt. Túl a Gellérthegynek a barna éjszakába olvadó tömegétől fehér felhőrongyokként válnak el a havas bemélyedések. A budai parton apró fogpiszkálókra tűzött ködudvaros szentianosbogárkák csillognak: a gázlámpák; fénypatkány szalad el alattuk: kettős villamos. A sínek sikkantása messze száll; túl zúg, fölöttük dübörög kocsija. A korzóról fénnel szűrt halk zümmögés száll le rájuk, Gyöngyi lelke az érezhető valóság jelen pillanatának él s Miklós emlékezik.

Mikor először említette édes jó anyjának Gyöngyit, a tiszta ősz, kövérkés, fürgé, jókedvű asszony elkomolyodott s csak ennyit mondott: — A leány nagyon gazdag. Vigyázz, fiám! — Aztán sokáig nem szólt róla fiának semmit. Egyszer, később, körülményesen kikérdezte s hogy a fiú megvallotta nagy-nagy szerelmét, magához ölelte szép símára fésült fekete hajú

fejét, símogatta, becézte s némán, hosszan sírdogált fölötte: bánattól-e, örömtől-e, ki tudja? ... Aztán minden nap volt egy-egy, Gyöngyit érintő kérdése. A válaszon vagy könnyes szemmel nevetett vagy bőven ömlő sírásban mosolygott.

Beszélni keveset beszélt, többnyire csak kérdezett. Ha úgy összeszedi különböző alkalmakkor elejtett mondatait ... Igen, mintha az ő fehér arca, apró sötét szeme nézne feléje a homályból:

— Fiam, Mikikém, te szegény fiú vagy, dologra neveltünk, dolgozol is, tudom... szereled Gyöngyit? szeresd, Mimikém... mi lesz azonban, ha belekerülsz a nagy gazdagságba? nem fog megszédülni a fejed?... s a büszke Sebőné hozzá adná egy ilyen fiatal kis kereskedőskéhez az ő angol szappannal mosdatott, francia kisasszonnyal neveltetett kényes kis úridáma leányát?... elviselnéd a visszautasítást?... gondold meg fiam! jól gondold meg... tudod, hogy én csak javadat akarom...

Miklós jobb karját kivonja a karolásból, átöleli vállánál fogva Gyöngyit, belékatat a szemébe s úgy folytatja:

— Jönnél hozzám... feleségül... édes?...

A lány nem felel, csak csókra nyujtja száját.

Igy szívta egybe ajkukat életük legszebb csókja.

Legközelebbi vasárnap azzal ment föl Miklós Sebőékhez, hogy szép rendesen megkéri a lány kezét.

Mindenki otthon volt. Mindenki szívesen fogadta, csak a mama volt vele egy kissé hideg, sőt szigorú. Az uzsonnánál mindenki kedves volt, vidám és közlékeny, csak a mamának méltóztatott hallgatni s a hozzáintézett kérdésekre félszavas válaszokat adni. Uzsonna után sietett asztalt bontani s Gyöngyi felé fordult:

— Zongorázz valamit nekünk, Gyöngyi! — s ez volt az első egész mondat, amelyet ma délután kiejtett.

Gyöngyi egyszínű drapp kis ruhájában odaült a nagy fekete zongora mellé s elkezdte

játszani Mendelssohn *Lieder, ohne Worte* művét.

Sebőné mingyárt az első taktusok után oda-lépett az ebédlőasztal sarka mellett álló Miklóshoz:

— Beszélni szeretnék magával, Miklós! — s már indult is az úriszoba felé Miklós utána. A küszöbről visszaszólt az ottmaradókhoz:

— Miklós akar valamit mondani nekem! Ne zavartassátok magatokat.

S az úriszoba ajtaja becsukódott mögöttük.

A kályha rostélyán keresztül melegen rezgő vörös fény öntötte el a sötét szoba alját. Sebőné lakkeipőjének hegye bronzosan villant. Miklós belebámult a kis vörös ördögök szomorús-vidám táncába s valami bizonytalan rossz érzés szállta meg. A villanykapcsoló csattant. Világosság lett.

— Azért mondtam, hogy maga akar valamit mondani nekem, mert... mert tulajdonképpen csakugyan így kellene lennie... nem gondolja? — szólt Sebőné s hangja olyan volt, mint a bizonytalan őszi ég, amelyből vihar is zúdulhat, meleg napfény is ömölhet a vidék fölé — nem gondolja?

— De igen, gondolom, nagyságos asszony.

— Nos?

Csönd.

— Remélem, tudja, miről van szó.

— Nem, nagyságos asszonyom.

— Ne-em?

— Bocsánatot kérek, igazán nem.

— Gyöngyiről van szó. (Ennyire buta ez a fiú?) Arról van szó, hogy Gyöngyi jóhírért meg-óvjuk. Egy kissé messzire ment, Miklós, a vele való barátságban. Így, amint eddig járt hoz-zánk, ezután már nem járhat.

Miklós elsápadt:

— Ha azt akarja ezzel mondani a nagyságos asszony, hogy fölösleges vagyok, én többet ide... — s meghajolt, mint aki menni készül.

Most Sebőné sápadt el:

— Nem jól értett, igazán nem. De ülünk le.

— Kérem! — mondta Miklós hidegen és le-ült egy karszékbe, de megvárta, míg Sebőné előbb elhelyezkedett a diványon.

Mindketten hallgattak. Mindketten meg voltak ijedve. A fiút az ijedtség merevvé fagyasztotta, az asszonyt idegessé tette:

— Ön Gyöngyit nagyon kompromittálta, mi a szándéka? Feleségül...

— Feleségül akarom venni! — vágta közbe Miklós, úgy, hogy a panaszos *feleségül* s az erélyes, dacos *feleségül* egyszerre hangzott tragikomikus diszsonanciába.

Sebőné tulajdonképpen nem ezt várta. Azt hitte, hogy a fiú kertelni fog, kívágja magát, kiravaszkodja magát Hymen rózsának nevezett s nyakára hurkolódni készülő lánc alá; azt várta, hogy a csirkefogó meg akar majd ug-rani udvarlásának következményei elől, amiben alapjában véve meg se lehetett volna akadályozni, hisz mi sem történt. S most még ő szemtelenkedik?

Sebőné elmosolyodott, nőiesen (második nászéjszakája óta nem tette), anyásan (Laci születése óta nem tette), s egészen ellágyulva kérdezte:

— Nem lesz egy kicsit korán?

Miklós tulajdonképpen nem ezt várta. Azt hitte, hogy Sebőné földúzza magát, megvetéssel felel a dakra, hogy hogy is képzei a kis rófsők fia, hogy a milliomos bórszakmába beházasodhatik! Elmosolyodott:

— Nem, sőt későn! — mondta bután, komoly-hamiskásan.

Sebőné hangosan elnevette magát. Fölugrott ültéből, a fiú előtt elsiettében ügyetlen, szerető mozdulattal végigsimított a fején; az ajtót, ha szabad így szólnom erről az úrinőről, fölszakította. A zongora elhallgatott. A mama arcán egy egész kötet vidám *Lieder ohne Worte* ragyogott:

— Gyöngyi szívem, mit szólnál hozzá, ha Miklós megkérte volna a kezedet... s én odaadtam volna?

Gyöngyi egészen elvörösödött s lehajtotta a fejét.

— Engem nem lep meg! — mondta Sebő komolyan.

— Ott jön a sógor! — kiáltotta Laci, aki-nek ez volt életében az első arcátlan tréfája, amelyet otthon megereszteni merészelt.

S az úriszoba ajtajában megjelent Miklós egymásba bandzsító szemű, időelőtti gutaüté-ses pírba borult arca.

Laci már sietett is eléje:

— Gratulálok! — s férfiasan megrázta Mik-lós kezét.

Sebő is odalépett:

— Szervusz, fiam! — s ő is lekezelt.

Ezzel bevonult az úriszobába, amelynek küszöbéről visszaszólt:

— Melanie!

A mama sietett utána.

Laci körülnézett:

— Elefántnak lenni nem jó! — mondta magában és távozott.

A két fiatal mosolyogva közeledett egy-máshoz. Miklós leült egy székre. Gyöngyi elébe állt. Miklós szép gyöngéden átkarolta, majd hirtelen vad rántással ölébe ültette. Mikor aztán a csók mámorából fölocsudott, úgy érezte, szégyenkezve érezte, hogy valami szörnyű ostobaságot cselekedett, ő, nem ezzel a mohó s a Sebő-házban mindeddig elő nem fordult egyetlen csókolózással, hanem...

— Voltaképpen megfogtak! — állapította meg később, a rögtönzötten gazdag, boros, feketés, gyűrűs-szívarral megfújt vacsora étel-, ital-mámorában kissé ingatagon imbo-lyogva alá a lépcsőkön. — No és, ha megfog-tak? Én akartam, hogy megfogjanak... A mód azonban, a mód!... S még én féltem!... Mitől tulajdonképpen?... A pénz, úgy látszik, nem a legnehezebb súly a világon; házasulandó fiatalember is nyom annyit... ha nem többet, ha nem többet... bizony! — és Miklós kihúzta magát. Büszkén, öntudatosan, gazdagi göggel nézett körül a fekete latyakba, fehér kődbe sülyedt körúton. Még benne se volt, máris beletalálta magát az úri, nagy jómódba.

Az ismerős lánytársaság hangos »na hát«-ok-kal fogadta a január végére kitűzött eljegye-zés hírére. A fiúk egy része öröms megköny-

nyebbülést érzett, hogy megint férjhez adnak valakit s nem öhozzájuk; persze, csak a könyvnyelme, a keskeny angol duplagallért hordók, a Jardin de Paris-ban éjszakázó törzs mákvirágok, azok, akik az uccasarkon le-, illetőleg fölszólított kis varrólányokat egy divatos blúzzal »a barátnőm«-mé léptették elő; a komolyabbak, akik jól rendezett, *bien tempéré* lelkükben már előre megeresztették a majdan testben is elnyerendő vastag aranyláncsal drótozott pocakot, bizony irigykedve gondoltak Miklóstra, akinek nem kellett szétütnie a renyhe, haszonlesó kérők között s mégis ő lett gazdag Penelopéjának boldog Odysseusává.

Odysseus azonban egyelőre még bolyongott, persze Penelopéjával, sőt jövődöbéli anyósával együtt, a nagy bevásárlások zajgó tengerén. Ma bűtört néztek. — csak a legelőkelőbb cégeknél! — sokáig ingadoztak az angol vagy rokokó szalón, renesszánsz vagy svéd ebédlő, ó-német vagy empire hálószoza között; érezték a raktárak hűs szelét, firneiszszagot, fejükben sok-sok faragott vagy berakott dísz kavargott, nyakuk megfájult a csavargatásban, lábikrájuk kidagadt erekekkel remegett. Másnap kelengyét néztek s mikor a női ingeket vizsgálgatták, Miklóst kiküldték az uccára cigarettázni. Harmadnap azonban szabad volt neki is végigkopogtatni a fazekak, lábosok fenekét s megpróbálni a harapófogót, elég könnyen jár-e. Negyednap azon tanakodtak a szalma köpenyegükből kifejtett cserép-, üvegnyelűek előtt, tulipán-kelyhű legyen-e a pohár vagy geometriai ábrájú, legyen-e dísz a tányérok szélén vagy ne legyen s ha igen, aranyos legyen-e vagy virágos. Ötödnap függöny és szőnyeg tapogató, mustra volt soron. Aztán lakást kerestek, persze új házban, gázmelegítővel, villanyvilágítással, lifttel, gázra járó fürdőszobakályhával s a ház előtt villamosmegállóval. Beügették a Belvárost, keresztülpóroszkálták a Lipótvárost, végigbandukolták a körútakat s elvánszorogtak a József ucca végére, ama bizonyos »sarokpalotá«-hoz.

amelyről Sebő papa fedezett föl egy hirdetést a Pester Lloyd-ban. Képkerekekre, csecsebecsére egy fél délelőtt jutott; a matrác-ügy azonban, mivel Gyöngyi mamája úgy vélekedett, hogy az ágy mégis csak igen fontos, egy egész napot igényelt. A mama mindenképp a legdrágábbat, legfinomabbat kívánó s a legolcsóbbat, legtartósabbat megvevő friss méltósággal vágtatott elől, mint az üstökös feje; Gyöngyi halk érdeklődéssel, szerény kérdésekkel, szelíd óhajokkal, fáradtan mosolygott anyja mögött; Miklós hol mindenbe beleszólt, hol napszámba hallgatott.

Vásárlási, berendezkedési dühüket csak az eljegyzés ünnepe szakította félbe egy napra. Délután ifjúsági zsúr volt, amelyre minden vendéget úgy hívtak meg, hogy »kedvesem, tudod (vagy: tudja) este szigorúan *családi* vacsora lesz *utána* s akkor történik meg a gyűrűváltás!«, nehogy valakinek eszébe jusson kilenc órán túl is ottmaradni. Mentek is mind, szinte parancsszóra, még félkilenc előtt zúgva és sietve s az utolsó csoport már a lépcsőn találkozott a természetes és tisztességes estéli vendégekkel. A Gáborok mind megjelentek, a mama rokonsága, a Merluzziak is szép számban vonultak fel. Lejtényi csak kettő jött: Miklós és az anyja; Sebő egy se. Mert mit is tartozik az egész dolog a Sebőknek? A szegény »rófösasz-szony« nem érezte magát valami nagyon jól a bőr-dinasztia s az olasz nevű szalámi-nagyhercegek közt, akik egymással fesztelenül nyersék, sőt gorombák, de a plebejussal feltűnően nyájasak, kedvesek voltak. Miklós egész vacsora alatt, Gyöngyi felé esengve, nem törődött se börrrel, se szalámmal, se rőffel.

Pecsenye után fölállt Gábor Jacques (import-export), két ujjal megérintette poharát s így szólt:

— Kedves család! (Halljuk! Halljuk!) Főlöskéges említenem, miért jöttünk mi ma itt össze! (Úgy van! Minek említed akkor? Ne zavardatok a szolnokot!) Azért gyűltünk itt ma mi össze, hogy kedves unokahúgunk, illetve cousine-unk és nièce-ünk (Szóval, rokonunk!)

úgy van, kedves rokonunk elkendőzésénél (Was sagt er?) jelen legyünk. Gyönyörű szép szokása a magyarnak, hogy midőn a leány eljegyzí magát a legénnyel, kendőt ad neki. Itt ma, mint nálunk általában, a kendőt gyűrű helyettesíti...

— Vedd elő a gyűrűket, fiam! — súgta oda Lejtényiné a fiának.

Miklós a mellényzsebébe nyúlt s a két aranykarikát letette a fehér abroszra.

— ...S engedjétek meg az öreg Jacques-nak (a nők zsebkendőket vonnak elő!), hogy ő, miután minden jót, minden szépet, minden jót kíván szívéből az ifjú párnak, hogy ő húzza ujjaitokra ...

A vendégek egymásra néznek.

— Ne haragudj, Jacques, — mondja Sebőné — az nem szokás.

— Majd a vőlegény, a vőlegény! — kiáltják többen.

— Na, jó, hát a vőlegény! — mondja Jacques, de nem ül le.

Miklós a kisebbik gyűrűvel Gyöngyi felé hajol s míg az ujjára húzza, lábát esdőn, remegve gáncsolja magához. Így maradnak, míg Miklós ujjára is rákerül a jegygyűrű.

— S most engedjétek meg az öreg Jacques-nak (Wieder?), hogy ő üritse először poharát az elkendőzött párra! Prosit!

A fölkerekedő zajt, szerencsekívánásokat, csókot, ölelést csak a torta megjelenése zavarta vissza ülésbe, hangos, de rendes társalgásba.

Másnap óra volt a Mesterrel Manyiéknál. Gyöngyi, aki a Miklóssal való dunaparti jelenet óta a tegnap álmait s a holnap délibábiát a mai tál lencséért mindig föleserélni kész női kis lelkével arra a fölfedezésre jutott, hogy boldog, az eljegyzést követő éjszakán gondolatban újra végigbarangolta az elmúlt heteket s megállapította, hogy boldogtalan. S mindennek a Mester az oka! Reggel azonban már tisztában volt vele, hogy mindenki előtt boldognak fogja mutatni magát, csak Miklóst fogja a megszokás közönyével kezelni, csak a Mester iránt fog hideg megvetést mutatni. Nem gon-

dolatai alakultak így benne elhatározássá, hanem érzékeinek, idegeinek zsbongása váltott át gondolatá. A lányokat hát kedvesen, melegen, pirulva, mosolyogva üdvözölte; engedte, szendén engedte, hogy szemébe belekémleljenek, hogy megforgassák, lengő tenyéren méricksélljék aranygyűrűjét, hogy kikérdezzék a vacsora minden részlete felől. Válasza készséges volt és bőbeszédű.

A később érkező Mesternek azonban zárkózott, hideg arcot mutatott s csak fanyalogva adott kezet.

— Na, tanár úr, nem is gratulál Gyöngyinek? — szólt Klári.

— Mihez? — kérdezte a Mester, frissen jött francia folyóiratai közt lapozgatva.

— Na hallja? Nem tudja? Ahoz, hogy menyasszony.

Az elegáns tan-kuli könnyednek akart, de meghökkentnek sikerülő mozdulattal vetette föl fejét.

Gyöngyi lángvörös arcából sunyi megvetéssel villant rá a fekete tüzet suhintó két szem.

— A! Igen? Gratulálok! — mondta szilárdan a Mester.

Gyöngyi hangtalanul bólított s a Mester nyomban belefogott egy franciául hadart mackaróni-mondatba és amíg szorgalmasan racs-csolt és hehezett, hirtelen, oktalan hevességgel kezdte halántékában kopogni a vér: »Akarom, akarom ezt a lányt.«

Klári hisztériás idegei mintha meghallották volna ezt a halk kopogást, mert ingerült féltékenység dobbant szívébe Gyöngyi ellen a Mester miatt, — s rosszalóan csóválta meg fejét. A szívügyekben még vak és siketnéma Manyi azonban iskolásan lelkes figyelemmel hallgatta Rémy de Gourmont-nak a Mester ajkairól folyó, gondolat-disszociáló szavait.

Óra után, amely alatt Gyöngyi nem szólt egy szót se, a Mester megkérdezte:

— S szabad tudnom, ki a vőlegénye?

— A tanár úr úgysem ismeri!

— A Miklós!

— Lejtényi Miklós!

Mondták, mint a sortűz, Gyöngyi, Klári, Manyi egymás után.

A Mester búcsúzott s még az előszobában segítette rá a szobalány a kabátot, amikor odabent föl vibrált jó élesen Gyöngyi nevetős hangja:

— Te, lányok, olyan kedves volt a Miklós tegnap...

A Mester erre hirtelen egy mogorva jóestét-et vágott oda a szobalánynak és elrobbogott. Az uccán vette észre, hogy valami kielégítetlen vágy szomja szárítja fájdalomba szívét.

A következő órán szigorúan *csak* tanár volt, így könnyebb volt elviselnie Gyöngyi megvető, ellenségesen hideg modorát. Gyöngyin azonban már csak élettelen álarc volt a Mesterrel szemben mutatott megvetés. Álarc volt Miklós iránt közönylő hidegsége. Álarc a nagy nyilvánosság előtt szendén fitogtatott boldogság: egy élt csak benne, a kíváncsiság, milyen lesz az esküvő, mi lesz, ha szabad, végre magura, nagyágos asszony lesz, milyen lesz a nászéjszakája?

Milyen lesz az esküvő? Istenem, pompás, feszes, elegáns és unalmas... A nagyságos asszonysága? Tízkor kel, vagy inkább tizenegykor, ágyban reggelizik, cigarettázni fog, ebéd után feketét iszik, elmegy a Folies-ba, a Mascotte-barba Miklóssal és a többi... A nászéjszaka? Eszébe jutottak zavaros tolongásban a nagy festők meztelenségei. Az ember tragédiájából a római szín, »titkos betegségek«-ről szóló hirdetések, Mantegazza, a kormányozható golya, tapasztaltabb barátnék közlései, aszfaltbetyárok megjegyzései, Miklós erőszakos csókjai s mindebből nem világosság, csak valami idegromboló, lázasan vágyó félelem fejlett ki. Ezt az egyet nem tudta s csak ezt az egyet akarta megtudni.

Kíváncsiságába belesápadt, testben-arcban megvannnyadt, tagjaiba újra beléállt a bágyadt fáradtság, torka gyakran kiszáradt s vörös ködrongyokat rázott a láb szeme előtt. A per-

cek századoknak tetszettek s a hét úgy repült el fölötte, mint egy nap. Úgy érezte, hogy száguldó vonaton ül, amelynek ablaka elől oly nehezen maradoz hátra a közeledni is késő tünani hegy s amely városról városra mégis gondolatként rebben. Fáradtan ült vágya vonatán. Szerelmének föltűnt s elmaradni nem akaró hegyorma csöndesen fordult kanyarodása elé a látóhatáron s kis bokrok, tavak, ház, város, táj táj után villódzott el mellette: egy-egy csók... hosszú ábrándozás... bolt meg bolt... egy-egy francia óra... családi vacsora, Miklóssal a Pannoniában... hangverseny... valami félig-fehér vígjáték... zsúrok... csomag-bontás, fehérnemű-rendezés... jégnap a városligeti pályán... az első hóvirág a sváb kofa kezében... napos délelőtti séta, a Korzón... az első ibolya... a nászutazási kosztúm, a menyasszonyi ruha próbái az előkelő belvárosi szalónban... érdeklődés a metjetegy-irodában... egy amerikai rokon korán jött nászajándéka... esküvőre meghívók címezgetése... a berendezkedés hosszú-hosszú délutánjai a józsefucai új lakásban, a *lakásuk*-ban... — s a vonat egyszer nagyot sikoltott s a semmibe tűnt bokrok, tavak, ház, város, mező helyén ott magasodott közvetlenül előtte Szerelmének a megvalósulás jelenébe nyomakodott hegyorma.

Álmatlan éjszaka után korán kelt. A mama hangja akkor már rendelkezőn zengett odakint:

— Kész a kisasszony fürdője, Mariska?

— Félek, hogy már ki is hül.

Sebőné csak azért nem esett be ajtóstul Gyöngyi szobájába, mert az ajtó biztos sarkakon fordult:

— Á, te már ébren vagy? Annál jobb! Szervusz! Menj fürödni, mert a víz kihül.

— Igen, mama!

Alig hogy elkészült a fürdővel, a kakaóból, tojásból, halból álló megerősített reggelivel jelentkezett a fodrásznő, aki a manikűrös kisasszonynak adta át a kilincset.

Ezalatt a mama a nagy sárga bőróndók tartalmát vizsgálta fölül utoljára. Megnézte az utikészletet is: kefe, szappan, van-e benne minden? Valami eszébe jutott. Otthagytott mindent s átment saját szobájába, ahol egy szekrény fiókjából kivett egy előre elkészített, gondosan átkötözött csomagocskát. A kezébe fogta, nézte, elmerengett és mosolygott.

Kopogtak. Sebőné a csomagocskát letette.

A szobaleány nyitott be:

— Nagyságos asszony, a manikűr kérdezteti, hogy a kisasszony lábát is (itt elnevette magát) megmanikűrözzé?

— Mondja meg a manükürnek (ezt a kiejtést már a Mestertől tanulta a család; havi száz koronáért még ezt se?), hogy igen. Különben megyek én is.

S kisietett Mariska után.

— Istenem — gondolta magában — most már pedikűröztetni is kell a lányok lábait esküvő előtt, az én időmben még manikűr sem volt... mi mindent kell majd csinálni velük ötven év múlva?

Féltízkor megérkezett a szabó Miklós úti ruhájával s egy csomaggal, amelyben a hozzáillő magas cipő, puha ing, nyakkendő, miegymás volt. Tízkor jött Miklós sápadtan és frakkban. Gyöngyi fejére ép ekkor tűzte a mama a mirtuszkoszorút. Aztán bementek mind a ketten az ebédlőbe s úgy ültek ott egymás mellett feszengve és mereven, mintha különböző nagyságú nyársak gyors és elegáns elnyelésében gyakorolnák magukat. Féltizenegyor állított be Gábor Jacques és Döme, a két tanu, zsakettben. Háromnegyedkor jött Sebő jelenteni, hogy a kocsik itt vannak.

— Also, Kinder, vorwärts! — szólt Jacques s gondolatlanlanságukat idegesen jókedvű beszélgetéssel leplezve vonultak le a kocsikhoz, a három csukott, mélyülésű hintóhoz, amelyek közül az egyik küllőin, ablakkeretén, lámpásain, ostorán, szerszámszíjain apró, tömött fehér virágokkal volt földíszítve. A vice néni egész mosdatlan családjával végignézte a beszállást. A virágos kocsin Jacques vágatott el Gyöngyivel; a másodikban

Miklós cigarettázott (igen, ilyen illetlen volt) Döme bácsi oldalán; a harmadikban az örömapa és örömanya ült, mint az ijedt unalom ikerszobra. A sarki rendőr feszesen szalutált, Sebő kegyesen bólintott s a mama így szólt:

— Este majd ne feledj pár szivart adni ennek a derék rendőrnek!

Laci, a szobaleány s a szakácsné villamoson mentek s Miklós anyjával csak az anyakönyvvezetőnél fognak találkozni.

A zord, hatásági előszobában finom zsúrhangulat zibongott, illatozott. Gyöngyi Manyival és Kláriveral suttogott. Miklós Szédelyi és Antonio között állt és figyelte hallgatásukat. Sebő egy sarokban különböző nagyságú bankókat osztott szét diszkrétén zsebeibe, a hazatérésig útjába kerülő szolgáltnak szánt borralvalóul. A két örömanya udvariasan csevegett egymással. Jacques bácsi a teremőrt noszogatta: mehetnek-e már be. Körülöttük fesztelesen fecsegett az ismerősök zsúrja.

A Mester éppen akkor lépett az eskető terembe, amikor a kövér anyakönyvvezető azt mondta:

— Gábor Margaréta-Teréz-Amália ön tehát...

A Mester elmosolyodott; de a vörös ember tovább beszélt:

— Lejtényi-Leitner Miklós-János-Adolf ön tehát...

Sebő mama odasúgta Sebő papának:

— Nem okvetlen kellett ide ez a »Leitner«, no nem?!

— Ruhe! — sugta vissza Sebő Tamás.

A Mester szeme Gyöngyit kereste.

Gyöngvi éppen most kelt föl s ment a nagy könyvet aláírni s arra gondolt. Lejtényi Miklóshoz vagy Leitner Adolfhoz megy-e ő tulajdonképpen feleségül... Sívár unalom, szorongás fogta el szívét.

Lerakellettenebb azonban a sok kesztyűs, mezeten, hideg, meleg, nedves, száraz kéz túlzott buzgalommal gratuláló fogása volt, amint egymást váltva szorongatta körül sápadt, remegő kezecskéjét, amelyre elfelejtette újra

felhúzni a nagykönyvbe írás előtt levetett kesztyűt.

A templom már nem azzal a postahivatali mogorvasággal kezelte őket, mint a közigazgatás; mint hű gyermekeivel bánt velük. Itt már Sebőné is ejtett egypár könnyet, míg Miklós anyja, aki már az anyakönyvvezetőnél is sirt, szilaj zokogást nevetett maga körül. Az ifjú pár az oltártól már nem az előbbi szertartásos, hanem összesimuló karolásban lépkedett végig a padsorok között a főbejáratig, amelyen túl a lépesőkön magasra, sűrűre kenve állt az ucca kíváncsi tömege.

Visszafelé a kocsiban Miklós egy hirtelen mozdulattal meglibbentette a menyasszonyi köntöst s a fehér selyemharisnyás térdecske remegő búbjára áhítatos, szelíd, gyerekes, tiszta csókot nyomott. De Gyöngyi hirtelen Guy-re gondolt és komolyan megharagudott. Aztán a kezét fogta meg Miklós. Hátradőltek a puhán zökkenő, gyorsan gördülő hintóban s merengve nézték a hintó ablakán túl a nevető március suhanc jókedvét, s nemes gyulladozással hallgatták szívükben a tiszta érzés ujjainak édes zengésű hárfahúrokon tévelygő pengését.

Házasságuk legszebb perceit élték.

A nagy ebédről már nem lehetne ugyanezt mondani. Későn is fogtak hozzá, étvágyuk sem igen volt, mert a nagy ebédet még nagyobb gratuláció előzte meg.

Mintha valami tárlatmegnyitáson lettek volna. A hölgyek kalapban, kesztyűsen, ernyővel jöttek, csevegtek, csipegettek valami süteményt és mentek. A férfiak zsakettben, kalap a kezükben, jöttek, gratuláltak, jóízűen ettek-ittak, aztán sokáig álldogáltak, végre valahogy észrevétlen kienyésztek az ajtón. Egyik sarokban az örömszülők voltak kiállítva: a ragyogó Sebőné álló alakban, szemközt, csupa mozgás, nemesen tört vonal, tetőtől talpig a nyájasság olajban festve s a büszkeség fírnászával bevonva; a Gainsborough-színekben tartott Lejtényiné, ülve, háromnegyed profilban, ajkán a csöndes elragadtatott esodálkozás néma moso-

lyával; Sebő, mint egy modern ruhába csúfított rembrandti holland ténsúr, nyakán a szótlán dölyf fehér, kemény óriási gallérjával, fején a mozdulatlan gondolatok magas, fekete, széleskarimájú kalapjával. Mögöttük Jacques bácsi a homályban, mint olasz szentképen egy háttérül nyomott apostol. A másik sarokban nemes kettős szobor: az ifjú pár, mellettük asztalka s rajta sok-sok távirat, amely »oeroek boldogságot kíván az araparnak«. Körülöttük, mint a louvre-i Vénusz-szobor körül az angyolok, áhítattal forogtak, csoszogtak a gratulálók. A harmadik sarokban a nászajándékok pompáztak: az elmaradhatatlan húsz-huszonöt ezüst, lábas és lábatlan, tál; villanyos pirítós-kenyérsütő; párnák, csipkemiliók; cigarettatárca, szamovár; halevő kés-villa egy halványkék selyembélésű tokban, mokka-készlet, manikűr-skatulya; rejtelmes nagybátyai óriásborítékok, zárt kebelükben *nehéz* részvényekkel; baráti csecsebecsék és virág, virág, virág... De legszebb volt a »csendélet«-sarok: az enni-inni valóval tarkán megrakott asztalok, mögöttük a fogyasztást ellenőrző s kiszolgáló automatakká alakult szobalány és két bolti szolgáló.

Mikor az utolsó, likórtól ragadós ujjak is lekezelték vele, Gyöngyi kimerülten ült le egy székre. Szédült, a térde remegett a sok járástól, a sarka fájt a sok állástól, a keze olyan zsírosra volt fogdosva, mint egy villamosbéli kapaszkodóhurok, az ínye égett a likórtól, az ajka kicserpesedett a sok »köszönöm!«-tól s maroknyivá szorongott gyomrában félelem sajgott.

...Szent Isten, mikor lesz ennek vége?! S még csak most jön az ebéd!

Az ebéd csakugyan jött, a szó szoros értelmében jött föl a lépcsőkön, át az előszobán, be a konyhába fehér szakácssapkás négy-öt férfi kezén tálakban, kondérokban, dézsákban — egyenesen az Udvari Szállítótól, aki, mint tudjuk, nagy volt házhoz készen szállított lakodalmas ebédekben.

Gyöngyi, mint kitörni készülő influenzától kábult ember hangversenyteremben, látta a

színes mozgalmat, hallotta a tömör zengést, de csak valami nagyon-nagyon tompító, vastag s mégis áttetsző vörös selyemfüggönyön keresztül. Sápadt és nekipirult arcok mosolyogtak feléje; barátságos, közönyös, kutató, érthetetlen figyelmeztetést csillantó tekintetek keresztezték az övét; a kezdet feszes szótlanúsága zajos, nevetést csattantó lázas hangosságba elevenedett s egyszer csak fölállt a kis Jacques bácsi: »... minekutána... szív tavasza... megbecsülés... boldogság... jövő... felhő, derű... az élet... kötelesség... megértés... légyen ő az engedékenyebb... szívem egész melegével ürítem poharamat az ifjú párra!«

Mindnyájan felállanak; koccintás, a bor itt-ott kiloccsan, megölelik megcsókolják; a mama magához szorítja s ő érzi, hogyan zihálja keblét a visszafojtott zokogás; Lejtényné füle alá keni könnytől maszatos arcát és úgy súgja: »Tegye boldoggá az én drága fiamat!«; hátba ütögetik, szorongatják, simogatják, becézik... s amint újra leülnek, a merev rend illendősége eltűnt: a hátrataszított székek nem sorakoznak újra példás glédába; alig esznek már, inkább csak isznak; Döme bácsi kigombolja mellénye két alsó gombját; a sajt szinte érintetlenül bűzölög el a szobaleány kínálásán orruk előtt; gyümölcsben turkálnak, csipegetnek; az ajtóban feltűnik a feketekávé sok kis findsája és füstkarikák kanyarognak el az asztal fölött. Mindenki vig, mindenki hangos, csak az ifjú pár s a két anya arcán sápad szótlanul a test misztériumának végzete. Döme bácsi a zongorához ül, lágy boszton omlik a talp alá, Jacques bácsi fölkeri s két forduló után elfulladva, de vígan kiáltja: »Sose halunk meg!« Kézzől kézre adják a vidám ifjú és öreg rokonok s Miklós egy karosszékekben ülve lépten-nyomon megnézi, hány az óra. Végre ő is leülhet a nyitott ablak elé, amelyen pirosan kacag be a délután, de anyja jön, hívja és kimennek...

Fél óra múlva már útiruhában áll meg újra a küszöbön: fején kis barna kalap, amely-

ról hosszú fátyol hull alá a térden alul érő, nagy kihajtásos, elül kétgombos kabáttra; két tenyérynire ér még le alább a kerek szoknya; barna selyemharisnyából egy villanás; igen magasszárú, kecsgeorrú világossárga cipő.

Újra tisztán lát s már nem türelmetlen.

— Na, hanem most már *mi* megyünk — mondja Jacques bácsi s búcsúzik és vele a többi rokon.

Nem marad más belőlük, csak zajgásuk emléke s az ablakon kihúzni késő sűrű füst.

A férfiak kikísérik őket, aztán Miklós megy átöltözni, Sebő papa szobájába vonul, Lacinak nyoma vész.

A mama egyedül marad lányával.

— Gyöngyi! ... gyere, ülj le ide mellém a dívánra!

— Igen, mama.

— Nagyon jól áll ez a ruha.

— Nekem is tetszik.

— Nem szorít sehol?

— Nem, mama, nem szorít.

— Gyöngyi!

— Tessék?

— Meg kell mondanom neked ...

— Mit, mama?

— (Armes Kind!) Csak úgy mondtam! ...

Az új élet és igen ...

— Nem értem a mamát — szól Gyöngyi, de az arca lángvörös.

Sebőné vonásain a gyanakvás felhője borul el: hátha nem is szorul már leánya rá, hogy itt neki beszéljen, de ősi ösztönével, amely a sejtett valót eddigi életében minden alkalommal a lehetetlen képzelgések közé siettet száműzni, elhessenti homlokáról.

— A férfi ... ő nem tehet róla ... ilyenkor olyan ... ő nem ellenséged ... ő a te barátod, ő a te legjobb barátod, Gyöngyikém — ezzel odavonja leánya fejét vállára, sírva fakad — ... nem is ... — simogatja — ... nem is ... — két kezével dús anyai mellébe temeti a kicsiny arcot — ... olyan ... — s befejezte-e, megtoldotta-e még valamivel, maga sem tudja.

Gyöngyi erre halkán, idegesen elneveti magát, amitől annyira megijed, hogy hangosan felzokog.

Pár percre rá az úri szoba ajtajában megjelenik Sebő:

— Melanie, kérlek!

Gyöngyi kifejtőzik az anyai ölelésből s a mama bemegy az úri szobába, amelynek gondosan bezárt ajtaja mögött Sebő megkérdi:

— Előkészítetted?

— Igen!

— Részletesen?

— Igen, igen... hagyj békén különben!

— Miért?!... Ez a *te* dolgod; most jön az én dolgom. Gyerünk.

Az ebédlődivánon már Miklóssal suttog Gyöngyi s nevetgél halkán. Az örömszülők megjelenésére zavart-ijedten elhallgatnak.

— Mikor megy a vonatotok? — kérdi Sebő.

— Hét negyvenkor, *papa* — szól Miklós.

Sebő előhúzza óráját:

— Akkor már készülhettek. Itt van nektek pénz — s egy csomó bankót nyujt át az ifjú férjnek, aki egyszerre olyan megalázottnak érzi magát, hogy legjobban szeretné az egész csomót a nagylelkű adakozó arcába vágni — eredj, fiam, és nézz a bőröndök után, a Julesa meg a Mariska vigyék le a kapuhoz, a Julesa ott marad, Mariska kocsióért szalad.

S mikor becsukódik az ajtó Miklós mögött, így folytatja:

— Kétezer koronát adtam a Miklósnak. Vigyázz, Gyöngyi, hogy ne költekezzék nagyon. Neked még külön adok itt ezret. Jobb, ha ő nem tud erről a pénzről. Te okos lány vagy, mert gazdag vagy. De a legtöbb szegény ember elveszti a fejét, ha pénzt lát — s ezt olyan büszke meggyőződéssel mondta Sebő Tamás, mint aki tudja magáról, hogy szegény-szerény sorsból kúszván föl a nagy vagyonba, fősvénységével a született milliomos zsugoriságát is fölülmulja.

Egy negyedórával később puhán gurulva vágat a nagy és kis, kerek és hosszúkás sárga

bőröndökkel tetézt bakú flakker a Keleti felé. Miklós mohó csókja csak úgy falja a tüzelő arcot, piros fülecskét, lihegő ajkat fáradhatatlanul, sokáig, amikor egyszer csak halk kis lejtőnek lendül föl a kocsi és megáll. Csíkos vászonkabátú — rajtuk kívül csak a fegyház s a lipótmézók lakói viselik Magyarországon ezt a különös köntöst — hordárok nyitják az ajtót, amely mögül zavartan száll ki a gyűrött kis nőcske.

— Menjen, fiam, egyenesen a váróterembe, én elintézem a poggyászt, — szól Miklós a pesti ficsúr fölényes utaznitudásával. Gyöngyi eltávolodik. Ő maga megáll és körülbandsalít, szemefehérjét vér futja el, arca sötét bíborszínbe duzzad: gondolkozik. Aztán egy hirtelen mozdulattal pénzéért nyúl, kifizeti a kocsit, a pakokból kiragadja az ő és Gyöngyi kis táskáját. — Hé, hordár! — kiáltja — ezek a nagy bőröndök a ruhatárba mennek!

A hordár nagyot néz, de teljesíti a kapott parancsot. Miklós utána lépked. Kifizeti a ruhatári díjat, átveszi a cédulákat s a két kis táskával besiet az elsőosztályú váróterembe. Körülnéz: nem jött-e mégis ki édesanyja, akit alig tudott lebeszélni erről a tervéről az imént Gyöngyiéknél a lépcsőházi nagy búcsúzkodó csók-ölelés közt. Nem, nincs senki ismerős! Csak Gyöngyi ült riadt nyugalommal egy sarokban.

— Gyere, Gyöngyi, igyunk meg egy pohár sört az étteremben, — mondja neki félhangon, izgatottan s már karol is a felállóba s enyhe kényszerítéssel cipeli maga után.

A pohár sörre kijelenti:

— Ez jólesett! — Fizet és szól: — Gyérünk!... Nem arra! — mondja a kijárat felé induló Gyöngyinek. — Erre!... — s a sínek felé szolgáló másik ajtóra mutat.

Az ajtó mellett kis asztal, az asztalon nagy rázócsengő, előtte egy tisztos MÁV egyenruhás úr.

— Kérek két perrónjegyet! — veti oda Miklós s mikor kint vannak a csillogó sínekkel

megvonalozott földű óriási csarnokban, magához vonja Gyöngyit:

— Nem utazunk ma este, az *első* este... a poggyászt betettem a ruhatárba... itt átkerülünk az érkezési oldalra... nem váltottam meg a jegyeinket... kocsiba ülünk... a Rákóczi úton van egy új szálló... ott töltjük az... megvacsorázunk, benézünk még egy barba... reggel indulunk csak a hétórai gyorsal... jó, szívem, jó?

Gyöngyi szemében boszorkányos távoli tüzek lángja lobbant, idegesen elnevette magát, a szenvedély hirtelen támadó szelében mint lobogó a rúdjához, simulva csapzott Miklós oldalához s inkább súgta, mint mondta:

— Igen... akarom!

S nevetve, futva igyekeztek a kijárat felé.

A szállóban a második emeleten kaptak egy kedves kis szobát. Miklós egy karosszékre vágta a két kis táskát. Gyöngyi fölcsavart minden villanyt, belenézett a tükörbe, levette kalapjáról az úti fátyolt, egy szék támlájára csapta, aztán pajkosan hanyatt vágta magát keresztbe az ágyon s hogy Miklós feléje közelített, fölugrott, úgy nevette idegenszerűen:

— Je suis prête! Mehetünk!

A szálló éttermében illedelmesen és bőségesen megvacsoráztak, előtte sört, alatta vörös bort, utána feketét és likórt ittak.

— Jaj, de jó ez a likőr! Mi ez, Miklós?

— Cordon Rouge!... Gyerünk át a Yildiz-bárba, ott még jobbak vannak!

Fizettek. Miklós óriási borraivalókat adott. Kint, a Rákóczi út csilingelős, robogós, gomolygó, villámfényes forgatagában egymásba karoltak s mint suhanó sirálpár a felhőket, úgy hasította elegáns sietésük a tömeget.

A Yildiz-bár ruhatárosa hangos »jó estét, nagyságos úr!«-ral köszöntötte őket, de Miklós szigorúan nézett a kabátok cerberusára:

— Segítse le a feleségemről a kabátot! — mondta olyan hangon, hogy belőle szavak nélkül is megérthette volna a kopasz ruhatár-

szatír, hogy ez a nő nem afféle kis nő, amilyen nem egy fordult itt meg Miklós nyomán, mielőtt Gyöngyivel szerelembe keveredett.

A kis sarokasztal előtt, amelyhez leültek, sorban megjelentek az éjjeli élet símán tολakodó szellemei: a főpincér, aki jóestét kívánt; a bártulajdonos, aki arramenve meghajolt előttük remekbe szabott zsakettjében; a pikkoló, aki szolgálatkészen elkente az asztalra esett italcseppeket; a szivaros, akitől a pazarló Miklós egy egész skatulya Gianaclist vett; a virágárus, aki szó nélkül letett Gyöngyi karja mellé az asztalkára három szál rózsát s öt perc múlva visszajött a pénzt kérni s végül a pincér, akinek hanyagul szólt oda Miklós:

— Egy üveg pezsgőt fog adni nekünk!

Erre már azonban Gyöngyi is megrezzent s ijedten gondolt a retikülje mélyén lapító ezresre.

De a pezsgő jó volt, bágyadt izgalmat lük-tető zene szólt s Miklós beléje karolva nekitámasztotta fejét vállának.

Épp ezidőtájt vonult éjjeli nyugovóra a nehéz nap után a Sebő-pár.

A mama tekintete ráesett a szekrényen álló csomagocskára:

— Jesszus!... ezt elfelejtettem! — sikoltotta el magát akaratlanul.

— Mi az? — fordult hátra Sebő.

De a mama már besöpörte volt a csomagocskát a kihúzott fiókba, amelyet gyorsan csukásba taszított, mielőtt még az ura észrevette volna.

— Elfelejtettem a spájzt bezárni! — mondtá Sebőné zavartan.

— Azért nem érdemes még úgy megijedni, kimégy és bezárod... s ilyenkor nem azt mondja az ember: *ezt*, hanem azt mondja: *azt*... aki magyarul beszél... no, nem?... also, gute Nacht, Melanie, — szólt Sebő s főpapi mozdulattal lehúzta térdben meghajlított lábáról az ünnepi nadrágot.

Sebőné kiment, meg visszajött.

— Armes Kind! — sóhajtotta vetkőzés közben.

— Na, nem a legrosszabb, ami egy lánnyal történhetik, — mosolygott Sebő úr.

— Armes Kind! — csóválta fejét a mama és lecsavarta a villanyt.

Az »armes Kind« pedig ép most itta az első ekszet — a második üveg pezsgőből.

Szeme elé már könnyű köd táncolt s szakadozva küzdött sűrűsödésbe; körülötte minden elvesztette röghöz, valóságához tapadt voltát: színek, vonalak, körvonalak szétolvadtak, egymásba folytak, mint régen, unalmas rajzórakon a papírra csöpögtetett festék. A zene bágyadt vonaglása meg mintha kebeléből szakadt, áramlott volna fel, mintha valamelyik téli csók megelevenedett íze lett volna. Miklós pirosló füllel ivott s szítt a egyik cigarettát a másik után. Hallgattak s figyelve vigyázták, hogy hangolódik egymáshoz vérük lüktetése, hogy simul egyre közelebb és közelebb egymáshoz két-egy vágyuk.

Éjfélkor kerültek vissza a szállóba. Az utcán még egymásnak dülve hévvel, bensőségesen beszélgettek, de a nagy előcsarnokban eltávolodtak egymástól, némán haladtak fel a lépcsőn s Miklós keze remegett, — Gyöngyi észrevette! — amint a zárba illesztette a kulcsot.

Gyöngyi fölcavarta a villanyt: belekáprázott és megsédült. Azt szerette volna, azt várta, azt követelte némán, hogy Miklós megragadja nyersen, így amint volt, ruhástul... De Miklós szelíden eléje térdelt, magához ölelte a két puhahúsú lábat s úgy motyogta:

— Édes szívem... szívem... az enyém... enyém.

Aztán fölkelt. Levette a lányról a kabátot, a mögötte álló karosszékbe zuhant s ölébe rántotta Gyöngyit, csókolta, simogatta az arcát, a haját, vérbeborult szeme hálásan csillogott és egyre ezt dűnnyögte bronzos hájába, pihés nyakába:

— Édes... édes... édes...

Gyöngyi tüze hol felgyulladt, hol kialudt; a csók neki nem csemegéül, hanem jóllakató ételül kellett... megszólalt:

— Fázom.

— Igen, szívem, igen, — hadarta rá Miklós. Fölkelt vele nyomban és vitte az ágy felé.

— A cipőm! — szólt idegesen Gyöngyi.

— Igen, szívem, igen — s leguggolt az ágyon ülő elé, kifűzte a végtelen zsinórt, cipőt cipő után, harisnyát harisnya után levont a százszor megsimogatott, csókolt lábról; aztán megállt.

Gyöngyi várt. Várta a mesebeli csodát, a királyfi királyi hódító szerelmét... S mily kómiкус így ülni egy idegen ágy szélén blúzban, szoknyában, meztelenül lelógó lábbal. A türelmetlenségtől? vagy a hidegtől? de össze-rezzent.

Miklós ijedten nézett szét: Mi bántja Gyöngyit? Persze!... Áradozó mosollyal ugrott a villanykapcsolóhoz.

Sötét lett.

A lehántott ruhák, mint alamuszi eselések susogtak a dobbanó szívű éjszakában.

Pirkadatkor Gyöngyi átsiklott a másik, a gyűretlen, ah! a hűvös ágyba, fejére rántotta a takarót s meg se moccant hatig, amikor a szolgálja kopogására a félébren, félálomban fekvő Miklós megszólalt:

— Szívem, keljünk föl, utazunk!

Gyöngyi mosolyogva ébredt, frissen öltözött, ereje-tudatos mozdulatokkal, piros arcú; görbe háta mintha kiegyenesedett volna; tekintetének köde villámló felhővé sűrűsült: a puha macska ruganyos párduccá nemesült.

Miklós álomnyomta mozdulatokkal ment utána le az előcsarnokba, a kocsizhoz, kocsitól a váróterembe. Arca sápadt volt, a szemhéjja széle vörös.

A cézárból kuli lett; a rabszolgalányból cárnő.

Az ujját nem mozdította volna meg, egy gondolatlanul nem járult volna utazásuk alatt felmerült valamely helyzet megoldásához. Kiszolgáltatta magát pohár vízzel, ötlettel, ké-

nyelemmel, csókkal: Miklós szolgálattevő kamarása, dajkája, szobaleánya, hordára, lovagja, inasa, úti marsallja, fodrásza, egyszóval »személyzete« volt.

Persze, hova mentek?! Velencébe! A talmi és valódi szerelmek, az igazi és álművészelkek egyformán odaillő keretébe, pesti üzekedő vágyak csókos Mekkájába!

S ők sem ok nélkül.

Testet csókban testhez kovácsoló üllő nincs ennél jobb. Köztük is aladinos boszorkánysággal szövődött Hymen harmóniája. Együtt bontogatta szárnyát vágyuk, siklott-keringett fölöttük aranyba játszó fekete suhogással, csapott le a magasból a csók virágos, de földszagú mezejére. Derék polgárok Balzac-kal ezt úgy mondják: »Boldogok voltak.«

De már Flórencben Gyöngyi vágya nyugtalanul siklott-keringett folyton fehér suhogással a férfi feje fölött; Miklósé mélyen pihenő érzéketlenségből hirtelen sötét verdesséssel bontott szárnyat... Gyöngyi a csókmezőn már nem látott virágot, de a földszagból multak és álmok, jövő és valóság fonnyadását érezte ki.

Gyöngyi az Ezeregyéjszaka szédült égi útjain suhant, Miklós a mindennap országútjain bandukolt.

Gyöngyi még szívesen maradt volna a friss virágok szagával s nagy multak illatával telt városban, de Miklós, az akaratos rabszolga, tovább cipelte az álmodozó cárnőt Rómába, a nagy ellentétek anyagi-lelki múzeumába, ahol a vak szellemek sokkal könnyebben süppednek polgári érzéketlen butaságba, mint bármelyik más városában Európának. Példás turista és beosztott jó-házastárs életet éltek a véres cészárok és művész pápák árnyékában.

Mind a ketten hízni kezdtek.

A férfi zagyva klasszikus emlékeire gondolt folyton, régi tanárai, Nisus és Euryalus epizódja, Sophokles-helyzetek, görögpótló óra s effélék jutottak eszébe: valami régi iskolai emlékekből szőtt ködoszlop világított előtte, amerre járt.

Gyöngyi meg csak ruháival, meglevőkkel és leendőikkel törődött.

Német vendéglőben ettek, múzeumokat s templomokat járva tanultak s kiadósan unatkoztak.

Az útimarsall azonban intézkedett s a vonat csakhamar az örök Jassz-város, Nápoly felé kattogott velük.

Megfigyelték-e maguk, huszadik század eleji emberek, kortársaikon, hogy milyen könnyen akár mosogató-ronggyá csavarható, akár lengő zászlóul lobogtatható volt mindannyiuk lelke? Társaság, táj, eszmék és tárgyak úgy feküdtek eléje, mint olvadt érc elé a különféle minta-gödrök sora. A nagy gimnazista délelőtti kis iskolásfiú volt, ebéd után valamelyikük lakásán vagy intézeti teremben kártyázó klubtag, majd négytől ötig sportüző izomfiú, öttől hatig tolsztoji forradalmár, hat-tól hétig aszfalti gavallér, héttől kilencig kifogástalan zsúrfiú, kilenctől féltízig a család szemefénye, zabáló kamasz, féltíz-tíz bifilázó diák s tíztől éjfélig akadémiai pályázat elé izzadó költő, drámaíró s éjfélután esetleg zsírszagú cseléd mellett szegény-szegény vivő. Az apa délelőtti komoly és »kuláns« üzletember, délután tilos szerelemben cserkésző regényhős, este országos vagy községi magánpolitikus, vacsora előtt leckét kikérdező, franciát vagy latint, főleg latint tanító pedagógus családfő, vacsora után kellemes csevegő, éjjel köztársaság-követelésen vagy »a pápák bűnein« csámesogó szabadkőműves s nyomban rá pezsgő mellett danászó »vénfiú«. Kétlaki? Nem! Százhetvenhét-laki!

Ez az idő volt az, amikor a férjes asszony minden buzgalmával a gazdasszony-anyaszerető háromságának megvalósítására korbácsolta magát: amikor a nyári szünidőre Ausztriába menő leánykák mafla és mégis tűzrólpattant »dirndl« ruhát és jellemet erőltettek korán hízó tagjaikra.

Nos, Miklós és Gyöngyi a csirkefogók ős Rómájában, Nápolyban, szöges ostort fontak a vággyból, veszedelmesen ártatlan selyem-

hurkot csavartak az enyelgésből, durvabíború heverőszőnyeget szőttek a csókból. Az nem biztos, hogy a Vezúvra kétszernél többször. — elutazáskor és megérkezéskor — esett volna a tekintetük, de az bizonyos, hogy Pompéjiben csak ama »illetlen« falfestményeket keresték.

Szerencsére pénzük kifogyott — a retikül tartalékja is — s egy szép esős napon vonatra ültek, egyhuzamban nyelték füstjét Anconáig, ahonnan a »Salona« hajó két fáradt és lesóványodott fiatal lényt vitt át Flúme kis egérfogó kikötőjébe.

Egy éjjel még és Pesten voltak.

Tékozolni ugyan eleget tékozoltak, de a Sebő-pár mégsem fogadta őket úgy, mint a tékozló fiút. A mama kedvessége elé a régi hideg udvariasság távoltage vitrines üvegje me-revült, a papa inkább volt »Sebő úr«, mint valaha. Egy hétig körülbelül békén hagyták őket.

Ez alatt a hét alatt elhelyezkedtek régi társaságukban:

Szédelyi a Váci uccán köszönt rá Gyöngyre:

— Kezét csókolom, nagyságos asszonyom!

— Maga az, Lajos?

— Pompásan néz ki! — lelkenedezte s közben azzal a sajnálkozó becsmérléssel mérte végig a sovány alakot, amellyel valaha megkívánt, de szépségéből lerongyoltan eléje álló nőt mér végig a férfi.

— Igen?

— Miklós hogy van?

— Köszönöm, jól. Megbocsát úgy-e, sietek, hanem okvetlen elvárom valamelyik délután. De telefonáljon előbb, igen?

— Kezét csókolom. Igen.

— Pá, Lajos!

A következő pillanatban eltűnt Gyöngyi egy bolt küszöbén.

— Így néz ki egy boldog asszony, nekik legyen mondva — gondolta Szédelyi s azon kezdett el a legkomolyabban töprengeni, udvaroljon-e majd határozottabban Gyöngyinek vagy ne udvaroljon.

Két napra rá már általános volt a nézet Lajos baráti körében, hogy: Lejtényiné nem szép, de érdekes, gőgös kis baba, akinél aki mer, előbb-utóbb istókuccse nyer

Manyi dobogó szívvel csöngetett be a jó-zsefuccai égig húzott sarok-vityilló második emeleti lakásába. Klári nem jöhetett, Klári csak este fog benézni. Klárinak órája van, Klárinak énekórája van Anthesnél.

Gyöngyi komolyan jött eléje, de amikor meglátta Manyi búbanatba kandírozott arcát, bizalmasan, megvetően, cinikusan szembe nevette.

— Szervusz Gyöngyi. Mit nevensz?

— Nem nevetek, mosolygok, örülök, hogy látlak.

— Sokat gondoltam rátok. — mondta elmélázva Manyi.

Gúnyosan nyúlorgott elébe a válaszoló kérdés:

— Igen?

Manyi zavartan hallgatott.

— Hát igaz, mit csinál Antonio?

Manyi arcát elöntötte a vér s nyerítve mondta:

— Nem tudom.

Aztán úgy kezdtek el beszélgetni, mint két vad-idegen. Nem tudtak felmelegedni: a Lány s az Asszony közé odaállt választóul a Nász. A jeges, feszes hangulatba csak Klári borzas, kipirult megjelenése hozott szabad mozgást, meleget.

Ahogy leült a tea mellé, ez volt első okos szava:

— Na, most meséld el!

— Mit? — kérdezte Gyöngyi.

— Kérlek, csak ne tettesd magad!...

Gyöngyi nevetett, vállat vont és beszélni kezdett.

Manyi és Klári előrehajolva lesték a Beavatott szavát, amely fölfejtette előttük a görös-lelkű nyárspolgárság nőinek az életben legfontosabb eseményét, a Nászt.

— Ahá! — összegezte egy fejbólintással véleményét Klári s hozzátette még, — látszólag

minden ok nélkül: — Milyen egy csirkefogó az a Szédelyi!

Manyi vörösen, elmeredő tekintettel hallgatott.

S éjjel, természetesen, egyik lány sem aludt.

Reggel Gyöngyi levelet írt a Mesternek: meghívta csütörtök délutánra teára.

Szerdán estefelé megjelent Antonio:

— A Miklós nincs itthon? A lányok mondták, ők sem találkoztak vele.

— A mamájánál volt; ma is ott van.

— Tudja, Gyöngyi, hogy maga milyen aranyos kis asszonyka?... Megengedi, hogy ideüljek maga mellé a dívánra?

— Miért talál egyszerre olyan aranyosnak?

— Mert az. Milyen szép ez a galambszürke harisnya; selyem? — kérdezte s már végig is simított rajta.

— Selyem! selyem! hagyja már békén — nevette Gyöngyi.

— Drága kis asszonyka maga! — szólt Antonio s csókkal hajolt a sárgásan áttetsző kis kézre.

— Ne nyálazza úgy össze a kezem, Antonio. Mi van magával?

— Mi? Az van, hogy... — s ölelésben vonta magához vállánál fogva Gyöngyit.

— Miklós jön! — suttogta rémülten Gyöngyi.

Antonio úgy libbent el-tova a kályháig, mint induló repülőgép.

Gyöngyi hangosan hahotázta:

— Nem is igaz, nem is igaz. Nem jön.

— Kegyetlen! — szólt Antonio neheztelően, de némileg mégis megnyugodva. — Ki fogom éheztetni — gondolta magában, leült az asztal mellé, cigarettára gyújtott s előkelő melegséggel színházról, operáról kezdett beszélni.

Félóra múlva elment: csak a hatvú hiányzott alóla s a wagneri zengés.

Gyöngyi az urának nem szólt az esetről, de a hazatérőt köszöntő csókja melegebb volt a szokottnál.

Másnap, azaz csütörtökön! Miklós délután elmegy Lejtényi mamáért, aki elhozza vacsoráját, amelyet a fiatal házaspár asztalánál fog elkölteni, brrr! meghitt beszélgetésben. Ő majd egy könnyű selyempongyolában végigdül a kereveten, igen, cigarettázva s úgy várja a Mestert... s a Mester... majd elvállik!... kell neki a Mester?... A lelke hidegen intett nemet, de a vére kíváncsian duruzsolt.

Ahogy Miklós kihúzta a lábát. Gyöngyi fel-, vagy inkább leöltözött: zöld selyemharisnya, fekete bársonycipő... fekete selyempongyola.

Azzal elfeküdt a dívánon, Maupassant-t olvasott, cigarettázott s várta a csengő-szót.

Öt óra volt, amikor bele is csilingelt tik-kadt várakozásába. Pár pillanat múlva újra megszólalt.

— Jaj, milyen szórakozott vagyok. Hisz a cselédet elküldtem! — ugrott puha lendüléssel, mint a macska és sietett ajtót nyitni.

Egy nő állt a küszöbön!

Mögüle udvariasan hangzott a Mester recsegő hangja:

— Kezét csókolom, nagyságos asszonyom. Engedje meg, hogy bemutassam a feleségemnek.

Gyöngyi szeme durvát villant, majd szörnyű zavar zagyválta mozdulatait, szavát:

— Bocsássonak meg, kérem... még fel sem öltöztem... erre... a középső ajtó... tessék helyet foglalni... rögtön jövök... — s maga beszaladt a fürdőszobába.

Lányiné körülnézett a szobában:

— Mért siettél úgy, Dini? Látod!?

Dini csakugyan látta előbb, látta. Most már tudta, hogy nem kellett volna kedves meglepésül elhoznia feleségét, de hát...

A hálósobából ruhazizégés hallatszott ki: Gyöngyi nyakig gombolt, juszt is nyakig gombolt szövetruhát rángatott magára, s ezt morgta:

— Gazember, ezt még megkeserülöd!

Így lett az őszinte barátság mozdulatával

közeledő Lányi Dénesből gazember Lejtényi Miklósné, született Gábor Gyöngyi szemében.

A megkeserülésről még majd beszélünk.

Egyelőre csak a Lejtényi mama itta meg a levét. Félkilenckor állított be a rokonj és baráti érintkezések undok pesti képesával, a »magával hozott« vacsorával, öt deka szalámi-val s egy darab sajttal, és kedves Mikijével.

Gyöngyi bágyadt volt; figyelmetlen, szórakozott, kevésszavú s mindent pótlásul örök mosolyú. A mama az új háztartásban felmerülhető nehézségekről beszélt s szimatolva ütögette fel orrát a délutáni vendégek után maradt likőrszagú, cigarettafüstös levegőbe. Aztán a terítőket, függönyöket, a kötött és szövött holmikat becsülgette föl szemmel s túlságosan drágának, finomnak találván mindent, ezt az akkor öreg szájon közkeletű pesti mondást sóhajtotta magában:

— Das lebt sich!

Miklós, szokása szerint, vörös volt, bandított és folyton cigarettázott.

Lejtényi mama fejcsóválva és éhesen távozott az új otthonból, amelynek küszöbén fájdalmas, óvó melegséggel csókolta meg fiát.

Miklósnak nagyon rosszul esett, hogy Gyöngyi olyan hideg volt az ő öregével, de nem szólt. Gyöngyi sem kegyeskedett beszélni. Így hát némán tértek nyugovóra. Gyöngyi nyomban összegombolyodott, hátatfordított Miklósnak, mint aki egy szót sem hajlandó váltani, mert komolyan aludni akar.

Miklós okot, magyarázatot keresve, gyáva lemondással, bután bámult a sötétbe.

Az ebédlőben odaát szolgálatkész méltósággal konogott a falióra. Az uccán lent siető bérkocsij húzott zörgő vonalat a ház elé.

Aztán reggel lett, Gyöngyi még aludt. Miklós pedig, felöltözvén, elment a boltba.

Már régen nyitva volt s Sebő mogorván ült a kis üveg-vityillóban, amelyen arany betűkkel pompázott a *Kanzlei — Iroda* felírás.

— Szervusz, Miklós!

— Szervusz, jó reggelt kívánok... A mama hogy aludt?

— A ma-ma? — csodálkozott fel Sebő egy levélből, mintha nem értené, hogy kerül a komoly børszakmába ily hiú világi gondolat, hogy hogy aludt a mama. — Jó!!... Ez lesz itt az asztalod! Ül le melléje s írsz egy levelet az asztalodon fölfekvő adatokból az ott olvasható címre, aztán megnézed a mai postát, a rendeléseket kiveszed belőle s ideadod, a többről referálsz.

Miklós cigarettára gyújtott és elkezdett dolgozni. Egyszerre csak föltekintett: a bolt, mint valami óriási kanális mélyült befelé a sötétbe, amelynek végén több apró üveg-vityillóban több villanykörte alatt több fej hajolt írások fölé. A falakon kétoldalt tágr között polcok rovátkolódtak a mennyezetig s rajtuk rongyos-szabálytalan szélű bőrtekercesek, szorosra csavart vékonyak s bő csövesen mások. A Kanzelei — Iroda előtt egy tizedesmérleg zöldült, szerényen dolgára várva. Vevő alig volt s mégis nagy volt a sürgés-forrás, rakodás, bőrröpögés és -kopogás. Ez hát a Nagykereskedés! Igen, a pusztá, öltelen kirakat ablakának sarkában — látta, amikor bejött! — ott áll egy cédula: *Csak nagybani eladás*. Ez a kis ocsmány papírdarab, amely igen sok, forgalmas helyen fekvő nagykereskedés ablakán, ajtaján ott díszel, olyan, mint csukott hintón a grófi korona.

— Papa, kérem, mondja csak, mi az a sién?

— Az egy bőr — szól Sebő föl sem tekintve foglalatosságából.

— Értékesebb bőr?

— Az most nem tartozik ide.

Aztán tovább dolgoztak mind a ketten.

Déli egy órakor Sebő ráhúzta amerikai íróasztalának főnöki rejtelmeire és fontosságaira a redőnyt és fölkel.

— Kísérj el, Miklós, egy darabon.

Az alkalmazottak közönyösen tiszteletteljes üdvözlései között vonultak ki az Andrassy út déli zúrzavarába. A napfény hántó volt a villany után s a faburkolat kátrányos istállószaaga kellemetlen a finom sién és ságrén és marokén illata után. Egy-egy mellettük el-

siető nőről parfümszélvész vágott az arcukba. Sebő fejét szűgyébe vágva ballagott s hosszas elgondolkozás után föltekintett:

— ...No igen!... Bizonyára te is tudod, Miklós, hogy a boltok nyolekor nyitnak...

Miklós arcát, szívét elöntötte a vér, a düh.

— ...s nem félkilenkor... az alkalmazot-tat is köti a nyitás ideje, de a főnökhe... azt, aki majd egyszer a főnök helyettese lesz, még inkább, ezt jegyezd meg magadnak, fiam, to-vábbá: a *sién* az *peau de chien de mer*, azaz cápa, francia cápabőr; esztergályosok, műasz-talosok, ácsok reszelésre és simításra használ-ják; ugyanerre a célra szolgál a fémiparban is. Továbbá: a bőr értéke, erőssége nem csupán az állat nemétől és korától, hanem az élet-módjától is függ. A legelőn nevelkedett álla-tok erősebb bőrt nyújtanak, mint az istálló-zottak. Vadon élő állatok bőre erősebb, mint a háziállatoké. A kérődzők jobb bőrt adnak, mint az egypatájúak. A legjobb bőrt a marha adja! Most pedig menj haza! Szervusz!

— Szervusz, papa! Délután mikorra jön-jek be?

— A rendes irodai órában! Üdvözlöm Gyöngyit! — s a bórszakma zord cézárja bele-olvadt az istálló-, kátrány- és chypre-szagú tavaszi dél tarkaságába.

Miklósnak olyan érzése volt, mint akit szorosan megkötöztek s most biztatiák, hogy szaladjon. Fogják-e vajjon még korbácsolni is? ... Eh, mindegy! Otthon majd megnyug-szik Gyöngyi ölelésén. De megnyugszik-e?

Az ebédhez Gyöngyi később érkezett haza, mint ő, piros volt, elegáns és jókedvű:

— Ah! milyen kellemes az idő, igen? ... Nem, levest nem kérek, a mama elég levest diktált már belém, nem is vagyok éhes.

— Ettél valamit?

— Ó, csak egy krémet.

— Krémet?

— Igen, Gerbeaudnál. A lányok is ott vol-tak, meg Antonio és Szédelyi.

— Úgy?

— Mért úgy? Tán nem tetszik?

Miklós lenyelte szomorúságát, az ebédet, Sebő délutáni mogorvaságát, leckéztetéseit s gyűladozó képzelettel várta az estét. De Gyöngyi ma is elvonta magát tőle.

Mi van ezzel az asszonnyal? — töprengett Miklós egyre izgatottabban, egyre levertebben.

Mi van vele? Ez: Elhatározásból és lustaságból tizenegyig alszik, aztán benéz a Gerbeaudba, mutogatja selyemharisnyás lábát, huzogatja ingének a blúz alatt lecsúszó csipkés vállhevederét, krémet eszik, hallgatja Antonio és Szédelyi finoman kétértelmű vicceit, aztán hazamegy, alig ebédel, ebéd után alszik, aztán sétál a városban, a Szigeten. Budán, a korzón Manyival vagy Klárral vagy valamelyik fiúval, a lányokkal földi, a fiúkkal égi szerelemről beszél, uzsonnázik, hazamegy, vacsorázik, lefekszik — s nem akar Miklós szerelméről tudni sem, pedig úgy érzi, hogy egy picit, egy nagyon picit majd meghal valami Nagy, valami Különös, valami Szertelen után.

Szédelyi egyszer magához ölelte a Várfok uccán séta közben, Gyöngyi lehúnyta szemét s várta, hogy most jön majd a Szédület... szó sincs róla, egy borotvált arcú széles, magas úr jött velük szembe.

— Wekerle Sándor! — súgta oda neki Szédelyi.

S a nagy pénzügyminiszter sosem tudta meg, mért nevette akkor este a Várfok uccán szembe egy csitri kis pesti asszony.

Máskor meg Antonio simogatta meg selyemharisnyás lábát a szigeti romok közt egy padon ültükben.

Sem szédület, sem Wekerle nem jött.

Hogyan? Hát ez az élet? Ez a szerelem? Ez a házasság? Az élet: kis célokért lótás-futás, céltalan epedés. A szerelem: a keze ügyében lévő boldogságtól irtózik, *máshova* vágyik. A házasság: egy asztalnál evés, egy szobában alvás... és valami állandó ingerlékenység, ha együtt vannak.

Igen, csak ez az ingerlékenység új, érdekes valami... Hiába, nem tudja túrni, hogy

ez az idegen élet körülcasavartodjék az ő életén; idegen akarat feküdjék lépte elé botlatóul vagy táguljon előle, mint a sár. Igen, ez az utóbbi még rosszabb. Lehetetlen, hogy ha ő szomorú, amaz víg legyen s viszont hogy szomorúságával belenapfogyatkozzék örömébe.

De miért mondta, hogy *idegen* élet? A megszokás nem kovácsol szétzúzhatatlan láncsal ahhoz, aki ártatlansága merész Théseusa volt? Merész? Bamba diák volt! S gyűlölöm, utálo! Ő, de gyűlölöm.

S Miklóstól elforduló képzelete előtt fölhomálylott a Mester arca, s úgy érezte, nem gondolta, csak érezte, hogy egyszerre érti, megérti... Testvére, szíve formájára testvére! Lávára gondolt, tűzre, viharra s kis, fényezett mahagóni csatornára, amelyen mindez átzúg s mire a végére ér, szürke-rózsaszín hamu gyanánt hull szét a levegőbe. Most megértette a Mester nézését, amelyből ugyancsak a Szeretelen után lohol lobogva a vágy s ha Ez nem lehet övé, ahelyett, hogy a középserrel beérné, inkább mélyen alája száll. Megértette a gúnykés szívárványába törő szótlan lázadást.

Derűvel kendőzködő meghasonlás: ez ket-tejük sorsa.

Kettejüké?

De hiszen ő mégsem a Mesterhez tartozik; nem a Mester *petite amie*-ja

Petite amie! — Milyen máskép, milyen birtoklóan hangzott ez Guy ajakáról. Igen! Ki mer ő hozzá jogot formálni?... Messze ízzik valahol egy Csók s ezüstös vékony szálak — igen, igen, *fil de la Vierge!* — fűzik hozzá.

Akarom! Akarom!

Pár hét telt bele, míg egyedülsege óráiban érzelmeinek gondolatról gondolatra zuhanó vízesése ebbe az örvénybe hullt.

Borús tavaszi este volt, az áruló április egy kétértelmű estje. Pamlagán hevert mozdulatlanul. Aztán megrezzent, széttárta két karját s az ajtóra meredt.

Az ajtó halkan nyílt.

— Grand ami! — suttogta Gyöngyi s lehúnyta a szemét.

Miklós óvatosan — »alszik szegényke!« — tette be maga után az ajtót. Fehérbetétet új cipője éleset recesent.

Gyöngyi összerázkódott s most már akarva tettette az alvást. Miklós hozzálépett, letérdelt a pamlag elé, a kitárt két kar ölelésébe fektette hosszú derekát s lágy csókot hajolt az asszony félig nyílt ajakára.

De Gyöngyi riadtan szökött ülésbe:

— Mi az, Miklós, mi az? Elaludtam?

— Maradj csak, édes, maradj — bűgött a félénk kérdés szegény Miklósból, aki antul alázatosabban könyörögte mindent felejtetővé, mindent pótlóvá Gyöngyi szerelmét, mentül több szidást kapott, mentül több háttérbeszorítatást szenvedett el a boltban Sebő úrtól, aki ma is nagyon prédikáló kedvében volt s aki — most már kezdett nyilvánvalóvá lenni — végkép elhatározta, hogy Miklós, míg ő, Sebő él, sohasem lehet más a boltban, mint csak éppen annak nem nevezett első segéd... Főnök-helyettes? Aber was glauben's?

— Nem, nem, hagyj!

— Édes szívem... — s Miklós kezdett követelelő lenni.

— Hagyj! — sivített Gyöngyi hangja ingerülten, türelmetlenül.

Miklós arca vérbe borult:

— S ha nem? — emelkedett hangja is egy fokkal.

— Hát mi vagyok én? — pattant vissza Gyöngyi. Már szemközt álltak.

Miklós magához ölelte Gyöngyit:

— Az én édes jó kis feleségem!

Gyöngyi tépte, szakította magát az ölelésből:

— Te, eressz el, mert a képedbe karmolok.

— Ugyan, ugyan! — fölényeskedett Miklós, de már meggingott benne valami.

Gyöngyi most abbahagyta a küzdelmet, leengedte két karját, fejét félre fordította s halavány arccal, hidegen, tagolva ezt mondta:

— Kívánom, hogy rögtön eresszen el!
Miklós elbocsátotta, hátralépett, meghajolt:

— Ahogy parancsolja!

Gyöngyi kihúzta magát, fejét fölvetette:

— Gyűlöllek... és takarodj, takarodj ki innen! — mondta, igen, ezt mondta, de gondolta is? Az örök igára született asszony rab-szolgavágya sikoltott föl a cárnővé kényeztetetből Úra után, aki sujtó öklével rárohan és akarata alá fékezi a szertelenségbe vilódzást.

Miklós, azonban elködlő fejében dacot, vérében romlást érzett fölagaskodni, fölepenni... némán meghajolt és ment. Nem akart menni, de ment; nem tudta, hová, de ment.

A kapu elé érve egy pillanatra megállt. Aztán mellét kidüllesztve elkanyarodott egy kis közön s hogy fölibe sötétlett a Mária Terézia téri templom, amely úgy áll ott a válaszáton, mint az élet szennyes patakjának két rohanó sodrú ága között az Ismeretlen Boldogság szigete, nem, nem tudott fölnézni rá...

Betért a Baross-kávéházba, fölhajtott három pohár konyakot s dacos költekezési vágyból egyiptomi cigarettát vásárolt. Rágyújtott és feszes-egyenes tartással tovább bandukolt a Nagykörúton lefelé. S különös, ahogy léptei arra az útra vitték, amelyet annyit járt kábulat-cserkésző legénykori estéken, föltámadtak lelkében a régi vágyak régi mozdulatai s kissé megszedült fejjel ment, ment egy régi cél felé. Megnézett minden nőt, a Nőket, akiken úgy virult szerénysen, éretlenül tavaszi magakelletésük, mint a nagy ívlámpák fényét átszűrő enyhe, picinyke levelű zöldecské lomb a rácskézelőben álldogáló aszfaltszéli fákon. A nők visszánézték és tovább mentek. Csak úgy, mint régen, amikor alkoholos csókszüret elé bandukolt a bűn aszfaltos országútjain a Dancing Room iránt. S nem látta közben az utat vagy nem akarta észrevenni? De egy-

szerre csak pislákolva hirdette előtte a jól ismert aranybetűs cégér:

DANCING ROOM

S mögötte sűrű füst, hajlékony pincérsereg, hamisított italok, dzsigg-zene, artista-mutatványok s Venus Vulgivaga vására várta az arany- és »ilyen vas«-ifjúságot.

Az öles néger ajtónálló dadás mosollyal nyitott előtte ajtót.

Miklós leült egy asztalhoz a hosszúkás terem közepetájt. A dobogón ép egy angol háromárbcos csata-anya dalolt valamit a Mississippiről.

Oh, the Mississippi, oh, the Mississippi...

Feketét rendelt. Cigarettára gyujtott. A pincér késett a feketével, virágáros néni elkezdte, az asztalok közt cserkésző lányok megvetéssel néztek le rá. Aztán pezsgőt rendelt. A pincér futva jött a pukkanós borral, a virágáros néni szó nélkül letett asztalára három szál szegfűt s egy lány nyomban letelepedett asztalához:

— Szabad? — szólt s már ült is.

— Mondd csak, ki az a bronzhajú nő ott egyedül a páholyban?

— Vagy úgy? Paardón! — szólt a lány s fölkelte.

— Na mondd csak, ki az? kapsz tíz koronát.

— Carmen, a spanyol táncosnő, a japán bárója nincs itt ma este, szabad. — s ment a kis csók-gebe és útközben odaszólt egy zsakettes úrhoz: — Der Gast will die Carmen...

S egy negyedórára rá az elfüggönyözött páholy mélyén Miklós a Dob ucca sierráiból származó spanyol leány vendégszerető vállára hajtotta fejét, amelyet aztán csakhamar elborított a mámor egyre növe dagálya...

A fizetésnél kissé kijózanodott, nem csoda: három üveg pezsgő, Carmennek rántott csirke fejes salátával, egy skatulva Gianacis, továbbá egyszer: három szál szegfű és egyszer: egy csokor szegfű, ruhatáros, cigány, három

pincér, a pikkolófiú... aztán kocsi... puha ülésén elterült... Carmen arca óriásivá nőtt előtte s lázas kábulatban egybefolyt az egész világ...

Egyszer csak megszólalt Carmen:

— Itt vagyunk! Szállj ki!

— Hol?

— Itt lakom. Nem szállsz ki?

— Nem, fiam!

— No, mi lesz?

— Vagy úgy? — s Miklós tárcájába nyult, egy ropogós bankót vett elő s erőnek erejével Carmen blúzának nyílásába akarta dugni.

A nő elkapta a bankót s retiküljébe zárta. Azzal kiszállt.

— Hova akarsz menni? — szólt vissza a kocsiba, összekapva széles csipőjű, de karsú termetén a kávébarna köpenyt.

— »Ahol az a három csillag ragyog...« — dúdolta Miklós.

— Hajtsd csak! — mondta Carmen a kocsisnak. — Szervusz!

— Szervusz humillimusz! Musz! Ich muss! — s a kocsi elgördült.

Miklós úgy érezte, mintha a kocsi az agyában zörgött-dongott volna s gyomrában mintha a Vörös-tenger akart volna kettéválni.

— Hová megyünk, nagyságos úr? — szólt hátra a kocsis.

— József uca 54! — motyogta gépiesen.

Aztán úgy érezte, hogy a tengerrengés fölbillent az agyába, a kocsizörgés meg leszállt a gyomrába... s egyszer csak ott állt a szégyenlős, piszkos hajnalban a ház előtt, egyedül, nagy csöndben, amelybe egész vidékies kukorékolás kakaskodott bele.

Valami nagy szomorúság, metsző bánat, szégyenkezés rohanta meg, amikor a kapu mögött fölhangzott a házmeister csoszogása. Halkan viszonzotta köszöntését, — milyen dörögő a hangom! — halkan csúsztatott a markába egy koronát, halkan mászott, — hogy ingadozom! — föl a második emeletre, halkan nyitott ajtót, halkan lépett a hálószobába, —

tyűh, de világos van itt! — halkan hulltak le róla a ruhadarabok, — alszik! — halkan csuszszant be az ágyba, — aj de jól...

— Na, mi az? — emelkedett fel félig súlyos pillája.

Illatos, sötétvörös női haj-erdő zilálódott gomolyba nehezen fújtató mellén.

Gyöngyi nem aludt el, Gyöngyi várta. Gyöngyi nevet, — akadoztak a gondolatok agyában. Boldogan elmosolyodott ő is és boldogan ölelte magához édes kis feleségét.

Ahá! — mondogatta aztán majdnem egy hétig magánbeszédein — a boldogsághoz úgy jut az ember, mint betörő a briliáns nyakékhöz, bűnön, piszkon keresztül... Reggel Gyöngyi maga tette a saját keze kente vajaszemlére a paradicsomos szardiniát, délben értejött a boltba, ebédnél evett, este megint értejött, aztán Sebő papától megugorva kivillanyosoztak a Szigetre, az Állatkertbe, a Hűvösvölgybe vacsorázni. Szív a szíven, kéz a kézben...

Azonban...

No igen, azonban...

Miklós a hét közepén olyasvalamit vett észre, amitől egy percre elállt a szíve verése, halálsápadt arcában káprázva ugrált a szeme, s mintha minden egyes hajszálának gyökere mindmegannyi acél-tűvé változott volna. Szörnyűség elgondolni is. Másnap orvoshoz ment. Még az uccán lehúzta volt ujjáról a jegy-gyűrűt... s mikor újra lekerült a szabad levegőre, szédült a szégyentől, a gyötrelemtől, az ijedelemtől.

Nem mert hazamenni. Beült egy kávéházba:

— Egy pohárka Cordial Médocot... Halló, pincér, nem azt, hozzon inkább egy pohár tejet.

Aztán villamosra ült; a Nyugotinál átszállt a Bur-vasútra; kijebb egy uccasarkon meglátott egy gyógyszerterát; leugrott.

A nagy kirakat-ablak előtt ácsorgott, míg az a kendős munkásasszony ki nem jött a patikából, akkor bement. Egy kisasszony fogadta:

— Parancsol?

— E... egy aszpirint kérek.

— Egy grammosat?

S míg a kisasszony a pult másik végéhez ment az aszpirinért, a laboratóriumból előjövő köpcös, kopasz, haragos uracskának odanyújtotta receptjeit. A patikus mérlegecskét, tégléket, dobozokat vett elő, mért, osztott, számolt, kevergetett, oldott.

Miklós vörösre dagadt arccal szedte össze a patikus gondos kiállítású csinos skatulyáit, üvegjeit s oly nehéznek érezte őket zsebében, mintha a Végzet bronzszobrát hordaná benne.

A duzzogó tavasz nagy szürke vízi köpönyeget dobott el az égen, amelyből fekete eső omlott alá, majd fehér hó suhant végeérhetetlenül. Telet szülő tavasz!

Telet szülő tavasz! — motyogta magában hazamenet.

Haza? ... Nem! Nem! ... Újra egy kávéház zátonyán vetődött homokra léket kapott hajója fiatal életének.

Mi történt? ... Hisz ez lehetetlen! ... Egy meggondolatlan perc ... és ... az egész küzdelmes, édes Tarkaság alatt, mint lakodalmas szekér alatt, beroppan a folyó jege ... s lent a hideg halál, nem, rosszabb annál ... százszorta rosszabb ... — és bumfordi siheder-szeméből nagy férfikönnyesepp súlyos ólma koppant alá.

Este volt, amikor hazavetődött.

A fehér abrosz tüntetett tisztaságával, de Gyöngyi mosolya mögött Carmen arca vigyorgott ...

... Volt egy ember. — meséli a hindu próféta — aki a bölcsék követ kereste. Ment, járt, kujtorgott szerte a világban; minden követ lehajolt s minden követ odaértetett a derekát szorító vasövhöz, hátha arannyá váltja. Kő kő után hullott el vissza a földre kezéből s a vas maradt fekete vas. Elrongyolódott teste, ruhája, lelke, élete. de a követ derekához hajlító mozdulatról le nem szokott. Emelkedett és hullt a kő, s szeme már csak az út követit nézte. Aztán megtört háttal és megtört reménnyel egyszer csak összeroskadt, feje

mellére kókadtt és szemébe villogva vágott be az arany fénye: az arany öv...

— Kedves Miklós, — szólt rá a »Kanzlei-Iroda« barlangjában elgondolkozóra Sebő — nagyon leköteleznél, ha a szaldírozott szám-lákra nem rajzolgatnál női fejeket, ver-standen?

— Igen, papa — hajolt meg udvariasan, alázatosan a nemrég oly merev legény.

Sebő visszasandított reá s nem volt megelégedve valamivel, egyelőre még azonban nem tudta, mivel.

Csakhamar azt is megtudta.

Gyöngyi a »takarodj ki innen« éjszakájá-tól kezdve hirtelen megszépült és hízni kez-dett, de aztán szinte máról holnapra eltűnt az étvágya, sehol sem lelte helyét, hol angolul kezdett tanulni, hol teniszre akart járni, ma színházba kívánczolt, ahonnan a második felvonás után minden ok nélkül *nyomban* el kellett mennie, másnap teára várta nagy örömmel a barátait s mingyárt az elsővel, aki megérkezett, halálosan összeveszett, s a gyorsan távozót a lépcsőházban csókkal engesz-telte ki. S mindig volt valami panasza, hol ez, hol az fájt. Végül ágynak esett. Ott megnyu-godott.

Miklós a szépülő Gyöngyinek bús bá-mulója volt; az étvágytalan mellett maga is eltolta az ételt; a nyugtalannal együtt nyug-talankodott; a veszekvőnek igazat adott; s a beteg ágyának lábánál órákig ült szolgálat-kész ápolóul. De a bekövetkezendőket nem tudta megakadályozni.

Alig volt fönn Gyöngyi két hétig, újra visszaesett. A régi nyugtalanság, a régi rosz-szullét kínoztá. Sebőné haladéktalanul profesz-szorhoz vitte a lányát. A vizsgálat után a professzor hosszas tárgyalásra vonult vissza vele, amelyről a büszke Merluzzi-sari egészen összetörve jött ki. Gyöngyit hazaküldte — ko-csin! (»Rögtön ágyba!«) Sebőt a professzorhoz telefonálta. Sebő jött, tárgyalta, elhült és elro-hant. Miklóst ott tartotta a boltban zárás után. S ha nem lett volna valószínűtlen,

Gyöngyi meg mert volna esküdni, hogy Miklós sírt a délután, oly vörösen, oly dagadt szemmel ért haza vacsorára, jóval vacsoraidő után.

Másnap reggel nyolckor beteg felkiáltójelként állt Sebőné leánya ágya elé. Egy álló óráig magyarázta, hogy Gyöngyi betegsége könnyebb betegség s ép ezért, igen, ép ezért nyomban szanatóriumba kell mennie. Ep azért, hogy súlyossá ne váljék. Igen!

Gyöngyi délután már ott feküdt a budai dombok lejtőjére riadt kis szanatóriumban. Jókedvű volt, boldog és határtalanul szerelmes...

— Rém vicces itt! — mondogatta fehér csipkái közt rózsaszínűen a virággal, gerbeaudval kedveskedésére siető ismerősöknek.

Az orvosok s az orvosságok kellemetlenkedéseitől eltekintve, sohasem volt élete ily mosolygós, nyugodt. A főorvos atyáskodva udvarolt, az alorvos udvarolva atyáskodott; a liebe Schwestern aranyos; a szobalány szolgálta; a folyosón bársonytalpú neszek suhannak; jön Szédelyi és megeszi a nyaláncságot, amit a figyelmes Antonio hozott; Manyi a régi iskola-társakról fecseg: »Te, a Magda menyasszony... Te, a Tercsi tegnap ment férjhez... Te, a Rózszi orfeum-színésznő lett...«; Klári Anthes mesterről áradozik, beszéde csupa *Bohémélet*, *Tosca*, *Walkür*, *szűkített sept és félhang-távolság*, meg egy csomó sikamlós tréfa és pletyka; Lányi tanár úr is eljön, élénk szemjatekkal és lassan gördülő szóval üldögél egyiptomi cigarettája végéhez támasztva; mindenki cuki, mindenki kedves. Sebő papa pénzt hoz, Sebő mama tanácsot, csak Miklós ling-leng tétován, mélán, szóltalanul ide-oda a szobában.

Kint Május kisasszony finom lábszárai villognak kacéran s buta rigók füttyülnek hars örömet a céltalan zsendülésbe.

Gyöngyi hanyattfekszik fehér ágyn s balja testvéries mozdulattal simogatja mellén a csipkét; jobb kezét magasra emeli, hogy a lemenekvő vér fehéren hagyja, aztán bronz-

haját maga elé húzza és ujjai közül arany-vilanásként suhan alá szál szál után:

...Miklós nem az... alkalom csak, szegény... Antonio pióca, csók-pióca... Szédelyi csámesogó étvágya mocsarat keres... a Mester... igen, a Mester valaki... de ki?... más asszony parancsolója vagy rabja... ha most itt lenne és csontos karja vezeklő-övként fogna körül, nem menne többé vissza Daisyjéhez... sötét drótkötél-hajába belemélyeszteném kezem s szíve őrült indulót dobolna finom roskadt-ságú bordáin...

És ábrándjai fölé Grand Ami alakja ívelt távoli szívaivanyt.

Egy hét híjján az egész májust a szanatóriumban töltötte Gyöngyi s júniusban Franzensbadba kellett utaznia.

Hogy miért? Sebő azt mondta magában: azért, mert Miklós alávaló; a mama: mert mégis legfontosabb az egészség; az orvos komoly és hosszú latin szót mormolt; míg Gyöngyi maga azt szerette hinni, hogy Grand Ami hívja. Hisz megígérte neki, hogy az idén újra ott lesz. S vajjon megtartotta volna-e szavát, ha ez a betegség rá nem köszönt? Betegség? Nem! Ígéret ez és feloldozás. Ígéret a jövőre és feloldása régi kötelekektől. Miklóstól... Csakugyan, lassú emelkedéssel mintha fal vastagulna közékük, a teljes idegenség rezzenő, csendülő, de eltörhetetlen betónfala.

...Most, így, a vonaton ülve azt képzei: kamasz-leánysága, Miklós, nászút, házaselet, betegség, minden, de minden valami meg-megszakadó sorozatos álom volt, amilyeket azelőtt gyakran kóválygott át egymásra következő sok éjszakán.

Sebőné elkísérte Franzensbadig. Üdvözölte a pályaudvar ujságos kioszkjának kisasszonyát, a Villa Minerva házmeisterét s az apáca-fejedelemszerű szobaleányt, aki sajnálattal vette tudomásul, hogy a nagyságos asszony éjjeliszekrényére csak két este kell odakészítenie a pohár friss vizet s a Neue Freie Pressét.

Harmadnap este se víz, se Sebőné, se Presse nem volt Gyöngyi szobájában, de volt helyette más: valami új illata a világnak, új íze az életnek. S ha Gyöngyi olyan pontosan tudta volna gondolatait szavakba fordítani, mint az, aki itt az ő sorsát közzéteregeti, azt mondta volna, hogy eddigi élete házasságáig idegen akaratok rabláncán nyugtató volt, házassága után meg az idegen akaratok ellen ágaskodó túlzott visszahatás.

Valóban!

Az Gyöngyi ott, az a kis fehérruhás nő, aki nevetgélve játszik a rét fűvén egy kecskegidával — hajnali hét órakor? Aki délután nem alszik? Aki nem cigarettázik? Akit nem fűtenek gonosz lángok? Aki nem kívánja az erős italokat? Az éjszakázást? A szertelenséget? A végtelenséget? Aki a történelmi időkre gondolva ilyes megállapításokkal járja a fürdőhely útjait: »Itt Goethe ült, ott Beethoven járkált, emitt Blücher komorkodott, amott Metternich mosolygott!«

Hurrá! A démonság csak köpenyeg volt s a dominó alatt békés szatócok békés leánya virul szendén s némikép bután.

Az eget kéknék, a földet zöldnek, a multat semminek s a jövőt a másnapi ebéd mellett kétfelé eső napnak látta.

Szegény kis szolgálaton kívüli démon! A sosem élvezett egyedülség tompa gyönyörét, heves nyugalma összetévesztette a lét problémátlanságával. A szanatóriumi jólismert szent egoizmus rózsaszínű fátyláról azt hitte, hogy az élet igazi színe az.

Pedig mindössze a lábbadozás kised testí és lelki játékait játszotta vele a természet, s ő szegény azt hitte, önmagára lelt. És boldog volt.

S e boldogság legragyogóbb óráiban érkezett meg Madame de Quatremère s a fia, Guy.

Mint ahogy a víz mindig a legalacsonyabb szintre siklik sietve, úgy keres a régi szokásaiból kivert ember új szokásokat. Pár napi ingadozás után ily rendre alakult ki hármójuk élete: kora reggel Guy és Gyöngyi kísértak; hogy visszajöttek, Gyöngyi elkísérte

Madame de Quatremère-t a fürdőbe s maga is végig ülte, feküdte az előírt medencéket, kádakat és padokat; ebéd után ki-ki szobájába vonult levelet írni, olvasni, pihenni (de nem aludni, comme les Allemands!); estefelé lassú hármás séta többet kocsin, mint gyalog; vacsora után beszélgetés Madame de Quatremère korai visszavonulásáig; aztán egyedül maradtak az üres verandán vagy az elnéptelenedő társalgóban.

Madame de Quatremère-t most sem tudta megszokni. Nő, idősebb hölgy s nem beszél sem ruháról, sem drágaságról és olcsóságról, pletykái nincsenek, de saját véleménye van mindenről. Kocsin, verandán vagy a fürdőben csak három dologról beszél: a természetről, nagy zenészek életéről s utazásairól. Gyöngyi most sem tudta megszokni az orchideák szerelmi regényét, a hangyák kollektívizmusát, a francia Pireneusok dús-nedves-homályos búbáját; Beethoven bécsi sétáit, Mozart hallatlan gögjét; a zsilipes svéd folyókon hajózást, a zöld Ceylon smaragdos pompáját, a new-yorki húszemeletes lifteket s az egyiptomi izzó homok olcsón kapható múmiáit. A barbár ideg-szeszély a nyugati szív és agy kiegyensúlyozott játékát.

Es Guy?

A reggeli sétákon tapadó tekintetéből izzó sugarak áradtak Gyöngyre; a délutáni hármásban kedves és tréfás semmiségekkel zsonglorködött; s este valami visszafogott, tompán rajongó bíboros-bús révedezés volt szava. Reggel hol kezéhez, hol vállához ért véletlen vagy akarva keze: szerelme hívta, kereste a kis aszszonyt, játszott vele; délután mintha egész idegen úr lett volna; s este Gyöngyitől messzehúzódottnan üldögélt s beszélt. Reggel pajzán volt, délután hideg, este kábító-gyötrően rejtélyes.

Délutáni viselkedését Gyöngyi hamar megfejtette: Guy anyja előtt titkolni akarja... de mit? mit?

Egy éjszaka aztán a kis barbár tündér megtudta, hogy Guy, — egyszerűen — szereti és el-

tikkad utána való szomjúságában; s így tudta meg:

Hogy fölment szobájába, egy szál pongyolára vetkőzött, aztán leült újra elolvasni anyja levelét, amely tele volt mérsékelt böles tanácsokkal, Miklóstra vonatkozó ellenségesen föltálatl közömbös dolgokkal s borzongatóan hűvös ürességgel. Csupa finomság és kedvesség volt a levél, legalább is stílusa s Gyöngyit mégis újra felingerelte. Különben is fűledt meleg ólmos levegője feküdte meg a szobát. Fölkelt s kitárta az ablakot: az égről súlyos felhőtakaró nehezedett alá fullasztóvá préselve a közéje s a föld közé szorult hó nyári éjszakát; lent egy bokor suhintott. Visszaült az asztalhoz s amint a levelet nézte, a jól ismert betűkből eléje fejlett a messze budapesti éjszakák bűnös varázsa, kis szerelmi gépezetének nagy kerekére rápattant a transzmissziós szíj és vére tüzesebben hajtott. Kint hús szellő nyila süvített át a feketeségen. Villámlott. Majd nagy sokára dördült. És golyónyi csöppekben koppanni kezdett az eső. Gyöngyi az ablakhoz lépett... s a kert mélyéről egy cigarettá égő feje mögött riasztó és vonzó arc gyúlt láthatóvá a nagy feketeségben.

— Grand ami! — hajolt ki félhangos szóval Gyöngyi az ablakon. Aztán visszahúzódott s úgy intett le hívón a sötétbe, mint aki a hóhér Végzetet testvéri csókra kéri... Véraláng lobbant el arcán, az ajtóhoz futott s rá akarta fordítani a kulcsot... a kulcs nem fordult: hisz rázártá már, amikor bejött. Újja ott babrált a hideg vason s szíve dobbanásait úgy hallotta, mintha Guy lépései, siető, puhán kopogó lépései volnának a folyosón... Nem nyitja ki!... De miért ne? Hisz *csak azért* hívta föl, hogy ne álljon ott kinn az esőben... Mégse nyitja ki!... Ajkán lázas csókbimbó pattant, szeme belső tükrén buja képek kóvályogtak föl, vére szomjasan zúdult a várt egybeborulás elé... Nem, nem nyitja ki! Elete, sorsa, hányódása bonyolult arabeszkjét nem oldja, mázolja egyetlen vonallá... nem!

Az ajtón halk koppanás esett.

S Gyöngyi kezében a kulcs magától fordult halk nyitásra.

Guy ott állt előtte sápadtan, mosolyogva, alig-remegéssel, esőverten.

— Miért állt lent az esőben?

— Esett?

— Nagyon . . . Csak azért hívtam fel, mert sajnáltam . . . a ruháját.

Suttogásukra rácsukódott az ajtó. Guy megfordult, a kulcsot nézte. Gyöngyi előre jött, leült egy karosszékre. Guy feléje fordult. Gyöngyi összehúzta mellén a susogó selymet, lábára takarva vetette rá a széthullt szárnyakat, haját megigazította és elnézett. Guy lépett, hajolt, odaborult eléje, s arca hizelkedő tapadásához szorította Gyöngyi egy nyalábba ölelt két lábát. Aztán elkezdte csókolni áhítattal és szenvedélyesen. Gyöngyi mosolyogva, ijedten nézett, úgy nézett le rá, mint fulánkosan zümmögő buksi darázsra szokott az ember a mezőn. Guy feje elesuklott s Gyöngyi a lábára nyomódó két hideg mellénygomb mögül átérezte a bolond, mohó, gyáva férfi-szív dobogását. Pár hosszú percen át.

Guy most fölugrott; a nagyszék karjára ült keresztbe, szemközt az asszonnyal; két tenyere közé fogta a fehérén izzó arcot; a szemébe nézett; fölpattant, lépett, ment.

Már az ajtónál volt s onnan zendült vissza búcsúzó szava:

— À demain!

Gyöngyi a búcsúszóra fölkapta fejét; arcán a szakadékba zuhanó kétségbeesése . . .

Guy keze most a villanykapcsolóra lendült. Éj csettent a szobára, sötét, meleg, hívó, birtokoló . . .

— Je suis une brute! — mondta a férfi az újra felpattanó fényözönben. Megállt az aszszony előtt, mosolygott; lenyúlt a kezéért: úgy nézte. Aztán lekuporodott a földre. Gyöngyi elé ült, két lábát elnyújtotta, egyiket átvette a másikon, cigarettát vett elő nagy széles-lapos aranytárcából, rágyújtott, tarkóját Gyöngyi térdének támasztotta, úgy fujta maga elé a füstöt.

— Révben. Csodálatos. Istenem, milyen egyszerű a boldogság! No nem? — s amint visszájáról hátratekintett, Gyöngyi lezárult pillájára esett nézése: — Fáradt, Petite Amie?

Gyöngyi gyönyörűszéppé pirosodva mosolygott:

— Kicsit.

— Le kell feküdnie! — s ezt olyan természetesen, minden hátsó gondolat nélkül mondta, mint régi házasság, ha társán aggódik.

Fölkelt, fölsegítette Gyöngyit a karosszék-ből, a pongyoláját összevonta rajta, az ágyhoz vezette, ráültette, megcsókolta a homlokát, elment a szoba másik végébe, kezébe vett egy könyvet s szórakozott érdeklődéssel, nem értve lapozgatta.

— Siet, édes? — fordult egyszer csak vissza.

— Már készen is vagyok! — bukkant föl Gyöngyi feje az ágyból.

Guy odament. Leült az ágy szélére s Gyöngyin túl lekönyökölve keresztbe dőlt rajta:

— Petite amie, szép, édes kis egyszerű csoda! Mondd, úgy-e, nemcsak én, te is meg-e egyszerűsödtél e pár perc alatt, egészen lélekké lettél, jóvá, szeliddé, aki csak picikét test, igen? Te is azt érzed... Te is így gondoldod?... — folyt ajkáról a gyermekké meztelenedett élet egyszerű szava.

Gyerekek, őszinték, becsületesek voltak egymással szemben, arról pedig nem tehettek, hogy a csók az egymást kereső lelkek egyetlen kikötője...

— Aludj jól, petite amie! — indult Guy s mosolyogva tette hozzá: — Amint az imént mondtam, à demain.

Másnap reggel ötven-hatan ültek a reggeli-nél, köztük Gyöngyi és Madame de Quatre-mère, amikor Guy leérkezett. Gyöngyi pillantása hamiskás félelemmel lapított a belépő felé. Guy groteszk-szigorú fintort villantott feléje s csak aztán köszönt mindközönségesen:

— Bonjour! — s amint leült Gyöngyi mellé a véletlenül — vagy készakarva? — üres székre, tréfás kis kutyás mozdulattal megkaparta az asszony lábát.

Gyöngyi elnevette magát.

— Jókedvű, asszonyom.

— Ó, igen! — sugárzott szava vissza a férfinak.

— Séta?

— Mint rendesen.

Madame de Quatremère a fiára tekintett s a jóindulatnak, rokonszenvnek szürke hályoga, amely miatt eddig mit sem vett észre a Guy és Gyöngyi köré fonódó végzetből, egyszerre lepattant. Beteg szíve fájdalmasat szök-kent. Hirtelen letette a kanalat s hátradőlt székén.

Guy, aggódó arccal, rögtön feléje fordult. S az anya fia szívének mélyén meglátta, hogy a szerelem csak ibolyántúli sugara a fiúi szeretet dús spektrumának. S ahogy Guy karon fogta, vezette, fölvezette szobájába, megérezte, hogy fia most még jobban, áldozatosabban szereti, mint azelőtt. Mi történt? Nem kérdezte, nem kutatta. Örült, hogy Guy nem távolodott tőle el s fájt neki, hogy nem az asztrális lét síkján lebeghet, anyagiatlanul, fia, egyetlen drága jó fia körül.

Szobájába érve csak ennyit mondott Guynek:

— Vár, eredj! — s az ablak mellé egy karosszékre ült. Elővette Swedenborgot s az anyagtól egyre jobban és jobban függetlenedő lelke a svéd misztikus szavainak szárnyán a menny téreire lebbent.

Gyöngyi már türelmetlenül tapogott ide-oda a tornácon.

— Megvárakoztattalak, Petite Amie?

— Meg, de nem baj, Grand Ami.

— Mit álmodtál?

— Semmit. Úgy aludtam, mint az agyonvert. S te?

— Azt, hogy kezedet fogva mentem, mentem, csókoltalak és beszélgettünk, s aztán egyszerre nem voltál sehol, de jöttél velem láthatatlanul, mert szorító kezemben éreztem kezed szorítását s mégse volt kéz és mégis szorítottam. Így mentem, mentem és kimondhatatlanul boldog voltam.

- Furesa álom!
- Úgy-e?!
- Mit csinál?
- Swedenborgot olvassa.
- Ki az?

— Egy svéd író — terelte félre a lényegről a szót Guy, aki nem nagyon szeretett édes anyja teozófiai meggyőződéséről beszélni, mert jómagam a teozófia egyik felét, amelyet megértett és vallott, szent dolognak tartotta, a másik feléért, amelyet ön- és közcsalásnak, bolondériának tekintett, úgy szégyelte magát, mintha ő lenne felelős érte.

— Én még nem olvastam egy svéd írótól sem semmit!

— Egy van, akit nagyon-nagyon érdemes olvasni, de az nem való nőknek, zord és nőtipró: Strindberg.

— Hogy-hogy?

S Guy elkezdett beszélni Strindberg élete regényéről, darabjairól, színházról és tragikumról, francia drámáról és a francia lélekről, irodalomról és műélvezésről. Gyöngyi eleinte alacsonyabbrendűsége szégyentudatában szórakozottan hallgatott, aztán kérdéseket tett, picinyke véleményeit is meg-meglebbentette s a séta végén csodálkozva állapította meg magában, hogy Guy tulajdonképpen tanárja lett, mestere, a mester — aki, ó, mennyire más, mint az eszméknek a ki nem élt erotikum nyálas madzagján rángatózó paprikajanesija: a Mester, az ösztövé Lányi Dénes. Ez nem csillogni akar, nem játékos ura lenni a gondolatoknak, hanem kész szolgájuk, aki szerényen vezetteti magát velük egy körvonalozatlan cél felé, amelyre nincs jobb szó, mint ez a régi, elkopott: a lélek gazdagítása.

Lélek?

Hát ez is van? S talán az, amit ő. mátka-sága előtt és alatt, csak gyötrődésnek érzett és nevezett, nem más, de lelke utat-keresése volt? S most megtalálta? Mi történt hát vele, hogy most a világ nem a köréje rendeződött bajok és örömek zagyvasága, hanem valami nagy-nagy Jelenség, amelyben életének ide-oda

libegő kis pontja nyugvásra, helyére lett? Lehetséges-e, hogy eddig rosszul látott. sőt, semmit sem látott s most egyszerre nyugodtságot csurgat belé a tisztánlátás új, hirtelen támadt öröme? Lehetséges-e, hogy ette-ette az élet lakomájának finom fogásait és semminek sem érezte ízét s most egy falat kenyeret vett szájába és ínyn elomlott mindaz a finom, meleg eső, verő napfény, pacsirtadal, amely akkor hullott alá e kenyérre, amikor még lengő kalász duzzadó magva volt?

Mi ez? Különleges boldogság vagy csak maga a jóízű, jóillatú, egyszerű Élet?

Meg-megszédült a gögtől, el-elernyedtt alázatos áhitatban... igen...

Mennyi változás tavasz óta! Harmadik énje s az igazil!

S milyen különös az is. Lehetetlen volt rá nem jönnie, hogy Guy elhatározással tanítgatja. No igen, nem szégyenli, tudatlan. De tanulni *akar*. Ugy szívja magába a tudást Guy szavaiból, könyvekből, mint a homok a vizet... S nini, milyen kedves hely ez a Franzensbad! Ó nem, nem azért találja kedvesnek, mert boldog benne, hanem azért, mert megtalálván a saját lelkét birtokába jutott a más lelkek jelenlétét felfogó új érzéknek. Ezt Guy mondta neki különben, de jól mondta. S hogy érdeklődik minden iránt, sőt, mindenki iránt. Barátjaivá lettek a fák, a felhők, akiknek külön országuk van, külön életük, szokásaik, vannak mogorva, vén, lomha, ártó fellegek s vannak kis bolondos semmiházik bodrosbután ott fönn a nagy magasságban; meglátta, hogy a Villa Minerva tulajdonosa hogy küzd a mindennapi kenyérért idegen-etetéssel; meglátta a Munkát, a Becsületességet, külön a Bűnt, az anyagiás, kapzsi pénzéhes Bűnt és legfőbb öröme: belepillantott Madame de Quatremèrenak a miszticizmus szívárványhídján a túlvilág síkja felé lépkedő, a földitől eltérő szabású lelkébe.

Es megismerte az igazi, egyszerű boldogságot, amely nagyon is földi, de a legtisztább magasságokba emel.

Egy éjjel, amint odahajtotta borzas bronz fejét Guy mellére, elsőhajtotta magának:

— Ó, ha mindig így maradhatnánk!

Guy sokáig nem felelt, akkor aztán megszólalt:

— Édes, mondanom kell valamit, figyelsz?

A borzas fej kíváncsian emelkedett föl. Bronza sápadtat villant a ráeső holdfényen.

— Igen, édes!

— Tavaly, emlékszel, egyszer szóba került. Meg kell mondanom, édes.... Bennünk a lélek kereste a lelket, megtalálta a test börtönében s rátapasztotta a rácsra az ajkát. Társadalmi cifra és anyagi biztosítás nem rászabott ruha... Míg édesanyám él, más nő sorsát ilyen cífrával nem díszíthetem, ilyen biztosítással nem köthetem meg...

— Tudom, Grand Ami, — mondta Gyöngyi alázatosan.

— Őszinte leszek, talán nyers, de nem értesz félre, — mondta Guy szilárdan, de szava remegésén megérezett, hogy meggyőződése harcban áll valami benső, szinte parancsoló érzéssel. — S ha édesanyám már nem lesz, akkor sem... akkor sem...

Gyöngyiben erre megpendült a fájdalom húrja és sokáig zengett a néma éjszakában.

— Tudom, Grand Ami, — mondta aztán szinte könnyörögve, hogy vigyázatlan sóhaj-tása szelétől így egyszerre csak fölnyílt előttük a vigasztalanság várának sötét kapuja.

— A szerelmet s a családot nem szabad egybekeverni... Jó szerelem az egyzengésű lelkek összetalálkozásán virul ki. Gyerek... problémátlan egyszerű lelket hordozó baromian egészséges két test kell hozzá... Nekem a szívem nincs rendben... s te sem azért vagy Franzensbadban, mert makkegészséges vagy; de különben is, aki lélekkel úgy tud szeretni, mint te, az nem is lehet testben egészséges... S hogy jobban megérts, megesküszöm itt néked anyám életére, hogy sem testem, sem lelkem nem fog ismerni nőt teküviled, esküszöm.

— Én is megesküszöm, Grand Ami...

— Nő ne esküdjön soha...

— De...

— Nem akarom. Csókolj meg!

Aztán, mint a tüdőbajos kislány arcán rózsát nyit a láz szélfuvallatra, örökre, nagy napsütésre, bánatra minduntalan s alattomos izgalmát szétküldi az egész, életfelfokozással halál elé siető kis testben: úgy gyulladt szerelmük halovány arcára sétán, ölelésben, beszélgetéskor egy gyöngéd szó, egy szemrehányással terhes pillantás, egy-egy hevesebb csók nyomán a jövőtlenség lázrózsája. Kigyúlt: özszeremegtek; kihúnyt; makaesabb gyöngédséggel maradozott egymáson szemük, karjuk, lelük ölelése.

De a beteg nem hisz sem orvosnak, sem forró homlokának, sem a lebunkózó bágyadságnak, sem szédülésnek — mert élni akar, szeszélyei, vágyai szerint, korlátok, priznic és hőmérő nélkül, mint a többiek. Guy és Gyöngyi szerelme is letagadta magáról a vigasztalanság lázát, különösen az utolsó héten, élt és nem törődött a hőmérő higanyának magasra szökő kérlelhetetlen kiáltó-jelével.

Míg együtt voltak, nappal vagy éjjel, szavuk, mozdulatuk, tekintetük a pajzánság és gyöngédség között járt, mint bíbor vetelő az aranyfonal meg az ezüstoffonal között; de ha egyedül maradtak, Guy sokáig nézte sötét éjjeiken a cigarettája tűzfejét fullasztó feketeséget: a szerelme kis szikrája köré boruló sötét jövőt, és, Gyöngyi reszketve hallgatta elfojtott zokogását, a szívében a hideg északról megindult jégálmolás világropogásának elhaló visszhangját.

Guy tudta sorsukat és szembenézett vele, mint a dicstelen véget hozó teuton csordákkal az alkonyodó cézári gőg; Gyöngyi csak sejtette és ellenszegült, mint az ázsiai puszták kis turk fejedelme a korlátatlan hatalmú Bizánc milliányi hadának.

De egy sziget érintetlen maradt ebben a titkolt világzajlásban, egy kis kerek sziget: ajkuk csókban egybeforrása.

Aztán ezt is elmosta a szerelmük világának rövid nyarára elkövetkező hosszú-hosszú jégkorszak zajlása...

...Guy Párizst járta már, mint kék csiga az erdőt, az Avenue du Bois de Boulogne, a Börze, színházak, szalónok, tárlat, könyvtár és előkelő éttermek között, s mint csiga után csillogó nyál a fűvön, úgy maradt el nyomában mindenütt a bánat. Mi ez? A nyugodt, latin cézár barbár lélek-rengést hozott volna magával?...

Gyöngyi meg valami latin biztonsággal járt a barbár lapályon süvöltő fonnyadt őszben, amely újra összehozta Pesten az ősi szokás szerint nyugati kalandokra portyázókat. Klári Tirolban trillázott. Manyi a Balatonon lubickolt, Szédelyi Tirolban fogyott, Antonio Bártfa környékén hízott, Sebőék nem mentek sehova, Miklós a Margitszigetre járt ki a nyáron.

— Fontos dolgot kell neked mondanom! — ezzel fogadta Klári.

— Antonio egész nyáron írta nekem az ánzikcokat! — ujságolta Manyi.

Sebő mama meg volt elégedve a franzensbadi kúra eredménnyével.

Sebő papa úgy vélte: Gyöngyi gyógyulni és hízni ment; meggyógyult és meghízott, a pénz tehát nem veszett kárba.

És Miklós?

— Na, ő sem panaszkodhatik, — mondta egyszer Sebő papa — az iroda igen kellemes, hűvös helyiség nyáron.

Pedig szegénynek nem kellett a hűvöset keresnie: mintha jégtömlők közé borogatták volna szívét a tavaszon s azóta szünetlenül cserélgették őket frissel: Sebőnének sosem volt egy szava sem hozzá, csak kérdésre felelt, ha felelt; Sebő majdnem raktárkezelővé, segéd-könyvelővé degradálta, üzleti ügyekbe semmi betekintést nem engedett neki, leszokott róla, hogy cigarettával kínálja, a bővebb apanázt szűk havi fizetéssé zsugorította, politikai vé-

leményét egy nevetéssel legyintette vissza a semmibe; Gyöngyi nem igen írt neki...

Ó, mit bánja ő! legyen! mindent eltűrt volna, csak Gyöngyi, Gyöngyi... szenvedett, sóhajtott s oly kicsinyre verte-ütötte a bánat, megaláztatások sora, hogy befejezni sem merte gondolatát, csak a szeme sarkában égett, boldog szívében kopogott, sóhajában párázott: legalább Gyöngyi maradt volna az övé.

A bántó vagy szerető Gyöngyi, csak ne ez a majdnem jókedvű, derült idegen! Már amint a vonatról lepattant s rákiáltott vígan: — Szervusz, Miklós! — s ő kezére hajolt, hogy megcsókolja, úgy érezte, hogy ezzel a mozdulattal tagló alá hajtotta fejét. S hogy haza értek és Gyöngyi a hálósobába szaladva megállt a két egymás mellé oldalazott ágy előtt s idegen hitelenséggel elmosolyodott: Miklós megérezte, hogy közös múltukat tagadta meg soha vissza nem térhetővé az asszony csodálkozó, lenéző, elnéző és mindent elfelejtett halk nevetése. Már azt várta, hogy rendelkezni fog. Miklós ágyát kitéteti ebédlőbe vagy úri szobába, de nem, nem... Annyira biztos tehát abban, hogy örökre elveszett az ura számára, hogy a filiszter menekülésnek ezt a gyáva durvaságát sem véli szükségesnek? Vagy talán?..

Igen! Hogy eljött az este, egész nyugodtan vetkőzött le ura előtt, elnyúlt az ágyban hanyatt s alvásra fordította könnyű sóhajban félre fejét:

— Jó nyarad volt? — kérdezte bártortalanul morogva Miklós, mialatt tétovázva ügyetlenkedte ki magát ruháiból.

— Pompás volt a nyár... igazi nyár volt... — mondta elgondolkozva Gyöngyi s ahogy kimondta a szót: nyár, mintha távoli aratók édes-szomorú dala zengett, nagy-nagy napsütés perzselt volna benne.

Miklós lefeküdt és hallgatott. Aztán átnyúlt a közeli s mégis oly távoli szomszédba s megfogta Gyöngyinek a takarón pihenő arany szeplőkkel bájos fehér kezét. Gyöngyi nem kapta el. Miklós ráhajolt a puha ujjakra

s mohón sorra csókolta őket. Gyöngyi tűrte, de aztán:

— Maradj csak, Miklós! — szólt rá szelíd, hideg elhárítással.

A férfi ajkába harapott s visszavonult. Sokáig hallgattak.

Gyöngyi bágyadtan mosolyogva hunyogatta le pilláit s aztán Guyre gondolva lelkiismeretfurdalás nélkül szépen elaludt.

Miklós pedig nézte a sötétet, szeme két sarka elmelegedett, valami lidérces elfojtott zokogás markolta össze mellét, arca megrándult s úgy érezte, két lávafolyam ömlik le kétfelől halántékán, pedig csak sirt: először, mióta felnőtt... De szörnyen szégyelte magát önmaga előtt, nem tudta szegény, hogy csak a tavaszi izgalom, a nyári gyötrődés, a mostani hiábavale esengés és az az inkább testi, mint értelmi, öntudatos sejtés oldódik könnyé benne, hogy Gyöngyivel való dolga a jóvátehetetlen tragédiák útjára fordult, amelynek kátyús, hepehupás csapása durván szakadt ki íme házaseletük rendes és járt országútjából.

Szerelmének finom bora megtört: zavarosodni, savanyodni kezdett. Pár napig mogorván hallgatott, csak bandzsi tekintete ugrált nyugtalanul el-elvörösödő arcában. Ha kérdezték, felelt; ha nem, ő se szólt. Aztán taktikát változtatott, nem elhatározásból, hanem ösztönösen. Udvarias, figyelmes lett; társaságot hozott össze: Klárit és Manyit, Szédelyit és Antoniót s fölmásztak Budára a Russwurm cukrászdába, ahol könnyű kis pesti nők szoktak találkozni gavallérjaikkal, biztosra vévén, hogy nehéz, kövér férjeik nem fognak felkapaszkodni utánuk; kimentek a Hűvösvölgybe, amelyet bezengett Szédelyi svábos beszédű éretlen viccelődése; aztán kettesben a korzó valamelyik elegáns éttermében vacsoráztak, ahol Gyöngyi nem győzte figyelmeztetni erre a szép asszonyra is, arra is, amarra is.

Egy alkonyaton aztán, hogy Gyöngyi a kereveten hevert s szorgalommal szórta a bo-

ritó perzsaszőnyegre cigarettái hamvát, hirtelen ötlettel ezt hazudta Miklós:

— Ma este pár barátom vár... nem vacsorázom itthon...

— Kérlek! — mondta igen kedvesen Gyöngyi.

— ...azt hiszem azonban, éjfél előtt itthon leszek... megvársz?

— Nem valószínű... mindenesetre vigy előszobakulcsot magaddal.

Miklós arcát előntötte a düh, fölkelt a mély bőrkarosszékből:

— Én már megyek is...

— Ne zavartasd magad... szervusz.

Úgy? Ő már búcsúzik? s csak így? csók, de még csak kézcsók, kézfogás sincs? — dohogott magában Miklós. Azzal egyenesen neki-tartott az ajtónak, a küszöbről, fejét biccentve visszaszólt:

— Viszontlátásra!

— Szervusz, szervusz! — mondta Gyöngyi és másik oldalára fordult, háttal az elmenőnek.

Miklós meg kifelé haladt a József uccából... csak az uccából?... ó nem! kifelé a békességes tőrésből, kifelé a szerelemből, a boldogságból... ki, csak ki. Mi jutott eszébe, hogy próbára tegye az asszonyt? Minek itt próba? Biztos, egészen biztos...

A körútra érve megállt.

Minek ez a bolondság? Most hol vacsorál?

A sarkon állt a Józsefváros híres polgári vacsorázóhelye, ahol kövér hentesnek finomkodtak magukba a kétdecis pohár borokat s szigorúan és szegényesen elegáns »doktor urak« böködték komolyan a mellbeteg pár töpörtüvel meghintett kis adag túróscsuszát.

Miklós mélyen elgondolkozva evett is, nem is... Mi ez? Mért ilyen az asszony? Azért, hogy beteggé tette? De tudja-e egyáltalán? Szeretót szerzett magának a nyáron? De kit? Szimatolt, kutatott, leselkedett utána s nem jött nyomára a legkevesebbnek sem. Nem! Kedvese nincs... Mi van akkor azonban e mögött? A tavaszi ügy miatt megutálta?

Vagy tán sosem is szerette?... Ez sem lehet. Mért jött volna akkor hozzá, szegény fiúhoz, akit még csak aztán kellett bevezetni a bőrszalmába? Ha nem látták volna, hogy Gyöngyi szereti, beleegyezett volna házasságukba a gögös Merluzzi lány s a pöfeteg Sebő? Az biztos tehát, hogy szerette... De meddig?

S ekkor, mint valami szégyen, úgy égett fel emlékezetében a Carmenes est fertőzött csókja.

Félórával később a szemközti kávéházban ült Miklós egy fekete mellett. A sarokban, a művészasztal fölött füstből, művészettörténetből, szellemes sikamlósságokból, pletykákból sűrű felhő gomolygott, alatta harsogott a tanári röhej s prímet kuncogott hozzá a festői mosoly. Hangosságuk a cigányzenekart pótolta Miklós lassan szakadozó gondolatai mögött.

Ez az élet! Lelkendezve ugrik az ember a napfényes magas trambulínról, száll, száll, szeme elzavarodik, arcába szökik szíve, vére, élete... s aztán lezuhan és fejjel fúródik az iszapba...

Miklós tétován nézett körül. S mintha most emelte volna ki fejét az iszapból, úgy érezte, szeme megnyílik és lát!

Igen! Gyöngyi sejti! Tudni nem tudhatja. Igen! Gyöngyi sejti s mindaz a rossz, ami neki jut az asszonytól, egyre vezethető vissza: a megvetésre. Megveti, mert nem szólt neki... igen, így gondolkozhatnak: — Ha férfi lenne ez a Miklós, elébe állt volna, elébe borult volna térdre s úgy vallotta volna meg...

Meleg, bizakodó vérhullám öntötte el szívet magasra táguló keblében. Fölvágta fejét:

— Fizetek! — kiáltotta olyan biztonsággal, harsánnyal, hogy a művészasztal vendégei csudálkozva fordultak feléje.

Fizetett és ment. Ment büszkén, egyenesen, ahogyan csak nagy elhatározások elé siető megy. Milyen igaztalan volt, hogy most is így ügyeskedett, alakoskodott, lázadozott ellene! Nem, nem! Minden lépése visszafelé lépés a tűrésbe, szerelembe, boldogságba tálan...

Gyöngyi az ágyban feküdt és olvasott.

— (Még azt sem kérdi meg, miért jöttem ily korán haza! — dohogott föl Miklósban a szemrehányás akaratlanul, de rögtön el is rebent, mint pincepatkány a fellobbanó gyufalángtól, a nagylelkűség mosolyától, amely szíve minden melegét ragyogta most az aszszonyra).

Leült az ágya szélére s kedvesen kérdezte:

— Mit olvasol?

— Egy regényt.

— Jó?

— Én únom! Nehéz.

— Ki írta? Á, a »Mester!« Mi van vele?

— Multkor láttam a Váci uccán. Sovány volt, komoly és egy lehetetlen ferencjózsefben.

— Szigorú vagy hozzá...

— De nem...

— De igen, mint hozzám is.

— Hozzád? De-ehogy! — s amint elnyujtotta a szót, mintha hűvös gyepre nedves-hideg vásznat terített volna ki. Miklós azonban nem riadt vissza, mint máskor annyiszor.

— Igen, Gyöngyi, tudom, haragszol rám, mert... nem... nem voltam elég őszinte...

Gyöngyi őszönösen olyan se-tudom arcot vágott, mint a nő mindannyiszor, amikor titkot szimatol, semmit sem tud, mindent tudni sejtet s mindent tudni akar.

— Voltam az orvosodnál.

Gyöngyi közönyösen, ártatlanul, őszintén — ó, mennyi aggódó érdeklődés, büntudat, tetetés lappangott e tekintet mögött — nézett föl Miklóstra.

Miklós azonban máris megbánta, hogy hazugságból akart hidat verni magának az igazság kis szigetére, nagylelkűsége ragyogását védő baldahinná tárta maga fölé, megragadta Gyöngyi kezét s igen elvörösödve bandsította:

— Nem, nem voltam, Gyöngyi, nem kellett odamennem, hogy megtudjam, hogy tudjam...

(— Á, tehát harc, valami harc? — gondolta Gyöngyi, s ahogy macska próbálgatja mara-

dozó húzással körmét a selymen, úgy simogatta Gyöngyi a paplant.)

— ...hogy kiméletre szorulsz.

— Na, látod! — mondta hangosan, meggyőződéssel Gyöngyi s majd megpattant a kíváncsiságtól, mert fogalma sem volt, miről van szó.

— Az én hibám!

— Csakis! — vetette rá az asszony hetykén, semmire se gondolva.

— Tudtad!!! — s szinte kiáltott a rémülettől.

— Képzeld! — bólíntott gúnyosan, könnyedén a bronzfényű borzas fej. (—Miről beszél ez a hólyag? — kérdezte s iszonyúan mulatott magában.)

Miklós lesújtva borgasztotta mellére fejét.

Gyöngyi rögtön megérezte, így nem beszél Miklós s nem tud meg maga semmit:

— Jobban mondva, nem tudtam, csak sejtettem.

Miklós hallgatott.

— Nos?

— Megvetsz? — kérdezte Miklós könnyörgőn.

— Nos?

— Mondd, Gyöngyi...

— Te mondd...

Csönd.

— Emlékszel arra az áprilisi estre?...

Gyöngyi összehúzta a szemét és kegyetlennül, sürgetően vágta lándzsaként a férfi arcába:

— Nos?

— ...arra a »takarodj!«-ra...? ...attól fogva... — s Miklós reáborult az asszony kezére és kicsordult a könnye. Nehezen sír a férfi, de ha egyszer nagy erőszak fölszakította volt könnyei zsilipjét, sose zárul aztán pontosan s minden durvább érintés tülesordítja rajta vigasztalanságunkat.

Gyöngyi hátrahanyatlott s iázassá gyúlt fejében vad kerengés indult: attól fogva? mi? takarodj! áprilisi este? mi ez? mi? megőrült?

hol a nyitja? ...s a női intuíció varázsvesszeje a lehetőségek, jelenetek, mozdulatok, színnek és valószínűségek egész ősvilágát zökkengette életre, amelyben minden megvolt, megvolt az is, amiről Miklós tudva és ő mit sem tudva beszéltek, de melyik az a sokféle szín, lendület, csoport, kép közül, melyik? — A pattanásig feszült ér tompa dobbanásait hallotta maga mellett a párnán.

Aztán fölemelkedett:

— Azt mondtad, attól fogva, tehát ma is — jutott eszébe ez az előtte értelmetlen, üres logikai levezetés, ami éppen ezért konyörtelenül, élesen hangzott.

Miklós ráemelte tekintetét:

— Nem, ma már nem, esküszöm, — erősítette nagy felindulásban.

Gyöngyinek egészen közönséges konyhasztratagéma ötlött nyelvére, olyan, amelyet gyáva cseléddel, gyerekekkel szemben szokott a ház asszonya használni, hogy vallomásra bírja őket csak megszegyenyítésül, holott ő, az asszony, mindent tud, csak újra akarja hallani, pedig egyedül a lázas kíváncsiság dolgozik benne: mindent megtudni valamiből, ami teljesen ismeretlen előtte:

— Hallani akarom az egészet, elejétől végig, érted? Egy szót se hagyj ki, érted? S ha befejezted, én beszélek. Nos?

Miklós cigarettára gyújtott:

— Amikor élém vágta: »gyűlöllek, takarodj ki innen«... — s a füsttel együtt oldódva kavargott ki megenyhülésbe táguló melléből a mult szégyene, daca, aggodalma, keserősége, csaknem a szívét is utána szakítva.

Gyöngyi eleinte valami egészségtelen kíváncsisággal hallgatta, amely azonban aztán ijedelemmé hült, utálattá izaposodott, hogy végül megvetéssé fagyjon. Az önző, hatalmas, hideg Merluzziak mintha történelmi arcképcsarnokot álltak volna lelkében, hogy ellenállásra, meg nem bocsátásra, magának magáért valóságra biztassák. A lelkiek furcsa viszaütési törvénye szerint közben egyszerre

fölkavargott benne a büntudat forgószele is: mit tett a női hűséggel, ő, aki nem tudott semmit mindebből? De nyomban rá szinte diadal hajrázott fel benne s az emberi dolgok titokzatos összefüggésének riadó megértése csitult aztán fölébe: íme, itt az igazolása! Joga volt elvonnia testét-lelkét a szennyes ölelés elől; igen, joga volt, de nem tudta s az események úgy fűzték élete fonalára napjainak gyöngyeit, mintha tudta volna, hogy tette jogos! S valami lányos emlék is fölkacagott benne: olyan ez, amilyen regényeket a Mester magyarázó keskeny szájából hallott, olyan az életem, mint egy regény! És szinte ujjongott. El is csodálkozott fontosságán: újra valaki lett, érdekes; furesa és szívtépő multú asszony...

S így távolodott folyton elméletibb magasságokba magától s Miklóstól, aki pedig, szegény, vallomása kálváriáját járva, egyre jobban közeledett hozzá, akitől megértő megbocsátást, szerelmet s páros békét, végre békét remélt.

Miklós cigarettája már kihamvadt, szava ritkult, melle behorpadt, feje aláhorgadt, s azt hitte, hogy az a csók, mellyel Gyöngyinek kezére borult, elválaszthatatlan pecséttel fogja ajkához, szívéhez, életéhez kapcsolni kis felesége kezét, bocsánatos szívét, a férfi könnyeitől teljes egészé dagadt puha, meleg szerelmét.

Könnye omlott is, csókja tapadt is, a kéz azonban hideg maradt és idegen. Eleinte annyira meghatotta saját sajnálatraméltósága, a régi, igazi énjévé való keserves visszafordulása, hogy a szívét eltöltő melegről azt hitte, újra egymásratalálásuk harmóniája, amely csak félig az övé, felerészben Gyöngyiből áradt. Mikor azonban a bűnbánat láza leapadt, megérezte, hogy — örvénybe ugrott, amelyben egyedül zuhan oly folytonosan és oly gyorsan, hogy szinte már egy helyben lebeg, csak a szakadék falai lesznek egyre sötétebbek, csak a hideg lesz egyre metszőbb, csak a csönd lesz egyre süketebb körülötte.

Érezte és vadul kívánta: Gyöngyinek beszélnie kell, beszéljen! Egy meleg szót, sokat, mindent, bizalmat, igen... különben — vége!

Es Gyöngyi nem szólt.

Igy mult el egy hosszú félóra.

Ekkor Miklós fölkelt s rá sem merve tekinteni Gyöngyire, kisompolygott az ebédlőbe, ahol arccal borult végig a kereveten. Gyöngyi meg, ahogy Miklós kiment, elcsattantotta a villanyt. Reggel, mikor kilépett az ebédlőbe, Miklós már nem volt otthon.

S ez aztán egyre gyakrabban esett meg vele. A kezdő hetekben csak test szerint volt távol az otthontól, amely köré azonban kávéházi feketé, cigaretta, baráti poharazgatás mellől folytonosan visszaszálldostak vágyó, mardosó gondolatai. Aztán a vágy belefűlt a borba, a mardosás szétkavargott a cigaretta, az egyre több és több cigaretta füstjében s bizalom után idegeskedő lelke újonnan szerzett s újra fölfedezett barátokhoz kapcsolódott. A barátság, a nőben csalódott férfi ez utolsó érzelmi menedéke, olyan volt most neki, mint hirtelen eléje bukkant gyér liget kis forrása a homokon távoli dús, árnyas, soha el nem érhető erdők felé bandukolónak. Különösebben két emberhez került közelebb.

Az egyik Gudmon Ernő volt, egy jól öltöző, de kis pocakja, vékony lábai és zsíros gömbölyű háta miatt mégis elhanyagolt ruházatának látszó bankfiú, aki valaha osztálytársa volt, aztán nem látta évekig s egy éve, hogy újra fölvette vele az ismeretség fonalát, amikor Sebő papa megbízásából egyszer a bankban járt. Ettől kezdve barátságosan köszöntötték egymást, pár szót is váltottak, ha a városban valahol összeakadtak. Ezen az őszön aztán egy kávéházi snapszos éjjelen föltárták egymásnak lelküket egészen őszinte hangon elmondott félőszinteségekkel. Gudmon megtudta, hogy Miklós elvágyakozik ebből a romlott és felületes pesti életből, amelyet az tesz számára olyan reménytelené, hogy szerinte »Magyarország Bécs gyarmata, Bécs kiszolgáltatta a nemzetiségeket a magyar arisztokráciának, az ariszto-

krácia viszont szabad prédául engedte Pestet a zsidóknak és a szabadkőműveseknek. Ilyen vallomást tett Miklós Gudmonnak, igazi baját: Gyöngyivel való boldogtalanságát szégyelve, nem merve előtte föltárni. S amit így megvallott, azt sem maga találta ki, készen kapta, mint frissen olvasottakból vitatott idézést a Mestertől, akivel felesége egy zsúráján keveredett barátságba. Miklós viszont megtudta, hogy Gudmon élete egyetlen célja a pénzszerzés, az, hogy mérhetetlen vagyon urává verekedje magát. Gudmon úgy adta elő a dolgot, hogy ezt munkával és ügyességgel akarja elérni s gondosan elhallgatta azt az el-tökéltségét: alkalmas pillanatra les csak, hogy valamikép egy már meglevő vagyon élére penderüljön, ügyesség, igen, dolog? az régen »fiatalra van állítva« (saját kifejezése) önála. Ezen a be nem vallott alapon Gudmon Ernő, a pajtások, lányok, mamák és hivatalfőnökök egyértelműen »Ernőké«-je igen nagy tisztelettel nézte Lejtényi Miklóst, aki két gyöngye női kar ölelésén föltornázta magát az egyesített Gábor- és Merluzzi-vagyon csúcsára. Miklós meg a Mestert tisztelte szerfölött, aki kegyes volt úzsonna-teára eljönni hozzájuk, a felesége nélkül, kegyes volt Miklóssal pertut inni (a Mester egyik mániája volt pertut inni nála fiatalabbakkal), kegyes volt okosakat mondani neki, kegyes volt vele bepálinkázni. A Mester lobbanékony vére igen nekiduruzsolt mindig, valahányszor Gyöngyit meglátta. Gyöngyi azonban ama látogatási eset óta megvetéssel nézett el a Mester feje fölött, amit a hiú tanadonisz egyrészt nem vett észre, másrészt nem akart elhinni. Most, hogy összebarátkozott Miklóssal, mindig eleven fantáziája úgy forgatta a valóság metszőélű üvegcserepeiből álló kaleidoszkópot, hogy azért nem udvarol Gyöngyinek, mert — jóbarátja felesége. (Ez az álláspont nemes, franciás s elsőrangú eső után kerített köpönyeg.) Egyébként keveset találkoztak: Lányi Dénes ritkán jött, mert hisz a felesége nélkül jött aztán majdnem mindig, kávéházban meg, a nők nélkül, igen unta ked-

ves Miklóskáját. Végeredményben inkább Miklós volt Gudmon s a Mester barátja, mint azok az övéi. Valahogy így volt különben az egész élettel: nem volt hozzá igaz barát sem a pénz, amit nehezen kapott s könnyen költött, sem a munka, amelyet bár most nagy nekiacsarkodással végzett, mégis szaporátlan maradt a kezében. Sebőnének »az az ember« volt, Sebő papának »az a banda csirkefogó«.

Igy álltak az élet e kis mezején a sakfigurák, amikor új kéz nyult újrendezésükhöz, mozgékonyabbá tevésükhöz: a tangó, ez a délamerikai erotikus és ritmikus tornagyakorlat, amelyről azóta már regényt is írt Vicente Blasco-Ibanez.

Ez volt az utolsó hulláma annak az egzotikus zene- és táncmotívumáradatnak, amely angol zsilipeken keresztül már a tizenkilencedik század utolsó tizede óta ömlött a Fusi-jama alól, pampákról, szaharákról, az egész világot egyre szorosabb kapesokkal magához ölelő Európába; a nagy háború vége aztán már csak az orosz bánatot és balalajkát hozta, hogy utóbb a világkonferenciák korszakába lépő kontinens visszatérjen a bendsóval és a jazzbanddal a vadak harmoniájához és ritmikájához. A tango abban különbözött közvetlen elődeitől, az amerikánusan egyszerű és nyílt two steptől és one steptől, hogy a benne rejlő erotika kigyakorlásához komoly tanulmány, szak tudás és művészi hajlandóság kellett. Furfangos szinkópákra bomló tudományos, táncos flirt volt ez a varázsos hangzású tango. Minálunk először a brettlin jelent meg, onnan kapartintották le a táncmesterek, akiktől szétágazott a jó és a rossz társaságokba, fel és le egyaránt. Kis társaságunkban Gyöngyi volt az első, aki megtanulta egy francia-néger parkett-táncostól. Egy zsúrján aztán bemutatta barátainak: Klárinak és Szédelyinek, akiket egészséges, nyílt és köznapi szerelem ragadt a házasság felé, amióta Tirolban a kanyargós erdei ösvények miatt gyakran megszakadó szülői felügyelet alatt sikerült nekik egymással közelebről megismerkedniök; aztán Manyinak

és Antonionak, akiknek kifogásolható külsőbe bujt rajongó lelke kezdett egymáshoz zötykölődni; végül Lányi Dénesnek, aki szenvedélyes táncos volt, és Gudmon Ernőnek, akit mint táncos-anyagot (»jóképű fiú«-t) szállított Miklós a társaságnak. Ezen a zsúron történt, hogy amikor a zsűr belenyúlt a vacsorába, az utána következő likőrözés meg a hajnalba, Lányi Dénes egészen belehabarodott Gyöngyibe, akinek omló vonalaihoz nagyon illett a tango maradozó lejtése s felajánlotta egy zártkörűben rendezendő tango-kurzushoz lelkesedését, lábat, nagy ebédlőjét, a pénteki napot s az uzsonnateákat: mindenáron magáévá akarta tenni a tangoművészetet s ki tudja? rajta keresztül tán — Gyöngyit is.

Az első péntekre kedves lázzal készülődött Lányi Dénesné, született Vedres Daisy, szendvicseket kent, mogyorós kiflicskéket süített, örült, hogy elbizakodott urának ez a veszélyes társasága így a családi tűzhely felügyelete, paralizáló hatása alá került, mert nem tudta, milyen titkos szándék kavargott Dinijében Gyöngyit illetően. De ne bántsuk a Mestert, talán ő maga sem tudta, hogy tulajdonképpen mit akar. Egy bizonyos, hogy Gyöngyi közelében meg-megbizsergett a vére, de Istenem, a vér csak akkor kering, ha bizsereg. De az a feneség, hogy másokban is bizsereg — gondolta a Mester, amint ebéd után átvillamosozott Pestre az irodalmi kávéházba, ahol egy kis társaság szokta egy héten háromszor lemészárolni egymást vita-taglóval, fölény-bunkóval, gúny-nyilakkal s az irigység mérges gázai-val... Hogy is leszünk csak? Szédelyi a Klárinak udvarol, Antonio Manyival lesz együtt. Miklós, hogy fel ne tűnjék, hogy mindig csak a felesége körül ténfereg, meg fogja osztani magát a három barátné között. Gudmon a Gyöngyi lovagja, ez nem is rossz, legalább nem lesz olyan kiáltó, hogy ő is Gyöngyit fogja körüllasszózni vékony sugarú tekintetével és vékony csontú karjaival, ahányszor csak lehet. De itt van a Daisy, aki különben is olyan ideges... még nem tud-

hatni... újabb gyerek... jó is lenne... de miért ne lenne jó?... ilyen kiváló férfival, mint ő, második példányban is meg kellene ajándékozni az emberiséget... de most nem erről van szó, hanem arról, hogy egy szórakoztató kell a Daisynek is... no. nem udvarló... egy ártalmatlan férfi...

Ezt az »ártalmatlan férfi«-t hamar meg is találta a Mester Góth Bandi személyében az irodalmi asztal mellett. Hogy is nem jutott előbb eszébe?! Gyerekkori barát, padtárs hét éven át a vidéki gimnáziumban, mióta Pestre kerültek, ritkán látják egymást, de ha valamelyiküknek valamire szüksége van, biztonsággal fordulhat a másikhoz.

A Mester tehát Bandi barátjával állított be otthonába. Csakhogy, regényben könnyű az elképzelt alakokat odaállítani az írónak, ahova akarja, ha ért egy kicsit az emberi lélekhöz s okfűző tehetsége nem nyomorék, de élő alakokkal életet játszani veszedelmes kísérlet, amelynek következményei sokszor igen keserűek. Az biztos volt, hogy a kis bajszerű, hosszú derekú, rövid lábú Bandi nem fog a Daisynek udvarolni, két okból is, először, mert sosem tetszett neki úgynevezett »rendes nő«, másrészt mert Daisyt mindig ki nem állhatta. Hogy esetleg Gyöngyivel foglalkozik, az sem tartozott a lehetetlenségek közé, de a Mester úgy számított, hogy Gyöngyinek, aki eléggé közönyösen, elfogadóan viselkedett az élettel szemben, amióta Franzensbadból visszajött, csak két oldala van; az egyiken ő ül melléje, a másikon Gudmon s mivel Gyöngyi Gudmont nem szíveli, az ő esélyei több mint biztosak.

— A legjobb barátom! — így mutatta be a Mester Gyöngyinek Bandit.

Ezt az értékes megállapítását Gyöngyi macskalelke a ravaszság puha selyempapírosába csomagolva rejtette el hirtelen az öntudat küszöbe alá, mint vénasszony az ószereskamra kulcsát dugja faluhelyt a küszöbdeszka alá. S egy ilyen ószereskamrában mennyi a titkos érték: régi rejtett szerelmeslevelek, némi pénz kendőcsücsökben, kis félrelopott mazsola és

csokoládé, hogy legyen mit éjjel az ágyban titokban majszolni, a mult elmulasztott s a jövő veszélyeztetett eshetőségei.

S a dús uzsonna alatt olyan szépen megérelődött Gyöngyiben a szándék, hogy mire a jó rumos tea melege szétszaladt minden tagjába, már ki sem kellett mondania, még gondolatban sem, hogy most érkezett el az idő, amikor Lánya Dénes meg fogja keserülni azt a bizonyos hamvábaholt monnavannás csütörtököt. És csodálatos a női érzékek és érzés egymásnak ellenmondó logikája: Gyöngyi egy pillanatig sem gondolt rá, hogy a Lányit keserítő bosszúnak egyetlen formája van, amely egyértelmű Guy iránt érzett szerelmének köznapi elárulásával. Azzal sem számolt, amit én innen utólag pontosan látok s már akkor is előre sejtettem, hogy veszedelmes szakadék szélére tántorította szeszélye. Kiteszi magát annak, hogy élete kettéhasad: lelke rajongva és tisztán fogja őrizni Guy után esengő szerelmét s ezalatt kíváncsivá is korbácsolt kielégítetlen teste a legoktalanabb kalandok kalózhajóján fog száguldani rossz hírű vizeken.

Amiről még sok szó lesz alább.

Daisy a zongorához ült, Gyöngyi az ebédlő közepére állt s bemutatta a tudományos új tánc figuráit, aztán körülnézett:

— Jöjjön, tanár úr!

A Mester készségesen ugrott s csakugyan egy negyedóra alatt megtanult öt figurát. Úgy érezte, már ő is doktora a tangónak: sorra kezdte taníttatni a többi hölgyeket. Mire föl eszmélt a hiúságát rendkívül legyezgető oktatásból, azt vette észre... illetőleg nem vett ő észre semmit, mert mialatt a Szédelyi karjaiból kiszedett Klárit, az Antonióról lehasított Manyit, vagy a zongorától felcibált feleségét táncoltatta a tangótanításban, fantáziája Gyöngyi körül szárnyalt folyton... nem vett ő észre semmit, csak meghallott valamit, amit nehéz is lett volna meg nem hallani, oly hangosan kiáltotta Gyöngyi:

— Adjon egy pohár vizet, Bandi, kérem.

A Mester felszisszent. Bandi? Már ilyen bizalmas...? Hirtelen fáradt lett, leült, Klári és Manyi — még mindig jó növendékeknek képzelve magukat, de az is igaz, hogy a tangóban nagyon tehetségteleneknek bizonyultak — hirtelen melléje ültek kétfelől. Klári mellé nyomban odatelepedett Szédelyi, Manyihoz Antonio, szerényen és szabályosan, mint lap lap után könyvben. (Hol van Ernő? Elment? Vagy a szomszéd szobában olvas?) Miklós a zongorának dülve nézte a kótát, amelyről akadozva hulltak alá a hangjegyek Daisy kövér kis keze alá. Hiába, őt csak felesége érdekelte. vagy legfeljebb... Gyöngyi egész délután nem törődött vele s a sértett férfi-hiúság most vele játszatta a fensőbbiséges közönyt. Pedig érdemes lett volna figyelő tekintettel megfordulnia, különösen, amikor Gyöngyi odaszólt a zongorázó Daisynek:

— Befejezésül egy kis vanszteppet, jó, szabad kérem? Istenem, semmi sem történt, csak Bandi szemét öntötte el a vér: csak Gyöngyi szeme csukódott le félig s ütköztek ki arcán a szeplők, míg feje kétes mosolyban hajlott félre; egyébként csak a szalón one step szabályai szerint járták a táncot, — de aki figyelemmel nézte őket, nyilván látta, hogy az keringeti őket ilyen önfeledten, amit a kedves franciák coup de foudre-nak neveznek. A Mester ezt nem értette, mert az ő állandó formája a coup de foudre volt s így nem volt mértéke a fölismeréséhez; de Klári hirtelen, anyás mozdulattal, Szédelyi vállára nyugtatta kezét s Manyi savó-szemeinek kincsestárát Antonióra nyitva, érzelmeset nyírt; Antonio és Szédelyi összemosolyogtak a köztük ülők háta mögött; s Daisy, hirtelen a táncolókra vetve tekintetét, a játékot rögtön abbahagyta.

Gyöngyi és Bandi még egy ideig keringtek, aztán szétszédültek egy-egy karosszékbe s fáradt és buta tekintettel, — amelyet néha hasított át, mint egy rossz ösvényre vágott, szeles meteor, valami tompa, alattomos, be-

csokoládé, hogy legyen mit éjjel az ágyban titokban majszolni, a múlt elmulasztott s a jövő veszélyeztetett eshetőségei.

S a dús uzsonna alatt olyan szépen megérelődött Gyöngyiben a szándék, hogy mire a jó rumos tea melege szétszaladt minden tagjába, már ki sem kellett mondania, még gondolatban sem, hogy most érkezett el az idő, amikor Lányi Dénes meg fogja keserülni azt a bizonyos hamvábaholt monnavannás csütörtököt. És esodálatos a női érzékek és érzés egymásnak ellenmondó logikája: Gyöngyi egy pillanatilag sem gondolt rá, hogy a Lányit keserítő bosszúnak egyetlen formája van, amely egyértelmű Guy iránt érzett szerelmének köznapi elárulásával. Azzal sem számolt, amit én innen utólag pontosan látok s már akkor is előre sejtettem, hogy veszedelmes szakadék szélére tántorította szeszélye. Kiteszi magát annak, hogy élete kettéhasad: lelke rajongva és tisztán fogja őrizni Guy után esengő szerelmét s ezalatt kíváncsivá is korbácsolt kielégítetlen teste a legoktalanabb kalandok kalózhajóján fog száguldani rossz hírű vizeken.

Amiről még sok szó lesz alább.

Daisy a zongorához ült, Gyöngyi az ebédlő közepére állt s bemutatta a tudományos új tánc figuráit, aztán körülnézett:

— Jöjjön, tanár úr!

A Mester készségesen ugrott s csakugyan egy negyedóra alatt megtanult öt figurát. Úgy érezte, már ő is doktora a tangónak: sorra kezdte taníttatni a többi hölgyeket. Mire föl-eszmélt a hiúságát rendkívül legyezgető oktatásból, azt vette észre... illetőleg nem vett ő észre semmit, mert mialatt a Szédelyi karjából kiszedett Klárit, az Antonióról lehasított Manyit, vagy a zongorától felcibált feleségét táncoltatta a tangótanításban, fantáziája Gyöngyi körül szárnyalt folyton... nem vett ő észre semmit, csak meghallott valamit, amit nehéz is lett volna meg nem hallani, oly hangosan kiáltotta Gyöngyi:

— Adjon egy pohár vizet, Bandi, kérem.

A Mester felszisszent. Bandi? Már ilyen bizalmas...? Hirtelen fáradt lett, leült. Klári és Manyi — még mindig jó növendékeknek képzelve magukat, de az is igaz, hogy a tangóban nagyon tehetségteleneknek bizonyultak — hirtelen melléje ültek kétfelől. Klári mellé nyomban odatelepedett Szédelyi, Manyihoz Antonio, szerényen és szabályosan, mint lap lap után könyvben. (Hol van Ernő? Elment? Vagy a szomszéd szobában olvas?) Miklós a zongorának dülve nézte a kótát, amelyről akadozva hulltak alá a hangjegyek Daisy kövér kis keze alá. Hiába, őt csak felesége érdekelte, vagy legfeljebb... Gyöngyi egész délután nem törődött vele s a sértett férfi-hiúság most vele játszatta a fensőbbiséges közönyt. Pedig érdemes lett volna figyelő tekintettel megfordulnia, különösen, amikor Gyöngyi odaszólt a zongorázó Daisynek:

— Befejezésül egy kis vanszteppet, jó, szabad kérnem? Istenem, semmi sem történt, csak Bandi szemét öntötte el a vér; csak Gyöngyi szeme csukódott le félig s ütköztek ki arcán a szeplők, míg feje kétes mosolyban hajlott félre; egyébként csak a szalón one step szabályai szerint járták a táncot, — de aki figyelemmel nézte őket, nyilván látta, hogy az keringeti őket ilyen önfeledten, amit a kedves franciák *coup de foudre*-nak neveznek. A Mester ezt nem értette, mert az ő állandó formája a *coup de foudre* volt s így nem volt mértéke a fölismeréséhez; de Klári hirtelen, anyás mozdulattal, Szédelyi vállára nyugtatta kezét s Manyi savó-szemeinek kincsesládáját Antonióra nyitva, érzelmeset nyírt; Antonio és Szédelyi összemosolyogtak a köztük ülők háta mögött; s Daisy, hirtelen a táncolókra vetve tekintetét, a játékot rögtön abbahagyta.

Gyöngyi és Bandi még egy ideig keringtek, aztán szétszédültek egy-egy karosszékbe s fáradt és buta tekintettel, — amelyet néha hasított át, mint egy rossz ösvényre vágott, szeles meteor, valami tompa, alattomos, be-

felé kedveskedő mosoly — néztek meg mindenkit, senkit sem látva.

Aztán már gyorsan búcsúztak, gyorsan mentek.

S a Mestert, mint egy kulisszát, megint kitolták Gyöngyi életéből. A következő pénteken, bizony, Gyöngyi már nem jelent meg, hordárral küldött nagy lila kartonos levélben monddott le nagyon kedvesen egymásba öltött igen őszintén ható sorokban. Bandi ötkor jött, minden ok nélkül agyonparfömmözve, s hatkor, még a többiek érkezése előtt távozott, valami gyűrött meghívót mutogatva, hogy neki választmányi ülésre kell sietnie. Bandi tudniillik bizonytalan határlény volt a festő és iparművész között; nagy lelkesedéssel olyan málén mázolt képeket festett, amelyek senkinek sem kellettek s neki is csak pénzbe kerültek, viszont hártatlan undorral iparművészeti tárgyakat varrt, ötvözött, faragott bőrből, selyemből, ezüsből, fából és csontból s eladogatásukból élt. Mindezek tetejébe kettős társadalmi életet élt; egyrészt kedvelt táncos és szívesen hallgatott »csevegő« volt olyan házaknál és klubokban, ahol a kártya, a flirt, az ivás nyersebb örömeit az intellektualizmus zöld organtinja alá rejtették, mint csemegeüzletek a porra, légyre kényes túlérlett gyümölcsöket; másrészt, mint minden művész, aki sem eleget, sem elég eredetit nem termel, ő is belevetette magát a művészet-politikába: egyesületeket alapított, lapoknál járt el néhány festőtársa érdekében, vagy kárára, választmányi és kávéházi egyként haszontalan üléseken ítélkezett elevenek és holtak, főként elevenek fölött. Ez a berendezkedés aztán rendkívül szétszaggatta, — külsőleg — belülről amúgy is agyonzilált életét: szerelmi légyotokról művészetpolitikai tanácskozásokra rohant és viszont. Rengeteg szeretője és dumatársa volt, ami természetesen lehetetlenné tette, hogy akár igazi és tartós szerelem, akár valódi barátság fejlődjék kusza életében.

A harmadik pénteket már jó előre lemond-

ták különféle ügyes ürügyekkel mind a ketten; így aztán hamar elsorvadt a tangó-teák szerencsétlen intézménye, annál is inkább, mert már senki sem akarta. Lányi megunt a feleségét táncoltatni, akit különben sem volt tanácsos a tangó veszedelmeinek kitenni áldott állapotában. Klári egy bizonytalan alkonyaton, — entre chien et loup — felment Szédelyi lakására, nyugodt elhatározással és nevetve ábruyította neki ártatlanságát s másnap bejelentette mamájának, hogy ő férjhez megy Szédelyihez. Arra számított, hogy anyja (lásd margitszigeti romok) ellenkezni fog, de a jó anya sírva ölelte keblére s Klári megállapította, hogy nem is kellett volna ilyen kényszerítő eszközökkel ennyire felfegyverkeznie. Antonio pedig megkérte Manyi kezét, úgy, ahogy illik, zsakettben s egy sárosi nagybácsi ferencjózsefes társaságában.

No, de Gudmon Ernő? Ugyan kérem, volt-e valaha rossz játék, amihez Ernőke ne vágott volna jó arcot? Ő, mérföldszám szíva a büdös princessászt a kávéházakban, türelemmel hallgatta Miklós panasztát, vagy itta a Mester unott fölényének keserű levét. Várt. Van ideje. Elég fiatal.

Lassanként odaszokott Miklósékhöz uzsonnára, ünnepi vacsorára, utóbb hétköznapi ebédekre. Uzsonnára előbb érkezett, mint Miklós, ünnepi vacsorán később rúgott be, mint a házigazda s hétköznapi ebédek után néha úgy egészen véletlenül ottmaradt, mikor Miklósnak már el kellett menni a boltba. Így aztán megismerkedett Melanie nénivel is, akit nagy, öblös hangon sohasem mulasztott el másként szólítani, mint »Sebőné nagyságos asszonyom«-nak és Sebő papával, akit makacsul, — ő tudja miért — igazgató úrnak nevezett. A Sebő-pár nagyon megszerette a kis Gudmon-t, különösen, amikor meggyőződtek róla, hogy Gyöngyi erkölceit nem fenyegeti részéről semmi veszély. Ernőke mindig kifogástalan volt: a mamának színésznőkről pletykált, a papának vicceket mondott, Gyöngyit kísérgette, mulattatta s Miklóssal együtt járt éjjeli mulatóhe-

lyekre, mindig jókedvű volt, szolgálatkész, igaz, jó, érdektelen barát.

Érdektelen? Legalább egyelőre az. Mert ki vette volna észre, hogy kereste, előkészítette az alkalmakat, amikor Gyöngyivel egyedül maradhatott; hogy Sebőnének valósággal udvarolt, no, de természetesen oly lovagi formában, amely csak lábai elé rakja a magasabbrendű és meg nem értett nőnek az apródi hódolatot; hogy Sebő bácsinak addig mesélte vicceit, míg minden alkalommal észrevétlenül át nem siklottak üzleti témák megvitatására; hogy Miklósnak valósággal úti-marsallja volt a drága italok tengerén a fizetett csókok Cytheréje felé hajókázásában? Mit is lehetett volna észrevenni? Ha egyedül maradt Gyöngyivel, még csak a kezét sem fogta meg; Sebő mamának lovagi hódolása csak bevezetés volt Gyöngyi tiszteletteljes, de feltétlen dicséretének; Sebő üzleti ömlengéseinek mindig ő vetett véget; s Miklós kicsapongásairól mélyen hallgatott.

Csöndesen lötyögtette így az élet kis alakjaimat a télbeforduló Budapest uccáin, színházaiiban, a jól fűtött lakásokban, a fényesen világított szalonokban s a meleg teákat párologtató zsúrasztalok körül.

De ha csak ez lett volna?! Volt azonban más is. Íme:

Arról az első tangó-péntekről elmenet, Gyöngyi és Bandi tréfás pajtáskodással meggyeztek, hogy legközelebb lemondanak mind a ketten az ostoba mulatságról, a két unalmas szerelmespárról, a kedves Daisyról, a mafla Mesterről s tánc helyett este hatkor találkoznak a Rózsadombon.

Az elhagyott Zárda uccán már messziről mosolygott a nyugodtan cigarettázó Bandi felé siető Gyöngyi, aki félórát késett:

— Pontos vagyok?

Ha erre a kihívóan elbizakodott kérdésre Bandi valami udvarias mentegetőzéssel felel: »Ó, dehogy! ... En is most jöttem ... Szívesen várok magára ...« kettejük közé húzza

vele a konvenciók drótsövényét s valójában messzebb kerül a jelenlevő Gyöngyitől, mint a hosszú várakozás alatt volt a távollevőtől. De Bandi szó nélkül belekarolt, magához vonta s gyorsan elkanyarodott vele a még néptelebb részek felé: tűzével így tüzet gyújtott. Keze makacs, de gyöngéd szorítása a vékony csirke tagú karon, forró lehellete, mormogó pár szava nyíltan hirdette: minden mindegy, csak az enyém légy. Ha kiszámítja, akkor sem csinálhatta volna jobban, mert a vér hirtelen őszintesége a legnagyobb megejtő; ez minden casanovák és faublas-k sokszor hajmeresztő sikerének titka. A következő öt perc vett csókja így úgy-e természetes volt s természetes a rá öt percere már kapott. S amint aztán összeölelkezve álltak az őszi sárban, őszi kétes ködben egy elhagyott kert bűnrészes palánkja mellett, természetes volt a férfi suttogása:

— Jövő pénteken hatkor ... nálam ... a kapu mögött várom ... — s természetes a nő beleegyezésének csókja, amelyet a mellény kivágásán a kölnivíztől jószagú ingre csókoltt a hajtóka s a nyakkendő köze.

Karonfogvást, álomban bandukoltak le a hegyről s mint ez már első csók után szokás, a férfi gyermekkoráról, alapjában véve boldogtalanságáról, apró mindennapi bajairól beszélt s a nő rajongó, hálás, alattomos és boldog macskamosollyal nézett föl-föl rá.

Egy remegés volt Gyöngyi, amint hazaért. Miklós már a takarosán fölrendőzött vacsorasztal előtt ült, amelyet telemorzszázt a várakozás gondolkodó kenyérmajszolásában. Az asszony tompa fényű, karikás szeme alatt a krétafehérség hirtelen rózsásra gyúlt, a szív őszinte lendülete vitte Miklós felé, de amint hozzáért a férje *idegen* keze, elcsattant a vágyak villamos kapcsolója: a fény kialudt és homály, nyugalom ömlött el benne.

Nem megyek el pénteken ... — mondta magában s az Élet hétköznapijainak vicinálisa, amely előtt az imént a ragyogó ismeretlen állomáson szédítő, zúgó fénysávban viharzott el egy ismeretlen expressz, nekilódult és

tovább kattogott kis, sötét őrházak felé, halott vidéken, keskeny síneken.

De éjjelenként dárdát vágott a végtelenség iránt esengés Gyöngyi lelkébe s nappalonta addig óvta, fogta magát vissza az elmenéstől, míg aztán pénteken az utolsó percben rohant, könnyű pongyola fölé prémkabátot rántva, a Kővágó uccába, Bandihoz.

Így lett Lejtényi Miklósné született Gábor Gyöngyi, Guy szerelmese, Góth Bandi szerejtőjévé.

Szerették egymást? Ki az ördög merne ilyen bonyolult kérdésre egyszerű feleletet adni? Szerethet az ember valakit nagyon s a boldogságkeresés vele mégis spongyarágás csak. S van találkozás, amely Mohamed hetedik mennyországába korbácsol föl s a véletlen »másik«-ja aztán annyira sem érdekel, mint a finomművű kristálypohár, amelynek csillogását hálás szemmel nézem, mert tüzes bort ittam belőle. Az olyan boldogság, amelyben a lélek ragadja a testek tüzes szekerét a zengő szférákba, igen ritka s nagyon veszedelmes valami; mert legyünk csak igazságosak, az ilyen boldogságot kibimbózó együttléte nem szabad megszakítani, mert akkor úgy jár az ember, mint Gyöngyi Guytól való elszakadása után most. Ez a fajta szerelem két ismeretlennel bíró egyenlet: x a lélek és y a test. Guy mind a két ismeretlent tudta, meg sem kellett fejteni az egyenletet. De jön ez a Bandi, tudja az y értékét, behelyettesíti s az érzékek furcsa infinitezimál számításával megrabolja ennek a kis egyenletnek titkát. Az is megtörténhetett volna, hogy az x ismeretével közelít valaki Gyöngyihez, bár a férfi oldaláról az ilyesmi ritka. Inkább nők szoktak a megszakadt teljes szerelem lélekértékével ide-oda térferegni, számítgatni, kísérletezni, rajongó romantikába oldva fel testi kielégítetlenségüket, ha ugyan testük alkalmas a nagy kísérletekre, mert e világ szerelmi boldogtalanságainak nagy része onnan van, hogy a nő gyulékony, sistereg. felszikkázik a

legtöbb csókon, de lángra az egész életben csak egy-két férfi csókjától lobban.

Igy van az, hogy az erotika és a romantika csak elhullajtott féldarabja egy ritka egésznek. A teljes szerelem paradicsomából kitessekelt boldogtalan Adámok és Evák vagy testek dúlt hegyvidéken át hajszojják magukat a lélek északi fénye felé, vagy lelkek holdkóros lapályain imbolyognak a test távoli délibábjá irányt.

De vannak csökevények is! Hol van az a teljes pompájában kifejlődött tölgy, amely alatt Fafner bögött? Hol találsz bükkösen szabályos, szabad fát? A zsúfoltság, a naphiány, sok vagy kevés levélfelület harmatnak, esőnek: torzra nyomorítja legtöbbjüket, itt csakugyan az erdtől nem látjuk meg a fát. S épp azért írják meg az élet nagy ámulói Daphnis és Chloe, Francesca da Rimini vagy Romeo történetét, mert nagyobb ritkaságok, mint első pillantásra gondolná az ember. Viszont, a klasszicitás polcaira, ahol az enyhe unalom pora rakódik rájuk, azért kerülnek oly hamar, mert valami mindig van belőlük minden úgynevezett igaz szerelemben. S így kerülnek ugyancsak toll alá s onnan a nagy feltűnésebből a közfeledésbe a Don Juanok, Casanovák és Faublas-k, mert, bár ritka esetek, minden erotikus szeretőben van belőlük valami.

Az égi és a földi szerelem e csillagokkal pompázó sorába apró porszemecskékül, íme, most behelyezkedett két szürke pár. Szédelvit és Klárit a szexuális kíváncsiság kanászostora csördítette egymás felé: Antonio meg a nemesebb érzelmek hattyúfogátán evezett Manyihoz. Az ostorcsapásokat pedig, bármit mondanak is a rabszolgaság történetírói, meg lehet szokni s az ilyen, érzés-esőnakot vonzó hattyúk sokszor tollakopott, kopasz libák.

Klári tehát férjhezment Szédelvihez s Antonio eljegyezte magát Manyival.

Ezek szerint úgy látszott, hogy barátaink élete némi tétova után megnyugszik s elkeve-

redik a szürke milliók között: Miklós szenvedett, ivott és kárpótlás után nézett: Gyöngyi ábrándozott, szórakozott és Bandihoz járt; Klári szorgalmasan tanulta új élete új tudni-valóit; Manyi stafirungot varrt s már előre pirult; Szédelyi ebéd után papucsot és feketét követelt s hosszú harc után végre megértette Klárral, hogy ő csak jobboldalon tud aludni; Antonio virágot hordott Manyinak s hitelre annyi inget, ruhát csnáltatott, amennyit csak tudott; a Mester dolgozott, mint egy barom s örülségeken járt az esze, mint egy hindu istennek; Ernőke mosolygott, viccelt és várt.

— Hogy vagy, Klári? — kérdezte Gyöngyi a barátnőjét, ha a pesti asszonyok ostoba korzózása közben összeakadt vele a Korona-herceg uccán.

— Húzzuk az igát, fiam! — válaszolt Klári megadással. — És annyi a bajom. Fáj a lábam, a Lajoska ökör s mondd, most hol divatos teaszüteményt venni? Ki volt ez a mafla, aki úgy megnézett, mondd, nem ismered? No, mind-egy! Sietek, mert mosóné van otthon. Képzeld, az a dög délig megivott öt deci pálinkát. Pá, szervusz!

— Szervusz, Mester! — köszöntött rá nem egy alkonyaton Miklós az irodalmi kávéházból kilépő Lányi tanár úrra. — Hogy vagy?

— Szervusz! Ragaszkodsz hozzá, hogy erre a kérdésre feleljek?... Tudod, mit szeretnék? Megírni a Bateau ivre-t s aztán elmenni elefántesonttal kereskedni a négerek közé, mint Rimbaud.

— Miért ilyen későn?! — mondta nem egy téli estén Sebőné Gudmon Ernőnek, aki vacsorára volt hivatalos hozzájuk a »fiatalokkal« együttl. — Valami kis kaland?...

— Nicht vor dem pas devant! — szólt hamiskás mosollyal Ernőke, letelepedve s galléria nyílásába gyűrve a szalvéta csücskét.

— Mindennap jobban szeretlek!... Csak esteim ne lennének olyan magánosak... ő, ezek a sötét hajnalok, amikor arra riadok, hogy az emléked hirtelen belefájdul szívembe, — búgta

Bandi a Kővágóuceai zord hónapos szobában Gyöngyi vállába.

— Édes, örökké! — susogta a nő s csókjával odahajolt a kölnivíztől illatos ingnek arra a pcntjára, amely a gallér hajtókája s a nyakkendő között csillan.

Gyöngyi mondta, hogy: örökké. A dolgok is úgy mutatták, hogy nemcsak az ő, hanem a többiek sorsában sem lesz jó ideig semmi változás. Az egymásra torlódó napok csukaszürke menetszázada egyenletes ingással, ütemes dobogással lüktette életüket tovább, tovább zsúrról, színházból haza, hazulról piacra vagy hivatalba, szórakozásból unalomba, unalomból dorbézolásba, reggelből alkonyba, éjszakából hajnalba, hidegen, havon, esőn meleg és erőtlen verőfényen, homályon, csillár-csillogáson át a jóvátehetetlen multból a változhatatlan jövőbe.

Igy nevelték-e őket vagy maguktól jöttek rá, de egyikük sem akarta magragadni üstökénél a sorsot s számon kérni tőle az élet szörnyű osztálysorsjátékán a boldogságra szóló nyolcad vagy egész sorsjegy örökös meghosszabbítását, a neveltséges 20 koronás nyereményeket, a folytonos újrakezdést, hosszú reménykedést s gyors csalódásokat. Még Gyöngyi se, aki — elég különösen — abban állapodott meg, hogy az élete most teljes. Van férje, aki színházba, társaságokba kíséri, gondoskodik róla és nem alkalmatlankodik; van kedvese; van egy ábrándja, távoli, álom- és életszínező.

És milyen mulatságosak az emberek! — fejezte be gondolkozását egy fekete téli reggel, amely rosszkedvűen zordult a világra a tegnapi meleg, fényes, fenyőfaillatú karácsonyest után. A kályhában már lobogott a tűz s az éjszakai hideg jég-kockája, amely láthatatlanul betöltötte a szobát, lassan olvadni kezdett. Miklós már elment sétálni, mert megfájdították fejét a családi nehéz borok. A szomszéd szobában a szobalány padló-kefélése csoszog s koppan nagyokat a küszöb, a bútorok szögletein... — Milyen mulatságosak az emberek! — mosolygott Gyöngyi a jó meleg puha-pár-

nák között... Sebő papa tegnap vacsora után behívta a cselédséget: »Házam népe! A mai este a szeretet napja, miért is magának, Juleska, egy jó meleg lélekmelegítőt hozott a Jézuska, hogy ne fázzék meg a piacon, magának Mariska, blúzt hozott, hogy amaz őrmester úr szépnek... no jó, jó... ezért a mai nap, mely is a szeretet estéje... aztán megindította a gramofont, amely áhitatos, lassú forgással eljátszotta Gounod Ave Maria-ját, ugyanúgy, ahogy a dunaparti étteremben szokta a vacsorázóknak a vonósnégyes, majd ráecsegett lassan a Tannenbaumra és Sebő papa házanépvei együtt komolyan énekelté, a karácsonyfára függesztvén szemét:

»Oh. Tannenbaum, oh, Tannenbaum, wie grün sind deine Blätter...«

Kopogtak.

Gyöngyi riadtan kapta fejét a szomszéd ajtó felé.

— Nagyságos asszony! — kopogott újra a cseléd — a sürgönyös van itt.

— Vegye át!

Kis idő múlva belépett a szobalány.

A sürgönyben ez volt:

»Mère trépassée t'attends

Guy«

Gyöngyi sokáig nézte mozdulatlan hangnyattfektében a mennyezetet s halántékán két oldalt némán omlott a könny az átnedvesedő párnára...

A jövőnek jelenné ráncigálásába, botlató életünk során, nem egyszer nyul vissza a mult, mert Gyöngyi azt hitte ugyan, hogy a szívében fájdalmasan doromboló szomorúság, tétova, gyötrő, alaktalan gondolatai, könnyeinek meg nem szűnő hullása Guy anyjának halálát gyászolják, de valójában — mint minden gyászban minden ember — önmagát siratta. A fájdalom, a könny már régen gyült benne Mik-

lós miatt, akit nem szeret, Guy miatt, akit szeret és Bandi miatt, akivel szeretkezik; de lefogta, visszatartotta kitörésüket a minden napok, a megszokás szürke flastroma. S most valahol Anteuilben vagy a néma Passyban meghal egy öregasszony és halála híre föl szaggatta a fakó flastromot: könny és fájdalom, mint a szökőár, elötvörvén mindent elborít. Az érzékek, érzések ábrándjából, a lila ködök, rózsaszín felhők, zöld nagy levegő-mezők mese-országából a valóság lerántja az embert a nedves fővenyre, szúrós kavicsokra, ragadós agyagba... hiába szárnyalna már, viszszahull.

Szegény Gyöngyi nem tudta, csak következményeiben érezte, hogy mily veszedelmes alchimia a mindennapok szürke ólmát összeötvözni az ábránd tűnő aranyával. Egy nem várt bánat újabb ólma megzavarja az egyensúlyt, a valóság megsúlyosodott ólom-terhe kiesapja magából az ábránd-aranyat, amely köddé válik és elfüstölög.

Ezek azok a sorsváltó-pillanatok, amikor a rázuhanó élet alatt összerogy a test, az akarat, a cselekvés, a megszokás és a tisztaság felé elszárnyal a lélek, érzés, ábránd, a nyughatatlanság.

Ezek azok a percek, amikor az ember önmagával találkozik, mert a Doppelgänger nem rémmese, de vízionárius szimbóluma annak a felismerésnek, hogy kettős életet élünk, hogy két félre szakad az amúgy is bonyolult emberi egyéniség: az egyik, aki maga építené életét, a másik, aki éli a számára jutott életet. Az egyik a Vágy, a másik a Bánat. Az egyik az álom, a másik a valóság. Ő, ezek a percek életeteket formálnak át, jóból rosszra, rosszról jóba — de legtöbbször elmulnak minden nagyobb eredmény nélkül, csak utána szívünk verése lesz kihagyóbb, megsaporodik az ősz haj fejünkön s megrokkann a vállunk.

Gyöngyi egy hétig ágyban feküdt, nem evett és nem gondolkodott, mert nem akart gondolkozni... nem, nem, semmi áron sem... hisz, ha végig gondolja... akkor...

Hátravetette fejét a párnákra, melle neki-feszült s hogy szét ne vesse belső tüze ezt a li-hegő kazánt, két tenyerét szétnyitott ujjakkal ráhomorította keblére s elnyúlt, mozdulatlan lábbal úgy úszott az űrben, mint Zichy Mihály Adámja.

...akkor ...akkor itt kellene hagynia mindent, most, rögtön, egyszerre... kis kékításkával vonatra ülni és rohanni a lomha lapályon, tiroli nagy hegyek hűvös csatornáján, gyúrt Svájcra keresztül Guy felé...

Mindent, mindenki mást, csak nem ön magát... nem, nem, nem tud és nem akar önmagával foglalkozni... beszéljenek neki mindenféléről, akármilyen barát, barátnő, anyja, Miklós... mindegy, csak más, más legyen...

S ha egyedül maradt, tele volt az ágya ujsággal, könyvvel; csak úgy zúgatta magán keresztül az idegen életek idegen történeteit s ha kifogyott ujságból, regényből, órákig lapozta, böngészte a naptárt, amellyel a hírlap kedveskedett előfizetőinek: ...Szalonikiben megölik I. György görög királyt... honvédségünk tűzérseget kap... Alexej, az orosz trónörökös rejtélyes betegsége s a Romanov-dinasztia 300 éves jubileuma... a Lukács-Déser, a »világ legnagyobb panamistája«... merénylet a spanyol király ellen, Canalejas miniszterelnököt megölik az utcán... Vilmos császár negyedszázados uralkodói jubileuma... a Redl-kémkedési ügy... Ferenc Ferdinánd trónörökös átveszi a monarchia hadsereg-főfelügyelőségét... bukaresti béke... annektáljuk Ada-Kaleh-t... — osontak el szórakozott tekintete előtt az 1913-as év eseményei, amelyeket apróbetűs krónikába fűzött a zsurnaliszta történetírás; s egy pillanatra rácsudálkozott, mennyi különös és szörnyű dolog történt egy év alatt és ő semmire sem emlékszik, csak arra az álom-júniusra Franzensbadban.

Két hétig feküdt. Beteg volt? Az orvos is csak azt tudta megállapítani, hogy ideges kimerültség »tünetei konstataálhatók; a páciens rendkívül impresszionábilis, mely körülmény is a gyomoridegekre hat nála elsősorban, ami-

lett fokozza a perisztaltikus mozgás ütemét s károsan befolyásolja egyes élettani folyamatok rendes abszolválását». Pedig az ágy, a betegség csak menedék volt Gyöngyinek, búvóhely az élet sodra elől, amely hirtelen megúnt mederben ragadta magával eddig.

Bandi nagy óvatosan bár, de mindennap telefonált — eleinte, aztán — hisz annyi dolga van az embernek! — buzgalma megesappant. Most már négy napja nem jelentkezett...

Ebben a pillanatban berrent meg a telefon Gyöngyi ágya mellett:

— Jó estét!... Igen!... Köszönöm, jobban... Holnap már föl is kelek... Tessék?... Nem, Bandi, nem... Talán!... Érdekes, hogy milyen könnyen belenyugszik!... Barátom, én soha senkinek nem teszek szemrehányást, legkevésbé magának!... Legkevésbé? Ez bántja magát?... Oly türelmetlen a hangja, siet?... Na, nem, nézze, hagyja ezt a hangot... már nem rajongó diák maga... ejnye, de sértődékeny máma!... jó, jó, értem, milyen mohó egyszerre... hát... jövő csütörtökön hívjon fel, igen, ilyen tájban... jó, jó, elhiszem, majd vár szépen... Igen!... Jó!... Előbb is felhívhat, ha beszélni akar velem... No, igen, elhiszem... Isten vele!... Jó éjt, jó éjt!... Pá!

És csütörtökön a megbeszélt időben Gyöngyi nem volt otthon.

— Keresett valaki? — kérdezte a szobalánytól, amikor hazaért.

— A Góth nagyságos úr telefonált.

— Mit akart?

— A nagyságos asszonnyal szeretett volna beszélni, de nem üzent semmit.

— Jó!

De mennyire jó! — mosolyogta magában Gyöngyi. Már ágyban volt, amikor üres, méltázó ábrándozásába harsány ezüstös csobogás gejzirjét gyöngyözte be egyszer csak hirtelen a telefon. Gyöngyi nem vette fel a kagylót s szánakozó mosollyal nézte a bamba készüléket, amely tehetetlenségében, hogy másként nem tudja jelezni, mit akar, újra nekicserrent, de már hosszan, veszekedve, követelősen s talán

kissé ijedten is. Gyöngyi nem nyult a kagylóhoz. A készülék újra megcsilingelt, most már suttogva, kutatóan, bátortalanul, aztán várt, majd egy éles rövidet berrent s mintha meghalt volna, reménytelenül elhallgatott.

Gyöngyi másnap nem ment el Bandihoz s egy borongós, csatakos este elégette Bandi szerelmesleveleit.

S a férfi? Istenem, ő a felelőtlen, mult nélküli és jövőtlen könnyű csókok szabad hajduja volt, de mivel, mint suhanc korától érzelkei rabszolgája, nagyon meg tudott szokni egy nőt, alapjában véve örült, ha nem túlságosan ragaszkodtak hozzá, — ami, minden ilyes esetében, házasságnál nyűgözőbb hosszújárátú »ösmeretséget« kerültetett el vele.

Gyöngyi tehát »megtisztult«. S ahogy régen, házassága előtt vállalta a kutató vágyat, utóbb a nyugtalanságot, a nagy szerelmet, majd az úgynevezett teljes életet, most vállalta a tisztulást. Azok közé tartozott, — ami nőnél elég ritkaság — akik az utakat, amelyekre érzelkeik vagy lelkük véletlene sodorta, utólagosan saját szabadakaratukból választottnak látják s miután már el kell tűnniök, szenvedélyesen akarják.

Igy volt most is. Gyöngyi a megtisztulás s a nyomán eluralkodóvá vált álomélet röpködőgépjén messze magasan fönt keringett az övével valahogy kapcsolatos sorsok fölött. Messziről nézte Miklós riadt ténfergését a viszonzatlan szerelem, üzleti alárendeltség, buktató alkohol s az aprópénzen vásárolt feledés között. Nem bánta, mert alig vett róla tudomást, hogy mennyi sértett vágy, bánatos kívánczóság kong a »jó éjszakát!«-ban, amelyet közvetlen s mégis mily távoli szomszédságból Miklós feléje küld; nem érintette, mert észre se vette, hogy ura hogy szenved Sebőnek »Kanzlei — Iroda« feliratú üvegbörtönében, ahol minden nehéz dolgot ő végzett, de beszólása üzleti dolgokba annyi sem volt, mint az öreg első segédnek; a borszagtól csak undorodott s ha idegen illatszert érzett meg Miklóson, elmosolyodott.

— Boldog vagy? — kérdezte szórakozottan Kláritól, akinek már alig hallotta feleletét:

— No ná, majd nem vagyok! Persze, hogy vagyok. De az a bölömbika apa akar lenni. Hogyne! Az én bokámnak való lenne az ilyesmi, hisz a saját hájamat is alig bírja. Te, a Manyinak vett az apja egy XII. Lajos ebédlőt. Ez valami nem rendes dolog. XIV. Lajos is van, mint bútor, XVI. Lajos is, de ki a lilagőz hallott XII. Lajos sublótról? Nem is tudom, mit vegyek nekik nászajándéknak, legjobb lesz egy ezüst tál, el is adhatják, amikor akarják, ezüst-súlyban, no nem?

Ott volt Gyöngyi ezen a nevezetes esküvőn is, amelyen baráti érzelmekben ölelkezett a vidék dsentri s a főváros merkantil bárgúsága: a Biondik és a Szajolyak. Sárosi sovány, hosszú megyei emberek és pesti kövér, vaskos kereskedők. Hallotta Mauryi szerény, de örömteljes nyerítéseit. Nézte Antonio savószemét. Este még egy pillanatig mosolyogva gondolt a nászúton robogó ifjú párra, aztán egészen elfelejtette őket.

S különben is jött a tavasz meg nem fogható, bujkáló nyugtalanságaival, felmérhető, látható lázaival és szeplőivel. Nem törődött Ernőkével, aki valóságos családi árnyékká lett. Pedig...

Pedig jó lett volna egy kicsit figyelnie rá. A következőkért:

Gudmon Ernő immár az egész társaság minden egyes tagjának legjobb barátja volt. Mindenki dícsérte szolgálatkészségét, önzetlenségét, hogy senkitől nem akar semmit. Ez igaz is volt. De miért nem akart? Mert ő csak Gyöngyit akarta s vele a nagy vagyont, de ezt nem kötötte senkinek az orrára. Akarta de nem rögtön, nem mohón, mert ő csak biztosra játszott. Hogy fogja csinálni, még nem tudta, de eltökélt volt benne a szándék, hogy a döntő alkalmat kivárja, ha kell, meg is nyírja, hogy jó, marokba illő üstöke legyen, amelyet majd megragad s el sem ereszt. Gyermeki forгатású, ártatlan, kék szemének éles pillantása nem kerülte el azt a körülményt, hogy Gyöngyiben

történt valami. Hogy mi, az csak annyiban érdekelt, hogy mennyire szolgálhatja ez a nyilvánvaló változás az ő érdekeit. De türelmesen várt — az alkalomra.

Egy adott pillanatban úgy vélte, hogy az alkalom el is érkezett. Nagy zsúr volt Klári szüleinél. Forrt a tea, olvadt a gesztenyepüré tejszínhabja, csobogott a narancs-limonádé és dobogott a tánc. Jelen volt mindenki, a Messter is, aki, amióta felesége elnehezedett, azzal az ürüggyel, hogy *azért* társadalmi összeköttetéseiket nem hanyagolhatják el, maga járt ket-tejük képviselőként barátságukat tanúsítani s a saját szakállára mulatni mindenüvé, ahova csak hívták. S mikor úgy tíz óra felé a mérték-telen ivástól és evéstől nekipendült kedvükben kijelentették, hogy nem mennek el, a házas-szony, aki már szeretett volna lefeküdni, mert másnap kora délelőtt találkozója volt egy vál-lalkozó ifjúval a szigeti romoknál, azt a javas-latot tette, hogy menjenek el mindnyájan vacso-rázni egy budai kiskocsmába. A javaslatot el-fogadták. S mikor már mindnyájan felkészül-tek, Csáktornyainé kijelentette, hogy hirtelen migrént kapott, ő otthon marad. (Az ura ebéd óta haza sem jött, a kaszinóban kártyázott.)

— Garde-mama a garderóbban marad! — mondta Klári Antoniónak nevetve s vidáman útnak indultak. Persze kocsikon.

Ernőke már a zsúr során úgy ült az alatt a talapzat alatt, amelyet tiszteletteljes bámulata a Mester élő szobra alá emelt, mint Toldi Mik-lós a Múzeum-kertben az érc Arany János alatt.

— Grandiózus alkotás. Dinikém. Ilyen re-gényt, mint a te regényed, még senki sem írt.

— Gondolod?

— Nemcsak gondolom, de hirdetem is, az Otthonban tegnap, ha akarod tudni. egyórás előadást tartottam róla — baráti körben.

— Te tagja vagy?

— Azért írók köre — nevetett a bankfiú. — De tréfán kívül, az az akribéia, amivel Te írsz (nagy T-vel tegezte a Mestert, azt meg kell adni), egyenesen széditő, mert, tudod... —

s így fúrta be magát a Mester unalmának, gyanakvásának és gőgjének sziklavarába.

Hogy, hogy nem, a budai útra ketten kerültek egy kocsiba. A Mester, aki Gyöngyivel vagy legrosszabb esetben más nővel szeretett volna egy konflisba kerülni, azt hitte, ügyetlensége miatt, pedig Ernőke ügyessége miatt. Ernőke tudniillik minden áron beszélni szeretett volna a Mesterrel. Rövid előkészületi hallgatás után rá is kezdett:

— Édes bátyám, tudod, hogy mindnyájatokat őszintén szeretlek s éppen ezért fáj, ha valahol szögletbe ütközöm. Lehet, hogy van csakugyan valami baja, — hisz oly édes titok a női szív — lehet, hogy megbántottam valamivel tudtomon kívül, de fáj ez a mellőzés.

— Én nem vettem észre semmit Gyöngyin — vágta rá nyomban a Mester, egyrészt, hogy fitogtassa, milyen kitűnő emberismerő, aki nyomban kitalálja, kiről van szó; másrészt, hogy finoman jelezze, hogy *vele szemben* nem változott meg Gyöngyi viselkedése.

De Gudmon, a ravasz diplomata, a kétélű penge mindkét vágását megérezte, megértette s olyan értelemben is felelt:

— Hogy kitaláltad, hogy Gyöngyiről van szó — s szerény, de derült mosolya beragyogta a koszos konflist — hja, hiába, író vagy, a vesékbe látsz... s éppen, mert Te most is kitűnő, változatlan barátságban vagy Gyöngyivel, Téged akartalak megkérni, szólj egy pár szót mellettem, illetőleg, tudd meg, miről van esetleg szó. Megteszed?

— Meg — hangzott a főpapi csengésű válasz.

— Köszönöm! — mondta Gudmon s rögtön más tárgyra terelte a beszélgetést.

Nincs ostobább dolog, mint az a »szeret? nem szeret?« margaréta-levéltépés, mert a kérdés sosem ilyen egyszerű. Nemcsak a szeretésnek, de a nemszeretésnek is egész színeképe van az ultraibolyától a narancsszínig s nemcsak egy színeképben olvadnak össze észrevehetetlen árnyalatokon keresztül az egyes színek, de a két színekép elemei is sokféleképpen vegyülnek s még jó, ha egy személyre vonatkoz-

tatva. Azt láttuk, úgy-e, hogy Gyöngyi első nagy szerelme a Mester volt s talán vele rendes, édes, jó hűséges nő tudott volna lenni; de láttuk azt is, hogy ragadta magához Gyöngyit a valóság jogán Miklós, miként szárnyalt föl házaselete poklából dantei utakon Guyvel való szerelmének rövid mennyországába, hogy tévelyedett bosszúba, viszonyba s mily módon terelte e zajos országutakról csendesebb ösvényekre egy távirat.

Senki sem tudta, sem Gyöngyi, sem a Mester, hogy ez volt az a pszichológiai pillanat, amely végkép Lányi karjaiba sodorhatta volna Gyöngyit, ha...

Ha a Mester is teljes szívvel szeretete volna Gyöngyit s nemcsak intermittáló kíváncsisággal; ha akarta volna mindenekfölött; ha élt volna az alkalommal...

Alkalom pedig kínálkozott, mégpedig ezen a budai vacsorán, amelyen a Mester Gyöngyi mellé került. Gyöngyi elnézte a különös embert: dús, sötétbarna haját, széles-magas homlokát, két kiugró szemöldök-csontját (amelyről a Mester azt szokta mondani, hogy nehéz vassisakokat viselő ősök öröksége), nyugtalan, apró, barna szemét, törökösen nagy orrát, kicsiny állát s nőiesen ívelt ajkát — s hirtelen valami szájalom kerekedett benne, ő iránta-e, maga iránta-e, nem volt elég tiszta. Gyöngyi mindenestre azt gondolta, hogy kár volt ezt a jó bolond embert úgy elvadítani magától; ha most meleg és őszinte barátság volna köztük, elmondhatná neki mindent, vigaszt, bátorítást kaphatna tőle, szíve, mint egy párnán, megpihenhetne szívéen. Így, ilyen tisztán gondolta ezeket, de érzései már zavarosabbak voltak.

A Mester pedig, akiben a hiúság és az adott szó mindig erősebb volt, mint saját hajlama, sőt érdeke, aki tudott volna olyan bonyolult gyöngéd lenni, mint Guy, olyan szenvedélyesen csókolni, mint Bandi, úgy Gyöngyi nyomába ragadni szentimentális árnyékként, mint Miklós s olyan gyerekes lovag lenni, mint Ernőke, — ahelyett hogy oda-simult volna Gyöngyihez, ahelyett, hogy két

szeméből választ kutató mérő-ónos tekintetet bocsátott volna Gyöngyi elködlő szemébe, ahelyett, hogy fülébe bűgatta volna az örökegy férfi-könyörgés litániáját, elkezdett szavalni, mint egy jobb meggyőződés híján levő, mu-csai Hamlet:

— A nőnek szüksége van férfi-barátokra is, nem »barát«-ra, de »igaz barát«-ra, mert a nő intuitív s a férfi a logika. Látja, Gyöngyi, a filozófia mindaddig hiába próbálta a végokok rejtélyét megoldani, míg csak logikával, mint Kant, vagy csak intuicióval, mint az első görög filozófusok, közeledett hozzájuk. De mily közel jutott a legtávolabbiakhoz is a logikával párosult intuició Bergsonnal. Én jóbarátja vagyok...

Gyöngyi tekintete hívó sugarat nyilalt a Mester szemébe.

— De nem szabad, — hisz oly fukar és rövid a lét — semmi hozzánk közeledő rokonszenvet sem elutasítanunk...

Gyöngyi már egészen a Mester felé hajolt.

— Itt van, nézze, az Ernőke, aki...

— Hagyjon békét vele! — vágta rá kiábrándulva, türelmetlenül Gyöngyi s rögtön az asztal másik végén ülő Klárhoz fordult hangos szóval: — Te igen, akartalak kérni, azt a Gyp-kötetet, arról beszéltek, úgy-e, add nekem is kölcsön. De ne feledd el legközelebb elhozni...

S a Mester gyönyörű chriája befejező részét stoikusan lenyelte. Másról beszélt. Baráti kötelességét teljesítette, most élhet magának. Szemük aztán sokszor, kezük néha találkozott, egymáshoz már nem igen szóltak, de valami zavaros állapotban egészen összetartoztak, mint nagy indulások várótermében szorosan egymás mellett ülők.

Hazamenet idején Gyöngyi mögött lépett az uccára a konflishoz. Gyöngyi már nyitotta az ajtót s a Mester már — gyáván — azon tanakodott, hogy amint elgördül kettejükkel a kocsi, megcsókolja Gyöngyit, amikor valaki megrántotta hátul a kabátját. A Mester oly hirtelen fordult vissza, hogy Gyöngyi is meg-

torpant, csodálkozva, mozdulatában. Ernőke állt mögöttük.

Ha Gyöngyi rögtön belép a kocsiba, ő utána ugrik s Ernőkét otthagyja a faképnél. De Gyöngyi — szeméremből, kíváncsiságból, büszkeségből — tétozva s a Mester, aki cézári göggyében mindig, mindenütt makacsul csak a második lépést tette meg, bár majd megveszekedett, hogy a másik kezdeményezzen — mozdulatlan maradt.

A szemtelen Ernő álalázattal szólt:

— Vagy Te parancsolsz beülni Gyöngyivel? — mintha szó lett volna róla, hogy esetleg ő.

— Ahogy Gyöngyi parancsolja! — mondta büszkén Lányi úr.

Gyöngyi végigmérte az e percben csakugyan szánalmas két figurát s megvetéssel rázta oda félvállról:

— Nekem aztán igazán mindegy!

— Igen? — hasított marakodó mézességgel a Mester szava. — Akkor parancsolj, Ernőke — s azzal besegítette a kocsiba Ernőt, a pokrócot — vigyázz! ne érij hozzá! — ráborította Gyöngyi lábára, rájuk csukta az ajtót, mélyen megemelte a kalapját, mosolygott, integetett... A kocsi elgördült.

De már karon fogta Klári:

— Na, nyomjon be ebbe a másik konfliba. Vagy nem akar egy ilyen szép kövér nővel együtt... kocsizni.

Beültek.

A Mester dühöngött s ajkát összeszorítva egy szót sem szólt végig az egész Vérmező mellett, azaz, hogy már a Délivasútnál megszólalt Klári:

— Na, hallja, ne legyen olyan udvariatlan, Mester, hogy meg se csókol.

A Mester szó nélkül magához vonta Klári fejét.

— Auch was! — nevette a nő, de aztán elhúzódott: — Vigyázat, mázolja! Gondoljon, Mester, a korcéról szóló Heine-versre. Mert elvégre Lajoska is a világon van. De egy-két csók se nem oszt, se nem szoroz.

Igy csókolóztak — majdnem azt mondtam: becsületesen, józanul — egész hazáig.

Ezalatt az első kocsiiban Ernőke megostromolta Gyöngyit, de amikor a nő ingerülten rászólt:

— Hagyja az örütségeit! — visszahúzódtok a koci másik sarkába s egy csöpp sértődés, zavar nélkül melegen beszélt magáról, igaz barátságáról Gyöngyihez ... amely ...

— ... hisz félreért, igazán, Gyöngyi, csak meg akartam simogatni lázban égő arcát, mert látom, hogy valami bántja... nem, nem, nem akarom, hogy elmondja, csak beszélni akarok magának kedvesen és szépen, megnyugtatni, elterelni a gondolatait, szórakoztatni, igaz barátsággal, amelynek királysága és domíniumai, hogy meddig terjednek, magától függ, Gyöngyi...

Itt egy percre megállt, s hogy nem kapta meg a biztató választ, a legnagyobb közvetlenséggel, más irányba csavarva a szót, folytatta:

— Magától függ, hogy mennyire és mire veszi igénybe ezt a *tiszta* barátságot, amely azért változatlanul egyforma s elsősorban Gyöngyinek, az *embernek* szól...

Úgy éljen a fejed! — gondolta hozzá magában mosolyogva — de Gyöngyi is ugyanabban a pillanatban ugyanezt gondolta.

Ernőke még befejezte a gyönyörű szónoklatot, a közhelyek e világkongresszusát, aztán másról beszélt, mert belátta, hogy az alkalom még nincs itt.

Mi minden fog még történni addig, míg itt lesz az alkalom, szegény Ernőke, ha tudnád!

Nem sokkal ez után a kétes budai vacsora után, amelyen a Mesternek és Gyöngyinek szerelmi pályája egymás felé ívelt, aztán hirtelen szétkanyarodott ellenkező irányokba — minden bevezetés, előzetes figyelmeztetés nélkül berontott a tavasz. Alig két hétig imbolyogtak kosarashátú parasztnénikék kezében a lucskos, szeles ködön keresztül előbb hóvirág, majd rögtön az ibolyacsokrok, amelyeknek hagyományos szagtalanságát finom ibolya-parfómmal szórta be a sváb-leleményesség —

igen, Baudelaire sem szerette úgy a megjavított természetet, mint a pestkörnyékiek — alig két hétig küldte így virágüzeneit a budai hegyek ébredező Hőfőhétkéje: a tavasz, amikor egyszerre csak fölkelte ott, a Hármashatárhegyen túl, magára kerítette a nyári verőfény aranykeppjét s besuhant Budapestre.

Gyöngyinek ekkor már nagyon fájt a szíve. Egyrészt a tavasztól, mint minden évben, másrészt, hogy Bandit, Gudmont, a Mestert kitudván életéből, igen egyedül maradt a jelenlevő Miklóssal, aki haloványon élt lelkében, mint egy emlék s a távollevő Guyvel, aki eleven valósággá élesült képzeletében. Újra megszállta lánykori kis kínótt melankóliája, sokszor eszébe jutottak a nagy könny-korongok, amelyek egymásután nedvesedtek el itatós papirosán régi drapp szobájának íróasztala mellett, a bánatos hajókirándulás Visegrádra, a jázminok bús illata a franzensbadi Villa Minerva körül... Hosszú távollétből hazajött s bekopogtatott ajtaján a lánykori láz, az ideges remegés, a régi gyáva tér-iszony környezete, élete apró haszontalanságokkal zsúfoltságától...s mire elhatározta, hogy betegnek fogja tettetni magát, tudtán kívül az is volt már.

Júniusban szanatóriumba vomult.

A fiatal orvos, aki megvizsgálta, bizonytalan kifejezésű jóindulattal nézett a fehér párnákba süppedő bronzhajú kis nyugtalan fejre s arra gondolt, hogy ezt a kis nőt most jól meg kellene vacsoráztatni osztrigával, pezsgővel, finom poularde-dal, tejszínhabbal és parfait-val, feketét itatni vele s pár jó pohár édeserős likőrt, azután egyszerűen lecsókolni róla a nyugtalanyságot...

— Nagyon beteg vagyok, doktor úr? — kérdezte némi rejtett ingerkedéssel s önkéntelen kacérkodással Gyöngyi.

A fiatal orvos meleg, megértő pillantás fátylát borította az angolbajusza körül játszó kétes mosolyra:

— A nők mindig betegek. A szegények az első férfitől a halálukig; a gazdagok szezonról

szezónig vagy szanatóriumtól szanatóriumig. Ideges, igen... a szervezetben ez némi zavart okoz és vérszegénységet idéz elő. Kaphatna ön arzéninjekciókat, vasat, mehetne fürdőre... Arzén?

— Nem!

— Vas!

— Nem!

— Szóval el akar menni valahová? Helyes, hát el fog menni, mert mindenkit úgy kell gyógyítani, ahogy kívánja. Hova akar menni?

— Többször voltam már Franzensbadban...

— Bravó! És használt?

— Igen! Nagyon jól tett!

— Hát akkor Franzensbadba fog menni... mondjuk... két hét múlva... mert két hét kell, hogy kiheverje ezt az általános idegkimerültséget (s talán ezalatt engem is meghallgat, — gondolta hozzá magában a méla Aesculapius).

Két hét múltán tehát Gyöngyi, — anélkül, hogy meghallgatta volna a fiatal orvost, aki női páciensei irányában táplált vágyait külön csomagolva úgy hordozta szívében, mint mel-lényzsebében az ugyancsak nekik szánt porokat — elutazott Franzensbadba.

Az állomáson egy sápadt, gyászruhás ember várta: Guy.

— Hogy tudta, Grand Ami, hogy jövök? — borult a nyakába meleg, szinte anyás csókkal Gyöngyi. — Meg akartam lepni, hogy itt bérelek egy villát, rendbehozatom... kettőnknek... s aztán sürgönyözök Párizsba magáért.

— Minden vonatérkezéskor itt vagyok január óta, Petite Amie!

— Szörnyű ez! — karolt beléje Gyöngyi. — Miért nem írt, miért nem sürgönyözött... Hisz ez egy fél év...

— El kellett mennem Párizsból, a szívemet egy kicsit megviselte... Sürgönyöztem akkor, hogy várom... és akartam, hogy magának tudnia kell, mikorra és hol várom... és egyedül kellett lennem, távol attól a lakástól, ahol szegényke... mert a halál csak rövid fizikai eltávozás... nagyon fájdalmas... de

aztán aki eltávozott, visszajön s az ember emlékében teljesebb életet él, mint azelőtt test szerint... mintha csak itt lenne... a napnak azt a részét, amelyet vele töltöttem, most is vele töltöm, csak éppen egyedül ülök a szoba mélyén a karosszékekben. Nem akartam, hogy előbb jöjjön, Petite Amie, mint a lángoló nyár. S bár féltem tőle, köszönöm magának, hogy csak most jött. Vártam mindennap ennél a vonatnál s bevallom, féltem, hogy jön. Féltem, hogy életem élő fele beront a boldogság lobogójával életem holt felének dült városába. Mert seb nékem a boldogság is és meg kellett várni, míg az első beheged... Igen, a Villa Minervában lakunk, maga a maga szobájában. én az enyémben... — mondta Guy melegen bűgő, szinte recitatívban s hogy elhallgatott karját félve, kérve, alázatosan és makacsul Gyöngyié alá öltötte, magához szorította.

Igy gördült velük nagy, néma boldogságban a koesi a Villa Minerva felé s az éjjel Guy ölelése teljes volt, mint az emberi vigasztalás, néma, mint a csillagmező, könnyes, mint az élet s megnyugodott mosolyú, mint a halál.

Hajnalban aztán, amikor a nap odasímult közéjük, Guy mozdulatlan, csukott szemmel megszólalt haikan:

— Alszol, Petite Amie?

— Már régen ébren vagyok — volt Gyöngyi gyors válasza, aki aggódva, félve, szeretve könyökölt föl hirtelen, kutató tekintetnek bizonytalan reflektorával szántva végigvégig a nyugodt, szinte halottas arcot — valami bajod van?

Guy fölnyitotta szemét, fáradt mozdulattal Gyöngyi felé gördítette a párnába mélyen besüppedt fejét és mosolygott. Keze megkereste Gyöngyi kezét, szelíd, de bonthatatlan kapocs-csal rákapcsolódott. Fejét visszafordította, szemét újra lehúnyta és beszélni kezdett:

— Az élet teljessége, Petite Amie, azt hittem eddig, ellenkező pólusa a halálnak. S most úgy érzem: kicsinyke híd csak hozzá. Nem fogyunk, de teljesedünk a halál felé s a fekete küszbön lobog legmagasabbra az élet. Baude-

laire és Verlaine, ezen a két szemüvegen néztem sokáig az emberiséget, magamat, de anyám távoztása leütötte s tört cserepeim ami csillan, csak irodalom. Tele voltam elméletekkel, mint minden művelt francia, s eleve elhatároztam az életet, amit éltem. Mind tévedés volt... Nem maradsz most soká velem, Petite Amie, hazamégy és minden hidat fölégetsz: elválsz, elszakadsz s csak az enyém leszel... Hamar visszajössz, kell, a feleségem leszel, mert, szégyellem bevallani, a gyásznál talán nagyobb fájdalom volt, hogy féltettelek... s majd megtévelyodtam a szenvedéstől. Az orvosoknak könnyű, azt mondják, neuraszténias vagyok, de ők nem tudják, mi az, sötét téli délutánon a dívánon fetrengeni és érezni, mint a szájamra taposó szöges sarok valóságos kínját, hogy más ölel... Nem, nem, ne szólj, ezt csak most mondom, egyszer, soha többet, de itt vége minden elméletnek... elpusztulok nélkülöd. Mához egy hétre utazol, két hét alatt el kell válnod, Bécsig eléd megyek és legkésőbb, legkésőbb mához egy hónapra ott találkozunk...

Gyöngyi e lüktető, zaklatott vallomás után Guy mellére borult fejjel, úgy sírt hangtalanul sokáig, mintha vére ömlött volna át a férfibe.

...Dél volt, mire felébredtek, három, mire megebédelték s négy, félöt, mire elheveredtek egy távoli erdei tisztáson, ahova mintha magukkal hozták volna a város uccáinak vásárnapi csendjét. Már a részletekről beszéltek, ügyvédi meghatalmazásról, jövődöbeli párizsi lakásukról, Gyöngyi most már elhatározott és közeli utazásáról, egymás mellett heverve a fűvön, egymás kezét fogva s nézve a fehér felhőket, amelyeknek folyton tovább tűnedezése olyan állandó volt, mint amilyen egyre illanó életünk látszólagos mozdulatlansága. Késő este kergette csak őket haza az éhség...

Ugyanezen a hőségbe ágyalt, hűvösszelű vasárnapi napon, amelyen olyan volt a levegő íze, mint napsütött zsemle kivájt ölében kivrándulásra vitt üde fagyalté, a távoli Budapestén Lányi Dénes tanár úr feleségével, aki-

nek orvos írta elő a mozgást, sétára indult budai magányából le a Dunapartra. Az egymással való társalgástól már régebben elszoktak. Ez a séta mindkettejük részéről áldozat, önfeláldozás volt. A Várkert oroszlános főbejárata táján rótták a néptelen parti aszfaltot, — hogyne, hisz mindenki a zöldbe igyekezett a szép időben — amikor Wells rohanó Marslakóinak elnyújtott, félelmetes üvöltése közeledett velük szemben a Lánchíd felől. »Rendkívüli kiadás«-t ordított három-négy loholó rikkancs.

Rendkívüli kiadás? Ma? — gondokozott a Mester — hisz az a tény, hogy én most itt sétálok, mert nincs dolgom, bizonyítja, hogy csakugyan vasárnap van, úgy, amint reggeli ébredéskor már megállapítottam. Vasárnap délután lapot nyomnak? Különös. De hagyta maga mellett elrohanni a rikkancsot, mert »rendkívüli kiadás«-t suhanc kora óta elvből nem vásárolt. Akkor történt meg vele tudniillik Kolozsavart, hogy megvett egy krajcárért egy szenzációsnak üvöltött különkiadást, amelyet így kínált a rikkancs: »Szennnnzációsss külön kiadás. Vilmos császár kiejtette az ablakon a fiát...« A lapban nyoma sem volt szenzációnak, de valahol a hírek közt meghúzódott egy ostoba kis kroki, amely csakugyan így kezdődött: »Vilmos császár kiejtette az ablakon a fiát ábrázoló értékes zománc-miniatürt...«

De hátratekintve azt látta, hogy négy ember is áll már a rohanásában feltartóztatott rikkancs körül s amint pár lépést még tett, egy vele szembe rémült elmerüléssel bandukoló ember lapjának címdaláról ennyit leolvasott: »Meggyilkolták Ferencz...« Rögtön visszafordult.

— Várj csak, Daisy — s rohant külön kiadást venni.

A rendkívüli kiadás, amelyért a törvényes 6 fillér helyett tizet adott, ezt ordította, különböző nagyságú és vastagságú, de szörnyű nagy és igen vastag betűkben:

»Meggyilkolták Ferencz Ferdinánd trónörökös és a feleségét!

Rettenetes, megrázó erejű szenzáció hasít belénk. Egy távirat, ami ma délben érkezett Boszniából és ami borzasztó hivatalosan megerősítették.

Ferenc Ferdinánd trónörökös a boszniai hadgyakorlatok alkalmából feleségével, Hohenberg Zsófia hercegnával együtt négy napot töltött Boszniában. A hadgyakorlatok tegnap este értek véget. A trónörökös Potirrek tábornagy, hadseregfelügyelőhöz intézett hadparancsában, amit az Ódsáktól észak felé ezer lépésnyire fekvő magaslatra adott ki, a legnagyobb elismerését nyilvánította.

Sarajevo, június 28.

A részletek hiányoznak. Mindenki rettentő eset hatása alatt áll, felülmul minden emberi képzeletet az az izgalom, melyet a merénylet híre okozott. Azt hiszik, hogy ötven-hatvan halottja van a merényletnek.

A Sarajevóval szomszédos Illice-fürdőn Ferenc Ferdinánd főherceg és neje este hétkor ebédet adtak, amelyen Mandics tartományfőnök is megjelent.

Ma reggel a trónörökös Iidsében vonatra szállt, a vonat ellen dinamitmerényletet követtek el. A trónörökös és felesége meg halt.

Délben terjedt el Bécsben a rettentő hír. Eleinte titkolták, egy orakor pedig megerősítették az ilidzsei jelentést.

Ennek a szörnyű különkiadásnak rosszul-értesültségében, pongyolaságában, vad helyesírásban és sajtóhibáiban ott lüktetett az a rémület, amely a nagyok, a nemzet-vezérek szerencsétlenségeit távoliaknak érzi ugyan, de elevenen sejtí, hogy összeomlásuk minket, a népet is magával rántja s ha csak egy kicsit nem kedvez a szerencse, engem egyénileg is fejenvághat egy repülő cserépdarab.

A Mester, aki a gyöngybetűs írású, pontos, aggodalmas Arany János s a szótagok súlyát is latolgató Flaubert iskolájában nevelkedett, elégedetlenül és értetlenül olvasta el háromszor is a zagyvává ijedt tudósítást.

Valami mentő megoldásért nézett aztán körül. Más ujság más különkiadásával rohant most feléje egy rikkanos.

Az új változat már értelmesebben mondta el, hogy bombamerényletet kíséreltek meg a konak felé autón igyekvő trónörökös ellen. A merénylet nem sikerült. A bombavetőt, Cabrinovicsot elfogták. A konakban lezajlott a fogadó-ünnepség. A trónörökös-pár autón távozott s egy uccafordulónál két halálos revolverlövés érte őket.

»A bestiális, gaz merénylet Princip, nyolcadik gimnazista személyében elfogták.«

A szegény kis asszonyka ura karjába kapaszkodva, ijedten olvasta a szörnyűségeket. Aztán nagy, domború szemgolyóját urára fordítva kérdezte:

— Mi lesz most?

Lányi Dénes összehajtotta a két papírlapot, zsebre dugta, kalapiját leemelte, dús haját megrázta, feleségébe karolt, sétának lendült s asztigmatikus szemének bizonytalan tekintetét végigsöpörve a túlsó part egymásba folyó ablaksorain, beszélni kezdett. Elégedetlensége az étellel szemben, csalódottsága a névtelenség és híresség vízvázasztóján ténfergése miatt, némi únása a nyűgös családi életnek s ennek az asszonynak, aki, nagyon kedve ellenére, inkább a szubtilitások, érzelmi romantika felé hajlandóságának túlságosan egészséges, telt visszhangja volt, nekieresztette képzeletét. Maga sem hitte nagyon, inkább kívánta, azzal a homályos vággyal, hogy a világ fordulása az ő sorsán is fordít majd, mindazt, amit mondott:

— Így kezdődnek a világégések. Most mi lesz? Háború előbb-utóbb Szerbiával. Hogy hogyan, azt nem tudom. Mikor? Holnap vagy öt év múlva. Igen, de Szerbia mögött ott van az atyuska, Oroszországnak viszont Németország a riválisa, mert csak a múlt héten olvastam a Temps-ban, hogy Bark orosz pénzügyminiszter megállapítása szerint német gyárak szállítják a kaukázusi népviseleti tárgyakat. Itt van aztán a francia revanche-gondolat s az örökké figyelő Anglia, amely orosz győzelemtől ázsiai

pozícióját félti, német előretörés a franciák mellett állítja csatasorba. De Németország a monarchia kedvéért is kész fegyvert ragadni...

Ezen a ponton megállt egy pillanatra a Mester, eszébe villant Olaszország meg a Balkán az utolsó tíz esztendő alatt teljesen német befolyás alá került Törökországgal; maga is unta politikai elmélkedését, de attól is félt, hogy Daisyt untatja »előadásá«-val, mert hiúságában babonásan irtózott attól, hogy iskolán kívül tanári magyarázatokat tartson s ezért fejtegetését hirtelen elvágta ezzel:

— Minden II. Vilmostól függ. Ha ő beleavatkozik, európai háború lesz.

Mondta, de maga sem hitte. Daisyt azonban teljesen meggyőzte és rémülettel töltötte el. Mikor aztán látta az asszonyka arcán a hitet és a riadalmat, maga is megriadt attól, amit mondott s elhitte jóslatát, amely kisüvített lelkéből, végigsöpörte a Dunapartot s megtöltötte az égbolt kék harangja alá szorult teret, amelynek alját fakó-tarkán csipkézte a Hármashatárhegy púpja, a Sziget zöld vekniye, két híd egyenlőség vonala s a pesti part száloda-sora. Valami nagy-nagy elszántság, szárnycsúszás nyitogató lelkesedés, névtelen szűkülés, a bajok, felfordulás betegesen kíváncsi, de oly emberi vágya zúgott benne, mint akkor mindnyájunkban...

Késő este ért haza gondolkozó sétájából a Lányi-pár. körülbelül akkor, amikor messze amott Franzensbad fölött az erdőből kiért Guy és Gyöngyi.

Aki nem ért meg forrongó idöket, elképzelni is nehezen tudja, milyen az ucca, a városok képe, ha vékonyon vágja az emberiséget Mors Imperator sarkantyúja. A béke, a nyugalom jele éppen az uccák arányosan eloszló forgalma, a jöves-menés céltudatossága. De ha egy világrendítő hír vág a városba, itt megtolul a nép, amott meg ijesztő a csend, az elhagyatottság s itt is, ott is hirtelen kihull vagy percenként változik a cél. Franzensbad külső részein, ahol rendes napok nyugta idején ritmikus lomhasággal lüktettek a magányos, páros vagy cso-

portos sétálók, ezen a furesa vasárnapon néma néptelenség fogadta az erdőből hazatérőket, de beljebb, a parkban. I. Ferenc császár szobra körül, a győgyesarnok, a Franzensquelle rotundája előtt, az oszlopos hosszú folyosón sűrű tömeg zúgott és nyugtalanzkodott, mint parti gát tövében a tenger dagálya.

S a zene, — a minden esték elábrándító, vérforraló vagy bosszantó zenéje — nem szólt. Ez tünt fel először is nekik.

— Miért nem szól a zene? — kérdezte Guy egy mellettiük elhaladótól.

A császárszakállas középkorú úr megvetéssel nézte végig Guyt, csak ennyit mondott:

— Na, hallja! — és tovább ment.

Guy vállat vont, karonfogta Gyöngyit s a tömeget messze kerülve vargabetűztek haza. A Villa Minerva egész személyzete kint állt a kapuban s a hazatérőket olyan ijedt pillantásokkal fogadták, mintha azért jönnének, hogy kivegyék a szegény személyzet szájából a falatot.

— Fent vacsorázunk, kérem! — szólt oda Guy a szobalánynak.

— Elhiszem! — mondta az öreg házmesterné egy sóhajjal toldva meg sajnálkozó fejbólogatását. Arra gondolt a néni, a lelkes császárpárti, hogy bizony ilyen szörnyű napon elvonul az ember a bánatával, az ijedtségével. De Guy félreértette a szót, azt hitte, bizalmaskodó megjegyzés a villa kis köztársasága előtt nem is nagyon titkolt szerelmükre, dühös lett, de nem szólt, csak a szemét forgatta, mint a franciák szokták ilyen esetben, amire egy másik francia rögtön megállapítja: »Il est furieux, celui-là!« és mosolyog a mindnyájukkal közös nemzeti hibán.

Gyöngyi aztán fent a szobában megkérdezte úgy odavetve a vacsorát felszolgáló szobalánytól:

— Mi volt ott, mondja, ma este a Kurhaus előtt?

— Nagyságos asszonynak nem tetszik tudni?

— Nem, semmit, az erdőben sétáltunk.

— Jesszaszmarja! — sipított a szobalány.
— A trónörököszt és Chotek Zsófit megölték...
— s bőven elmondta, amit sebtében összeolvasott és hallott a nagy esetről.

— Szegények! — szólt elgondolkozva Gyöngyi, aki nem sokkal többet tudott Ferenc Ferdinándról annál, hogy szerelméért, a választatott asszonyért bátran szembeszállt mindenki-vel s keresztülvitte akaratát: hercegnővé és hitvesévé tette az »egyszerű« grófnőt, akit szeretett.

Guy székében hátradőlve, szemét hunyorítva a magasba nézett és hallgatott.

De az éjszaka csöndjében, amikor a meleg kis bronzfej mellére hajolt, ezt mondta:

— Ne menj még el, Petite Amie, a nyár oly szép s oly régen voltunk együtt... — és míg hangja szerelmes moll-ban dúdolt, szívét valami üres kétségbeesés, gonosz sejtelen töltötte meg.

— Én sem akartam még elutazni, édes, — suttogta Gyöngyi.

S szerelmük hatalmas szimfóniája, amely könnyű nyári allegróval kezdődött s utóbb beethoveni mélyeken hömpölygő andantéval folytatódott, most valami largo majestuosóba szélesült, amely fölé mintha egy remegő kéz jegyezte volna oda: *sempre crescendo al fine*.

Furesa napok voltak ezek a júliusi vöröfénnnyel végigöntött napok, amelyek közelebb is hozták őket egymáshoz, de távolabb is vettették. Guybe valami ismeretlen félelem költözött vagy inkább félelem az ismeretlentől... miért? maga sem tudta volna megmondani vagy nem akarta? félt a tudatosságtól? most az egyszer életében?... Mindegy, de ez a neurasthénias (vagy jó?) remegés vékony sellyemszállal gubót kezdett körülötte szőni; mennél jobban érezte, hogy élete teljességéhez okvetlen szükséges Gyöngyi élete, annál világosabbá vált előtte, hogy bőrünkbe zárt egyéniségünk kikerülhetetlen emberi sorsa a mégis csak egyedüliség. Gyöngyit pedig vakító fényburokkal vette körül az a teljes szerelmi boldogság, amely nőknél az egyetlen férfi mellett

már helyet szorít apró, puha, meleg, mosolyos mozdulatokkal a jövődönék: a gyermeknek.

Hazulról azonban elkezdtek jönni a sürgető levelek. Gyöngyinek azt írták, nem lehet tudni, mi következik, legjobb lenne, ha hazasietne. Guy hivatalos és baráti leveleket kapott, amelyek tartalmáról csak igen hézagosan számolt be Gyöngyinek. Csakhamar furesz hiatusok mutatkoztak mindkettejük postájában, közben, úgy látszik, elveszett néhány levél.

Valamelyik délután, amikor sétán voltak, egy nagybotos, lomha, erős ember jelentkezett a villában, ahol diszkréten érdeklődött Guy de Quatremère úr (úgy-e, francia alattvaló?) iránt. E naptól kezdve Guy nem kapott több levelet, de járásában-keelésében többször találkozott egy nagybotos kövér emberrel.

Egy nyári ködbe borult, ébredni késő, kétes hajnalon aztán futkosás, kiabálás, ajtócsapkodás verte fel őket. Ajtajukon türelmetlen, durva kopogás:

— Pite sén, háború van, tessék öltözni.

A gyors reggelinél aztán megtudták, hogy a monarchia hadat üzent Szerbiának, a villát lezárják, mert a tulajdonosné még az este Bécsbe utazik, ahol a bátyja vezérkari ezredes... és mindenkinek ajánlatos mennél hamarabb hazautazni... hatósági tanács ez, de ha kell, rendelet, semmit sem lehet tudni... a világsajtóban hetek óta szűkül a pacifizmus és üvölt a háborús kedv...

— Mit tegyek most, Guy? — ijedt Gyöngyi kérdése Guy arcába.

— Hazautazol.

— S te?

— Én Párizsba.

— Elvál...?

— No nem! Petite Amie. Itt nem maradhat, velem sem jöhetsz, osztrák, Párizsba. Ó, két hét alatt elesitul az első láz, azalatt ott-hon mindent rendbe kell hoznod az uraddal, a családdal... ha a monarchia meg is támadja Szerbiát, a harc ideje és kimenetele nem kétséges: hamar leveri... de addig is hát, Európa szabad és errefelé lehet utazni, én két hét

mulva Bécsben leszek érted... itt nem lesz nagyobb háború, lokalizálják a balkáni tüzet, Franciaország antimilitarista és békepárti és él a nagy Jaurès, mi nem fogunk a háborúba beleavatkozni s ha mi nyugton maradunk, Oroszország sem fog fegyvert ragadni Szerbiáért, így Németországnak csak a monarchia iránt vannak baráti kötelességei... csak nyugalom és bíz...

Kocsi gördült a villa elé. A szobalány kiáltott az udvarról:

— Numero fünf, pite... itt a kocsi! (Szegevény megzavarodott lány már a nevét sem merte kimondani az idegen vendégnek, csak a szobaszámát.)

...Mintha kanállal kavarták volna fel a kis békés fürdőhelyet. A rémült, ostoba házak az uccára köpték bensejükből az embert, apró ingóságokat. Mint valami fekete-szürke rovátkos hernyó, olyan volt az állomáshoz vezető út, amelyen szinte szabályosan lüktető csoportokban özönlött boldog-boldogtalan...

A vonat már annyira megrakódott emberekkel, hogy cafatokban lógtak le róla aitonál, lépcsőn, átjárón, ütközőkön. Egy étkezőkocsi a szerelvény közepén, lezárt ajtókkal. Ablakai-ban fehérbóbitás szakácsok, kéksapkás pincérek. Guy egyenesen arrafelé tart. A poggyász felét ő cipeli, másikkal Gyöngyi liheg jóval mögötte. Guy odalép az egyik ablakhoz, összeszorított markában felnyújt egy esomó bankót, az ablak nyílása tágul, egymásután tűnnek el rajta, gyorsan, némaságban Gyöngyi utazótáskái...

— Mi van itt, kérem? — lép most oda a kalauz, aki a lépcsőkön lógókkal, ordítózókkal, hisztérikusan sikoltozó pár nővel s a szörnyű tömeggel szemben úgyis tehetetlen.

— Az ellenőr úr felesége! — szól le a szakács és hátra mutat a kocsi belsejébe, ahol ellenőr ugyan nem, de már tíz-tizenkét protekciós gazdag férfi és nő csücsül néma csendben a másik oldalról lefüggönyözött ablakok mellett.

A szakács most int, hogy Guy emelje fel Gyöngyit. Az ajtót nem lehet kinyitni, mert a tömeg megrohanná a kocsit.

Körülöttük hömpölyög és ordít az ember.

Guy lehajol, térdben átöleli az asszonyt, emeli, nehéz, de aztán hirtelen könnyül s egyszerűen csak, combját elsúrolva arcán — felröppen: a szakács és egy pincér gyorsan beemelték a kocsiba.

Guy utána néz. Hirtelen meg kell fordulnia: egy nő sír mögötte. Két karját fölemeli:

— Most engem.

A szakács kihajol:

— Also! — azt hiszi ez is Guyhez tartozik, aki száz koronát nyomott előbb a markába.

Tizenhét éves az egész teremtés. Könnyű selyemruha, könnyű erkölcs. Szerencsét jött próbálni Franzensbadba valahonnan a bécsi Mariahilferstrasséról.

Guy hirtelen szánalmában már segítené is, de a kis nő meglepedkezve egyetlen poggyászáról, az összespárgázott kalapskatulyáról, maga kapaszkodik az ablakra, amelyen át derékon öleli a nagy szakács s egy nevetésben beemeli a kocsiba, amelyben hirtelen mozgás támad, Gyöngyit félrenyomják a másik ablaktól, amelynek üvegéhez tapasztva arcát, bámult vágyva, égve, szenvedve Guyre, az ablakok mind becsukódnak, fütty, vonattrombita, vasutasok szaladnak a szerelvény mellett:

— Hátrább! hátrább! hátrább!

Guy odább taszítódik a megtántoruló s már gyér tömeggel, valahol egy nő sikolt, zászló leng, új fütty, a vonat megindul, mint valami bőre repedéséig agyonzabált óriáskígyó, amelyből itt is, ott is kibuggyannak az elnyelt tarka tengeri nyulak: a menekülő utasok. A kísérők, a lemaradtak, a kíváncsiak egy pillanatig úgy húzódnak az elgördülő vonat mellett előre, mint folyó sodra mellett a parti lomhább vizek, aztán már tisztultabb úton már zakatol a gyorsabb menésbe lendült vonat.

Az agyonspárgázott kalapskatulya ott áll árván a sínek között. Egy vasutas felkapja s nagy hallól!-val földobja az utolsó kocsit utolsó ablakába, ahol harsány nevetés. két barna kéz kapja el.

Guy néz, néz a kifutó vonat után, a sok fej között, lobogó kendők, integető karok között még megpillantja egyszer a drága bronz-fejet...

Szeme elködlik, már csak a vonat zakatolása hallik, a sín fehér csillogással fut belé a távolba, mint a visszafordíthatatlan végzet...

Többet sosem látták egymást.

Milyen jó volt máskor, előbbi években, nyár végén hazaérkezni Pestre, könnyű zökkenésű gumirádleren, sárga bőröndök közt trónolva, lobogó barna selyemkendővel nyaka körül, végigsuhanni a Rákóczi út sárgán kopaszodó fái között, ismerős arcot, az új őszi pesti divatot kémelve, mellette az ülésen *Az Est* enyhe társadalmi szenzációival s egy virágcsokor, vagy a kiöltözött mama kimért kérdéseivel: hogy utazott? aludt-e éjjel? volt-e ismerős a vonaton... de most, így, a még lángoló nyárban rohadt konflison bevánszorogni a lángoló Budapestbe, kezében gyűrődik *Az Est*, amely Belgrád bombázásáról üvölt óriás betűkkel, az állomáson nem várta senki s az uccán idegen láz hanykódik.

És mennyi katona! Vadonatúj csukaszürke ruhában. Mintha a bágyadt pesti ég egy-egy darabja zuhant volna a szürke pesti aszfaltra. Házuk előtt, mikor odaér, házmesterasszonyok sírnak s már az ucca végéről integet vissza feléjük az agyonvirágozott katona: piros szegfű ég puskacsőve végén.

A szobalány ajtót nyit és elsikoltja magát:

— Jé, a nagyságos asszony... — sarokba állítja hamar a kardot, amelyet nagy buzgón fényesített — megtetszett jönni? Hogy tetszik lenni?

Gyöngyi körülnéz és nem tudja levenni szemét a kardról. Nincs megijedve, mert nincs fantáziája, csak olyan különös az a nehéz tüzerkard ott a sarokban.

— Hogy fog örülni a nagyságos úr! A nagyságos úr jelentkezni ment a város-parancsnokságra.

De nyílik a konyhaajtó, kilép rajta az öreg szakácsné, zacskós szeme picinyre-vörösre dagadt a sírástól. Kötényébe hirtelen bele törli kezét, asszonya keze után nyúl s amint vonagló ajkához vonja reszkető, eres-bütykös kezével, följajgat:

— Jaj, édes jó nagyságos asszonyom, elvitték, most vitték, elment a Pista, a Pistám, egyetlen pulyám, jaj, drága jó nagyságos asszony...

S ennek az együgyű fájdalomnak együgyű kitörése mint kés a léghajót kötéléről, úgy vágja el szívéről a sírást, amely zokogva nyilalt föl belőle. Beszaladt az ebédlőbe, rárogvott a dívánra és sírt, sírt s azt hitte, Miklóst siratja, pedig magát, hirtelen — miért? — elsötétült jövőjét siratta...

Aztán egyszerre csak Miklós hangját hallotta kint, az előszobában:

— A kis bőröndbe gyorsan bepakol, fehérneműt, kemény gallér nem kell...

A szobalány félénk hangja:

— Megjött a nagyságos asszony...

Már robban is az ajtó... vörös arccal, az izgalomtól a szokottnál is bandsább tekintettel már mellette ül a dívánon az ura, átöleli:

— No, Gyöngyi, végre... itthon... nincs semmi bajod?...

S ő valami gyöngéd érzéssel, amit eddig nem ismert Miklós iránt, odahajol hozzá s míg idegenkedve gondol arra, hogy az ura mingyárt megcsókolja mohón, tolakodón, szerelmet kívánón, valami kedves, egyszerű rokonszeny — barátság? — elnézően arra ösztönzi: túrje el.

— Nem, nincs semmi bajom... És te?

— Utazom... egy óra múlva, — szólt Miklós, elfordítva fejét, aztán hirtelen fölkelt, az ablakhoz sietett, pár percig némán kinézett, kis ujjával mintha valami pelyhet vagy kormot legyintett volna el két szeme alól, aztán visszajött a dívánhoz és gyöngéden — miért nem birtokbavevőn, erőszakkal, rögtön? do-

bogott a szokatlan ijedség Gyöngyi szívében — megcsókolta a bronzhaját. De az ajka remegett és a gyöngre, görbe s mégis kerek vállra nyugvó hatalmas tenyere különös, nem szerelmi lázzal tüzelt át a vékony blúzon.

S a szegény banda Miklósnak most eszébe jutottak régi olajnyomatok, amelyeket vidéki szobák falain látott: »A hős búcsúja«, »Szól a trombita!«, málé mozijelenetek, síró asszonyokkal, sujtásos dolmányt domborító katonamellekkel, engedelmesen, harcra kész paripákkal, s kihúzva magát így fejezte be a szaggatott mondatot:

— ... a harctérre, Gyöngyi!

Harctér! Mit jelentett neki akkor ez a szó? Valami vegyüléket az őszi hadgyakorlatok lueskos füvén hempergő nevetős mámorból, poros falvakon át az ágyútalpon lötyögésből, a haldokló Petőfiből, aki félkönyékre támaszkodva a dult földön fektében egy papírlapra azt írja: »Hazám!«, Napoleon-metszetekből, amelyeken vezérkar üget a rónán, bíbor és vér kellemes pirosságában harmonikusan fetrengeknek kitűnő vonalvezetésű embergombolyagok, tarka képekből, amelyekből hiányzott a borzalmas mocok, az üvöltő szenvedés, a fáradt lélek sötét gyötrelme s a csontrecsegtető vad halál.

Hirtelen most fölhangzott az uccán vagy ötven hangváltó kamasztorokból a pesti háborús aszfalt új nótája:

»Megállj megállj, kutya Szerbia«, az első sor, amelyre költőietlen döbbenettel vágott az expresszionista rím:

»... a monarchia!«

Aztán kurjantó magasságokban véget ért a nóta, zsúfolt lábak ütemes dobogása hallszott s mint vesztőhelyre kísérő dob pergett az ütemes próza-sor az eltávolodók ajkán:

»Vessz—szen — Szer—bia, vesszenszerbia!«

Kint csilingelni kezdett az előszobacsengő. Miklós jól ismerte ezt a hosszas, öntudatos, követelőző csöngetést, amelyet Sebő papának az elefántcsontgombra metodikusan helyezett mutatóujja szalajtott abba a lakásba, amelybe bebocsáttatást igényelt.

lentétes érzelemáramokat hajszol az itthon-maradó lelkében a hadbainduló láttán: mintha nem arról lenne itt szó, hogy az emberi állapotok mélyén pihenő Leviathán, a Végzet, megrázkódott s száll kontinensnyi tömegével föl, föl, a vizek fölé, hogy hátán, mint az Ezer-egyéjszakabeli Krák hátán új világ épüljön lövészárkokkal, drótsövényekkel vérből és mocskból, lelkesedésből és esikorgó fogú dühből, a szenvedések s az ezerarcú halál hekatombáiból — s amikor aztán az egekig tombol már az emberiség önesonkításának vad karneválja, viasszülyedjen újra a mélybe!?!

— Bravo! — mondta hirtelen Sebő, kezeit dörzsölve — nem gyujtasz rá egy trabukóra? — kérdezte, hogy ezzel a mondattal mintegy férfivé, egyenrangúvá avassa az eddig lenézett fiatallembert, mert újabban nem a halálba indulók üdvözlik Caesart, hanem a caesarok a halálbaindulókat.

S a lázadó Miklós most megadta magát, elfogadta a szivart, de leharapott végét odaköpte a szőnyegre s e kettős szokatlan, sőt felháborító műveleten ezúttal sem Sebő papa, sem Melanie mama nem botráncozott meg hangosan.

Sebő most, — folyton a helyzet magaslatán — az öreg Lejtényinéhez fordult:

— A tüzésér nem veszedelmes. Különben sem fog soká tartani az egész. Szerbiát bele fogjuk fojtani el nem adhatott sertéseinek zsírjába. Innen van az egész, kérem. Szerbia nem tudja eladni nekünk, legközvetlenebb piacának a sertéseit, ezért dühös, meggyilkoltatja a trónörököszt és háborús fallal neki-megy a fejnek, igen, azaz fejjel a falnak. Mögöttünk itt van Németország s mindenki meg fogja gondolni, hogy összemérje-e fegyvereit a német-osztrák-magyar blokkal. Szerbia halálra van ítélve.

Miklós karkötő-órájára nézett.

Sebő észrevette a mozdulatot, rápillantott maga is ellenőrzésképp órájára s így szólt, félbeszakítva fejtegetéseit:

— Igen, lehet!

Gyöngyi, akinek mostohaapja fejtegetéseire éppen fölcsendült emlékezetében Guy szava: »él még a nagy Jaurès s míg ő él, Franciaország nem indít háborút«, hirtelen fölkel s vele mind a többiek is.

— Kikísérünk az állom... — kezdte Gyöngyi, egyszerre áldozatossá enyhülten.

— Nem szabad! — rázta fejét Miklós.

— Lekísérünk! — igyekezett az ellentétet kiegyenlíteni Sebő.

— Ne! — szólt halkan Miklós.

— Én megyek velem! — mondta Lejtényiné.

— Az uccán nagy búcsúzás, a háznép, talán mi itt fönt, — dadogta Melanie mama, aki nem szerette a nyilvánosságot beavatni magánéletébe.

— De aztán visszajön ide, igen? — fordult Sebő Lejtényinéhez — együtt töltjük ezt az estét.

— Nagyon köszönöm, nem, én hazamegyek, — felelt az öregasszony, akinek lázban égő arcán már újra patakkal folytak a néma könnyek az ijedt s mégis vigasztalni akaró anyai mosoly medrében.

— Kezét csókolom! — lépett Miklós anyósához.

— Isten veled, Miklós! — mondta Melanie mama s jelt adva, hogy itt az elérzékenyülés ideje, átölelte, jobbról-balról arcon csókolta a nagy melákot, aki feszengve, izzadva vöröslött anyósa karjaiban.

— Szervusz, Gyöngyi! — ölelte át most Miklós a feleségét, hirtelen támadt éhségével a csóknak, amely nem Gyöngyit, csak a nőt érezte kicserepesedett ajkai alatt.

Később még sokszor gondolt erre a különös csókra Miklós, aki úgy érezte e pillanatban, hogy fizetett csókok vásárán váltotta magához ezt a karjaiban forrósodó női testet. Valami egészségtelen, bűnös, szégyelnivaló íze volt ennek a csóknak.

S Gyöngyi ugyanezt a szédületet érezte: mintha hirtelen támadt gerjedelmében oda-dobta volna magát valakinek, egy idegennek. S amint teste már nem érintette a férfi testét,

mintha valami hideg acélfal emelkedett volna közéjük éles pendüléssel...

De Sebő papa már kétfelé nyomta duzzadt ajkairól bajuszát s fekete-, trabukó- és maroquin-ízű nedves csókot nyomott Miklós utálkozó szája közepére, ezt mondván:

— Also!

Aztán megindultak mindnyájan kifelé. Elöl Miklós, akit derekára kapesolt karral ölelt az édesanyja, mögötte Gyöngyi az anyjával s legvégül Sebő, némán, imbolygó ütemben, mint valami temetési menet — egy láthatatlan koporsó után.

Az előszobában újra összecsókolóztak, most már szótlanul, idegesen kapkodva Miklóssal, aki a küszöbön megegyeszer megállt. sarkantyút pendítve összeütötte a bokáját, hanyag eleganciával szalutált:

— Szervusztok! — s aztán az anyai kar ölelésében eltűnt a lépcsőfordulónál...

Késő este volt már, amikor Sebő papa és Melanie mama végre egyedül hagyták Gyöngyit.

Egyedül! Kint tikkadt júliusi éjszaka s háborús kedv szikrázott; a forró sötétség dallal, zajjal hömpölygött a szobába a sarkig tárt ablakon... az ágy fehérje, mint gyöngy-kagyló öle, opálos ragyogással fénylett... a menyezeten uccai lámpák sápadt sugarai terjengtek, cikáztak... mellette a másik, a vetetlen ágy mint sírhalom domborult... igen, miért ne?... a félrerúgott takaró mellett hanyattfektében különöset zizzent nyújtózó tagjain a selyeming... de nyomban összeborzadt: halálát kívánja? mi végre? embertelen és ostoba... két hétig tart a háború: az alkohol, a diadal, az egyenruha új csókot hoznak, új nőt, igen, új nőket Miklósnak és ő szabadon és nyíltan mehet az után, akit szeret...

Hirtelen összeborzadt: a torka kiszáradt, ajka felcserepezett... a fehér selyem különös, kétes gyöngyfénnyel izzott körülötte... nem Miklós, nem Guy, akárki... feje félrecsuklott s ajka gyöngéd csókkal tapadt gömbölyű vállához... Ettől felriadt, fölült ágában, tekintetét végigszalajtott a magán...

ezen az idegenen, aki egy ismeretlen idegen után eseng ... ezt még nem érezte ...

Hang rezzent az éjszakában:

»Megállj, megállj, kutya Szerbia.
Majd ad néked a monarchia«

Kiugrott az ágyból, az ablakhoz szaladt, kihajolt. Lent izmos fiatalok vadult kórusa zengett dobbanó lábak dacos ütemére ...

Sokáig állt így az ablaknál, fölzaklatott lelkét utánaengedve az énekszóban ellüktető csoportnak, amelyből mintha erőszakos hívás zengett volna vissza hozzá egyre gyöngülön, egyre elszomorítóbban ... Az éjszakai hűvösebb szél megfűtta, de nem a teste, hanem a lelke remegett, amikor végre ágyába bujt.

Alig aludt valamit ... Egyedül van, olyan egyedül, mint még soha ... Reggel is ezzel az érzéssel kelt ... Hisz régen ő nagyon szeretett egyedül lenni: ábrándjai és rejtett élete külön kis gubójában a többiek között; de most itt áll védtelenül, meztelenül és senki sincs körülötte. Nem, ezt nem bírja ki! Felöltözött és ment. Ki az uccára, rokonhoz, ismerőshöz ...

Lent az aszfalton rövid időre megnyugodott: ez a lomhán ténfergő álmos pesti élet levedlette cinizmusát, mindenütt fiatalság, gyors mozdulatok, erély és elhatározás, láz, tarkaság és lendület, az eddig némán zsúfolt villamosok most hangos szóval zsonganak, ismeretlenek beszédbe elegyednek egymással ... igen, igen ... most mindnyájan együtt ...

De mire a Belvárosba ér, újra úr a lelkén a nyugtalanság: rettentő egyedül van. A Kígyó utcában egy sápadt, borotvátlan arc merül föl a tömegből. A szálás, vékony férfi hóna alatt irgalmatlan nagy, idomtalan csomag.

Rákiált:

- Tanár úr!
- Kezicsókolom! — áll meg Lányi Dénes zavartan, még mindig másra gondolva.
- Hogy van, mi újság?
- Ovomaltinet vettem itt a patikában, hat

nagy dobozzal, mert azt mondják, nem lehet majd később kapni és kell...

— Minek?

— Kisleányom született négy napja. Belgrád bombázásának napján, az anyjának nincs teje, megijedt, ott lakunk a bosnyák kaszánya közelében, tele van az ucca katonával, egy hajnali trombitálástól és masirozástól megijedt, az orvos ajánlta ezt a tápszert, malátás... de ne haragudjék, nekem még egy másik patikában is kell vennem pár dobozzal, a budaikat már kimerítettem, egy évre előre kell gondoskodnom, ki tudja, meddig tart, kezicesókolom... — s Gyöngyi egy száraz, fölserepezett, forró ajak lanya csókját érezte kezefején.

— Milyen különös ez az ember! Milyen távoli — nézett Gyöngyi a Mester után, akit most látott életében először nem fölényes tanárnak, nem magabízó írónak, nem különös egyéniségnek, hanem hajszolt állatnak, aki újszülött porontyáért remeg.

Újszülött! Gyermek! Milyen érzés is lehet, ha az ember gyermeket szül! — gondolta s valami mély húr fájdalmasan pendült szívében és hirtelen ajkán érezte Guy csókjának emlékét.

De egy női hang felriasztotta elgondolkodásából:

— Szervusz, Gyöngyi!

Klári volt. Mellette állt Manyi.

— Szervusztok! — vidult fel Gyöngyi.

— Hát te itthon vagy? Mikor érkeztél? Tegnap? Már telefonáltam volna, de annyi a dolgom, Manyi értem jött, vásárolunk, meleg alsót, fiam, annak a dög Lajosnak, mondom Manyinak is, hogy vegyen ő is meleg alsót az Antoniónak, a katonának a földön ülnek, láttam a nagy-gyakorlaton s a földön hideg van éjjel ülni, no nem? Miklós hogy van?

— Tegnap elutazott! — szolt Gyöngyi és félretekintett.

Kláriban megállt a szóáradat egy percre, zavarában a vér elöntötte arcát, ijedten Manyira nézett, aki idegességében elmerítette magát.

De Klári már visszazökkent s pipacsvörösen még, de már elfogulatlanak erőltetett hangon hadarta:

— Szenzációsak ezek a kamaszok. Mind elmennek háború ürügyével. Ja igaz, hallom, hogy Góth Bandi Párizsban van, nem hallottatok róla semmit?... Már megint trombitálnak! — fordult hirtelen a Váci ucca felé.

Az Eskü útról lópaták kattogása, ágyúkerekrek dübörgése, éles trombitaszó hallatszott.

— Gyertek, gyerekek! — vonta magával barátnőit a Váci uccán az Eskü út felé, ahol a gyalogjárókon már megtolult tömeg nézte egy csapat tűzér vonulását az Erzsébet híd iránt.

A csapat élén egy Tiller Mór egyenruházati intézetének fiókjából vadonatúj teljes felszereléssel előhúzott rózsásarcú kamasz lovagolt. Pufók arcának öntelt mosolya mellett kivont kardjának nikkeles lapja csillogott.

— No nézd, hisz ez az Ernőke! A Gudmon! — kiáltotta Klári. — Hát mi az? Erdőben vagyunk? Itt mindenki elmegy? A férjek? Jó! a férjeké a kötelesség. De az udvarlók is? — Pillanatnyi szünet után elkedvetlenedve, idegesen folytatta: — Fiaim, én megyek haza, megnézem, otthon van-e még a Lajos, te, Manyi, vedd meg egyedül az Antóniónak a meleg alsót, szervusztok!

— Egy az útunk, Klári, megyek veled. — mondta nem kevésbé idegesen Manyi. — Szervusz, Gyöngyi!

— Szervusz Gyöngyi! — szólt vissza Klári. Elsiettek.

Gyöngyi egyedül maradt. S megint elfogta az a névtelen, az az ostoba szorongás...

A katonák eldobogtak s az oszló tömegben egy rikkanes szaladt el Gyöngyi mellett:

—A-zeeest!

Gyöngyi vett egy lapot: a franciák mozgósítanak... német-orsz esatározások a határon... *Jaurès meggyilkolták*...

Gyöngyi szíve úgy összeszorult, úgy a torkába ugrott, hogy a szájára kellett tapasztania kezét... a Villa Minerva jázmin-illatát

érezte hirtelen s hallotta Guy selymes, lágy szavát: ...Franciaország antimilitarista és békepartí és él a nagy Jaurès, mi nem fogunk a háborúba beleavatkozni...« ...igen. Jaurès meg tudta volna akadályozni és... Jaurès meggyilkolták?... hát mi lesz itt? mi kezdődik itt?

Körülaézett: valamit tenni kell... mi van Guyvel? ... Írni, táviratozni...

Fölkapta a fejét és rohant a Koronaherceg uccába a főpostára.

— Nincs táviratfeladás! — szolt ki kis ablakán a postás.

— De, kérem, Párizsba, életbevágóan fontos... — remegett Gyöngyi hangja.

— Franciaországba egyáltalán nem vesszünk fel táviratot, a posta már nem tudja garantálni, hogy a címzett kézhez kapja.

S bezárult a halvány tejüvegű kis tolóablak, amelyre a székéről fölkelő hivatalnok terjedelmes árnyékot borított.

Gyöngyi, előbb szerényen, aztán idegesen megkopogtatta az ablakot:

— Uram!

Semmi válasz. Az árnyék ferdére nyult és lassan elhúzódott a gyöngyös vakfényű ablakról.

Gyöngyi rémülten nézett körül. Néhány sápadt arc, rajtuk a részvét kíváncsisága. Innen menni kell. Tanácsért és segítségért valakihez, de hová?

Guy! Hát mi lesz Guyvel és mi lesz az ő boldogságával? Miklós elment... Ernő átlovagolt a hidon... Bandi valahol kint Párizsban... a Mester?... Milyen egyedül vagyok, atyáúristenem!

Be kellett fordulnia egy kapu alá, ahol aztán hangosan tört ki belőle a zokogás. Mikor végre úrrá lett könnyei fölött s kilépett a harsanó napsütésbe, úgy érezte, hogy egy idegen indul céltalan útjára egy idegen városban... De egy félóra múlva — mialatt szinte öntudatlanul járta a tarkává, lázassá dúlt uccákat — újra felébredt benne a nőnek mindennél erősebb életöszöne, amely a közeli remények szét-

foszlása elől a legtávolibbhoz, mint illúziókban, eshetőségekben, időben leggazdagabbhoz menekül: Guyvel kell, akárhogy, érintkezést találnia. Abban nevelték, hogy a pénznek semmi sem lehetetlen... a Döme bácsi a leggazdagabb a családban... ő fog tudni valamit...

Kocsiba ült és áthajtatott a Gellérthegyre.

A kis villából, egy nagyon jó zongora öbléből Beethoven Eroica-ja dübörgött ki a pállott napsütésbe. A csengő éles, hosszú berrenésére hirtelen elnémult a zongora s Döme bácsi alakja csodálkozásra tárt két karral jelent meg az elsőemeleti ablakban. Gyöngyi csak ekkor ijedt meg: mit akar? milyen örültséget? Döme bácsinak csak nem mondhatja meg, hogy szeretője... egy francia... vele akar valahogy érintkezésbe jutni... Még le sem csöndesült szíve ijedt dobogása, már készen volt benne a hazugság...

Döme bácsi maga nyitott ajtót:

— Hű, Gyöngyice, Gyöngyuli, mi szél hoz erre?... Mindig mondtam: háborúnak kell kitörni, hogy a Gyöngyi meglátogassa a Döme bácsit. Na, gyere beljebb, fiam. — S hirtelen körülnézve melegre fordult csöndes hangon tette hozzá: — Valami baj van?

— Egy kéréssel jövők Döme bácsihoz?

— Halljuk!

— Van nekem egy öreg francia tanárnőm...

— Hát gyere szépen beljebb... No, hogy vannak otthon? Mit csinálnak a barát-nőid?... Ül le, fiam, nem oda... ide-ide, ebbe a kényelmesebb karosszékbe... Hát most mi van azzal a franciával?

— Az öreg francia tanárnőmnek, mint mondja, van egy fia... Párizsban. Guy de Quatremère-nek hívják. Nagyon megijedt sze-gény asszony a háborús hírektől. Szeretne vala-mit tudni a fiáról...

Elhallgatott.

Döme bácsi a csodálkozástól tágra nyílt szemmel szólt:

— Nem értem, fiam.

— Sem levél, sem távirat, nem lehet érintkezni Párizssal...

— De hát csak nem könnyezel...? Ugyan, ugyan! Hát szegény asszony, kétségtelen... Mit tudok én itt tenni?

— Írni valakinek, kérdezősködni...

— Párizsba?... Ja nem, oda nem lehet...

— Máshova!

— De hova?

— Gondolkozzék, Döme bácsi.

— Hát jó, gondolkozom... Mondok valamit! Írhatok a Füssli-cégnek Zürichbe... Svájc és Franciaország között, úgy-e, nincs semmi?... Igen, ezt meg lehet próbálni. Nekik Zürichből még meg lehet az összeköttetésük Párizssal.

— Még ma ír, Döme bácsi?

— Még ma? Olyan sürgős?... Ja, igen, igen, szegény asszony... Jó, írok!!

S hogy Gyöngyi egy félóra múlva elbúcsúzott tőle, Döme bácsi kiállt az ablakba, ahol sokáig csóválta gondolkozva a fejét.

Ami nem lesz következés nélkül, amint azt később meglátjuk.

És zuhogtak az események, mint a felhőszakadás, amelytől megriadva szétszalad, majd összecsoportosul a nyáj és menekül...

Másnap ért a német hadüzenet Szentpétervárra; harmadnap hadiállapotba került Németország Franciaországgal; negyednapra a német követ elhagyta Brüsszelt és Anglia hadat üzent Németországnak; ötödnapi a monarchia üzent hadat Oroszországnak... megindultak a hadkolosszusok, a magyar bakák — viritó kék foltok — bukdácsolnak a galíciai szántások barna barázdáiban, ötezer német teherautó robogott át katonákkal megrakva Belgiumba... Lüttichet bevették a németek... Sabácba bevonultak csapataink... Anglia, Franciaország hadat üzent a monarchiának... Brüsszelbe bevonultak a németek s augusztus huszonegyedikén megérkezett az első kórházvonat Pestre, a Tiszi Kaszinó kapujára kifüggesztették az első veszteséglistákat...

A halálfélelem végigkúszott a körutakon,

lefogta a szívek dobogását és fecsegővé győrtörte az ajkakát. A vér illata, amely fölpárázott messze a távoli mezőkön az ősziessé sápadó égre, tovaszállt seregeken és országhatárokon át, elkábítva a bizakodókat, megriasztva a félénkeket. Új szavakat tanultunk: Krasznik! Győzelem! Gyertyalángok lobogtak fel a pesti ablakokban, uccasarkokon nemzetiszín szegélyű fehér plakátok hirdették büszkén a diadalt... Új név: Hindenburg... a mazuri tavakba (hol lehetnek?) tízezrével fulladt az orosz... 90.000 muszka fogoly... a francia kormány Bordeauxba menekült... Megint új szó: Komarov, diadal... Párizs alatt vágatnak a német halálfejesek... Párizs el fog esni, megismétlődik 70—71...

Mint a szédült, himporát veszítő pille a viharban, úgy hanyódott Gyöngyi e »történelmi napok« (Sebő papa mondta így) izgalmában. Az itthonmaradottak élete szinte megállt, a tett kihullott kezeikből, fölkeltek, ettek, lefeküdtek, jártak a maguk kis dolgai után, de újsághíreken, találgatásokon, bizalmon és reményen keresztül mindnyájan ott éltünk valójában kint a harcerekken, lassan-lassan ismerkedve meg a modern hadviselés új fogalmaival, történelmi könyvekben eddig nem olvasott szörnyű nagy számadataival, rohamosságával, nagyvonalúságában elképzelhetetlen zűrzavarával. Még nem tudtuk szavakba foglalni, de már sejtettük, hogy a hősiesség fogalmának tartalmát ki kell cserélnünk. A föltollazott, tarka, izmos, deli, romantikus hős helyébe a mimikri-ruhás igénytelen alak lépett, akit csakhamar árok-rendszerek vakondtúrásaiba fog kényszeríteni hosszú évekre a modern »álló-harc«, akinek fejről a vegyészeti háborús diadala leüti a csákót, forgót s helyébe piszkos-zöld fazék-sisakot nyom, arcára gázmaszkot tapaszt. Nem a bátor, vakmerő, az izmos kezdeményező a hős, hanem a sápadt, sokszor vézna, szikár, aki tovább bírja idegekkel. Kardvillanás helyett gázgomolygás, kar helyett ideg! A győzelem, azelőtt hajrás vigalom, most sokszor nem volt más, mint az el-

lenséges hulla-hegyek rideg matematikája! Nehéz és nyomasztó volt megszokni.

De reménykedtünk, izgultunk és találgattunk. A kávéházakban térképek fölé hajolva magyarázgattuk egymásnak, amit egyikünk sem értett: a modern hadak útját. A pesti néphumor báró Hötzendorfi Conrad vezérkari főnök után el is nevezett benünket »kávéházi konrádok«-nak. Mindegy! Mi kirajzoltunk törzsasztalunk mellől s akit elfogtunk, — nőt, öreget — hévvel fejbegettük a bizonyos esélyeket: csak győzhetünk, egyetlen kérdés, ma vagy utóbb! Ez kétségtelen, hisz mindenütt fegyvereinknek kedvez a szerencse.

Egy szeptemberi délben aztán mellen vág-tak bennünket az esti lapok óriási betűi:

LEMBERG MÉG A MIENK!

Felakadt a szemünk, a lélekzetünk: mi ez? Még? Elkövetkezhetik az is, hogy *már* nem a miénk? Hát kié? Az oroszoké? Hát visszajöttünk Lembergig? Mi kávéházi konrádi naivságunkban valahogy úgy képzeltek, hogy a harcok vonala a történelmi határokhoz igazodik, tovább északra orosz földön állnak a német seregek ... s mint ámuló arcba az ostromcsapás, úgy suhogtak a rossz hírek: a Marne mellett megverték a németeket ... Párizstól egyre távolodik a veszély ... Wied herceg menekül Albániából ... Przemysl orosz ostrom alá kerül ... s jönnek a rózsaszínű tábori levelezőlapok: »Kedves feleségem, nincs semmi bajom, csak nyakig uzsok a sárban ...« Uzsok? Hisz ez Magyarországon van! Az orosz újra magyar földön! — pendült riadt zengésbe az öregek szívében a 48-as hír.

Gyöngyi mindezt hallotta, olvasta, de nem értette. Marne? Uzsok? Albánia? Przemysl?... Marne ... milyen kedvesen hangzik, — hol lehet ez a francia vidék? — s mégis milyen rettenet és fájdalom ül annak a férfinak arcán, aki kimondja ezt a szót. ... Uzsok! zord fenyők, rohanó patakok zúgnak e szóban, vajdon merre fekszik?... Przemysl! alattomos

golyósüvítés sziszeg ebben a névben: merre lehet? Igen, Galiciában, északnak! De mi az a Galicia? és észak amarra csak egy irány...

Az ember fölkel, reggelizik, olvassa és nem érti a lapokat, amelyek tele vannak férfidolgokkal, élő és holt hősökkel, rengeteg szörnyű ismeretlen névvel... A világ most a férfiaké, de hol vannak a férfiak?... mily messze a csókra epedő női ajaktól?!? Kedves legénykedéssel, tréfával, biztatással vannak tele Miklós levelei, amelyekben híven megköszöni a küldött tábori csomagokat. De hova küldi őket? 237-ik tábori posta, 32-ik tábori posta? Milyen furcsa helyek! Hol vannak ezek? Itt Kóbányán vagy abban a messze ismeretlen Albániában?

Aztán kimegy az ember az uccára, végig villanyosozik az új vonalon, a Kossuth Lajos uccán, térfereg a körutakon, ahol férfit csak uniformisban, egyébként csak tacsót és öreget lát. Ebédidő, ebéd, aztán újra megrohanják az ujságok és megtömik az ember fejét halottak, foglyok ezreivel. Odessza égésével, kaukázusi forradalmakkal, nevekkal és nevekkal, nehéz írású, nehéz olvasatú rettentő idegen nevekkal...

És Guyról semmi hír. Döme bácsi még nem kapott választ...

S az uzsonnakávét váró üres délután. Félálom a dívánon, harisnyastoppolás, barátnők sírángozása, ostoba fecsegése. Majd újra üvölt az esti harsona: halál, halál és győzelem! S már itt is van az este, a magános vacsora és a társtalan ágyban a találgatás, tervezgetés és gyöttelelem.

Mi ez, ha nem a szabadság börtöne?

S milyen csodálatos, hogy ebben az ürességben mily gyorsan mulnak a napok: szürke olvasónak halkan egymás mögé lepergő szemei.

Változatosság? Néha napokat otthon ül, néha napokat átsétál. Gondolkozva — gondolat nélkül; szerte nézegetve — s mit se látva.

Egy téleleji délután felült a villamosra, áment Budára, a Széna téren leszállt s neki-

vágott az Ostrom uccának, amely éles meredekben hajlik föl a Bécsi-kapuhoz ugyanúgy, mint ahogy a török időkben, amikor a bécsi országút torkolata volt.

Csakugyan, tisztán látható a vonal: itt lelejtőzik a Széna térre, végigkúszik a Lövház uccán, fölkapaszkodik az Alvinczi útra, folytatódik a Törökvész dombhátán s lekanyarodik végre a Pasa-rétre, ahol már mint modern út nyújtózik nyugatnak... Bécs felé — ezt állapította meg magában Lányi Dénes, aki szűk fekete télikabátjában az út közepén bandukolt egy megrakott talicska után. A talicskán egy hatalmas méretű, dús aranykeretes olajfestményt, egy bőrdönt, összespárgázott skatulyák és újságpapírba göngyölt csomagok tömegét zötyögtette lefelé egy öreg hordár.

Gyöngyi már messziről meglátta a különös csoportot:

— Valami budai próféta költözködik, — mondta magában... — De nem... nini, ez a Mester! — s elébe mosolyogva letért a kocsiútra, ahol a talicska irányában haladt fölfele.

— Jó napot, tanár úr!

— Ó, pardon... keziccsókolom... észre sem vettem...

A hordár megállt, leeresztette a talicskát a hátsó két lábra, leemelte piros sapkáját s egy szennyes, sötét-tarka zsebkendővel megtörölte verejtékes homlokát.

— Mi ez, tanár úr?

— Góth Bandinak itt volt a lakása, hónaposszoba, a Kővágó uccában...

Gyöngyi megrezzent. »Nekem mondja?« — kacagott egy gúnyos hang szíve legmélyén, ahonnan elmúlt csókmámorok emléke csapott föl, mint régi zárt sublótokból, ha valamit keresve véletlenül felnyitjuk őket, nagyanyáink bái zsebkendőinek áporodott levendulaillata.

— Bandi édesapja, a kedves vidéki öregúr, három hónapig fizette a lakást abban a reményben, hogy a háborúnak hamar vége lesz. Bandit internálták a franciák. S nincs miért tovább fizetni a szobát. Ha a háborúnak vége lesz, úgyis kap, amennyit akar. A Kővágó uc-

cában megígérték, hogy ha addig kiadják, mire ő visszajön, fölmondanak az új lakónak Bandi kedvéért. Holmijait most én veszem magamhoz.

— Hol van a Bandi?

— Emlékszik maga Jutkára?

— Moharos Jutkára?

— Igen, az. Most jött vissza nemrég. Ő is internálva volt egy darabig az édesanyjával. Aztán a nőket hazaeresztették. Périgueuxben látta Bandit. Odavitték Párizsból. Azt tudjuk, hogy nem maradt Périgueuxben. Valahol internálták. Mi ujság maguknál?

— Miklós Szerbiában van. Tegnap küldött egy ismeretlen baka egy levelet a XVII-es kórházból, hogy Miklós üzeni, hogy jól van, egészséges, több ütközetben vett részt, nyomulnak délnek...

— Hát igen... — mondta elgondolkozva, bambán a Mester, aztán gyorsan hozzátette: — Ernőke is ott van.

— Írt magának?

— Nem. Hallottam a kávéházban. Hát a Szédelyi és Antonio?

— Nem tudok róluk semmit. Szegény Klári és Manyi nagyon aggódnak...

— Igen? — kérdezte halk, hangsúlytalan szóval a Mester és tétován körülnézett, mint aki menekülne, ha tudná, mi elől meneküljön és hová.

Gyöngyi, látva, hogy Lányi tanár úr nemcsak arra nem figyel, amit neki mondanak, hanem arra sem, amit ő mond, a minden nőben ott lappangó s kibuggyanáshoz csak alkalomra váró anyáskodással nagyon melegen, nagyon egyszerűen megkérdezte:

— Mondja, mi baja magának?

Lányi megrezzent s szinte durván szólt rá az öreg hordarra:

— Na, gyerünk bácsi.

S mialatt az öreg talicskájával megindult a lejtőn lefelé, Lányi hirtelen megfogta Gyöngyi kezét:

— Nagyon ideges vagyok, nem tudok aludni, — vagdalta kíméletlenül a recsegő szavakat — nagyon sokat olvasok, külföldi lapo-

kat régóta, ha egyedül maradok félek, rettegek attól, ami el fog következni, ezt el kell veszítenünk, ezt el fogjuk veszíteni . . . mondjam ezt a kopott szót: hazafiúi bánat? És nem megy ki a fejemből Széchenyi István mondása apjáról: »atyám mint magyar reménytelenül szállt sírjába«. Tele van a szobám térképpel és zászlócskákkal tüzdelem ki a frontot s minden tűt mintha a húsomba döfnék . . . ezt csak férfi érti meg s a hordár már ott van elől és nem tudja, merre kell menni . . . Isten vele, Gyöngyi . . . nem mondtam meg neki az irányt . . . kezicsókolom.

S már ment is, vissza se tekintve.

Gyöngyi, aki egy szót sem értett az egészről, csodálkozva nézett a lázasan ellüktető nagy fordított ipszilon után, aztán nekivágott a meredeknek, fel, a csöndes Várba.

— Erdekes ember, a csókjának is ilyen érdekes íze lehet, kár, hogy engem nem érdekel — erőltette magára a cinizmust, hogy tarka tréfás leplelvel beborítsa, elfödje azt a névtelen kétségbeesést, amely, mint keserű dagály, lüktetett szívéből ajka felé.

Otthon mind a kettőjüket különös meglepetés várta.

Egy-egy levél.

Gyöngyiét Ernőke írta:

»Édes egy jó barátom, szívem, drága Gyöngyi asszony, ne haragudjék ezért a megszólításért, de mámoros szívemből így tört fel s így írtam le, Gyöngyi, győzünk! Fegyvereinket diadalok során villogtatjuk itt a végeken, hogy hol, hadi titok, s a rum korlátlanul áll rendelkezésünkre. Mámorban úszunk, vérben gázolunk s egykettőre kipucoljuk ezt a nemzetiségi hodályt. Két hét múlva fontos megbízatással Pestre küld a hadosztály, amelynek tapintatos végrehajtása hosszabb időt, talán egy esztendő is igénybe vesz, úgyhogy nemsokára látom, édes drága barátom, aki maga nekem,

kézesókló
Ernőkéjének.«

Gyöngyi a dívánon fektében eleresztette kezét, amelyből a levél földrehullt, aztán gúnyosan, bizalmatlanul összehunyorítva jobbszemét, a ballal, amely fölött idegesen remegett a magasra fölívelt szemöldök, belemeredt a puha homályba, ahonnan Guy emléke emelkedett egyre följebb és följebb, míg be nem töltötte az egész szobát... A könnyei lassan megereedtek... s éj közepén egyszerre csak arra riadt, hogy csupa víz a feje alatt a dívánpárna... Megnézte az órát: félegy! Tizenegy óra óta alszik és álmában sír a kivilágított ebédlőben.

Ugyanekkor mellre csuklott fejfel, üres tekintetbe kidagadó szemmel ült a város másík végében, otthon Lányi Dénes, mély elgondolkozásban egy szivaresutkát s a szívét rágva.

Mert az ő levelének ez a históriája:

Egész estéjét kitöltötte Bandi holmijainak elraktározása. A felsőruhák összehajtogatva egy faliszekrény felső polcára kerültek, a télikabátot és kalapot egyszerűen kiakasztotta az előszoba fogására. Levelek, írások az ebédlőkredenc három fiókjába gyömöszöltettek, persze, olvasatlanul. De amint az utolsó fiókot betaszította, egy lila papírlap kiszorulva a földre esett. Utánahajolt. Még az iskolából jólismert szálas írást látott rajta. — Ez Gyöngyi kezevonása! — döbbsent a szívébe. A kis lila levelet zsebregyűrte, igen ingerült hangulatban vacsorázott s alig várta, hogy visszavonulhasson dolgozójába, mint mondta, írni.

Mikor végre aztán így egyedül volt, maga elé teregette a pár sornyi írást:

»Nem kell mégsem oda mennem, ahova mondtam, tehát pénteken várhatsz, de korán. Mindig-esőben tied, Gy.«

A féltékenység hirtelen felviharzó forgószele szédületbe sodorta. Testi fájdalmat érzett s valami szörnyű szegyenkezés fogta el

emiatt az árulás miatt. Igen, árulás Gyöngyitől, akit tisztának tartott, odaadnia magát ennek a csak szemét nők között forgó Bandinak. Tökfilkó voltam ebben is, mint másutt is mindenütt egész életemben. — így dohogott némán. — Péntek! Tehát pénteken! — S hirtelen szűrást érzett a szívében: ez akkor volt, tavaly, igen, most egy éve, a tangótanulás idejében. Vad élénkséggel merült fel képzeletében az első tangólecke, itt, a szomszéd szobában, Gyöngyi és Bandi összesimulása, botrányos táncuk s aztán elmaradásuk a második péntekről...

Kétségbeesett tekintete a falra tévedt, ahol a kifeszített térképen az orosz zászlócskák tűje a Kárpátok barna foltját lyukgatta egyre beljebb, beljebb a határtól... A harmadik szobából gyereksírás hangzott fel...

Mérhetetlen keserűség öntötte el szívét, száját, agyát... világosan érezte, hogy eltévedt az élet erdejében... nel mezzo del cammin di nostra vita, — motyogta lihegve, a feje mellére csuklott s égő könny buggyant a szeméből.

Hajnalodott, amikor végre teliesen kimerülten, a hosszú hiábavaló gondolkozásba belebutulva, aludni tért.

Aludni! Az álom azelőtt csak természeti szükséglet volt, a kellemes lustálkodás egy módja, tikkadt délutánokon vagy füledt kora esteken az időtöltés olesó és kényelmes formája, — de most, ezekben a szörnyű hónapokban, amikor az erőszakos halál naponta küldözte riasztó üzeneteit s csontkarjaival egyre több özvegyi fátvolt rángatott elő boltmélyek sötét polcairól, az alvás menekülés lett. Morfium és alkohol társa, időleges halál. Az ember, borús kedélyének fekete köpenyébe burkolózva oda feküdt az álom szakadékiának szélére s várta a belézuhanást, a puha siklást az árnyvizeken, ahol a túlsó parton hagyott való élet néma emléképei a valósággal egyenrangú értelmetlenségben úsztak az ember körül. Az ébrenlét céltalan, kínzó zagyvaságát csak az álom zagyvaságával lehetett ellensúlyozni.

A fiatalok voltak így, különösen a húsz- és harmincévesek, akiknek sors ígérte szép

napjait messzeriasztotta az ágyúszó. Az öregek, akik az élet nagy színházában már nem színészek, de csak nézők voltak, legfeljebb a megszokott boulevard-drámák helyett valódi nagyszabású tragédiát láttak ott, ahol a fiatalok lelke vagy teste hullott, hullott, hullott a halálba. Az ő fonnyadt idegrendszerük már nem vezette jól a háborús idők emésztő villanyáramát. Így többet és jobban gondolkozhattak.

Döme bácsi például a Gyöngyi látogatása után támadt önkéntelen fejcsóválásról áttért még az este az eset rendszeres átgondolására, majd pedig a cselekvésre. A helyzet világos. Francia tanárnő nincs, mese az egész! De van egy Guy, egy idegen férfi, akiért Gyöngyi könnyezik. Gyöngyinek egy francia férfi a szeretője.

Kétszeres hiba. Magyar nő máma nem gondolhat szerelemmel francia férfir s férjes nő egyáltalán nem gondolhat a férjén kívül más férfiemberre. Itt tehát cselekedni kell. S Döme bácsi cselekedett is. Levelet írt Füssli barátjának Zürichbe azzal a kéréssel, hogy a mellékelt szöveget illessze be valahol válaszlevelébe. A mellékelt szöveg pedig így szólt: »Kérdezett valóban bevonult, nyár óta semmi hír későbbi sorsáról, egy jelentés mégis tudni véli, hogy a belga harctéren eltűnt, esetleg német fogságba került«. Ezt írta le először: eltűnt, (vessző!) esetleg német fogságba került (pont). De aztán »esetleg«-től áthúzta végig... Eltűnt. Pont!

Igen, eltűnt. A német fogság csak bonyolultabbá tenné a dolgot s némi reményt ébresztene. Nem kell remény, ezzel az ábránddal gyökeresen, egyszersmindenkorra végezni kell. Tegyük fel, hogy él ez a fiú (úgy beszélek, mintha már biztosan tudnám, hogy csakugyan meghalt) és Gyöngyi, egy nő, mit tudja, mi az, háttár, háború, kémkedés, majd érintkezésbe akar vele lépni, amilyen bolond, kiutazik Svájcba, francia magánosokhoz és hatóságokhoz fordul, véletlenül megfigyeli egy osztrák detektív és kész egy kémkedési história. Nekem, aki a hadseregnek szállítok, nagyon kell vigyáznom, üzleti érdek: eltűnt, pont! És az sem lehet, kérem,

hogy egy magyar nő, míg férje a harctéren szenved, egy ellenséges állam polgára után raciongjon. Erköles, nemzeti érzés, üzleti óvatosság mind azt kívánja, hogy Guy úrfi (szegény fráter!) eltűnjön. Vegyük úgy, hogy el is tűnt. Kész, Füsslinek mindezt megirom részletesen, az üzleti szempontot, azaz detektívet, kémkedést nem említve, ő be fogja látni, hogy igazam van s válaszlevelébe beveszi a kért paszszust. Így lesz.

Így is lett.

Abban az időtájban, amikor a harcterek borzalmas előjátékokban jelezték előre 1914 véres karácsonyát, amikor az ismét körülzárt Przemyslt, Uzsokot, az elfoglalt és hús nap mulva kiürített Belgrádot, a gyalogosan küzdő huszárok Limanováját emlegették a lapok, amikor az oroszok újra megjelentek a Kárpátokban, — Döme bácsi telefonált Gyöngyinek, keresse fel, hírei vannak számára Svájcából.

Félóra mulva Gyöngyi már ott volt a gellérthegyi villában.

— Szervusz, Gyöngyi, no, mi jót hozol? — fogadta a sápadtan, lihegve érkezőt Döme bácsi, aki elgondolt taktikájához híven úgy tett, mintha nem is ő hívta volna sürgősen a kényes kis rokont, — hogy van az anyád? jól? és Tamás? mi hír a barátnéidról? hogy vannak az uraik? hát a te urad? — záporoztak a fürge kérdések, amelyekre Gyöngyi alig győzött, alig akart felelni.

— Szegény asszonyok, ti, hm, a férjek a harctéren, a becsület mezején... tűrni kell... ők az ellenséggel harcolnak, ti önmagatokkal, mi? — és Döme bácsi résztvevően, kedveskedő nevetéssel lapogatta meg Gyöngyi vállát. — De azért baj nincs, mi?

— Mi baj lenne, Döme bácsi?

— Te szereted Miklóst, mi?

S hogy Gyöngyi nem abban a pillanatban vágta rá felemelt fejjel, csillogó szemmel, hogy: igen — hanem csak percek mulva sutogta halkan az igenlő választ, Döme bácsi

már tudta, amit tudni akart s ezért gyorsan így folytatta:

— Tapintatlan vén talpbőrkereskedő, ez vagyok én, hogy ilyeneket kérdezek egy fiatal asszonykától, akinek az ura kedvező számítás-sal vagy ezer kilométerre van innen. Na, de beszéljünk másról. Neked van egy pártfogoltad... — s Döme bácsi fölkel, a kályhához ment és a széntartóban elkezdett zörögni a lapáttal — ...míg a csöngetésre ide bejön valaki, kialszik a tűz... hát írt a Füssli barátom — és cserrrr, cserrrr! zuhogott a szén a parázsra, amely nyomban föllángolt.

Gyöngyiben megállt a vér. Zúgó füllel, csökkent öntudattal s a végsőkig feszült, de leplezett figyelemmel meredt Döme bácsira, akinek csak hajladozó gömbölyű hátát látta.

Döme rakta a szenet a tűzre és beszélt:

— Azt írja, kérlek, hogy az a férfi csakugyan bevonult, de nem tudni róla semmit. Különben itt a levél.

És Döme bácsi fölegyenesedett, egymáshoz verte két tenyerét, mintha piszkot akarna lerázni róla, az íróasztalához lépdegélt s egy bronz-agár alól kihúzott egy levelet.

— Hol is? Itt a sagrenről ír... a nyersbőr...százalék... igen, itt van, nézd: »Kérdezett valóban bevonult, nyár óta semmi hír későbbi sorsáról, egy jelentés mégis tudni véli, hogy a belga harctéren eltűnt«.

Gyöngyi lihegve, le-lecsukódó szemmel, ajkába harapva hallgatta az egyszerűségükben kegyetlen szavakat. Könnye buggyant s két vékony patak vágott égető utat magának arcán, kétoldalt lefelé. Ugyanazt a tompa, vigasztalan, néma kétségbeesést érezte, ami annyiszor fogta el diáklánysága idején drapp szobácskájában. Hirtelen jelenvaló, szinte látható lett előtte a régi-régi jelenet: kétségbeesetten ül le kis íróasztala mellé, amelyre lila selyemernyős villanylámpa vet homályos fényt; az ernyőről lelógó gyöngykötény szétmálló árnyék-pontokat remegtet az írómappa fehér itatósán, amelyre nehéz, kerek csöppekben hull a könnye. De kedélye láthatáram sötét ködképek gomo-

lyogtak fel hirtelen s a dac száraz villáma cikázott bennük...

Döme bácsi ekkor már átkarolva tartotta s tudós szavak enyhítő, üdítő fenyőillatát permetezte rája:

— Nagyon szép, hogy ilyen jó szíved van az iránt a szegény asszony iránt, de ha máma valakit sajnálni kell, elsősorban saját magát sajnálja az ember. Első a család! Az édesanyád, az aggódó édesanya, aki azt akarja, hogy leánya boldog legyen és a szegény Miklós, aki érettünk, az életünkért, hogy biztonságban hajthassuk le fejünket, ezért küzködik...

Gyöngyi kifejtőzött Döme bácsi karjaiból. Az öreg hirtelen szigorú lett:

— De te túlságosan szívedre veszed *ezeknek* az embereknek a sorsát (s a hangsúlyban bent volt mindaz a megvetés, amit idegenek, ellenség iránt érezhet egy bőrnagykereskedő)!

Gyöngyi észbe kapott:

— Nagyon ideges vagyok — mondta mentetődözve, halkán.

— Na jó, jó... Hát most megiszunk egy jó meleg kávé. Itt uzsonnálász?

— Nem, ... a lányokkal... találkozom... — szakadtak ki keservesen a szavak elvértelenedett, elvékonyodott ajkai közül.

— Lányok?

— Manyi és Klári.

— Hisz azok is asszonyok.

— Így mondtuk régen...

— Közben férjhez mentek, jött a háború és... igazad van: lányok... Hát, sajnálom, fiam...

És Gyöngyi ment. Maga sem tudta, hogyan került ki az uccára, ahol mint a fejbevagott támol ygott le a villamosmegálló felé.

... »Guy eltűnt«... és makacs hívással hívta maga elé emlékezetéből Guy sápadt arcát, amely hirtelen élességgel egyszerre csak mintha felvillant volna ismeretlen távolokban s úszott egyre közelebb egyre szétmosódóbb vonalakkal... bent az agyában *érezte* a képet és itt volt előtte is láthatatlanul... minden

fölszakadt és összezavarodott benne: megőrül, ha ez még egy pillanatig tovább tart ...

Megállt.

Őrült csöngetéssel, nyikorgó fékkel lassított rohanásban suhant el előtte egy villamos alig arasznyira, a vezető kihajolva ordítozott vissza valamit feléje, sok kíváncsi, egypár rémült tekintet meredt rá.

Tovább ment. Lekerült a Gellérthegy alá a Dunapartra. Lépcsők. Az alsó, rakodó part. Tolongva, gurulva csúsznak a hullámok, bodros hátát rázza a Duna. Megy-megy és elfolyik, mindenütt ott van és sehol sem fogható meg... az élet... hullám és ember... eltűnik... nem, nem!... — belekapaszkodott tekintete egy habfodorba és küzködve követte változó elűzését a káprázatig... most mi lesz?... kihez tartozik ő?... el, el, elúszik minden, ami az övé volt... és miért nem akar megállni az élet?... nem akar?

Közelebb lépett a vízhez.

Alapjában véve gyűlöl mindenkit... nem kell ez az egész... mért hajsztolták bele ebbe a házasságba?... Gyűlöli az anyját, Miklóst... és elég volt...

Egy alföldi zengésű mély férfihang szólalt meg hirtelen a háta mögött:

— Mit néz a kis nacesád olyan igen nagyon?

Gyöngyi tétován fordította hátra fejét. Egy rendőr állt mögötte. Nem felelt neki.

— Nem jó ám oly igen hosszan nézni nagy vizet.

Erre se felelt. Lassan megindult a part mentén s egy pillanat múlva már megfedekezett a rendőrről.

... elúszik minden s ha a kezemet beleméritek, elúszik az ujjaim között... minek ezt tovább csinálni?...

Hirtelen elszánt fejmozdulattal körülnézett. A rendőr ott állt mögötte pár lépésre... Ez azt hiszi, öngyilkos akarok lenni. — gyűlt hirtelen világosság fejében... Öngyilkos? Halál? Még egy halál? Nem, nem!

Nem! — és úgy érezte, hogy az egész világ kacagó, gúnyos tekintete ő rajta pihen.

Nem! — és meleg hullám ömlött rajta végig, mintha idegen, kíméletlen, rideg, néma diadallal buggyanó vért ömlesztettek volna ereibe.

— Nem! — sikoltotta a dac, durva marokkal tépve bele csókvágyának régen néma hárfájába.

— Nem! — szűkölt ijedt szívében az élet félelme minden elmulástól.

Sietett, sietett fel, a felső partra, lázasan kocsit keresett, csengő hangon dobta oda a címet, reccsent a hágsó határozott lépése alatt, amint beszállt.

A koci nekilódult. Mellét kifeszítette s mozdulatlan arca a halál, a bánat, az elmulás, a nihil dacos tagadása volt... de dereka megfájult, arca megvonaglott s a könnyek és keserűség Vezúvja kitört: eldőlt a koci ülésén s arcát két tenyerébe temetve zokogott, zokogott...

A vén, kehes, elnyűtt gebe fájdalmasan lihegve vonszolta nyomorúságával a koci mélyén zokogó másik nyomorúságot sáron, havon, néptelenné ijedt néma, sötétedő uccákon keresztül, amelyeken csak a villamosok csengője szólt, mint újra-újratekzdő, el-elhallgató lélekharangok elfojtott szava.

Döme bácsit, ahogy Gyöngyi távozott tőle, hirtelen nyugtalanság fogta el: helyesen, jogosan cselekedett-e... durva, kegyetlen és szükségtelen hazugság... ezt még egyszer meg kell rágni... egy trabukkónyi időt nyomban meg is szavazott magában a helyzet mérlegelésére.

Gondosan levágta egy szőke trabukkozó végét, rágyújtott s leült a kályha mellé gondolkodni. Zagyván kavarogtak fejében az érvek és ellenérvek, amelyek rég eltemetett érzéseket, emlékeket vertek fel az önző öreg legényi élet lelki iszapjából: megvillant benne, hogy ő is volt valaha szerelmes, de szíve választottja akkor nem találta elég gazdagnak a kezdő fiatalembert, kikoszarozta s ő ettől kezdve a nőt csak egészségügyi tornaszernak tekintette, a szerelmet, a férfilelek e rajongó kábulatát pedig megvetette... (csak az nem vált benne tuda-

tossá, hogy egyúttal gyűlölte és üldözte is, ott, ahol mások nem tekinthettek bele gyáva és leplezett játékaiba).

Szivarjának füstje dúsán hömpölygött elefele duzzadt ajkai közül s mire végére ért a trabukkónak, elgurigáztak, elfoszlottak az érvek, ellenérvek, emlékek is s a keserű csutkában nem maradt meg más, mint egy oktalan gonosztett mogorván jóleső érzése: így történt, így van jól! mintha nem is ő maga eszelte volna ki és hajtotta volna végre, ami történt!!

Kisírt, tétova nézésű szemmel, összecsuklott vállal szállt ki a kocsiból Gyöngyi házuk előtt. Szédült s úgy érezte, hogy a gyomra összeugrott, mint a vízbe mártott s hirtelen kiszáradt bőrkesztyű. Alig várta, hogy végigfekhesse a dívánon. Nem használt. A fájdalmas, sebzőcsücskű, hajlású gombolyag a mellében emelkedni kezdett: mintha a szívét akarta volna kihányni. Homlokát előntötte a verejték, szeme elhomályosult s vonaglott reszkető keze, amint a csengő után nyult.

A csengetésre benyitó szobalány egészen elrémült:

— Jaj, csak nincs valami baja a nagyságos asszonynak?!

— A gyomrom... adjon valamit... hamar... jaj... a gyomrom...

— Biztosan elrontotta délben azzal a kővér disznóhússal, konyakot tessék inni, mingyárt hozom. Hol vannak a kulcsok, nagyságos asszony?

— A ridikülben... de csak hamar...

Csakhamar előkerült a kredencből a konyakos üveg, kis pohár.

Gyöngyi mohón hajtotta fel az első poharat. Az erőszakos alkohol durván szétrígott minden testi szorongást, rossz érzést s a hisztéria Augias-istállóján mint napsütött, meleg, tisztító folyam vágott keresztül.

A szobalány a nyilvánvaló megkönnyebbülés láttán buzgón tanácsolta (mert ő nem ér rá itt az asszonyát betegápolni, neki vasalni kell, éjfélig nem készül el vele), ígyék egy második pohárkával is, az majd egészen helyrehozza.

Gyöngyi megitta a második poharat is.

— Szüksége van rám még a nagyságos aszszonynak? — kérdezte a lány olyan hangsúlylyal, hogy mást, mint »nem«, nem is lehetett rá felelni.

— Nem, fiam, már jobban vagvok. — mondta engedelmesen Gyöngyi.

A lány kiment s Gyöngyi gépiesen nyúlt a konyakos üveg után.

Eszébe ötlött az az annyszor látott mozdulat, amellyel Miklós döntötte magába a konyakot nagy veszekedések idején elkeseredésében. S ez a felismerés mint nagy világosság gyulladt fel benne, de aztán hirtelen mintha sűrű sárga hullámzó selymet borítottak volna az agyára, a világra, mindenre...

A dús ital a negyedik pohár után villámöklével leütötte öntudatát.

Ott feküdt a dívánon elnyúlva, akaratlanul kacéran, feje félrecsuklott, pillája rebbenve nyílt, csukódott, kigyult arcán hol a hirtelen mámor bamba mosolya terült, hol már névtelenné ivott fájdalom vonaglott. Hajának bronzos aranya szétömlött a kék selyempárnán.

Elaludt.

A keserű ital elvegyült benne a visszafojtott keserű könnyekkel, fölkeverte a pihenő sűrű epét, megrázta a gyöngye gyomrot s fájdalmas ólomdarabokat hajigált föl lüktető agyába: a finom szervezet kétségbeesetten küzdött a maró alkohollal. A nagy harcban elhullott minden tiszta, világos gondolat s mikor végre ziháló lélekzete megcsendesedett, gyomra háborgása elült: súlyos pánt szorult homloka köré s névtelen, szürke kétségbeesés ólomlepedője borult a világra.

Ettől aztán fölriadt. Föl akart ugrani, de csak feltápáskodni tudott, Tenyerére támaszkodva próbált számot adni magának magáról és a világról. De csak arra eszmélt, hogy szeme előtt összefolynak a tárgyak, nagyon rosszul éri magát és... vége, vége... mindennek.

Ezt hangosan is kimondta s nyomban rá ijedten nézett szét a szobában: olyan idegenül és tompán reccsent a hangja.

Kopogtak.

Gyöngyi visszahanyatlott a párnákra s úgy nézte érdeklődés nélkül az ajtót, ki nyit be rajta.

A szobaleány volt, kezében egy névjeggyel.

— Ez a tiszt úr van itt!

Gyöngyi rápillantott a névjegyre: »Gudmon Ernő«, aztán idegesen megrázta a fejét.

— Nem... mondja, hogy beteg vagyok...
jöjjön máskor... mondjon neki, amit akar...

A szobalány kiment. Az előszobából hangfoszlányok szűrődtek be. A külső ajtó becsapódott... Elment, hálistennek!

Nem, nem! Nem tudna vele most egy szót sem váltani... egy darab, egy alak a multjából, abból a multból, amely Miklóshoz, Pesthez láncolta és elszakította attól, akinek nevét még magában sem meri kimondani, mert fél, hogy elordítja magát, felugrik és szétzilált hajjal lerohan az uccára számon kérni az emberektől, az országtól, a világtól, mit tettek vele és boldogságával... Nem, nem! Semmit, nem beszélni, nem gondolkozni, csak itt feküdni megsemmisülten, mozdulatlanul...

Ezalatt Ernőke, aki pedig most »biztosra jött«, — hisz Miklós, aki Valjevótól bukdácsolt visszafelé Potiorek szerbiai visszavonulásában, a kiürített Belgrád táján bandsíthat most a banda sorsra; Góth Bandi Franciarsországban felvette az »interné civil« címet és jelleget; Lányi Dénes mogorván otthon él budai magányában és rémlátásokkal teli naplóját firkálja fél éjjeleken át... ő, ő mindenfelé informálódott, mielőtt Gyöngyinél bekopogtatott — Ernőke, mondom, csalódottan pengette, csörtette lefelé a lépcsőn rózsaszín, pufók, remekbe vasalt tüzértiszti mivoltát. Csalódottan? Csak pillanatnyilag, öregem... Mert ez az asszony s vele az egyesített Merluzzi—Gábor-vagyon végül is az övé lesz... mert amit Gudmon Ernő akar, az előbb-utóbb bekövetkezik. Előbb? A la bonne heure! Utóbb? Tant pis pour elle! Egy hétig most mindenesetre nem jelentkezik, kiváncsivá teszi az asszonyt, majd Gyöngyi fogja őt keresni s ha nem, ő jelentkezik újra... Annyi baj legyen!... S jelleméhez képest szí-

lárd, de könnyű léptekkel elindult az »Otthon« felé, ahol majd újságíró kollégáit fogja elképesztetni szörnyű és férfias haretéri élményeinek elegáns és fitymáló előadásával.

Gyöngyi tehát egyedül maradt a hideg éjszakával és hűlő szívével. Vacsora nélkül feküdt le és riadozva aludt világosig. Az éjjel sűrű hó esett, mintha az ég puha vattába akarta volna burkolni ezt a vérző, szenvedő, vonagló várost. Gyöngyi fölkelt, magára kapta meleg otthonkáját s az ablakhoz állt. Távoli, meleg, tiszta harangkongás kopogott a jégvirágos ablakon, mintha bebocsáttatást kérne. Gyöngyi fölnyitotta az ablak egyik szárnyát: az éjszaka pállott hidege fullasztóan húzott kifelé kétoldalt fejénél, az üdén berohanó havas reggel vérpezsdítő csókkal, öleléssel omlott lábai köré s a távoli harangszó úgy dobogott puhán, egyenletesen feléje, mint egy szerető szív hívása.

S csakugyan, a Jézus Szent Szíve templom harangja szólt reggeli misére.

Gyöngyi úgy érezte híviák, menni kell.

Öltözött és ment, izgatottan, sietve, mint akit valahova odarendeltek, ahol életébe vágó, fontos dolgokat fognak vele közölni, amelyekről semmit sem tud, mit sem sejt...

A templom kapuja tárva, de küszöbén innen marad a bűnös-bajos, élesen megvilágított, zajos élet s túl gyötrelmében is megnyugvó, homályos, csendes rajongás fodrozza tömjénes hullámain a színes ablakok között.

Csendes mise egy papja, öreg sekrestyés minisztránsa tesz-vesz, fordul, áld, térdet hajt, csönget a gyér gyertyával pislákoló kis főoltár előtt. Gyöngyi letérdel hátul egy zugban s a sokáig, évekig elkerült hit ráomlik, mint egy összedülő templom.

Először csak azt a megrendülést érezte, amely Saulust Paulussá sujtotta, amely a piszkos ölelésekből Mária lábai elé hajtotta Verlainet, amely a hajrás Koppányok közül kolostorba vezette Szent Imrét — azt a megrendülést, a halandónak a halhatatlanhoz való békélését, amellyel eddig csak a kereszténység

ajándékozta meg az emberiséget. A megtérés csodájának magja az ő lelkében is kicsírázott... de fog-e sudár szárba szökkenni?

Remélte, mert a megrendülés, mint Mózes vesszeje, rásuhintott életének zajló tengerére: s egyik oldalt a bűnök, tévedések és gonoszságok, másik oldalt pedig a hit, a jóság, az erények hullámai tornyosultak fallá és ő közöttük száraz lábbal lépkedett át az önzés kontinenséről az önfeláldozás világrészébe.

Csodálatos világosságokat gyujtanak ezek az életben oly ritka pillanatok. Gyöngyi is meglátta, hogy eddig az életöröm galileai lilomos mezein járt rövid évtizedekig az emberiség, mint a híveket gyűjtő prédikáló Isteni Vándor, aki azonban most elhivattatott a világi nagyok ítélőszéke elé, ahol vállára akasztják a köteleesség súlyos keresztjét, hurcolja maga, hogy megfeszíttessék a Koponyák hegyére... A férfi küzd, a nő sorsa a vigasztalás... De kit vigasztaljon ő? kihez tartozik ő? Sebő papához, aki most büszkén szokta mondogatni, hogy egész hadseregek masíroznak az ő bakkancsaiban a »kivívott diadalra«, éjjel-nappal kocsikázik, számol, tárgyal, gyárt és szállít, hatalmas lakomákkal fűtve erélyét? Melanie mamához, aki kapzsi gözüvé, fösvény hangyává ijedten csak gyűjt, gyűjtőget éléskamrájába, az összes szekrények összes fiókjába, sőt a szalón nem használt sarkába is, rizst, kávé, kakaót, teát, konzervet, szivart, cigarettát, rumot, likőrt és zsák liszteket? Miklósához talán, akiről azt sem tudja, hol jár, de nem is akarja tudni, mert úgy érzi... mit is érez iránta? érez-e valamit, ami hozzákötné, ami csak feléje lendítené is? ha valamit érez, az csak gyűlölet, — lobbant benne nagyot a láng — vagy legjobban esetben közöny, rideg, hideg közöny... — csöndesedtek szürkévő háborgó gondolatai.

Egy régi közmondás szerint a pokol útja jószándékkal van kikövezve s valóban, ha megfigyeltük valaha a mások s a magunk életének azokat a fordulóit, amikor nagy lelki viharokban irányunkat veszítve az oltárhoz menekültünk, tapasztalhattuk, hogy a hirtelen

belénk édesedő hit, fellobogó rajongás legszebb pillanatait zavarja meg valami, amit lélekhenyesek gátlásnak, az egyház s az együgyű szívtűk ördögnek neveznek. Ilyenkor tisztává éterült imákba obszcén képek vegyülnek; jószág-fogadalmaink mélyéről egyszerre csak gyűlölet lobog fel valaki iránt; akinek egészségéért imádkozunk, egy percére halálát kívánjuk; édes megalázkodásunk alatt fájdalmas lázadás vet lángokat.

Az ilyesmi ellen aránylag könnyű a küzdelem, felismerése már fél védekezés. De mi lesz velünk, Istenem, ha jószándékkal kövezi az ördög utunkat, amelynek irányát a poklok felé méricskélte ki?

A megnyugodva, tisztultan távozó Gyöngyit is ott várta a Sátán a templom kapujában...

A tél acél-egén egykedvű, hályogosszemű nap izzott hidegen. Az uccát borító tiszta fehér hó felett nevetetlen szellő-kölykek hancúroztak. Kéken borongott a távol... s a téli reggel e kék-fehér szimfóniájában az ucca végén feltűnt egy kék-fehér alak: fején fehér vászonfőkötő, nyaktól térden alulig fehér vászonkötény és szoknya villogott a szétnyílt, hosszú kék kabát alól, amelynek bal karján széles fehér szalag veres posztó-keresztrel. Ápolónő.

Remek alakját, szoborszerű szétálló két kis mellét, adakozó női járását vette Gyöngyi észre először, aztán arcára, a sápadt, átéjelezetten puha vonású, mégis erélyes szabású arcra lett figyelmes, nagy kék szemére, amelyben fáradt boldogság, elszántság, rajongás láza tüzelt. Lépése könnyű, biztos. Nem néz se jobbra, se balra. Megy, mint a végzet, kihívón és egykedvűen. Előre megszabott pályán bolygó, amely futásában magával hurcolja minden más bolygó számára megközelíthetetlen levegő-burkát.

Gyöngyi nézte, nézte a csudás alakot, nagy édesség szállt a szívébe s úgy érezte, megtalálta hivatását.

Napokig forgatta magában az egyre kedvesebbé és kedvesebbé tündöklő tervet: ápolónő lesz, eddig férfiaknak és önmagának lázas vég-

zete, ez tán férfiakkal és önmagának megnyugtató vigasztalása. Tüzelő homlokokra fogja helyezni hús kezét, gyötrődők mellett fog virasztani, hozza a hőmérőt, bugyolálja a sebkötést, szenved a szenvedőkkel, gyógyul, ó, igen, gyógyul a gyógyulókkal s minden halottal egy hibáját temeti el... Meggyötri a testét s mindig a végtelenségek felé szárnyaló lelkét elszakítja a kéjért remegő hús láncairól...

Szegény kis Gábor Gyöngyi, férjezett Lejtényi Miklósné, a Lorántffy Zsuzsánna leányiskola végzett növendéke, rá is ráhullott a nagy világégés egy szállongó pernyéje, tüzet fogott ő is s most lángol ő is a nyugdíj-filléreikkel hadikölcsönt jegyzők, hadiönkéntesek, úri ápolónők kedves és megható, lelkes és szorongó szívű, rajongó csapatában.

Melanie mama, nem tudni miért, talán csak azért, mert leányának tetszett, nemtetszését fejezte ki a tervvel szemben. Sebő papa azonban lelkesen helyeselte; na, természetesen, nemtetszés és lelkesedés nem lépték túl a méltóságnak és tartózkodásnak azt a határát, amelyet ez a két ember minden cselekedete elé szabott. Érvekkel egyikük sem igen hozakodott elő, a mama azért nem, mert nem tudott, a papa azért nem, mert nem akart; mindössze Sebő jegyezte meg, arra az igen kellemes összeköttetésre gondolva, amelyben a Gábor-cégek a háborús állammal voltak:

— Amikor mindnyájan kivesszük részünket a reánk kényszerített háború munkáiból, csak dicsérendőnek találom Gyöngyi jobb belátásra valló elhatározását.

A helyzet tudniillik az volt, hogy a Gábor László és Társa bőrnagykereskedők, a Gábor Jacques export-import, a Gagitscher és Gábor cipőkelléknagykereskedők, hogy úgy mondjam bőrozték fel, csaknem kizárólagos joggal az államot a nagy háborúra. A vastag fekete bőr, amelyben katonáink Galícia sárát, a Kárpátok havát taposták, a finom vékony sárga bőr, amely hinterlandi tiszti lábakon feszült és fénylett, nadrágszíjak, kantárok, istrángok (a felsorolás folytatását lásd a Gábor-cégek

egyesített árjegyzékében) mind, mind a vállalat dicsőségét és megbízhatóságát csikorogták, pattintgatták harctereken és hadtápokon. Ennek ügyis vagy jó vége lesz vagy igen rossz, közönyös sehogyse! Vagy mérhetetlen vagy on fog belőle származni illő megbecsüléssel, amit csak fokozni fog az a tény, hogy Gáboréknak nemcsak pénze teljesít tényleges katonai szolgáltatot, hanem a vejük, sőt leányuk is. Vagy rossz vége lesz, tudniillik igazán elfogy a bőr Európában előbb-utóbb és lelkiismeretlen másodkezek — mert cipőgyárunk nekik nincs — a talprobléma megoldásánál, ahelyett, hogy bevallanák, hogy nem tudnak szállítani, áttérnek a hasonló helyzetekben már nem egyszer alkalmazott papírra... ami csak ideig-óráig való expediens, a cégen átesúszik, viszont a sárban pár nap alatt elrohad s akkor legalább szépségflastrom a katona-vő és ápoló-leány. S egyébként is...

Körülbelül ez volt Sebő Tamás gondolatmenete egészen az »egyébként is...«-ig, de hogy ezután mi következett, azt maga sem tudta. Ez az »egyébként is«-kezdet pótolta a gondolatsor nem létező végét s amilyen bizonytalan és üres volt, ugyanolyan határozott meggyőződést fejezett ki.

És így történt, hogy Ernőkének megint igaza lett — ő, neki mindig igaza volt és lesz mindaddig, míg elválík, ő nevet-e utoljára, vagy mi — mert egy szép napon levelet kapott Gyöngytől, hogy keresse fel.

Ernőke állt jól fűtött szobája közepén lakkeszizmában, bricseszben, ingben — éppen öltözködött, amikor a postás jött — nézte a kezében tartott kis levelet s önhittén, gúnyosan nevető diadallal mondott el egypár ideillő világirodalmi idézetet: Je la tiens... Tu l'as voulu, George Dandin... Én írok önnek: ja vasz pjszmo... Tatjana levele... lám, nekem is írt az én Tatjánám... vajjon mit akar?

Épp egy szépasszonyhoz, egy jelentéktelen szépasszonyhoz készült Ernőke, mint ő szokta mondani, esók-zsúrta, de ahogy kézhez kapta Gyöngyi levelét, pillanatnyi habozás nélkül

győzött benne az állandó ész a futó vágy fölött, kevesebb, de finomabb illatszert permetezett magára, csókvágyait egy mosolyba csomagolva eltette jobb időkre és sietett Gyöngyihez.

— Csókolom a kisztihandját, édes egy jó nagyságos asszonyom, Gyöngyike! — köszöntött be az asszonykához, aki igen szép pongyolában konyakkal és jó cigarettákkal már izgatottan várta... — Remek és ingerlő, tisztiszaavamra, ez a tündéri pongyola... Konyak? Kisztihend! Kitűnő lesz, bár kissé gyönges, mi megszoktuk ott kint vizes pohárral inni a rumot... De a cigaretta... nem, nem, magácska se gyújtson rá, Gyöngyöcske. van itt a tárcámban haretéri madárlátta cigaretta, egyenesen a főherceg számára készítik. a hadsegédétől kaptam vagy ezer darabot... parancsoljon...

— Köszönöm, hogy ilyen hamar eljött, Ernőke, hogy van?

— Most már könnyebben... odalent kémeny volt a tánc. Potiorek apánk kénytelen volt kedvezőbb terepszakaszon hátrább csoportosítani haderőit.

Gyöngyinek az illem azt diktálta, hogy az ura után is érdeklődjék pár elfogult, halk szóval.

— Miklósról nem tud valamit, már régen nem írt?

— Miklós a Szerémségben fekszik.

— Fekszik? Megsebesült? — tört át a könnyön az elpusztíthatatlan ősi női részvét, míg biztató, kérő mozdulatban pihent el Gyöngyi keze Ernőke karján.

De a hős tűzér fölényesen mosolygott:

— »Fekszik«? Stratégiai nyelv. Nem ő, de hadteste... A vezérkartól nyert értesülésem szerint. Persze, azóta változás állhatott be a helyzetben. De azt mondja, Gyöngyike, hogy Miklós régebben nem írt? Ez csak egyet jelenthet: úton van. Be van vagonírozva. Átvetik az itt fölszabadult kötelékeket és egységeket a galicjai frontra.

Gyöngyi elgondolkozott, Ernőke hadiszótára pillanatnyilag kimerült, elhallgattak és közé-

jük, hazugságaik közé állt egy percre az igazság: kétségbeesett, dúlt életük sivár céltalansága... Egy fiatal asszony egy nagy szerelem véresnek hitt roncsain, únt házasságának düledező kalyibája előtt... S ez a kikent-kifent katoná, akinek fényes, haszontalan mundérja alatt apokaliptikus halálfélelem üvöltött, aki csalt, hazudott, hízelt, aljaskodott, hogy hazakerüljön a rettegett frontról, — és nagyratörő álmok repülőgéppóriása úszik, kis szerelem verebe repdes lelkének üres ködeiben... A nő önfeláldozást, a férfi könnyed úri nyugalmat hazudik magának, pedig a nő szívében ott remeg a félelem a boldogtalanságba józanodástól, szürkületstől, a férfiben az iszonyat, hogyha már nem harctéri meszesgödörbe, a kelkáposztaszagú szegénységbe hullik vissza tán csakhamar bukott intrikáival.

Egy pillanatig tartott csak, mint minden szédület, a kétségbeesésnek ez a fanyar mámor, aztán Ernőke rántott egyet a mundérján, Gyöngyi elsimított homlokán és — másról beszéltek.

— Tudja, hogy miért kértem, hogy jöjjön el? — kérdezte hirtelen az asszony.

— Égek a vágytól megtudni, — mondotta minden gáláns kalandra készen, szerelemre biztató hangsúllyal Ernőke.

— Apolónő akarok lenni.

Ernőke udvarias mosolyú arca szörnyű gyanakvást takart: miféle új férfihistória lehet emögött; s ezért jónak látta egy Georges Ohnet-ből kölcsönzött kis »ah!«-hal felelni.

— Ne kérdezze, hogy miért, nagy dolgok történtek velem — lépett Gyöngyi az őszinte vallomások üvegpalotájának küszöbére, de amint Ernőkére pillantott s meglátta arcán annak az embernek kaján, rendőri kíváncsiságát, aki az elmondandókból rögtön ki fogja bányászni mindazt, amit a vallomást-tevő ellen kihasználhat, női ösztönrel fordított egyet a dolgon s nem a sirathatatlan Guyról, hanem a közönyös Miklósról beszélt burkolt szavakban — itt bent, a szívemben, hogy olyan egyedül vagyok, kikapesolva az életből, a háborúból, mert

a háború ma az élet, nyugtalan voltam így, kitaszítva maguk közül, akik élnek, mikor a mulatság volt az élet, magukkal együtt szédültem a forgatagban, most elmentek és én szégyellem, hogy haszontalan az életem... ért engem?

— Már hogyan érteném, drága jó Gyöngyike nagyságos asszonykám! — vágta rá szinte tiltakozva Gudmon Ernő, aki egy megveszekedett kukkot sem értett az egészből, de megnyugodva annyit sejtett, hogy nem más férfiról van szó, hanem az a nyughatatlan benyomás-szomj gyötörheti Gyöngyit, amely békés pultok, polgári tűzhely mellől bel- és külföldi henye iskolákba, kurzusokra, teozófiai és társadalomtudományi előadásokra, a parlament karzatára, premier-páholyokba, művészi klubokba hajszolta a békebeli gazdag kereskedőosztály tétlen nőtagjait. Egyszerűen szólva, nem rejtett férfiügy ez, hanem nyílt snobizmus.

— Ha megért, akkor segítségemre is lesz — vágta el a további magyarázkodást Gyöngyi, aki úgy sem tudott volna már mást mondani.

— Magától értődő legteljesebb készséggel!

— Köszönöm, — nyújtotta kezét az asszony.

Ernőke, ugyancsak Ohnetből mintázott »forró« csókkal igyekezett ráborulni a nyújtott kézre, hisz fütyül ő mindenre, neki ez a nő kell s rajta keresztül a... (de minek mindig kimondani azt csúnya szót, hogy: pénz). Gyöngyi azonban hamar elhúzta a kezét s a kézcsók fele, mint gyorsan tálat leves, félrelötyt a levegőbe. Még mindig várni kell? — ütődött meg kissé Ernőke, de optimizmusa rögtön felülkerekedett: annyi baj legyen, várunk.

Hát csakugyan, bámulatos összeköttetései voltak Gudmon Ernőnek, hogy tulajdonképpen mi réven, legszorgosabb utánjárásom sem derítette ki. Legvalószínűbb, mert legegyszerűbb, hogy szemtelenül odament mindenkihez, akire szüksége volt. Tény az, hogy egy hét múlva Gyöngyi már ott ült az előkelő orvosprofesszor ápolónő-tanfolyamának előadásain, kis karácsonyfája alá teljes ápolónői felszerelést helyezett Sebő papa szokatlan nagylelkűsége s

január közepén már egy nagy kórházban »dolgozott« Villeparisis grófnő osztályán.

A kórházban az undok harctéri adomákkal (»ammán szegény alulról szagolja az ibolyát« stb.) vegyesen járt szájról-szájra a történet Gyöngyi s Villeparisis grófnő találkozásáról a Szent Szív temploma előtt, mert az a csodás jelenség, akinek megpillantása »hivatására ébresztette« Gyöngyit, nem volt más, mint Villeparisis grófnő. Maga Gyöngyi mondta el egyszer az édes reggel történetét a grófnőnek, amikor egy menthetetlen katona várt, de egyre késő halálát virrasztották ketten a sóhajokkal zsúfolt félhomályos kórterem előtt a folyosón. A rajongó grófnő szájából már mint ragyogóan kidolgozott elbeszélés jutott a kíváncsi fülekbe; a képeslap riportot hozott róla Gyöngyi arcképével (a grófnéé majdnem minden számban amúgy is megjelent) s egy kezdő író novellát szerkesztett belőle. Ez is megjelent, mert hogy a háború alatt mi minden jelent meg, azt csak a nyomdai metttörök tudják.

És ne legyünk cinikusok, Gyöngyi remek kis ápolónő volt, önfeláldozó, kedves, türelmes, órákig hallgatott vagy órákig beszélt, a beteg kívánsága szerint. Be nem vallott kis szerelem vonzotta minden könnyebben sebesült, roncsolatlan férfiszépség felé, s úgy tudott simogatni, nézni, gyöngéd kézzel takarót igazítani, hogy mindenki szerelmes volt belé. Homlokon csókolta azt, akinek este jelentette, hogy másnap felkelhet és elhagyhatja a kórházat s puha kis kloroformos kezét napszámba csókolgatta a búcsúzókkal.

A női szerelemnek ez a, sok közül egy megnyilvánulási formája — egyelőre — teljesen lefoglalta Gyöngyi érzékeit, mint a kiesapongóit a hirtelen vállalt vallásos miszticizmus. Képzeletét meg eltöltötték a háború kis és nagy eseményei, amelyeket a katonák panaszaiból, a tisztek elbeszéléseiből s az orvosok fejtegetéseiből tudott meg: Szerbiából kivertek bennünket, Limanovánál a gyaloghuszárok hősiessége művelt csodát, orosz hadak jelentek meg a Kárpátokban, a neki oly békés kará-

csony szörnyen véres volt a máramarosi fenyőerdőkben, Moltkét menesztette Vilmos császár, akiről csak az imént, októberben nevezték el a Váci körutat, a francia kormány Bordeauxból visszaköltözött Párizsba s Magyarországon megkezdődött a lisztrekvirálás. Aztán kis életének eseményeihez a háború fordulatai szolgáltatták már a jelző dátumokat: a németek akkor jelentek meg a Kárpátokban, mikor az az ulánusfőhadnagy ott halt meg előtte szélütésben; a kilencnapos mazuri téli csatáról egy kis hadapród beszélt neki, aki nagyon kedvesen, pajkosan, de nagyon nyers szavakkal unszolta szerelmét; Przemysl aznap kapitulált az oroszoknak négy és félhónapi ellenállás után, amikor a segédorvos a laboratóriumban szerelmet vallott neki; s a tavasz zsendülésével, a husvéti piros tojással elválaszthatatlanul kapcsolódott fejében a Labore-völgyi harcok emléke.

Gyönyörű szomorú-víg tél volt ez, amelynek szürke egén egyre homályosuló izzással bolyongott Guy emlékének alább és alább bukó napja.

De...

A bánatos ember leihatja magát, de az alkoholtengerből csak kikél utóbb a kétségbeesés hullótestű Vénusza. Az érzékeket be lehet csapni ideig-óráig rajongással, elfoglaltsággal, erős elhatározással, de megölni nem lehet őket. Régi életünket eltemethetjük, de fölkiért mégis dült éjfeleken. Két kézzel kapaszkodhatunk a múltó életbe olyannak akarva, amilyen volt, de az élet Proteus, markunk szorítása alatt is száz és száz alakot vált. Szegény Gyöngyi azt hitte, ugyanaz, mint aki iskoláslány vagy fiatalasszony korában volt, ugyanazt az életet éli, csak hogy jobb kiadásban — mint az utas, aki vonaton menetirányban ülve azt hiszi, hogy egyenes úton tör célja felé, pedig hány-szor fordulnak, hány-szor váltanak irányt a vagon alatt mindig egyformán kattogó, végtelen sinek.

A nagy megrendüléskor történt, hogy Gyöngyi felé kinyújtotta kezét az alkohol s hogy Gyöngyi az Úr keresztje alá menekült.

Azóta sokszor megesett, hogy haldoklók mellett önkénytelenül imára kulcsolódott keze s hogy nehéz, vérmaszatos operációk után, amelyeknél segédkezett, egy-két pohár konyakkal kellett elnyomnia gyomra ideges háborgását. A vallásba csak fejest lehet ugrani, elmerülni végtelen tengerében egészen, de partián ülni, bele-belemártózni, csak mindmegannyi alkalom, hogy a Sátán verőfényén napkúrázzon az ember. Az egész ima malasztba, üdvösségbe emel, a fél-ima könnyen táruuló ajtókat nyit a csók felé. A lump, aki szabályos, tág időközökben leissza magát, sohasem lesz alkoholist, de aki naponta »gyógykezel« magát konyakkal, vörös borral, az már az alkoholizmus még be nem öltözött katonája.

De ne filozofáljunk! Ne? . . . Hisz úgy érzem, egy élet, egy furcsa női élet hosszú, lassan menedékes hegyoldalán egyre felfelé haladva csúcsra értünk, ahonnan a lefelé vivő lejtő már rövidebb meredeken zuhan . . . bocsánat, semmi sem történt, csak egy percre megálltunk, egy futó, talán nem is hallott s egészen mellékes megjegyzés sóhajozott el ajkunkon . . . igaz, ne filozofáljunk, gyerünk tovább. Vezess új utakra, Lucifer! . . . Csakugyan Lucifer? Eh, majd elválnak!

Tavaszkodott. A sűrű, sárga hegyiiszapot sodró Duna fölött fanyar földillat úszott az erőszakos nyugati szélben. Sebesültek, szűzek, kamaszok és özvegyek éjszakáit nyugtalanná népesítették a vágy ködképei. Vér és virág párázott zsendülő hajnalokon a mezőkről a hajszolódó felhőkkel zsúfolt égre. Emberrel, acéllal degeszre gyúrt vonatok lihegtek minden irányból Galicia felé . . .

A kórházban, a főorvos szobájában baráti diákvacsora hidegfelvágottjai, szardiniás dobozai, palackborai körül kis társaság, két nő, két férfi: a grófnő Gyöngyivel, a főorvos az alorvossal. Csend, kábító, ópiumos cigarettafüst, mámor és megghatódottság a levegőben: Villeparisis grófnő búcsúzik, holnap megy a frontra, északra, első vonal mögötti ambulanciákra . . . miért? ő akarja? ki rendelte?

mi készül itt...? lelkek és világok nagy égésének pörkölődésszaga a levegőben... a grófnő mosolyog, gyönyörű boltozatos vállát már az alkohol zihálja, rajongó, fáradt, messzenéző kék szemében már vágyak ködlenek... és gyermekségéről beszél:

— Weisst, Kinder... sziklába vágott vár, hét kilométerre a magyar határtól, de ahova a határról nagy kerülővel tizennégy kilométeres út vezetett, úgyhogy a Magyarországból hozánk igyekvő Ausztria belseje felől érkezett a vár kapuja elé, — mert ősi fészünk és a határ között áthatolhatatlan vad erdőség terül el... hatsoros falgyűrű lóg a sziklavár nyakából lejtősen ereszkedőn, mint súlyos gyöngysorok, a falak közé szorult félhold alakú udvarokban krumpli- és kukoricaföldek, istállók, kaszárnyák, jobbágy-tanyák, a belső udvaron, amelyet már a vár falai négyszögeznek, mély ciszterna a sziklába vágva... s kis szobám ablaka alatt a fal egyenes folytatásául zuhan a hegy síma fala a mélybe... börtön a testnek, de a lélek elrepül völgyeken, hegyeken, falvakon keresztül, utak, szántóföldek és erdők fölött... ez volt a gyermekségem: testem a vágyak kasszabörtönében, lelkem lihegő röpdösésben a végtelen felé...

A főorvos cigarettája füstjének dús gomolygását kísérte félig csukott pillája alól elgondolkozó tekintettel, az orvos, mintha csak mármorkalóriákat mért volna le előzetesen, figyelemmel töltött magának egymásután két pohár pálinkát, gonddal vizsgálgatta csillogását, aztán elszántan fölhajtotta. Gyöngyi az órára nézett, a grófnő szótlannul követte tekintetét és bólintott.

Gyöngyi fölkel:

— A 6-os terembe kell mennem, altatót adnom az 53-asnak.

— Annak az undok őrmesternek? Luminál?

— mondta az orvos.

— Az! — felelte Gyöngyi már az ajtóból.

A nő parföm, alkohol, cigaretta fullasztó melege kicsapott a fanyar patikaszagú hideg folyosóra.

A 6-os teremben gyomorfájósan égett a kis kék virrasztó villanylámpa. A szélső ágyon fordult a kis hadnagy, amint Gyöngyi el akart haladni mellette:

— Picike!

Gyöngyi odalépett hozzá.

A hadnagyocska kinyújtotta csontvázkarját, megfogta Gyöngyi kezét, a szájához szorította s kétségbeesett csókja mint égő spanyolviaszpecsét tapadt rá. Gyöngyi megsímogatta a kopaszra nyírt fejet.

— Picike, úgy-e, nem haragszik, hogy nem magának szól...? ... folyton rá gondolok... ne értesítsék, ha majd... gyöngye a szíve és a haja szóke...

— Sveszter! — szólalt meg egy durva, borízű hang a szemközti ágyból — disznóság, hogy itt soha sincs friss víz, adjon vizet.

Gyöngyi szó nélkül hozott vizet a vörös-hajú, szeplősarcú félörültnek.

— Mikor lesz reggel? — nyöszörgött valaki.

— Csendet kérek, urak! — ült fel egy hosszú ember egy távoli ágyban és félrefordított fejjel sokáig tapogatta fájós nyakát.

— Nagyságos asszony, kérem — suttogott és integetett egy szabólegény-féle.

Gyöngyi odalépett.

— A Kristóf bácsi már este óta nem mozg, alighanem kaput.

Gyöngyi odanézett a szomszéd ágyra. »Kristóf bácsi« agyonbugyolált feje halk ingással nemet intett.

— Aludjék, kérem, — mondta Gyöngyi a legénykének, aki nagyot sóhajtván bűt vissza takarója alá.

— Messze van még a hajnal? — kérdezte az előbbi nyöszörgés.

— Ejfé! van és hallgass — suttogott gyors választ egy rekedt hang.

— Lunimált kapok? — fogadta Gyöngyit az őrmester tempós kérdése. — Az a tábornoki rangba nyugdíjazott Pontius Pilatus verje meg ezt az iccákát, törköltül alszik az ember, nem lunimáltul...

... így ment ez minden éjjel, minden kórteremben, a testi és lelki nyomorúságok e nyüzsgő múzeumaiban.

Ez a halál előcsarnoka, ez a limbusz — gondolta Gyöngyi, amint behúzta maga után az ajtót s egyszerre mindent vörösbe kódösítő vérhullámot dobott a szíve az agyára, ajka az élet megkívánásának hirtelen támadt lázában cserepe ssé száradt ...

Dobogó szívvel sietett — nem! — menekült — mi elől vagy kihez? — a néptelen hideg folyosón.

Benyitott a főorvos szobájába, de szinte kővé meredt a küszöbön.

Az orvos, aki a szemközti gondosan lefüggönyözött ablak előtt állva egy hosszú bot végére kötözött kitömött baglyot tartott magasra a levegőben, rászólt:

— De csukja be már az ajtót és fordítsa rá a kulcsot.

Gyöngyi szótlánul engedelmeskedett, aztán újra megfordult és még mindig nem akart hinni a szemének.

A szobában szét voltak tolva a bútorok. Középen, a tetőről lógó szoknyás ernyőjű lámpa alatt éles világításban a kerevet s rajta egy hibátlan vonalú élő akt, jobb karjára könyökölve ... a bal láb elnyújtva, alatta a jobb összehúzza ... a dús aranyszőke hajú fej kissé hátravetve ... Miért fekszik itt így a grófnő s miért nézi mozdulatlanul a magasra tartott baglyot?

A főorvos az ajtónál állt, kezében cigarettá füstölgött s félig lehúnyt pillái alól figyelte a grófnőt. Gyöngyi pipacsörösen tekintgetett körül: hol van, álmodik-e? Milyen valószínűtlen, komikus és mégis ...

— Hogy meg van ijedve! — vihogott az orvos, aki most elkezdte lengetni a baglyot s hozzá repeső, felszárnyaló, aláhulló madár-fütyöt utánczott — élőképet játszunk, híres márvány és festett aktokat ... mi ez? — s újra lengett a bagoly, újra gyöngyözött a füty.

— Ez Szinyei-Merse »Pacsirtá«-ja akar lenni! — zengett fel a főorvos meleg baritonja.

— Brávó, doktorka! — nevetett a grófnő, gyorsan megfordulva s magára vonva egy hatalmas tarka sált: — Tölts Gyöngyikém!

Erős pálinka smaragdja csillog. A grófnőnek odaadja a kis poharat. Kábító illat — kaliforniai mák vagy tabac blond? — s valami kétes tekintet árad föl melegen arcába. — Mi ez? — riadozik újra.

Az orvos magába dönti az italt. hangja türelmetlen:

— Gyerünk, új kép, hátat fordítani!

A főorvos megfordul s egykedvűen nézi a falon a tapéta rajzát. Ő idegesen, lopva figyeli a főorvost, aki szemmeláthatóan izgalom nélkül, gondolkozik valamin.

— Lehet! — csendül az orvos hangja. Odatekintenek.

Szembe néz egy hideg »tárgyilagos« női arc, bal füle mellett élénk szalagesokor. fekvő helyzetben dereka magasra feltámasztva, jobb karja nyugodt könyöklésbe húzva, a bal puhan nyúlik teste hosszát előre át a jobb comb tövére, ahol a kéz nyitott ujjakkal szétterül, minden öltözete: vékony szalag a nyakon, széles karperec a jobb csukló fölött; a bal láb a jobbra vetve, fölesúcsosodik kissé a térd, papucska leng a bal lábfejen. A díván mögött jobbról, virágcserepet tartva kezében áll valami fehér lepedőbe burkoltan, egy kis tarka terítőtől csavart turbánnal fején az orvos és komoly vigyorral nézi a nő arcát.

A főorvos nevet:

— Magának, fiam, ki kellett volna kenni az arcát feketére s cserép helyett nagy csokrot venni a kezébe, mert ez Edouard Manet Olympia-ja.

— Csodálatos ez a doktor, mindent tud, — kacag a grófnő.

— Gyerünk tovább, hátat fordítani! — kiáltja az orvos.

A főorvos új cigarettára gyújtva újra a falat nézi, de aztán eszébe jut valami s oldalga megindul.

— Nem szabad megfordulni! — kiált idegesen az orvos.

— Nem nézek oda — mondja síri. únt nyugalommal a főorvos, íróasztalához lépked lehajtott fejjel, veszi a kis álló naptárt s feljegyez belé valamit.

...
A grófné áll a kereveten jobblábára nehezedve, ballába, amely egy párnát tapos, kissé emelt, úgyhogy a térdén megfeszül az ágyéktól aláomló s mindkét lábát dúsan ömlő redőkbe takaró vörös selyemágyterítő, amelyet jobbkezzével fog. Balkezzével tükröt emel maga elé.

— A rekonstruált milói Vénusz, — szól a főorvos — de nem nagyon sikerült.

— Na, várjanak csak! — mondja izgatottan az orvos, akit egészen elragadt a játék heve s amit márvány vagy ecset a mindig egy és mindig változó női szépségből a századok folyamán megörökíteni igyekezett, a szépség könyörtelen mozdulatlansága és a kísértés dúlt vonalvezetése, clairobseurából kiragyogó lábak, tarkótól sarkig fénypatakkal végigöntött hátak, a művészet gyötrelmes küzdelme, hogy a földi szépséget vagy a szférák ideálját egy női testben, egy mozdulatban kifejezze, szédítő sokféleségben villant, tündöklött Villeparisis grófnő proteusi szépségén...

— Utolsó kép! Pièce de résistance! Minden lámpát eloltani! — hangzott az orvos elfojtott kiáltása... s pár percere rá ott állt a legsötétebb sarokban magasodva a legszebb nőalak, en face, keresetlenül, nyíltan s mégis szemérmesen, jobbkarja ívbehajlítottan vállára fektetett alabástromvázát tart, amelynek előredülő szájából enyhe rózsaszínű fény omlik alá az egész alakon lábafejéig, ahol fehérrel mázolt tükörképe sejlik, mint könnyen zavart felszínű víz lapján...

Percekig nézték szótlanul, aztán hirtelen kihúnyt a fény és mély sötétség zuhant a szobára. Egy ajtó csukódott halkan.

A főorvos fölesavarta a villanyt, csak hárman voltak a szobában. Az orvos a vázából egy hosszúzsínóros villanykörtét vett ki, amelyről egy piros selyemzebkendőt oldozott

le s dugott vissza zsebébe. A sarokból elvitte a támlátlan széket, amelyen egy tükör volt fehér organtínnal leborítva; aztán helyére tolta a másik széket is, amelyen a jelenés állt az imént.

Gyöngyi másra akart gondolni és sietve, nyájasan szólt:

— Egész kis Reinhardt! — de hangja farkón, tikkadtan zörgött.

— Legalább nem hiába tanultam a színházi rendezést egy félévig Berlinben! — nevetett az orvos. — És köszönöm a sikert, nekem is frappáns volt, jobban sikerült, mint vártam és el is felejtették megmondani, hogy ez micsoda.

A főorvos elgondolkozva szinte magának beszélt:

— Amint belép az ember a Louvreba és balra térve végigmegy a hosszú világos folyosón, tág közű bronz-szobrok, szarkofágok és mozaik szőnyegek között, a lépcsőn fölé a Samotrakei Niké elé, jobbra fordul s egy kis, sötét előszobába ér. Tele asztallal, az asztalok tele a Louvre képeinek apróbb, nagyobb, színes, rézkarcos, fotografált másolataival, katalógusokkal és díszművű könyvekkel... A művészet »londoni vásár«-ja! Utálattal fordulok el s akkor az ajtó mellől, ahol bejöttem, az ajtó melletti sarokból szemembe, szívembe és a vérembe siklik elpusztíthatatlanná, kimoshatatlanná Ingres hosszúkás festménye, a pokol minden bűnének tiszta forrása, az érintetlenség... a »Source« — aztán hirtelen nyers fordulattal vágta el ömlengését: — Csodálatos ez az asszony, milyen illúziót tud kelteni!

—...és megtartani! — csendült egy nem várt válasz. A grófnő lépett ki a tapéta-ajtós fürdőszobából — ruhában.

A főorvos elmosolyodott, a grófnő elé lépett s mély hálával kezét csókolt neki.

A grófnő kegyesen bólintott, széttéktett s pillantása várakozóan pihent meg az orvoson, aki abban a percben megszólalt:

— De én bocsánatot kérek, még egy kis

írásbeli munkám van lefekvés előtt. Jó éjt kívánok! — gyorsan kezelt és ment.

— Mi még maradunk egy kicsit, ugye, Gyöngyi? — szólt a grófnő s leült a kerevetre, helyet mutatva maga mellett Gyöngyinek, aki zavartan s maga sem tudja miért, de szorongva ült le a grófnő mellé.

A főorvos szótlanul töltött három kis pohárba, egyet-egyet a két nőnek kézbe adott, s koccintás közben mélyen, szinte parancsolóan és sürgetve, — legalább így vette észre Gyöngyi — a grófnő szemébe nézett.

A grófnő elfogta Gyöngyi gyanakvó tekintetét, alig észrevehetően megrázta fejét és felnevetett, de ez a nevetés erőltetetten csengett:

— Folytassuk, doktorkám, a művészettörténeti panoptikumot?

— Hát Goyának van két képe: A felöltözött Maja s A levetkőző Maja... Ismerik? Az egyik képen habkönnyű fátylak alatt a széles, szétesősosodó buste, a valószínűtlenül karcos derék s a világ legkerekebb, legszabályosabb pelvise és legszebb tibiái. S ugyanez fátylak nélkül. Amilyen nyugtalanító az...

— Ó, nyugtalanító? Ritkán hallani ilyen szót magától! — vágott közbe a grófnő.

A főorvos zavartalanul folytatta:

— ...első, éppen olyan megnyugtató a második.

— Nos, Gyöngyi? — mondta Villeparisis grófnő.

— Én?... — több szó nem jött ki összeszoruló torkán, mialatt a vér elöntötte arcát.

— Én már fáradt vagyok, szívecském — szólt könnyedén a grófnő.

Gyöngyi úgy érezte, védekeznie kell s máris tettett:

— Én nem vagyok olyan szép — igyekezett ő is könnyedén, szinte tárgyilagosan mondani.

— Ó, a kis szerény! — nevetett a grófnő, Gyöngyihez közelebb húzódva. Finom, gyöngéd, nyugodt mozdulattal elvonta kissé Gyöngyi félválláról a blúzt: — Gyönyörű a válla! — állapította meg hidegen, de keze száraz láztól tüzelt.

Gyöngyi a főorvosra tekintett — miért gyúlt ki most hirtelen az eddig tompa tekintetű szem? — idegenkedve összerázkódott és odébb húzódott.

— Fázik? — kérdezte szinte számonkérően a grófnő.

— Nem! — mondta Gyöngyi, de azért összevonta vállán a blúzt. A főorvos tekintetét ke-reste.

A férfi ott állt előttük, de szeméből már ki-lobbant a fény.

— Ne erőltesse az asszonykát, főorvos — mondta a grófnő, aki türelmetlenül fölugrott a kerevetről.

Gyöngyi csodálkozva nézte a kedélyhullá-moknak ezt a nyugtalanító szeszélyű játékát.

S hogy a főorvos csak állt, nézett és mit se szólt:

— Na, gyerünk aludni — vágta bele a már kellemetlenné váló csendbe a grófnő, hosszú sóhajban fújva ki felbontosodó melléből a le-vegőt.

Búcsúztak és mentek.

A főorvos tisztelettudón és hidegen csókolt kezét mindkettőjüknek.

— Mielőtt elutazik, látom? — kérdezte egy-szerűen a grófnőtől.

— Fölkeltessem azért?

— Én már nem fekszem le, azt a pár oldalt, ami még hátra van az értekezésemből, meg-írom.

— Miről szól az értekezés? — kérdezte ked-vesen Gyöngyi, mert úgy érezte, hogy neki valamit jóvá kell tenni, valami elmulasztottat kell némiképp pótolni.

A főorvos megvetően végignézte s nyersen odavetette:

— A dum-dumgolyók okozta sebekről és gyógyításukról. Jó éjt, hölgyeim!

S az ajtó becsukódott mögötte.

A grófnő barátian átkarolta Gyöngyit s lassú lépésekkel megindultak a hosszú folyosón.

— Különös és erőszakos ember ez a főorvos — szólalt meg a grófnő s hogy Gyöngyi nem

felelt, nyomatékosabban megismételte: — Erőszakos, nagyon erőszakos...

Gyöngyi megrezzent. A grófnő megélénkülve folytatta:

— Nem ismer akadályt és nyugodt, lassú, céltudatos munkával készíti elő, amit el akar érní. Ez a mai bolondság is az ő ötlete volt — itt egy kicsit megzavarodott hangsúlyának biztonsága — engednem kellett, mosolyogva, mintegy mit sem sejtve paríroznom, mert bosszúálló, ó, én *tudom*, elteszi a haragját másnapra, hetekre, hónapokra, míg egész keserűvé nem erjed... és bosszúállásában kegyetlen... Na, de hagyjuk ezt, megtörtént, sajnós, de elfelejtjük, úgy-e, *el-fe-lejt-jük?*... Hanem szegény kicsikém, mi most elválunk és talán nagyon sokáig nem fogjuk egymást látni, bizony... és bevallom, nem szívesen hagyom itt... *ilyen körülmények között*, — nyomta meg a szót — ...Van kedve itt maradni?

— Magam sem tudom, — mondta tétován Gyöngyi.

— Ilyen dolgokban... utóvégre, én nem tudom, hogy te... nagyon nehéz tanácsot adni, de azt hiszem, jobb volna neked, Gyöngyikém, máshova menni... Máshova, — s ez a szó, mint egy sóhaj röppent.

— Hova?

— Nem lenne kedved velem jönni a frontra? — röpült a hirtelen kérdés Gyöngyi arcába, mint egy alattomos, fájót ütő, de tréfásan elugráló teniszlabda.

— Veled? A frontra? — pattant vissza a labda.

— Súlyos és önfeláldozó munka vár ott reánk, — hadarta a grófnő — erős és mégis gyöngéd szívű asszonyokra van ott szükség. Eddig szeretői voltunk a férfiaknak; anyák, húgok, barátnők, feleségek, örömforrások, becézők. Most gyöngéd anyáknak kell lennünk mindannyiunknak: húgoknak, barátnőknek, feleségeknek, a nagybeteg Sebesült, az értünk verekedő Férfi mellett. Jönnél?

— Nem tudom, bírnám-e — s a húzódozás már szinte beleegyezés volt.

— Ó, nem beszélem rá, kis Gyöngyi, itt csak maga határozhat... Én egy kis önzésből is hívom, megszerettem és hiányozni fog a kedvessége, segítő ügyessége. Valakit kell vinnem magammal, de hát kiben bízzak? És bevallom, egy hivatásos ápolónő-cselédet vagy egy ápolónőruhába bujt flirt-macskát nem szívesen vinnék. Ezért is halasztottam az utolsó percig... inkább egyedül megyek s ott választok valakit magam mellé.

A grófnő szobája elé értek.

— Hát, ha nem látnám már, édes kis Gyöngyi, Isten vele! — A grófnő hevesen átölelte, hidegen megcsókolta Gyöngyit, aki úgy érezte, mintha a grófnő száraz ajka egy könnyeseppet mázolt volna szét tüzelő arcán.

A gyönyörű alak eltűnt a halkan csukódó ajtó mögött.

Gyöngyi pár pillanatig még ott állt elgondolkozva. Aztán rántott egyet a vállán s hirtelen megfordult.

Jól látta, vagy csak káprázott? A folyosó másik végén, ahonnan jöttek, mintha egy fehérkabátos, hosszú alak — a főorvos? — állt volna mozdulatlanul a főorvos szobájának félig nyitott ajtajában, amely abban a pillanatban, amikor ő megfordult, hirtelen rácsukódott a gyorsan viasszerű alakra.

Megremegett. Az alkohol... az idegei... valami névtelen félelem... vagy inkább utálat?... jaj, csak ha már magára zárhatta volna kamráskája ajtaját...

El kellett haladnia a főorvos szobája előtt, aztán a derékszögbe vágódó folyosón balra térni, hogy a maga szobájához érjen.

A főorvos ajtaja csukva, mögötte néma csend.

Dobogó szívvel osont el előtte. Semmi. Miért is fél? Minek ez az ostoba képzelődés, örök harc újabb és újabb rémek, alaktalan sejtek ellen? De hiába, nem tehet róla... Félt!

Három-négy lépés még, ajtókulcsát már elővette köténye zsebéből, amikor a szobájával szemközt levő ablakmélyedésből kivált egy férfialak. Az orvos.

Gyöngyi hirtelen megállt és a szívéhez kapott.

Az orvos nem vette észre az ijedt mozdulatot — vagy csak úgy tett? — s nyugodtan szólt:

— Kezét csókolom. Már vége?

— Minek? — riadt vissza Gyöngyi, nagynehezen összeszedve magát.

Az orvos kétértelműen mosolygott.

— Hogy kerül maga ide?

— Ide jöttem maga elé, Gyöngyi. Fél óra! Ki van próbálva.

— Miről beszél maga?

— Csak hagyjuk!

— Mit hagyjunk? És mi ez a zavaros beszéd?

— Mi volt még, hogy én elmentem? — kérdezte szárazon az orvos.

— A főorvos Goya két festményéről beszélt...

— Igen, ezt szokta ilyenkor...

— Milyenkor?

— Nézze, Gyöngyi, bolondnak néz engem vagy alakoskodik?

— Hogy beszélhet maga így velem?

— Szóval Goya és újra élőkép és aztán...

— Semmi élőkép...

— Komolyan? És aztán?

— Pár szót még beszélgettünk, aztán mentünk.

— Akkor nem értem...

— Mit nem ért?

Az orvos megnyugodva mosolyodott el s másfelé terelte gyorsan a beszédet:

— Ne haragudjék, édes kis Gyöngyi, azt hittem, a főorvos egy kicsit udvarolt magának, talán erőszakosabban is, egy kis irigység, nem merem azt mondani, hogy féltékenység beszélt belőlem.

— Féltékenység? Mi jogon?

— Hát ép ez az! A jogot magának kell megadnia, — szólt az orvos, Gyöngyi keze után nyúlva.

Gyöngyi elhúzta a kezét:

— Csak nem gondolja...?

— Nem »gondolom«, de a remény, az más.
— mondta az orvos szerényen.

— Ne *reméljen* semmit, kérem! — felelte
kissé élesen kihangsúlyozva a banális szót
Gyöngyi.

— Nem? — kérdezte alázatosan az orvos.
— Tévedett!

— Úgy látszik, a főorvos is! — mondta
szarkasztikusan az orvos.

— Hagyja, kérem, a homályos célzásait a
főorvosra és...

— Nem haragudhat rám, nagyságos asszonyom! Bűn az, ha megtetszik valaki egy ilyen,
munkában agyonnyúzott embernek is?

Gyöngyi az ajtóhoz lépett s a zárba illesztette a kulcsot.

— Sok mindent szeretnék elmondani magának, nagyságos asszonyom — folytatta az orvos Gyöngyi mögé lépve.

Az ajtó félig fölnyílt. Gyöngyi túl volt a küszöbön.

— Bemehetnék egy kicsit... beszélgetni? — nyomult utána az orvos, a külső kilincset megfogva.

— Nem! — mondta gyöngén Gyöngyi.

— Miért?

— Eressze el, kérem, a kilincset — s kezdte lassan behúzni magára az ajtót, amelyet azonban kemény marokkal tartott vissza az orvos.

Gyöngyi komolyan megijedt. Ettől a férfitől?... Vagy magamagától?... S a félelem ravasszá tette:

— Előbb eressze el szépen a kilincset, — mosolyogta — erőszakkal igazán nem lehet. — S míg jobb keze göresösen markolta a belső kilincset, bal kezével kinyúlt s kedveskedve megsímogatta az orvos fejét.

A férfi jobb kezével az arcához tapasztotta a forró kis kezét, majd balját is, eleresztve a külső kilincset, arcához emelte s két kézzel szorította égető csókjához Gyöngyi kezét.

— Jaj, fáj, eltöri az ujjam! — panaszkolt Gyöngyi.

— Édes, nem akartam, — szólt gyöngéden az orvos s meglazította kissé a görcsös szorítást.

Gyöngyi bal keze most hirtelen mozdulattal elvillant a férfi arcáról, visszasurrant a rés mögé. Jobb kezével magára rántotta az ajtót. A zár nyelve nagyot csattant.

Ott állt a sötét szobában, az ajtó mögött szorosan, lába remegett, lélekzete akadozva zihált, keze még mindig a kilincsen.

Kint csönd. Majd a kilincs reszkető keze alatt lassan lenyomódott s lassan felemelkedett: az orvos még egy utolsót próbálkozott a bejutással. S hogy nem ment, némán, nesztelenül elosont. Legalább is Gyöngyi még sokáig ott állt az ajtó mögött, de se hangot, se mozdulatot nem érzett, nem hallott mást, mint a kilincs óvatos próbálkozását.

Világosságot gyújtott. Szinte elijedt magától. A szekrényajtó tükrén a sápadt villanyfénybe szétfolyóan fehér arcban, a rémület tág szemöldökívei alatt, mint a vágy két sötét izzású fáklyája lobogott... az ő szeme?... Nem! Nem!

Riadtan fordult el. Nemesak körülötte, hanem benne is ezek az ismeretlen erők?... Mintha fulladozva úsznék kis öntudata egy részeg, duhaj folyó deltájában egy őrző tenger felé... A főorvos ezzel a különös aktjátékkal... mennyire a kezében lehet ennek a férfinak a grófnő, hogy ilyesmikhez odaadja magát!... az orvos erőszakos ajánlkozása... mi ez a ronda pocsolya?... Menekülni, innen menekülni kell! S ha a grófnővel menne?! Igen, ez az egyetlen út...

Miért ez az egyetlen? — vigyorgott fel benne az öntudatlan cinikus kérdés. — Meghetnél haza, otthonodba vagy anyádhoz. Miért nem mersz maradni?! Mert félsz önmagadtól, a régen szunnyadó bűnös vágyaktól, amelyeket ma este fölráztak erőszakos kábulatú álmukból?

S ha félek, s ha joggal félek? — vitatkozott önmagával.

Mintha valaki föl kacagott volna mögötte... Rézműlten fordult vissza. Senki! Egyedül van...

Mindig egyedül. A tél óta, hogy felöltötte az önfeláldozás vöröskeresztes egyenruháját, hogy telezsúfolta napjait idegen férfibetegekkel, sokkal inkább egyedül van, mint valaha. Itt-ott egy bevásárlási séta a Belvárosban a mamával, utána uzsonna a Gerbeaudban, ahol egyúttal látni is lehet a letárgyalandó ismerős nőket; hetenként egyszer-kétszer családi vacsora otthon, ahol az ementhálisajtós Sebő papa az úr, vagy előkelő vendéglőben, ahol a mama jutányos előkelősége rendel hármuknak egy egyszemélyes fogast (hidegen, tatárral)... Ez a szülői ház!... S az ura? A Szerémségben vagy másutt »fekszik«, ő, bizonyára... s idegen nők mellett... sem hír, sem levél nem jön tőle... Kije, mije maradt?... Tán Ernőke? Aki annyira megtölti napjait, hogy egész üresek tőle. Vele lehet öt óra hosszat s a kis tűzér távozása után öt percre már azt is elfelejtette, hogy a világon van, pedig igen intenzíven volt a körülötte elterülő világon. A sétán, Gerbeaudban az ő kardocskája csörrent mellette, családi vacsorán az ő mundérja villogott közvetlen közelében, bármerre nézett, az ő kis vörös, pufók arca csodálkozott feléje alázatos ajánlkozásban...

El, hát persze, el innen! — ez volt a gondolatsor hirtelen vége.

Lassan vetkőzni kezdett. Megmosdott jó friss vízben. Kifésülte szép bronzos haját s a fésüből a beleakadt halott hajszálakkal együtt egy gomolyagban kiemelte a gondokat is. Leült az ágya szélére s mintha már minden elhatározáson túljutott volna, elkezdett ábrándozni: látta magát a »harc téren«... szép zöld, virágos mezőnek képzelte, amelyen nem ugyan ezüstpáncélos, hanem csak csukaszürkeblúzos sebesült Lohengrinek támolyognak, ernyedt karjuk az ő puha kis vállára kulcsoltan... kis galíciai ház, amelynek tornácán idegcsillapítót ad be egy bekötöttfejű, kisbajszú és hálás tisztecskének... szekér zörög a poros országúton, ő a szekér aljára hintett szalmán ül

s ölében egy csukottszemű, borzashajú férfi-fej...

Odaállt ruhátlanul a tükör elé, mint hajdan, lánykorában, nézte magát... sokáig... aztán a csillogó üveglaphoz hajolt, szájoncsókolt a hideg képmását, a haszontalan... fölnevetett s eloltotta a lámpát...

Kora hajnalon ébredt, átszaladt a grófnőhöz, aki, hogy Gyöngyinek ideje legyen palkolni, búcsúzni, estére halasztotta elutazását.

Sebő papa, ha a kereskedői világban használnák ezt a szót, azt mondhatnám, »ujjongott«: az ő lánya, igaz, hogy mostoha, veszély nélkül a harctéren, a becsület mezején, elsőrangú erkölcsi bizonyítvány a cégnek. A mama férfi-dolgot szimatolt, no, de egy grófnő társaságában nem lehet helytelenség, ami ne lenne comme il faut. Az alorvost nem is látták. A főorvos udvarias és tárgyilagos kécsókkal búcsúzott. Ernőkének viszont a csodálkozástól úgy leesett az álla, hogy a sok feltevés, gyanúsítás, találgatás tolongásában egyhamar meg sem is találta.

Éjfélkor már a két barátnővel messze járt egy üres (csak a személyzet volt rajta) kórházvonat arra észak felé s a francia nevű osztrák grófnő ó-francia dalokat énekelt modern német szöveggel Gyöngyinek:

..... ohé!

Az élet vonata megy a halál elé!

Az út sokáig tartott. A Kárpátok felé kapaszkodó pár sínen, mint egy agyonzabált bárzsingban vonat vonatra torlódott. Fegyver, ló, ember, élelem: vagonokba tömve hömpölygött Galícia felé a magyar Alföld sok-sok harangja, nyerítő csikaja, tilinkós pásztora, legelesző gulyája, lengő aranykalásza... csak-hogy a harangból ágyút öntöttek, a csikót nyereg alá törték, a pásztort csukaszürkébe munderózták, a gulyát apró bádogdobozokba vagdalták s az acélos szemet kétes lisztte zúzták.

..... ohé!

Az élet vonata zúg a halál elé.

Most somogyi bicskások kaján kanászno-tája harsant egy elébük vágó vonatról, majd bús bosnyák vagónból sűrű cigarettafüstben szállt ki a nagy hegyek némasága... »Ujjé, a Ligetben nagyszerű, ujjé, a Ligetben jó« — szaladt feléjük nevetős dallal a pesti csibészek vonata. Megállt. — Hol vagyunk? — kérdezte egy kihajló fej. — Fűzesabomba! — felelt a földszinti éjszakából egy sipító hang. — Hát akkor vagányok, válogatott cigánygyerekek, így fujjuk: Ujjé, Fűzesabonba nagyszerű, ujjé, Fűzesabonba jó — s a vonat tovább robogott... Veszekedős horvát, jámbor oláh, rátarti bunyevác, hetyke kún, tempós debreceni, élénk túladunai, bánatos tót és nekibúsult székely, ki számolta őket, a haretérre lapátoltakat?

..... ohé!

Az élők vonata száll a halál felé!

Órákat álltak elhagyott kis állomásokon s gyorsvonatsebességgel rohantak el nagyvárosok mellett. Egy napot és két éjszakát utaztak, rendetlenül ettek, rendszertelenül aludtak. A grófnő úgy bánt Gyöngyivel, mint féltett, kényes gyerekekkel szokott az anya, aki mellől leszakadt a férj, a férfi, s akinek meg-megvaduló gyöngédsége már beteg lázba lobog át néha. Éjjel betakargatta, ébredésnél arcát símogatta, ellágyultan meg-megcsókolta, s ha nézte, különös tűz parázslott nagy kék szeme mélyén.

Sötét éjszaka volt, amikor »megérkeztek«. Hova? Szurtos kis állomás fuldoklott a nagy-nagy homályban két-három vörösen bűzölgő petróleumlámpással. Szekérre ültek, amely rekedt csengővel, nagy füstfátylat lobogtató bádogfáklyával zörögve ugrált egy agyontaposott néptelen úton a csodálkozó csillagokkal telehányt bágyadt nagy kék ég alatt. Aztán kutya-csaholás hallatszott s balról az útkanyarulat egy kis falut tölt ki elébük a nagy feketeségből. Órszem állította meg őket, bámész vagy rájuk sem néző katonaaarcok úsztak el mellettük, mint holtak a tengerben a ladikon hányódó hajótöröttek mellett. Fekete gombolyag-

ként gurult eléjük egy park. A bádogfáklya dühödt fénye egy Mária Terézia korabeli, dagadt ívekkel méltóságos kertkapun táncolt. Megint »megérkeztek«. Hova? Egy földszintes kastélyba, ahol idegen formájú bútorok, lenygel szavak és könyvek, keretben lógó, fakult olajbafestett ismeretlen történelmi hősök fogadták őket.

A grófnő ment rendezkedni. Gyöngyi leült a nagy szobában egy régi karosszékre, amely fölött jobbkézt az alacsony mennyezeten nagy sárga folt játszott feketébe. Hol van az az -iczky-niczky-be végződő nevű öreg úr, akinek bizonyára kövér tarkója így bezsírozta a posztótámla tetejét? S hány évtizedig ült itt esténként, jobb kezében a nagy pipával, amelyből szállt, gomolygott a sűrű füst az alacsony mennyezet felé, ahol egyre terjedt a nikotinos, kormos sárga-fekete folt? Hova sodorhatta a háború szele?

— Gyöngyi fiacskám, csak egy szobánk lesz, nem baj? — nyitott be a grófnő kedvesen, hangosan. — Neked lesz ágyad s én a chaise longueon alszom. Ne is tiltakozz, jobb szeretek chaise longueon aludni, bár vágyaim netovábbja egy szarvasbőrlepedős, -takarós, -párnás tábori ágy, olyan, amilyen Lobkowitz hadtestparancsnoké volt, amelyet egy őszi nagygyakorlaton láttam egy dunántúli ismerősöm kastélyában. Milyen remek kis szoba, majd meglátod. Egy férfi-szoba. Sonkaujjú blúzós dámák, trikós hölgyek fényképei a falakon. Megnéztem, egy sincs két példányban s legálább van száz kép. A sarkokban apró tarka zászlók cannes-i és nizzai virágesatákról; az évszám 1884. Nagy tölgyfamosdó és egyszínű tarka perkál a függöny, a bútorhuzat, az ágytakaró. Az ajtónál egy klejderstokk s rajta lóg egy otffelejített zsíros taplósapka. Nagyon bájos, gyere!

Gyöngyi mosolyogva követte a grófnőt. Olyan nyugodt s maga sem tudja, miért, olyan boldog volt.

— Csakugyan, mennyi nő! — csodálkozott belépve. — Nagy Don Juan volt a kastély ura.

— 1884-ben, fiam — nevetett a grófnő.
 — S megöregedve a szomszéd szobában a nagy karosszékben pipázott — mondta Gyöngyi.

— És elmerengett cannes-i, nizzai sikerein!
 — szólt a grófnő. — Feküdj le nyugodtan, nem zavarlak addig, kimegyek, nekem még egy kis dolgom van, intézkednem kell minden eshetőségre, lehet, hogy itt maradunk, de az is lehet, hogy reggel tovább megyünk. Az attól függ!

— Messze van a harctér ide?

— Ó, elég messze, az ágyú sem hallatszik idáig! Viszontlátásra! — intett a grófnő és kiment. De nyomban visszajött: — Most jut eszembe, a nagy kapkodásban hoztál te magaddal hálóinget?

— Igen!

— Kár! — mondta, mint egy csalódott kis gyerek, a grófnő.

— Miért?

— Mert meg akartalak lepni s hoztam magammal számodra egy vadonatúj, nagyon finom selyemhálóinget.

— Ó, selymet?

— Fogadd el, jóbarátságunkért! — mondta, szinte pirulva a grófnő, mialatt útitáskájából elővett egy pezsgőszín-csipkés rózsaszínű kis ingremeket.

— Milyen jó vagy! Köszönöm!

— Nincs mit! — lépett mellé a grófnő s megcsókolta. Azután kiment.

Gyöngyi levetkőzött, mosdott, fésülködött, fölvette az új hálóinget és lefeküdt.

Egy félóra múlva jött vissza Villeparisis grófnő:

— Milyen az ágy?

— Köszönöm!

— No, örülök, hogy meg vagy elégedve.

A grófnő is levetkezett s közben kedvesen és feltűnő élenken beszélt mindenféle csacsáságról, biztosítótúról, ami éppen akkor tűnik el, amikor legnagyobb szükség van rá, a jó kölni víz tulajdonságairól s az amerikai pü-

derről, amely felmarja a bőrt. Aztán kiállt a szoba közepére s felkiáltott:

— Ó, milyen jó így! Az ember bőrét simítja a levegő, ez a víznél hígabb, kellemesebb és nemesebb fürdő. Testkultúrájukra a nők nem fordítanak elég gondot. Nem igaz? Van egy ötletem! — hadarta a grófnő s az utolsó felkiáltással odaült Gyöngyi ágya szélére: — Nekünk is kellene alapítani egy iskolát, fenyvesben, hegyek között, vagy homokos tengerparton, ahol meztelenül táncolnának görög fuvola — ez a leglágyabb, legszebb hangszer! — szavára, csobogó szökőkút körül a holdfényben vagy a tajtékzó hullámok előtt, verőfényes délben vékony, karesú, aranyhajú nők... olyanok, mint te vagy, kis csacsi! — s a grófnő hirtelen ráhajolt Gyöngyre és megcsókolta. Nyomban utána összeborzongva felkiáltott: — Brr! átfáztam... most, úgy-e, kinevetsz?... egy kicsit idejövök hozzád melegedni... — s máris a takaró alá síklott, szorosan Gyöngyi mellé...

Gyöngyi elhúzódott.

— Ne légy olyan csacsi!

— Hagyjon, kérem! — vágott rá Gyöngyi idegesen.

— Ostoba vagy! — hangzott már durván.

Gyöngyi elrántotta a karját az utána nyuló kéz elől.

— Menj! — kiáltotta most hirtelen a grófnő. — Menj, rögtön!

Gyöngyi lihegve, rákvörösén már a szoba közepén állt.

— Menj innen ki, menj, rögtön ki innen, menj, menj! — kiáltozta fojtott hangon a grófnő.

Gyöngyi némán összenyalábolta ruháit, cipőjét s menekülve rohant ki a szobából. Mialatt magára kapkodta a hideg sötétben a harisnyát, cipőt s a hálóing fölé a nappalit, hirtelen világosság gyúlt benne, bánat és szégyenkezés... miért kellett neki a grófnővel a »front«-ra utaznia, hol itt a front?... fertőből fertőbe!... s van-e egyáltalában megbízatása

ennek a szörnyű nőnek? miféle kalandor lehet ez és milyen titkos utakon jár? ezt nem tudhatja vezetőség, sem Vöröskereszt, sem hadvezér...

Ruháját hóna alatt szorongatva tovább menekült ki az oszlopos verandára, egy keze alá került kabátot leemelt a fogasról, szinte menetközben öltözött, a főkötőt akkor tette a fejére, amikor a rácsos kapuhoz ért.

Lépéseket hallott maga mögött messze a ház felől. Összefogva magán a sötét kabátot, hirtelen leguggolt egy bokor mögé. Hosszú idő múlt el, rövid? Feltűnt a grófnő alakja. Mint egy ködöszlop suhant a kapu felé. Pár méternyire volt tőle, amikor megállt. Körülnézett. Fölrántotta a kaput s kiállva az útra, belekémlelt a sötétségbe.

— Gyöngyi! — hangzott halk kiáltása.

S hogy senki sem felelt, várt még egy kicsit, aztán lassú léptekkel visszasuhant a házba. A távolban vadul csaholt néhány komondor.

Gyöngyi csak akkor mert mozdulni, amikor minden fény kialudt az ablakokban. Előbújt a bokor alól s megindult az úton visszafelé, amerre köcsin jöttek. Kimondhatatlanul félt. Két szélükön halommá dagadt keréknyomok között bukdácsolt, maga elé nézve, alig látva a riadt idegek, feszülő izmok, gyötörten hullámzó vér e kis mozgó világegyeteme a mélységesen tiszta, csillagos, nyugodt ég alatt. A kutyaugatás elhalt s az úton messze, messze valami tömörebb homály kezdett fölsejleni: az állomás.

Meg kellett állnia: úgy érezte, hogy a szíve verése is mingyárt megáll. S akkor a nagy, riadt csöndben megszólalt valahol közvetlen közelben egy tücsök:

— Ciripp-ciripp-cipp-cipp... ciripp-ciripp-cipp.

Hallgatta egy kicsit, talán el is mosolyodott, mélyet sóhajtott és tovább sietett. Egy óra alatt — ő azt hitte, fél éjszakájába telt — kiért az állomásra. A léckerítés ajtaja csikorgva nyílt keze alatt s már éppen befordult

volna a szurtos, magába rogyant kis épület sarkán a perron felé, ahonnan világosság szűrődött, amikor egy hang mormogott elébe a sötétből:

— Hova, hova, kisasszonykám?

Rémülten állt meg, alig tudta elhebegni:

— Pestre akarok menni!

A fal tövéből mozdult az árny. Valami katonára. Zseblámpa villant Gyöngyi arcába.

— Nini, egy sveszter! A döghordó targoncásait hun hatta sveszterkém? — röhögött a szanitécek, orvosok nélkül éjszaka egyedül csavargó ápolónőre a ravaszdi gyanúsítás. — Miska fiam, kötsd föl a hadnagy urat — szólt hátra a fal tövébe a kövér katona. Ott pattant a sötétség s két nehéz bakancs cuppogott el az épületecske másik sarka felé. — Maga csak addig álljon itt nyugodtan, sveszterkém. — S lövésre fektetett puska zörrent a sötétben, ahova a természetes őrmester visszatelepedett.

Néhány perc múlva visszafelé cuppogtak a nehéz bakancsok s viselőjük rekedten mordult:

— Gyűjjön be!

Gyöngyi dobogó szívvel indult a katona után. Nyikorgó ajtó nyílt előttük. A ronda kis szoba közepén, amelyben egy pokrócos tábori ágy, egy asztal, két szék s a falak mentén hurokába kötözött, poros vasúti iratokkal borított néhány állvány volt, egy fiatal, szőke, napbarnított arcú hadnagyocska állt a terpesz bádorgernyős lógó petróleumlámpa alatt. Derekáról hatalmas, duzzadt pisztoly-tok lógott, fehér ing puha gallérja hajlott ki blúzára, lábán sárga csizma fénylett. Az ágy fekvés alatt összegyűrődött pokrócán egy nyitott könyv hevert. A hadnagy krétafehér homlokán, amelyet egy jobbról balra felfelé húzódó éles vonal választott el arca többi, szélben-esőben-napban barnára cserzett részétől, könnyű ránc jelent meg:

— Kicsoda ön? — s futó, kutató, gögös tekintetet vetett a nőre, miközben látszólag teljesen elmerülve e fontos ténykedésben, cigarettára gyujtott.

— Lejtényi Miklósné vagyok Budapestről — mondta Gyöngyi bátortalanul.

Cigarettájából mélyet szíva, most jobban megnézte a nőt a hadnagy.

— Iratai, kérem!

Gyöngyi remegő kézzel halászta őket elő retiküljéből.

— Tessék! — nyújtotta át félénk mosollyal.

A fiatal tiszt gondosan végigolvasta a néhány papírlapot, a körpecsétek szövegét is elforgatva szeme előtt, aztán eldobta a cigarettáját, összeütötte a bokáját s széket emelintett Gyöngyi elé:

— Tessék helyet foglalni, nagyságos asszonyom!... Te elmehetsz! — szólt oda az ajtóban őrt álló bakának. Az szalutált s némán kiment.

— Bocsánat, nagyságos asszonyom, de háború van... parancsol egy cigarettát? igen? parancsoljon!... épp tegnap is sikerült lefognom egy orosz kémnőt, rettentően megnövekedett az oroszok kémkedési tevékenysége az utóbbi időkben... s én hölgyekkel szemben eléggé bizalmatlan voltam s most beosztásom ezt még fokozottabban kötelességemmé teszi... De hogy kerül ön ide, nagyságos asszonyom, Budapestről? Meg mernék esküdni rá, hogy az arcát ismerem valahonnan... Várjunk csak, jó csendőrkopó vagyok-e? Nem lakik ön Budán, a Kővágó ucca környékén?

Gyöngyi elsápadt: a Kővágó ucca? Góth Bandi lakott ott... A tangó a kis Daisynél... a péntekek... a vad csókok... egyszerre múltjának minden szennye fölhevargott emlékezetében, de abban a pillanatban erőt vett magán, a vér újra előntötte arcát, nagyobb hullámmal, mint szokta, s nyugodtan mosolyogva szólt:

— Talán inkább Gerbeaudnál vagy a korzón...

— Stimmt! Igen, igen, a korzón, — mondta sietve a hadnagy, aki sohasem szokott ott sétálni s aki most már meg volt győződve róla, hogy a Kővágó uccában látta ezt a kis pesti asszonykát. — Megenged egy kérdést? Írásai

csak egyről nem szólnak: erről az éjszakai magános sétáról...

— Villeparisis grófnővel érkeztem ma este, de ott a faluban... Éjjel rosszul lettem és... én ezt nem bírom, vissza akarok menni Pestre...

— Pardon, egy pillanatra, rendelkezést kell kiadnom, — ugrott fel a tiszt és kisietett.

Pár perc múlva lódobogás távolodott el az éjszakában a kis állomástól, de ekkorra már a hadnagyoeska visszajött, kezében egy söröskorsóval, egy feketekávés csészével s egy üveg konyakkal.

— Megengedi, hogy megkínáljam?... egy kis konyakot, csészéből, ami van, majd én a krigliből iszom, ó csak ujinyicskát egyszerre.

Milyen udvarias ez a fiú, társaságbeli modor, de még nem mutatkozott bel! — gondolta magában Gyöngyi.

Némán ittak. Gyöngyinek a nagy izgalom, az éjszakai gyaloglás után jól esett az ital, amely nyomban fejébe szállt.

— Jaj, ez az undok háború... — sóhajtott fel, de a grófnőre gondolt.

— Undok? Nem! Férfi-mulatság! Telt élet és rögtönös halál. A két véglet, a pozitív és negatív, teljessége. Csak egyet nem, megcsunkolni! Vakon vagy bénán más terhére lenni... Az erő, az ész páratlan lehetőségei nyílnak itt... és sok minden más... — s hirtelen lehajolva hosszú kezesökben nyomta kurta, se-színű serte-bajszát a puha, izzadt kis kézre.

Gyöngyi vére nekinyargalt ettől a csóktól. Zavartan hallgattak, egymásra mosolyogva. A fiú tekintete Gyöngyi ajkát kutatta.

— Kezicsókolom! Prosit! — töltött a hadnagy és ittak.

Aztán megoldódott Gyöngyi nyelve, elmondta, hogy férje a déli haretéren van, beszélt iskolás éveiről, magánosságáról, a pesti kórházról, ahol ápolónő volt s hazudott nyugtalan véréről, amely ide kihozta. A hadnagyoeska viszont elmondta, hogy vidéki fiú, aki Pesten tanult jogot és tangót s aztán jött a háború s neki nem kellett pályaválasztással törni a fejét. Remek egyetemi, menzai és bái

históriákat adott elő, elbeszélte egy párbaj-lavinát, idézve az összes egy- és kétoldali jegyzőkönyveket, persze, a nevek elhallgatásával, amely egy rakoncátlan farkaskutya miatt indult meg. Kezdett kedvesen, érzelmesen és bátortalanul szemtelen lenni, mint aki hirtelen becsíp, de ilyen állapotban is végnélkül tiszteli a gyöngébb nemet, amely azonban tagadhatatlanul mély hatással van rá, különösen, ha ilyen pompás képviselője tiszteli meg k. und k. szerzetesi visszavonultságában, mint a jelenlevő nagyságos asszony, akit hogy az isten ne éltessen, arról szó sem lehet, prosit!

De amint a lódobogás, most már közeledőben, újra felhangzott, hirtelen felállt s jobb fülére vágva sapkáját színjózanul mondta:

— Pardon, egy percre! — nem az arisztokratáskodó á-val, hanem alföldi jó széles aa-val, Kiment.

Gyöngyi, hátrahajtva fejét, révült tekintettel meredt a fáradt petróleumlámpa narancsszín fényébe, amely alatt sűrű füsttenger lengett-ingott komikus méltósággal s a fogai közt suttozta:

— Van jogom rá . . . egyetlenegyszer . . . van, van, van . . .

— Hű! — állt meg az ajtóban, újra úgy, mintha kissé be lenne csípve a visszatérő hadnagy — milyen füst és meleg van itt !

— Kinyithatja az ablakot — mosolygott rá Gyöngyi.

— Ellenkezőleg! — mosolygott vissza a fiú.

Pihelve fordította félre fejét Gyöngyi: napok óta zsúfolta belé az ördög ezer incselkedése, mint valami akkumulátorba, a vágy vilámlósságát . . . nem bírja tovább . . . Várta a támadást.

Ami nem is késett.

— Vegye le ezt a csúf főkötőt! — lépett melléje a fiú s mint drága cataniai narancsot selyempapirosából, bontotta ki a főkötőből a göndör bronzhajú kis kerek fejet.

Gyöngyi macskásan nyújtózott egyet, meg-
rázta fejét, hajának dús, vörös aranya szétom-

lott. A fiú fölébe hajolt s egy csók égett át a sűrű hajbozótan feje bőréig.

— Ezt a kabátot is! — súgta már rekedten a tisztecske s gyöngéden, mint finom zöldborsót finom héjából, kihámozta a nőt a durva kabátból, amelyet mint kiterített szárnyú denevért, hirtelen az ablak elé akasztott.

Aztán leült az ágyra, amelyről félrelökte a nyitott könyvet:

— Ideül mellém?

Gyöngyi hamiskásan vállat vont:

— De csak ha jól viseli magát — s a fiú elé lépett.

A hadnagyocska vadul átkapta s eldőlésében magával rántotta.

A lámpának nagy kíváncsiságban félre-görbült feléjük lángszeme, úgyhogy a másik oldalon hosszú kormos csík esodálkozott fel a hasas lámpaüvegen. Mély csend. Csak egy zörgő egérke folytatta magántanári kutatásait a vasúti aktacsomók között.

— A neved, szívem?... — szólalt meg hosszú idő múlva végre a fiú.

— Gyöngyi, szívem! S a tied?

— Szekeres császári és királyi Pista vagyok érted! — mosolyogta szerelemtől részegen a hadnagyocska.

— Kis bolond fiúka!

Ez a szó mintha észre térítette volna. Felugrott.

— Csakugyan bolond vagyok! Nem maradhatok ennyi ideig itt veled a katonáim miatt — s már kabát, sapka, készült kimenni. — Nincs is idő beszélni, majd reggel... aludj jól... ó, talállok én itt egy másik szobát, miattam ne aggódj, mehetsz reggel, ahová akarsz, mindent megbeszélünk, most aludj, szivecském, én megyek ki a katonáimhoz... — s idegesen, majdnem hidegen megcsókolta Gyöngyit. A következő pillanatban már ott se volt.

Gyöngyi bágyadt mosollyal nézte az ajtót, fáradt dereka alól nagy ügyel-bajjal kihúzta a takarót s boldogan, nyugodtan — nevéssenek rajta, de ő úgy érezte — tisztán... elaludt.

Ezalatt Szekeres István megkerülte a döglött kis állomást s a sarkon túl kuporgó katonáihoz lépett:

- Van valami meleg takarótok, hé?
- Horkanva szűnt meg egy mély szuszogás:
- Van itt egy facér suba, hadnagy úr!
- No, hocí!

Valaki mozdult, kelt s a hadnagy vállára kerítette a jó meleg subát.

— Annak a pesti nagyságának oda kellett adnom a szobámat, — mondta tettetett rossz kedvvel Szekeres úr — a fene a fajtáját ennek a katonák közt kujtorgó sok nőszemélynek.

Az őrmester a nagy sötétben a mellette ültön alvó sógor oldalába bökött a könyökével. A sógor egy kurtát kuncogott, de olyigen hal-kan, hogy a jó isten is alig hallotta.

A hadnagy ledült a subában s egy perc múlva már aludt.

Jó negyedóra múlva megszólal a sógor:

- Érti ez a dürgést!
- Ühüm! — dünnyögte rá az őrmester.

Aztán ők is elaludtak.

Kis hajnalon ébredtek. Megmosakodtak a kútnál, a hadnagy úr is, aki igen fütyös kedvében volt ma. Úgy paskolta a vizet, mint egy kis kaesa.

A sógor feléje bökött fejével, az őrmesterre pislantva. Az rábólintott és kinézve az útra, amelynek szélén, a kátyuk mentén taposott gyalogösvényen egy biciklista karikázott feléjük, ezt dünnyögte:

— Majd abbahagyja mingyár!

Abba is hagyta, amint a biciklista átadott neki egy írást. Szaladt a kis szoba ablakához, megkocogtatta, aztán futva került meg a házat s szinte beesett a szobába, ahol az égve felejtett lámpa telepíhézte fekete havával az alvó Gyöngyi arcát, ruháját, bútorokat, mindent...

— Mi van itt, Gyöngyi?

Az asszonyka, akkor ocsudva, arcához nyúlt s szétnázolta rajta a kormot.

— Ez a dög lámpás! — sietett a hadnagy a bűzgőn füstölgő bűzös masinát eloltani. — Csupa korom itt minden.

Gyöngyi tükre után nyúlt s belenézve hangesen elnevette magát:

— Mint Max und Moritz... Csókolj meg!

Szekeres Pista nekiesett a kínálkozó szájnak, amelyen maszatosra csókolta magát. Aztán nevettek s Pista nekiállt megmosdatni Gyöngyit, mint egy gyereket, de a mosdótál vize is kormos volt. Amihez csak nyúltak, minden fekete volt. Terjedt a maszat s egyre harsogóbb lett a nevetés.

Végre Pista egy szünetben:

— Pedig nincs mit nevetni! Parancsot kaptam, mennem kell.

— Elmegy? — riadt most meg Gyöngyi az éjszakától, a friss büntől s a nem várt választól. — És én... én?...

— Nem megyek én messzire, holnap a városban leszek, te már ma oda mégy, itt van egy írás Villeparisis grófnőtől, éjjel hozta egy lovasember, itt van egy másik, ezzel jelentkezel a hadtest orvosfőnökénél, aki ott beoszt... és holnap újra együtt leszünk... és... — s úgy magába ölelte Gyöngyit, hogy az aszszonyka hátrahajló dereka beleroppant. — De most nekem mennem kell, a hadtestnél majd megtalálalak... itt kell búcsúznunk, ó, csak ideiglenes búcsú, ideiglenes, hisz holnap már ott vagyok nálad, kérlek, ne nézz ki utánam az ablakon, s csak akkor gyere ki a szobából, amikor mi már elmentünk, utóvégre háború van, no nem? és én szolgálatban vagyok, nagyon komoly szolgálatban... — de utolsó szava már belefulladt abba a sietős, ideges, marasztós és maradós csókba, amellyel szinte magára kente a nőt, mint egy gyógyító balzsamot...

Választ sem várva ugrott ki a szobából.

Gyöngyi ámulatlan állt a kimerülten lógó lámpa alatt. Rendetlenül tolakodott vissza emlékezetébe a múlt éj, a fehér férfi-homlok, a konyak, a kezdet vallató hangja, az őrtálló katona sáros bakancsa, a gyöngéd brutalitás,

az álom részegsége... Szívét el-elöntötte a boldogság, mint az ár, amely aztán mint a kétségbeesés apálya vonult el róla.

Kint súlyos léptek dobogtak. Az ablakhoz lépett, félrebillentette a még mindig rajta lógó kabátot s hosszan nézett a dült úton egyenetlen ütemben távolodó kis csoport katonára...

Lerántotta a kabátot az ablakról s a kíváncsi tavasz beugrott a szennyes szobába, amelyről egy suhintással letörülte a bolond éjszaka minden hazug romantikáját: egy idegen katonáé lett egy halálra ijedt táj szurtos állomásának egy mocskos odujában.

Erezték? Vannak percek, amikor kifordul az élet az ember szájából s az Öngyilkosság sötét Angyala szöveget, kötelet, kést kerestet riadt szemekkel... Egy villanatig tart s a nevet mindenre, de magyarázatot vajmi kevésre találó tudósok úgy hívják: pillanatnyi elmezavar.

Gyöngyi kutató szeme az üvegen akadt meg s a gaz, alattomos test, amely mindig csak a maga állati szükségleteinek kielégítésén erőszakoskodik, agyába vágta az elemista olvasókönyves mondatot: — Ehes vagyok!

A maradék konyak kacagva szaladt át a tikkadt torok kapuján s a vér melegítve, duruzsolva kezdett dolgozni a végre valami anyaghoz jutott szegény kis gyomorban, ahonnan vigasztalásul mámor-felhőcskéket dobált fel a szörnyű kísértéstől menekült gondolatok elborítására. Ebből a szédületből ébredt csak aztán Gyöngyi a pillanatnyi valóságra:

Mi ez az írás? Eh, valami német hivatalos krix-krax a hadtest-micsodához, majd a városban eligazodik rajta, akit illet. De Villeparisis grófnő levele? Hivatalos tanusítvány arról, hogy Lejtényi Miklósné »saját kérelmére, családi okokból megváltik a szolgálattól s vissza akar térni Budapestre«. Mikor írta ezt a levelet az a furesa bestia? Önszántából? S hogy jutott ide? Meg kellett volna kérdezni (nem merte hozzágondolni, hogy »Pistától«, mert félt, hogy újra előnti a kétségbeesés: Pista?

Ez az idegen, akinek odadobta magát...? most, amikor nem gondolkozni, hanem tenni kell). Persze, a lódobogás, egyszer távolodott, másodszor közeledett, kétszer járt kint a hadnagy, ő küldött lovasembert a grófnőhöz, vagyis nem hitte, amit neki mondott... Itt megint valami örvény szélére értek gondolatai, amelyeket újabb korty konyakkal úzott el onnan. A gondolatok riadtan menekültek távoli, sötét képzetek felé, de a mámor utolérte őket s félúton valamennyit lebunkózta. Az állomás falán kint megszólalt egy csengő. Gyöngyiben régi utazási emlékek régi mozdulatokat ébresztettek: sietni kell. Gyorsan s valahogyan megmosdott, amit lehetett, lekefélt és lerázott magáról a kormos maszatból. Szörnyű, milyen állapotban volt fehér ruhája! Magára vette kabátját, még egyet húzott a konyakos üvegből s kilépett a szobából.

Ápolónői ruha? Mióta nem ápol! Fehér? Hisz koromtól fekete! Mosolya a jókedvé? Dehogy: a konyak derítette! Arca pirossága, hamva? Púder és pirosító! Belső erkölcsi dűlt-sága? Az érzékek remegése! S hogy meg van ijedve: kutató szemmel hunyorog az égre, a tájra, mintha a természet javallását vagy rossz-szálását keresné. Csupa hazugság, kíváncsi-ság és megszeppenés az egész asszony!

S a tisztaságában és mocskában egyaránt őszinte természet közönyösen zöldít, barnáll körülötte fát és földet, önti el melengető napfénnel és üdítő szellővel. Mi köze van az emberhez, aki nem érzi rögeből szakítottnak magát!?

Aztán jött egy zsúfolt vonat, — agyontöltött cseresnyés-rétes, amelyből kidagadnak, kirepednek a szemek: a katonafejek — s vitte Gyöngyit új állomások, ó, mily állomások felé.

Egy orvossal és két ápolónővel került össze, három hallgatag emberi géppel, akik csak mesterségükről tudtak beszélni, arról is csak apró tényeket. Gyöngyinek, aki szórakozottan figyelte az érdektelen, szakadozott társalgást, egyszerre csak úgy tetszett, hogy a vonat főfogése megerősödött, mintha a saját megkín-

zott, rendetlenül táplált gyomrában bummogott volna, vagy a szíve lüktet erősebben, zúgó föléig ható hanggal? Mi ez? Előre haladnak s a mozdony mégis mintha egyre hátrább, egyre közelebb bufogna hozzájuk? De nem! Hosszan füttyül... Messze elől... S a bummogás itt döng a kocsiban...

A vonat megállt. Az orvos fölneszelve szólt:

— Ágyúznak! Érdekes, kérem, tegnap egy csomó német katona közt tettem meg ugyan-ezt az utat a városba, ahonnan éjjel, sajnos, megint vissza kell jönnöm s alig hallottunk ágyúszót. A légköri viszonyok mások? Vagy valami van?

Elhallgattak.

A távolban az ismeretlen óriás tovább döntette hatalmas kalapácsával a rozzant üstöt: a Földet.

A vonat s a vontatott társalgás újra megindult. Délfelé, megint egy állomáson, az orvos visszatért a délelőtti témára:

— Érdekes, kérem, közelebb jöttünk s kevesebbet hallunk, mondom, hogy a légköri viszonyok, már nem vagyunk az ágyúk vonalában... — egy kissé elgondolkozott, aztán legyintett, mint olyankor, amikor nem találta meg a helyes diagnózist, — eh, olyan tapogatódzás ez, mint a belgyógyászat. Lássá, nagyságos asszonyom, én már nem gondolkozom. Nélkülem gabalyították ezt így össze s most én magyarázzam meg? A sebészet, az igen: vagy levágom azt a lábat, vagy nem vágom le. Végigharcolom ezt a ránk kényszerített háborút, vagy nem harcolom végig. Én végigharcolom. De nem gondolkozom. Nem igaz? Erre nem lehet kényszeríteni. Az elején sokat gondolkoztam, kérem s mi lett a vége? Savtúltengés, kérem. Most jól emésztek és jól operálok. Slussz! A többi nem rám tartozik.

Az orvos álmélkodva hallgatott el, hogy ilyen kimerítő szónoklatot tartott, maga sem tudja, miért, egy egészen idegen hölgynek. Mi-lyen meggondolatlanság! Vissza is süppedt hallgatagságába s Gyöngyi hiába tett egy pár

célzást, hogy neki a hadtestnél jelentkeznie kell és nem ismeri a városban a járást, nem sietett szolgálatait följánlani, sőt, mikor úgy késő délután a városhoz közeledtek, valami nessel kiment a folyosóra s ahogy beértek az állomásra, eltűnt a nagy forgatagban.

A két ápolónő tovább utazott. Gyöngyi elköszönt tőlük s kiszállt. Merre menjen? Néhány szintén kiszálló tiszt végignézett rajta, aztán sietett tovább. Az állomáson hemzsegett a katona, az osztrák-magyar és német uniformis s beszéltek tán mindazokat a nyelveket, amelyeket a monarchia bankópénzei oly gondosan felsorolnak. Bizonyára cél és rend volt e bábeli kavargásban, de Gyöngyi csak az arcok, egyenruhák, felszerelések értelmetlen zavarát, tolongását látta. Még arra sem volt elég éles a megfigyelése, hogy megállapítsa: többen indulnak, mint érkeznek. Alig találta meg a kijáratot.

— Halló, sveszterkém! — integetett feléje egy kövér kis tiszt.

Gyöngyi megállt s bevárta a feléje tολkodó kövér orvost.

— A 16-ostól? Írások rendben. Szabad? — nyujtotta feléje a kezét az izgatott bácsika. — Már mind fent vagyunk a vonaton..

Gyöngyi szó nélkül átnyujtotta írásait. A bácsika beléjük nézett, nagy szemet meresztett s hamar visszaadta őket:

— Pardon, kérem, nem önt vártam... — s kissé zavartan tovább furakodott a tömegben. Gyöngyi szólt volna utána, de a kis emberke már nem volt sehol.

— Miről van szó, kérem? — lépett Gyöngyi mellé egy tábori csendőr, aki figyelmes lett a jelenetre. Gyöngyi annak is a kezébe nyomta írásait s nagyon szépen kérve szólt:

— A hadtestnél kell jelentkeznem, kérem. Hol van az, kérem?

A csendőr visszaadta az átnézett írásokat:

— Strznskaja 12! — mondta, szalutált és odább lépett.

Gyöngyi végre kiért ebből az örült hangyabolyból. Az állomás előtt, amelyhez egyre öm-

lőtt gyalog, kocsin baka és tisztt. beült egy leírhatatlanul sáros, nagy ugrálós rúgóju bérkocsiba, amelyből ép akkor szállt ki egy szörnyen álmos kölyök-hadnagy.

— Trszkája 12 alá vigyen! — mondta németül.

A kocsis bölintott s az oroszosan tág szerzésű lovak közé vágott. Ha nem özönlött volna mellette kétfelől a nagyon XX. századi katonaság, azt hihette volna Gyöngyi, hogy távoli multba vágta vissza: a barokk idők díszes és disztelen házai suhantak jobbról, balról, hasas, kovácsolt ablakrácsokat, lapos félkörű erkélyeket, kurtán kecses dagadt oszlopokat düllesztve jobbra sárga frontjukon s az út végén egy terecske látszott, közepén habcsókából fújt, derűs-hullámos vonalu Mária-Terézia korabeli templommal.

Elzötyögtek a templom előtt is, befordultak egy széles, rövid uccába, amelyben hirtelen csönd és néptelenség fogadta őket. Egy boltajtóban a kocsizörgésre megjelent egy borzas feketehajú, piros nagyajkú, horgasorrú, szénfeketeszemű, teltmellű zsidóleány. Az ucca végén egy magános kaftán fénylett, imbolygott elfelé.

A kocsi megállt egy törten dupla-tetős nagy »lábasház« előtt.

Gyöngyi belépett a hűvös kapubolt alá. Csönd, senki. Jobbról egy szoba ajtaja nyitva, hangok hallatszottak ki. Gyöngyi arra sietett. Egy tisztt állt szétvetett lábakkal a szoba közepén, lovagló ostort suhogtatva, valamit mesélt két bakának, akik tiszteletteljesen röhögdelve gyömöszöltek degezre néhány nagyon elegáns disznóbőr koffert.

— Jó estét! — köszönt be németül Gyöngyi félénken.

— Jó estét, — mondta s fordult meg egyszerre a tisztt a női hangra.

— A hadtest-főnököt keresem.

— Főnök? Jó! — nevetett a tisztt. Nagyon hivatalos, de udvarias hangon folytatta: — Parancsol, kérem?

— Nekem itt kell jelentkeznem...

— Itt? Jó! — nevetett megint a tisz. S újra komolyan: — Itt már nincs senki, kérem.

— Pedig az írások... — vette elő és nyujtotta át igazolványait Gyöngyi.

— Jappardón! A hadtest orvosfőnökét méltóztatik nagyságos asszonyomnak keresni — s míg a »nagyságosasszonyom« szót az udvarias ember gáláns határozottságával vágta ki, kételkedő összehasonlítást tett az írásokban szereplő »grófnő«, jó pesti név, ismert hadi aláírások s a hölgy némiképp szennyes megjelenése között. — Ez a hadtestparancsnokság... volt. Már nem az... Utazunk... Abbáziába.

A két privadíner kapitányára nézett s alázattal röhhentett egyet a kitűnő tréfán.

— Az orvosfőnökség hol van, kérem?

— Az is elutazott... fürdőhelyre.

Gyöngyi arcán a mosoly és az aggródás küzdött egymással. Nem tudta, nevéssen-e ezen a hülyén vagy komolyan megijedjen, hogy most mi lesz vele.

Az osztrák kapitány újra meg újra végignézte ezt a különös nőszemélyt, akinek az írásai rendben vannak, de a külseje meg a mód, ahogy ide betoppant, legalább is szokatlan... De aztán valami remek ötlete támadt s hogy ezt leplezze, udvariasan szólt:

— Budapestre óhajt kegyed visszautazni?

Gyöngyi igazán nem tudta, hogy mit feleljen. Nem, ő tulajdonképpen nem szándékozott vissza Pestre, de hát itt maradjon? hol? bevárja a kis tisztecskét, aki a hadtestnél fogja keresni? de ez a hadtest-főnök vagy micsoda elment innen!... s különben is egy kódorgó katonához láncolja magát?

A kapitány, látva Gyöngyi iruló-piruló arcán a tétovaságot, hanyagul megjegyezte:

— Mert nálunk kaphat kegyed beosztást...

Gyöngyi nem felelt. Mit feleljen? A kapitány gyorsan folytatta:

— De nálunk-hoz is, Pestre is vasúton kell menni, ebbe a házba pedig még nem vezették be a vasutat (a két privadíner erre is röhhentett egyet), oda kell menni, ahol vasút van, autóm elviszem, jó?

— Köszönöm szépen. — mondta Gyöngyi.

Tíz perc múlva egy nagy szürke autó vágatott a kapitánnyal, Gyöngyivel s a bőröndökkel végig a városon az állomás felé, de ott nem állt meg, hanem elkanyarodva egy széles országútra tért, amelyen vad iramban suhant sokáig. Közben beesteledett s az autó már, két hatalmas reflektorának kilométerekre vakító pillantását maga elé vetve, elhagyatott megyei utakon, szűk és puha dűlőkön sietett. Fák, bokrok, hídkorlát, magános ház, a fény elől behúzott farkkal vágató komondor, az úton némán keresztbevágó, elnyúlt testű kis állat, nyúl, macska vagy görény? palánk, árokpárt, kilométerkő szaladt velük éles fehér por- és fényköpenyben szembe, hogy közelükben homályba fulladva kanyarodjék oldalt, hátuk mögé. A kapitány élénk beszélgetés közben, — két témája volt: a »tüchtig« farkaskutya s a »gemütlich« Bécs — oda-odasimult, dült Gyöngyihez, de tapasztalva, hogy a nő egyre elhúzódik tőle, abbahagyta a lagymatag ostromot, elhallgatott s cigarettázott vagy bóbiskolt.

Aztán újra országúthoz értek. Hajrá, újra kezdődött a vad száguldás. Legfeljebb egy negyedóraig. Akkor lassított az autó, eloltotta a reflektorokat s óvatosan odacsúszott egy kis őrház mellé.

Gyöngyi álmélkodva és kissé rettegve szállt ki az autóból s maradozó léptekkel követte a kapitányt, aki megkerülte vele az ablaktalan hátú őrházat, hogy fénypázmás frontjára jusson.

Mese ez vagy mozi? — ez jutott eszébe, amint megpillantotta az őrház egyetlen, sarokra nyitott ajtaján kiáradó fényszigetben álldogáló katonatiszti csoportot, távolabb, hevenyészett kis kitérő vágányon egy kivilágított szalónkocsit s aztán a ketfelé szétszaladó üres, fénylő sinpárt. A katonatisztek — csukaszürkéjükön égő vörös, csillanó arany villant — mintha egy válogatott divatcsoport lettek volna, egyformák s mégis mindegyiken valami apró különösség, ami a többinek nem volt meg, zsinór, másszínű posztódarab a blúzgalléron,

gomb vagy jelvény. Félkaréjban álltak körül egy herkulesi alakot, mindenki arra bókolt, arra nézett s ha ő beszélni kezdett, a többi elhallgatott. Halántékán a haj ezüstös. Borotvált arca abba a történelmi sorozatba illő, amelyben oly meglepő a Julius Caesar, Moltke és Napoleon vonásai között felfedezhető hasonlóság. Országot lehetne építeni arra az akaraterőre, amely állát a dac szobrává formálja.

A szalónkocsi némán, büszkén lángol az éjben, amelybe alattomosan siklik bele az üres sín pár.

Amint közelednek a tiszti csoporthoz, a herkulesi vezér — mert nyilván az! — valamit mond, a tisztek elmosolyodnak s mind a két érkező felé fordulnak. A kapitány int Gyöngyinek, hogy álljon meg, ő maga előresiet a herkules felé, akitől nagy távolban megtorpan, szalutál, hadarva jelent valamit, majd egy intésre közelebb lép s három lépésről a nagyúr felé hajolva halkan beszél.

A főkatona arcán leírhatatlan mosoly fut végig, amelyben vágy villan és megvetés derül:

— Du bist verrückt, mein Kind! — mondja hangosan s jóakaratóan megveregeti a család és kitüntetés súlya alatt meghajló kapitány vállát, amely fölött kutatón vág tekintete Gyöngyi felé. Bólintva szalutál, mosolyogva int a hadiférfiak közé tévedt polgári hölgyikének s megindul a szalónkocsi felé. A tiszti csoport, illő távolban, utána.

A kapitány rákvörösen, dühösen jön vissza Gyöngyihez, akinek nyersen, rá sem nézve mondja:

— Bocsánat, kegyed itt nem szállhat vonatra, itt nincs vonat, illetőleg elment, illetőleg a másik még nem érkezett meg, ez különben sem állomás, ez órház, és bocsásson meg az ide-oda hurcolkodásért, de utóvégre háború van és én a legjobbat — s a nőtényre vadászó him tekintetével mérte fel újra Gyöngyi sejtett bájait — igazán a legjobbat akartam. A kegyelmes úr Pestre küld egy futárt, az majd kegyedet eszkörtírozni fogja...

Vágtató magános mozdony két vörös szeme tünt fel az éjben nyugat felől a ferde hold alatt.

— Nekem mennem kell — nézett a kapitány a közeledő mozdony elé — és ne haragudjék rám, nevem Freiherr Fritz von Worow — nyujtott most kezet — és adieu!

Szalutált és szaladt a szalónkocsi felé, amelyet a mozdony kivonszolt a kitérő sínről s szuszogva, mászva, majd ügetve s rögtön vágta gyorsulva tolt maga előtt be a fényevő nagy éjszakába — keletnek.

Az egyedül maradt Gyöngyi felé egy törékeny, szőke tiszt közeledett, aki akkor ugrott le a lassan mozgó szalónkocsi lépcsőjéről, amikor a kapitány fölkapaszkodott reá. Gyöngyi közelébe érve, aki most már ott állt az órház ajtaján kiáradó fényben, biztos, de pipiskés járása bizonytalammá vált, elkezdte fejét jobbra-balra kapkodni s míg jobb kezével gépiesen szalutált, bal karját esodálkozva tárta maga elé:

— Gyöngyi?!? Gyöngyi?!? Igazán maga az?

— Antonio! — kiáltott Gyöngyi — az Isten... de jó, hogy valaki van itt, akit ismernek... — s ezzel elsírta magát és odaborult Antonio degli Uberti di Chitignano főhadnagy úr kitüntetésekkel díszített lapos mellére.

Gyöngyi idegesen, a szó szoros értelmében úgy szorongatta magához a keszeg ifjút, mint egy mentődeszkát.

— Hogy kerül maga ide?

— Majd elmondom... — szólt Gyöngyi, könnyeit mázolván szét most születő megnyugvásá mosolyára. — Szégyellem magam ezért a gyöngeségért, kinevet? de már nagyon meg voltam ijedve... és rosszul is érzem magamat...

— Itt a butykosom, jó konyakkal, hamar igyék — sietett Antonio patent német italszerkezetével, a dugóra csavart kupakpohárral kiszolgálni Gyöngyit, akinek mohó ivását látva, megkérdezte: — Nem éhes?

— Az lehet! — szólt Gyöngyi lassan magához térve.

— Hát akkor gyerünk vacsorázni! — karolta át s vezette be az őrházba Antonio.

Egy puffadt hátizsák lelohadt s az asztal megtelt tarka és étvágygerjesztő bádogg-konzervidillel. A kiszolgáló katona megigazította a hosszú, vékony, hajtított csövön vakító lángot pipáló acetilénlámpát, az ágyról felvette fegyverét, a két széket odatolta az asztal mellé (nem is volt más bútor a szobában) s szótlanul kilépett az éjbe.

Gyöngyi evés közben (mennyt eszik ez a nő! Ki lehet éhezve! — gondolta Antonio) röviden elmondta, hogy lett ápolónő, pár szóval érintette a kórházat, ahol »dolgozott«, homályos szavakban valami parancsra hivatkozott, amely a szomszéd városba rendelte Villeparisis grófnővel együtt (ejha! — gondolta Antonio a Villeparisis nevet hallva), a grófnő tovább ment a frontra (Antonio ezt gondolta: No, nem éppen!), ő pedig csatlakozó vonatot keresett egy barátságos kapitány autóján (Fritz kapitány autóján egyebet szoktak keresni a hölgyek — vélte magában Antonio).

Félig hallotta csak aztán Gyöngyi meséjét, mert nagyon el talált gondolkozni.

— Ja, már mint hogy én? — rezzent fel egyszerre Gyöngyi ismételt kérdésére. — Én nem sokat csináltam, haretér itt, haretér ott, étan, hinterland, megint front, tologatják az embert, mint a sakkfigurát, voltam Szerbiában, találkoztam Miklóssal, utóbb hallottam, Lajos is arrafelé volt, a sakktáblán van előmenetel is, sokáig »paraszt« voltam, most »futár« vagyok.

Később, már az autóban, amely visszafelé vágatott velük s pár bakával arra, ahonnan Gyöngyi a kapitánnyal jött, Antonio hanyagul odavetette Gyöngyinek:

— Hogy tetszik magának különben a grófnő?

— Maga ismeri?

— Na, úgy... párszor találkoztam vele.

— Hol? mondja!

— Hát istenem, a fronton. Érdekes asszony.
 — Nagyon érdekes. Én nagyon szerettem eleinte, de aztán közbejött valami...

— Tudom.

— Tudja?

— No, hát... sejtem. Nála mindig ugyanaz jön közbe...

— Az istenért!

— Igen s ép tegnap jutottak bizonyos hírek a kegyelmes úr fülébe. A grófnőt vissza fogják hívni — s egészen Gyöngyi füléhez hajolva súgta — ki fogják tenni a Vöröskeresztből.

— Borzasztó! — suttogta Gyöngyi. — Én is miatta megyek vissza. Már a kórházban... — kezdett volna akadozva vallomásába Gyöngyi, de Antonio leintette:

— Szst! Majd, ha egyedül leszünk. Beszéljünk hangosan másról. — S mingyárt hangosra is fordította a szót: — Szegény Manyi, jó, hogy hazamegyek néhány napra megnyugtatni az árva asszonykát...

Pirkadatkor értek állomást, de nem azt, amelyen Gyöngyi érkezett. Leültek egy magános padra.

— Hát mondja már, majd megöl a kíváncsiság.

— Hogy izgatja ez a dolog, az autóban is alig aludt egy félórát. Ez a grófnő Bécsben tűnt fel a háború első napjaiban, gyűjtött, agitált, beszélt, szervezett, nagyon hasznos munkát végzett. Aztán lement a szerb frontra. Onnan hamar visszajött, aztán Przemyslben tűnt fel az első ostrom alatt. Aztán a Kárpátokban volt, onnan egy magyar kórházvonattal Pestre került abba a kórházba, ahol magával együtt volt. Csak azt várták, hogy onnan kijöjjön, mert akkor már sokat tudtak róla, de nem igen lehetett hozzányúlni a pártfogói miatt. Végre elindult ide mifelénk Galiciába. Figyeltették. Egy Szekeres István nevű barátom, tábori csendőr kapott megbízást... jaj, szegény Gyöngyi, de rosszul néz ki maga, mi baja? Olyan fehér, mint a fal...

— Semmi, adjon egy kis konyakot... nem nekem való... ez a... rendetlen élet... nem alvás...

— Szóval, a Szekeres Pista egy éjszaka figyeltette, jelentést küldött, hogy éjszakának idején egy úri ápolónőnek ki kellett menekülnie a grófnő szobájából, ő eszkontírozta be a városba... magát, szívem, Gyöngyi. No, ne nézzen rám ilyen ijedten, a nevét az a tökkeltűtött, illetőleg ügyes Pista nem írta be a jelentésbe. Csak én tudom ezt az azonosságot. Fritz kapitány már most nem emlékszik a maga nevére. Szóval Villeparisis grófnő e pilanatban már igen előkelő, inkognitó elsőosztályú zsuppon utazik Budapest, Bánhida, Tata, Bécs felé. Fritz kapitány is igen különös utakon igyekszik a kegyelmes úr kegyeibe férkőzni. A kegyelmes úr azonban oly tiszta, megközelíthetetlen és jószívű, hogy csak nevet ezen a bárgyú fráteren. Abban a kórházban is rend lesz, a főorvos úr megy az első arcvonalba, a helyét az alorvossal töltik be...

— De hisz az... — kiáltott Gyöngyi.

— Fiatal, persze, de nem vagyok-e én is fiatal? Nagyon tisztességes és hű ember... És nézze, Gyöngyi, én nem azért mondtam el magának ezeket a hivatalos titkokat, hogy fecsegyek, hanem azért, mert maga is bele van keverve ebbe a Villeparisis-ügybe, bízzék bennem, bízzon mindent rám, én magát kimosom ebből a dologból...

— Miket beszél? — lihegte Gyöngyi.

— Nem tragédiát, nézze, ez nem bűnügyi eljárás. Eltussoljuk, de tiszta helyzetet teremtünk.

— De mi ez?

— Ez, Gyöngyi, csak egy dossier. Tudja, hogy hány van a bőröndömben? Piszkos egy világban élünk és sár mindenkre fröccsenhet.

— Én... én... úgy... én félek... meg vagyok ijedve... Antonio... mondja

— Na, nézze, nyugodjék meg, kérem, semmi bántódása nem lesz, tovább ápolhat Pesten...

— Isten ments!

— Hát akkor annál jobb! Nézze, a kegyelmes úr az ügyet átteszti Pestre. Villeparisis néni utazik, a főorvos a frontra megy, maga haza és a kutya se fog az egész dologról beszélni... A mi titkunk marad, — tette hozzá nyomatékosan.

Csakhogynem maradt az ő titkuk mégsem, lapokba ugyan nem került a dolog, csendben elintézték, elsikkadt, de Antonio már az első, pesti otthonában eltöltött éjszakán így szólt át a példás hitvesi pihenésben fekvő feleségéhez, Manyihoz:

— Te, Manyi, feltűnés nélkül, de lassan-lassan szakítsd meg az érintkezést Gyöngyivel. Ez a nő, fiam, itt Pesten egy helyen fekete miséken vett részt, a fronton strabancolt egy beteges hajlamú nő társaságában és katonatisztek ismeretségét kereste, ezt én nem pletykákból tudom, hanem hivatalos iratokból, szóval Gyöngyit a társaságával együtt el kellett távolítani. Többet ne kérdezz, mert egyrészt álmos vagyok, másrészt hivatalos titok... — így állt bosszút Gyöngyin Antonio, aki nem igen felejtette el, hogy annak idején a még fiatalasszonyka nem volt hajlandó udvarlását fogadni.

— Igen, Toniókám, — mondta gyáván Manyi — ...ez borzasztó...

— Bizony, borzasztó...

Manyi hosszasan elgondolkozott a szörnyű eseten, amelynek részleteit béna fantáziája hiába igyekezett rekonstruálni, aztán hirtelen fordulva egyet fektében, aggódóan megkérdezte:

— Be vagy jól takarva?

— Meleg van... Jó éjt!

Gyöngyi első dolga hazaérkezésekor az volt, hogy megfürödjék. Már vagy egy órája ült a jó meleg vízben, agyonszappanozta, dörzsölte magát s úgy érezte, még mindig nem mosakodott ki a piszokból. Piszok? Ó, nem a Szekeres Pista esetet sajnálta, nem azt, hogy szabadon rendelkezett magával, hanem azt, hogy mások akartak vele szabadon rendelkezni. Ide, a fürdőszoba nádfonatú karosszékére is

tiszta fehérnemű volt készítve, de selyem, de ingerlő... Miért ne adná oda magát? De csak annak, akinek ő akarja! Férfi-préda nem lesz! Tartozik ő valakinek valamivel? Miklós? Idegen! Szekeres Pista? Egy kaland hazugszavú hőse! S az az egy, az az egyetlen... — az ajka megvonaglott s könny gyűlt a szemébe — ... már nincs... már nem él... Hirtelen kiugrott a kádból és szárítkozni kezdett, hogy más irányt adjon gondolatainak, mert nem akart a bánatban elmerülni, a bánatban, amelynek örvénye, ha elkap, mily poklokra vet, sosem tudhatod!

Csak ki a lélekből, ki önmagadból, ki a világba! A világ?! Ezen is nevezhetsz vagy kétségbeeshetsz, de nem sok közöd van hozzá. Mit érdekli Lejtényi Miklósnét, szül. Gábor Gyöngyit, hogy az a távoli döngés, amelyet a vonaton az az idegen orvos a légköri viszonyokkal magyarázgatott, a gorlicei áttörés 1500 ágyújának bömbölése volt; hogy a hármasszövetséget felmondva az olaszok hadat üzentek a monarchiának; hogy a Lusitania, a világ legnagyobb gőzöse német tengeralattjáró torpedójától találva elsüllyedt Vanderbildestül, municióstul együtt; hogy Arrasnál hull az angol, a német, a francia; hogy Lisszabonban egynapos kommún dühöngött; hogy Déry Zoltán elérett; hogy új tízfilléreseket hoztak forgalomba; hogy a Viktória-malom kigyuladt; hogy a Margitsziget letartóztatott igazgatója a fogházban fölakasztotta magát; mit érdeklik őt mindezek az »ujság«-ok, amelyekkel lapok, barátok, ismerősök traktálják!?! Mit érdekli mindez, mikor rügyekben és szívből duzzad a tragikus tavasz?

— Magát ezek a dolgok nem érdeklik, Gyöngyulici? — kérdezte megrökönyödve Ernőke, a jeles és rejtelmes, aki valahol kiügyeskedte, kiverelkedte, vagy kikönyörögte, hogy ne kelljen elmennie Pestről s aki Gyöngyinél a megérkezését követő huszonnégyszer órán belül jelentkezett s azóta minden szabadidejét vele töltötte. De Gyöngyi megvető arc kifejezését látva, hirtelen körülnézett a szobában, amely-

ben csak ketten voltak, hogy nem hallja-e valaki, s nevetve folytatta: — Mert engem sem érdekelnek... De hát hogy is érdekelnék őt, ha Gyöngyit nem érdeklik? Mert ő sír a síró Gyöngyivel, bevásárol a bevásárlóval, iszik az ivóval, amit parancsol drága egy jó nagyságos asszonykám!

Csupa szolgálatkészség volt, túlzottabban, mint régen, viszont tolakodó, ami régebben nem volt: lépten-nyomon fogta, szorongatta és csókolgatta Gyöngyi kezét, nekidült, megsimogatta a haját, át-átölelte, egyszer s más-szor térden csókolta, persze ruhám keresztül, könnyedén, nevetve, mintegy huncutkodva, túrva nyaklevest, hátbavágást, a haragos arccal szembevigyorogva, a duzzogónak vicceket mesélve. Nem igen lehetett rá komolyan haragudni.

Gyöngyi nagyon szerette volna tudni ennek a változásnak okát. Azért szemtelen, mert tudomást szerzett a Villeparisis-esetről s a frontmögötti dolgokról...? Néha próbára tette egy-egy kérdéssel:

— Mit tud Villeparisis grófnőről?

— Jaj, jó hogy eszembe juttatja, már hónapok óta nem láttam, meg is kell látogatnom a kórházban.

— De hisz tudja, velem jött a frontra!

— Igaz, igaz! Bocsásson meg, nem nagyon tartom számon, nekem nem olyan frontos — nevetett saját idéetlen szóviccén.

— Arra csak emlékszik, hogy ő is vissza-jött...

— Vissza? Hát akkor a kórházban van mégis, ahogy mondtam, vagy neki is vese-irritációja van? (Ez volt a hivatalos ok, amiért Gyöngyi abbahagyta az ápolást.)

Vagy máskor, ha együtt sétáltak, Gyöngyi hirtelen egy elhaladó katonatisztre figyelmeztette:

— Jé, egészen olyan, mint Szekeres Pista...

Ernöke a legtökéletesebb bárgyú érdeklenséggel kérdezte:

— Ki az a Szekeres?

— Egy kedves tiszt, akivel a fronton (nagyon megszokta ezt a szót újabban Gyöngyi) találkoztam.

— Igen? — felelte közönyösen Ernőke.

Nem lehetett megfogni, pedig a jó fiú mindent tudott, sőt többet a mindennél: nemcsak azt, ami valóban megtörtént, hanem azt is, amit hozzáköltöttek Pesten. Két oldalról is futott hozzá hír: a kórházból, ahol nagy házi szennázció volt Villeparisis grófnő Bécsbe költözése, a főorvos kivezénylése a frontra s az alorvos előlépése; és Gyöngyi barátnőitől. Az alorvos — most már főorvos — maga segített elevenen tartani az ügyet, váratlan szerencséjének alapját; csak hadd beszéljenek róla! Manyi meg bizalmasan közölte a dolgot Kláriveral, aki viszont az első alkalommal »kiplaccolt« vele (mint boldogult gyerekkoruk iskolai tolvajnyelve mondta) Ernőke előtt. De Ernőke hallgatott, mint a sír, mint Talleyrand, mint általában a diplomaták, akik nem azért tudnak valamit, hogy elfecseggjék, hanem hogy mitsem tudó arccal aszerint járjanak el.

Nos ő aszerint járt el naponta Gyöngyihez, aszerint nyomogatta, ahol érte, aszerint lett jókedve, árnyéka, zsebkendőadogatója, konyaktöltője, színházba kísérője, visszhangja, pajtása, szobalánya, mamahelyettese, lovagja, csábítója, nemes Lohengrinje, pajzán Casanovája Gyöngyinek.

Igazán, mindenre lehetett használni. Gyöngyi öccse, a Laci, aki eddig e könyv s az élet margóján tünt fel néha, letette az érettségét s vártüzér akart lenni. Ernőke kijárta s a fiú, gyenge vállán, lábán szörnyű hadikészülettel, elvonult Komáromba. Mi lett Szekeressel? Ernőke addig talpalt, míg megtudta hogy Szekeres Przemysl visszafoglalásánál június 3-án hajnali 3 óra 10 perckor orosz fogságba került. »Szegény!« — mondta hangosan. (»Ótt dögölj meg!« — gondolta hozzá magában.)

— Látja, Gyöngyike, ennek a fiúnak a sorsa 20 percen múlt. Őt elfogták 3 óra 10-kor, Przemyslt visszafoglalták 3 óra 30-kor. Húsz percet kellett volna várnia, hogy ne arra menjen,

amerre ment, mert ha húsz perccel később megy arra, akkor már Przemysl a mienk s ő nem lesz fogoly. Az orosz cárnak az ebéd így ma sem ízlett, tegnap semiszl-ett.

Hadi magyarázatnak ez ugyan kétes értékű volt, de amit ő mondott, annak a végén mindig lehetett nevetni, már akinek. Hogy aztán legvégül ki fog nevetni, azt csak bízzák Gudmon Ernőre.

Amint megtudta, hogy Manyi férji parancsra meg fogja lazítani Gyöngyihez fűződő barátsága kötelékeit, így szólt Gyöngyihez:

— Nézze, mit érintkezik maga annyit azzal a Manyival?

— Mi kifogása van ellene?

— Unalmas nyárspolgár.

— Ez nem ok. Derék nő, gyerekkori barát-nőm és szeretem.

— Hm!

— Mit hm?

— Csak.. hát... — csavargatta a fejét elégedetlenül Ernőke.

— Ejnye, de rejtélyes!

— Én bizony nem szeretek a barátaimról rosszat mondani.

— Tud valamit?

— Semmi rosszat, mert az csak nem rossz, hogy Antoniót most az olasz dolog miatt figyelik? — hazudta meggyőző határozottsággal.

— Nem értem!

— Én sem értem, de tény, hogy az olasz hadüzenet óta figyelik ezeket az olasz származású tiszteket.

— De hisz Antonio sárosi dsentri...

— Hát ép ez az... Na, nem nagyjelentőségű dolog... De esküdjön meg, hogy nem szól erről senkinek. Esküszik?

— Jó, nem szólok.

— Esküdjön meg

— De bolond maga!

— Esküdjön meg, kérem.

— Na jó, hát esküszöm.

Ugyanezt az »olasz« aknát elhelyezte Sebő papáéknál is Ernőke.

Gyöngyi pár nap múlva felhívta telefonon Manyit:

— Jössz a Gerbeaudba ma délután? Klári is ott lesz.

— Sajnos, nem mehetek, tudod, sok dolgom van, majd jövő héten...

Máskor is előfordult, Gyöngyi hát ügyet sem vetett rá, de amikor se a következő, se az az után való héten, »nem ért rá« Manyi, Gyöngyinek eszébe jutott Ernőke figyelmeztetése s azt gondolta, csakugyan van valami baj, hogy ez a nő nem akar mutatkozni... Ő bizony többet nem telefonál neki, jelentkezék az...

S amilyen mértékben meglazult kapcsolata Manyival, olyan mértékben vált szorosabbá Klárral, akit szörnyen izgattak a Gyöngyi merész életéről szállongó legendák. Ilyes életre vágyott ő mindig nekitelt bájaival s egyre bővebben bugyborékoló vérű szívével. S ez a gribec, milyen sikerei vannak. Nem elmondani neki, hogy mindent tud s valahogy rávenni, hogy maga mesélje el a »sárga-fekete frontmiséket« (a kifejezés Klári eredeti kreációja!). Folyton csókról, szerelemről, férfiakról, Lajos férji kötelességtudásáról, mostani kényszerű, ideiglenes csók-özvegységéről beszélt. Gyöngyit akarta felgyújtani szavaival, hogy végre meséljen s maga lángolt fel tőlük.

Epp idejében jött haza egy heti átutazó-szabadságra Lajos: vitték a friss olasz frontra. Egy hétig nem látta Gyöngyi Klárit, aki csak akkor telefonált barátnőjének, mikor Lajos elutazott:

— Lajos itthon volt egy hétig, üdvözlöttek, megy pihenni az olasz frontra. Délután már találkozhatunk. Ha még két napot késik Lajos, megcsalom egy trénnel, majd mesélek. Szóval hatkor Gerbeaud.

Igen, négykor Ernőke, hatkor Klári, nyolckor a család vagy színház, tizenkettőkor lefekvés, tizenegykor fölkelés, ez a szürke ritmus hullámoztatta Gyöngyi életét a nekiforrósuló nyárban mindaddig, amíg Siófokra nem ment, illetőleg akart menni.

Hosszan ölelték egymást. Miklós megcsókolta a bronz haját. De szájon csókolni egymást... Gyöngyi elfelejtette, Miklós nem erőltette. Csak ölelték egymást, szorosan, önfelédten, a nő a multját, a katona a békét.

— Mi bajod?

— Semmi. De gyere az ágyamhoz, nem állhatok sokat.

— Törött pezsgősüvegeken táncoltunk, kérem — szólalt meg a szomszéd ágyról egy mosolygós arc — mutass be a nagyságos asszonynak.

— Bokor Iván barátom — mondta Miklós.

— De nem zavarom tovább kegyedéket, a gorlicei áttörést olvasom itt ebben a lapban, végre megtudom, miben is vettem részt — nevetett a szomszéd, integetett a fejével és visszakönyökölt ujságjára.

Miklós halkan mondta Gyöngyinek:

— Jó fiú, csak egy kicsit rapszodikus, tudod... — közben végigheveredett az ágyon — feküdnöm kell, a jobb lábamat érte egy golyó. Semmi az egész, de két-három heti pihenés jó lesz.

— Hol sebesültél meg?

— Két hete az északi harctéren.

— Galiciában? — kérdezte ijedten Gyöngyi.

— Igen. Miért?

Az asszony abban a percben elhatározta, nem mondja meg neki, hogy ő is ott járt... Istenem, ha találkoztak volna!

— Te mit csinálsz? — kérdezte Miklós.

— Eldegélünk lassacskán...

Amulva, idegesedve vették észre mindketten, hogy nincs mit beszélniök egymással. Miklós levele, a találkozási csókok emlék-mozdulatok voltak csupán, hűnyő baráti érzés pislákolása, messzi zászlólengetés, amellyel két, ellenkező irányban haladó hajó távolodik el egymástól. Kérdezni csak kérdeznek, de felelni, kitárni magát, külön-külön közel-multjukat a szerelem, a vonzódás bőszerű elbeszéléseiben összeötvözni, hogy, amit az események elszakítottak, újra egybeforrjon, egyikük sem igen

akarta. Még érdekel, ami a másikkal történik, de lelkemet lelkébe önteni már fölöslegesnek érzem, Jó, hogy éppen jött az ápolónő, egy vékonyesontú, kerekhúsú, finomarcú, fekete vakító lángokat vető szemű kis nőcske:

— Nem sok mozog, ruhig fekszel, — mondta figyelmeztetve Miklósnak, akire huncut kisanyás gyöngéd és pajzán tekintettel mosolygott, Gyöngyinek csak ép hogy odabólintott.

— Bemutatom neked Hyacintha nővért, Gyöngyi!

Az ápolónő bólogatott.

Gyöngyi kezét nyujtotta, az ápolónő jobb könyökét tartotta oda:

— Keze piszkos... örülöm, — azzal Miklós felé fordult: — Főorvos jössz rögvest, ruhig fekszel Mikloska ur. Akar valami még? Késő visszajövöm. — Bólintott s ment a szomszéd ágyhoz.

— Ki ez a nő? — kérdezte Gyöngyi, hogy valamit kérdezzen — bevezetésül.

Miklós zavarba jött. Vervörösen felelte:

— Egy lengyel úrinő, most eljött az ezred sebesültjeivel...

— Úgy?! — mondta szórakozottan Gyöngyi, félrefordítva fejét: az ajtót leste. — Mondd, most jön a főorvos?

— Igen, azt hiszem, Hyacintha mondta.

— Nézd, én most nem várhatom meg mamáékat, otthon kell lennem, a megóvóból jönnek a szőnyegekért, de visszajövök, talán még délelőtt... s mielőtt elmegyek, lenne egy kérdésem: mondd, ragaszkodsz ahhoz, hogy ebben a kórházban feküdj?

Miklós újra elvörösödött. Elhárítóan mondta:

— Egészen jól érzem itt magam.

— Hisz csak úgy említettem, hogy jól érzed-e itt magad... semmi lényeges... no, én megyek...

Miklós hosszú pillantással hosszú füstoszlopot fűtt elgondolkozva a távozó után... Féltekeny! Milyen remek ösztönük van a nőknek,

— mosolygott Miklós keserűen — bejön ez az idegen nő, szól egy-két rossz magyar szót és amaz már tudja, hogy a szeretóm... No és? kérdeztem én tőle, mit csinált távollétem hosszú hónapjai alatt? Menjek el a kórházból, mert ő féltékeny?! Mért féltékeny? kellek én neki?... Mint a kutya a szénakazal alatt, ő maga nem eszik belőle, de a birkát elugatja tőle...

Sebő papa és Melanie mama csodálkozva vették tudomásul, hogy Gyöngyi nem várta meg őket, pedig abban egyeztek meg, hogy itt találkoznak.

— A seb nagyon fáj? — kérdezte Melanie mama a legnagyobb részvétellel és legteljesebb tájékozatlansággal a hadviselés következményeivel szemben.

— Milyen részleteket tudsz Lublin elfoglalásáról? — intézett Sebő papa egy hadi kérdést a hadfihoz.

— Miről? — csodálkozott Miklós.

— Lublint tegnap elfoglalták seregeink.

— Igen? Még nem olvastam lapot — mondta Miklós.

Sebő papában erre megerősödött a Miklós jelleme és szellemi képességei iránt táplált megvetés: hogyan? ha a hercegóc import gödölye-bőr ára felmegy, azt ő Sebő itt Pesten rögtön tudja s ezt a katonát nem érdekli, mi történik Lublinban? Unerhőrt!

Melanie mamának is feltűnt Hyacintha nővér:

— Milyen csinos ez a nő!

Miklós újra elvörösödött s nem felelt.

A Sebő-pár látogatása nem is tartott sokáig. A lépcsőn lefelé menet Sebő úr meg is jegyezte:

— Ha nem lenne háború, odamondogattam volna egyet s mást ennek a fiúnak.

Egy kedves kis szőke ápolónő haladt el mellettük.

— Milyen sok itt a csinos nő! — mondta némi célzattal Melanie mama.

Erre meg Sebő nem felelt, mert nem nagyon hangoztatott, de gyakorolt nézete szerint a férfi nincsen fából.

S ezalatt fent, ágyán heverve Miklós megállapította magában, hogy ehez az egész társasághoz nem fűzi más, csak a törvény és a pénz. A törvényparagrafusok béklyójának óvatos szétszedésére ott vannak az ügyvédek s katonához pénz csak úgy dül a háborúban. Végigvacakolta azt a szörnyű vérpocsolyás Szerbiát, dorbézolt, hősködött, éhezett, futott Valjevótól Belgrádig, volt szent és volt dög, vitéz és martalóc, csak ember, ember nem tudott lenni... és nem is akar az lenni, ha ezek, Sebő, Melanie és Gyöngyi emberek... ütni és állni az ütést egy homályos, távoli, de nagy cél érdekében, megcsókolni minden csókos ajkat és kiüríteni minden telt poharat! Hát ez a civilizáció? Sebők rohadt, alacsony önzése? Ez a butaság? Ez a civil gonoszság?

Igy dúlt-fúlt magában valahányszor valamelyikük meglátogatta. Persze egy hét alatt mindazt megtudta Gyöngyi ápolónői multjáról, amit »ad usum delphini« megtudhatott. Akkor még sötétebb lángokat vetett visszafojtott dühe: ... szerémségi trágyadombokon poshadtam, hureoltak mint a barmot, verekedő helyről verekedő helyre. Sabáctól Limanovához s az alatt őnagysága ápolt... és eltakart! Hogy nekem mondja egy ilyen fehérkabátos sintér: — Á, Lejtényi úr? A kedves nagyságos asszonyt ismerem. Kezem alatt dolgozott itt a kórházban... Egy ökölesapással a torkára verni szétrepesztett állkapcsát! S a kedves nagyságos asszony elstrabancolt a frontra. Aeraris nagyságos asszony! Remek! Ó, ennek el kellett jönni, ennek a tisztító viharának, ezt a dög, rohadt civilizációt elsöpörni, el, el, el...!

Előbb elrontott, most veszendő, s úgy látszik, egészen elromló életének mély sajnálatában, büszke és be nem vallott féltésében a szegény melák Mikiből elkeseredett ember és kitűnő katona lett. A háború nagy üzemének nagy vezetői nem kutatták az okokat, csak azt látták, hogy Lejtényi Miklós főhadnagy úr

nem számolja hulló vércsöppjeit, vakmerő és parancson túl is engedelmes.

Csak annyira gyógyuljon be a seb, hogy föl ne szakadjon, ő megy, mert nem bírja ezt a civil rothadást, megy vissza a halál árnyékában telten zengő életbe. S míg itt van, mindenkint elriaszt magától. Ernőke egyszer meglátogatta, Antonio is fölkereste, de olyan viszszaütő, gúnyos, fölényes volt velük, hogy többet egyikük sem mutatkozott, mert a »lógók« amúgy is igen tisztelik a helyettük is verekedők dacos gőgjét. Anyósa, apósa is akkor jött csak, amikor muszáj volt. Gyöngyi is mennél kevesebbet mutatkozott, s oly ügyesen jött-ment, hogy csakugyan sikerült kikerülnie a találkozást a kis főorvossal. Miklós azt hitte, hogy Hyacinthát kerülgeti s ezért különös gonosz kedve telt benne, ha Gyöngyi látogatásain ott sürgött-forgott körülöttük Hyacintha, aki női ravaszságból vagy ösztönből nyomban a szobában termett, mihelyt Gyöngyi megérkezett.

— Ki ez a nő tulajdonképpen? — kérdezte egyszer epésen. Ő is ideges volt, nem is csoda: anyja és mostoha apja agyonnyaggatták a hitvesi kötelességekkel, vigyen könyvet, befőtten a sebesültnek, üljön nála egész nap (természetesen, hogy nekik ne kelljen ott lenniök) ... s amióta Miklós itthon van, Ernőke nem jelentkezik, nem ír, nem telefonál, nem jön se ide, se hozzá; Manyival elromlott a barátság s Klári, ha hívja, rejtélyesen telefonál: — Trén a láthatáron, nem mehetek; Lányi tanár úr talán meg is halt; senkije nincs, csak ez az ember, aki most már csakugyan senkije ...

— Ez, kedves Gyöngyi? — kezdte a feleletet Miklós fölényesen — Senki. Egy lengyel orvos felesége. Az urát szétvitte egy srappel egy segélyhelyen, amelyet az oroszok lőttek. Maga ment felszedni éjjel, katonaruhában. Odaállt a tragacsot vivő ápolók mögé, s el se maradt onnan. Az ezredkórházba került s most ott van, illetőleg velünk jött. S visszamegy.

— Veletek? — kérdezte minden cél nélkül Gyöngyi.

Miklós gúnyos mosolyra húzta a száját s támadó pillantása Gyöngyi szemébe pattant:

— Igen! Velünk!

Gyöngyi, mint a tilosban kapott és megvert kutya, hallgatásba ódalgott a beszélgetés folytatása elől.

Ebben a pillanatban lépett a főorvos a szobába. Gyöngyi már nem menekülhetett. A vér olyan mértékben szaladt egyre sápadtabb arcából hevesen dobogó szívére, amilyen mértékben közeledett, ágyról ágyra haladva, a főorvos feléjük. Miklós, aki a háborúban rákényszerült az elébe kerülő emberek pontosabb megfigyelésére, rögtön észrevette Gyöngyi zavarát. Szórakozottságot mímelve erősen figyelt. A szomszéd ágytól áthangzott egy mondatfoszlány:

— ...ó, nem, csak egy konferenciára kell mennem, azért jöttem a szokottnál előbb... — mondta a főorvos.

— Jó estét, főorvos úr! — köszönt rá Miklós hangosan a hozzájuk lépőre. — A feleségem örülni fog, még nem volt szerencséje főorvos úrhoz, amióta itt vagyok...

Az orvos jéghidegen fordult Gyöngyi felé:

— Kezét csókolom, nagyságos asszonyom, hogy méltóztatik...?

(— Ez a hidegség nem őszinte! — mondta magában Miklós.)

Gyöngyi zavartan mondta:

— Köszönöm... És doktor úr?

(— Milyen zavarban van ez! — gondolta Miklós.)

— Sajnos, egyre több a munkánk — kegyeskedett a válasszal a főorvos, aki, most már mosolyogva, jóindulatúan, hangjában baráti csengéssel fordult Miklóshoz: — Milyen a szubjektív érzés, kedves főhadnagy úr?

Miklósnak kezdett fölfordulni a gyomra, mint valami égi megvilágosodás vágott bele a gyanakvó ember téves következtetése: ennek a szeretője volt, egy szóval sem említették itt eltöltött közös idejüket, túlságos óvatosak, ez a zavar, ez a megjátszott hidegség... de én tisztán látok, a szeretője volt...

A sötét villám lobbanása egy pillanatig sem tartott s Miklós már kész volt a határozott válasszal:

— Teljesen frissnek, teljesen jól érzem magam.

— Szabad kérnem, a lábat! — mutatott a főorvos összehúzott könyökkel, hajlott csuklóval, kinyújtott mutatóujjal Miklós lábára.

S míg Miklós lefeküdt s Hyacintha nővér a ruhát kezdte bontogatni gyöngéd gyorsasággal Miklós lábáról, a főorvos várakozóan nézett Gyöngyre, aki nem tudta, hogy mit akar tőle.

Miklós magyarázta:

— Légy szíves, Gyöngyi, egy kicsit... — s az ajtó felé nézett.

— Menjek ki?

A főorvos csak nézett ideges várakozással, helyette újra Miklós felelt:

— Pár perc, csak míg a vizsgálat tart.

Gyöngyi — maga sem tudta miért, de kissé szégyenkezve — indult a kijárat felé.

Az orvos alaposan megvizsgálta a sebet s úgy találta magában, hogy »ennek az embernek már nincs semmi baja«. Föltekintett.

— Ncs, főorvos úr? — kérdezte Miklós.

Az orvos gondolkozott, de nem, mint Miklós hitte, a diagnózison, hanem azon, hogy itt van egy nő, aki nem lehetett az övé s akinek az ura most az ő kezében van, egy ép, erős, gyógyult férfi, akit nem kezelt a halál felé itt az ágyában s akire ha most azt mondja: »meggyógyult«, mégis csak a halálba küld, a frontra, s ha küldi, vajjon mint hazájának hű orvosfia küld-e eggyel több katonát vagy csak bosszúálló hímként tör-e a versenytárs életére? Ilyenkor mindig a páciens döntsön, ő, mint orvos, mint ember visszavonul a másik akaratának fedezéke mögé.

Mélyen Miklós szemébe nézett.

— Meggyógyultam? — kérdezte igent sürgető göggel Miklós.

— S ha azt mondanám... igen...? — tétovázott a válaszoló kérdés.

— Haladéktalanul visszamennék a frontra!
— szólt keményen Miklós.

Hyacintha egyet sóhajtott s észrevétlenül megsimogatta szerelmese lábát.

A főorvos kiegyenesedett:

— Ön meggyógyult, főhadnagy úr! —
mondta hangosan és hivatalosan.

— Köszönöm! — szólt Miklós s nem nyugtatót kezét a fejbőlintással távozó főorvosnak, aki végigment a termen s kiszólt a folyosóra: — Parancsoljon, nagyságos asszonyom! — Megvárta, míg Gyöngyi bejött. — Az ura rendben van, kezét csókolom — vetette oda neki, kérdést, bizalmaskodást megelőzve, mint az alamizsnát és elsietett.

Gyöngyi most igazán őszinte örömmel jött vissza urához, mert a nők általában irtóznak a más szenvedésétől is:

— Csakugyan nincs semmi bajod?

Szegénykének most igazán nem jutott eszébe, hogy katonaseb csak azért gyógyul, hogy újabbnak adjon helyet.

— Nincs! — felelte élesen Miklós, ezt gondolva: »a züllött már küldene vissza a frontra«.

Gyöngyi e hangra észbe kapott, de már későn:

— S most mi lesz ve... mit csinálsz?

— Még nem tudom... (Nem tudott kegyetlen lenni, ezért hozzátette:) Valószínűleg hosszabb lábbadozó szabadságot kapok.

— Az igazán nagyon jó lenne — mondta Gyöngyi őszintén.

(— Csak több meggyőződés csengene a szavában! — gondolta Miklós.)

És egy forró augusztusi napon Miklós útrakelt ezredéhez, az északi hadszíntérre.

Másnap már megjelent Gyöngyinél Ernőke, többbhetes álmatlanság romantikus nyomaival sápadt arcán (pedig csak előtte való éjjel lumpolt egy nagyot, hogy elég mizerábilis benyomást tegyen), mint a megszorítottak és megalázottak szektájának egyik kiemelkedő tagja.

— Hát maga hol volt annyi ideig? — fogadta Gyöngyi.

— Pesten — mosolygott szánalmasan Ernőke.

— Azt gondoltam... Sok dolga volt?

— Nem volt semmi dolgom.

— Hát akkor?

— Csak úgy!

— Mit csak úgy?

— Nem akartam zavarni...

— Kit?

— Hagyiuk ezt, édes Gyöngyi...

— Egy szót sem értek... magának valami baja van!

— Van! — felelte a meggyőződés legmélyebb baritonján Ernőke.

— Mondja el!

— Mindenkinek inkább, mint magának, — remegett a trubaduri érzés.

— Mondja, Ernőke, újra kezdi ezt az ostobaságot? — korholta nagyon szelíden, nagyon résztvevőn Gyöngyi, aki úgy érezte, hogy igazságtalan és rideg volt Miklóssal szemben s most nagyon megértő és meleg akart lenni mindenkivel. Ezt ebben a percben határozta el.

(— Hopp, itt a lélektani pillanat! — dobant Ernőkében a szív szerepét játszó legtekervényesebb agytekercsbe.)

— Ez, ostobaság? — kezdődött wagneri mélységekben a döntő Lohengrin-dal. — Az életem? Az, hogy pojacája, inasa, paitása voltam? Igen, igaza van, ostobaság, de nem tehetek róla. Azóta a régi-régi budai vacsora óta maga a mindenem. Én nem vagyok romantikus, én nem vagyok hódító... mit keres raitam ez a hadi készüllet? Igen, minek? Hisz ha egész férfi lennék, már régen véget vetettem volna ennek a nyomorúságnak. De, ha megalázva, ha félredobva is, nem tudok elszakadni magától... és nem bírom látni más oldalán... boldognak... Mikor Ő megérkezett (csakugyan nagy Ő-vél mondta), elvonultam az útjukból. És otthon ülve gyötörtem magam: a sebesültet ápolja hitvesi odaadással... (Gyöngyi résztvevő arekifejzésének ellenségessé válásán észrevette, hogy

rossz hírt ütött meg, hirtelen mást kezdett hát pengetni) igen, gyötörtem magam, mert féltem magát mindenkitől, okkal vagy ok nélkül, de féltem... és inkább elvonultam, semmint hogy kinevessen akárki... És nem tudok, nem tudok maga nélkül élni... Isten vele!

Felugrott és Gyöngyi hiába szólt utána, hiába marasztotta, elrohant.

Az asszonykát mélyen meghatotta a jelenet, álkodását nem érezhette, mert a hiúság fülein keresztül szűrődtek a remegő, nyilván visszafojtott indulattól remegő szavak szívébe, ebbe a makacs nőtény-izomsomóba, amely végül is, mindenáron boldog akart lenni. Vannak női szívek, amelyek mint szűknyakú ámpolnák őrzik öblükben a vallásosság drága borát; mások, amelyekben, mint tavaszi sőr a korsóban, túláradón habzik a fekete bánat; karsú fröccspohár a harmadik, kis okosságok, kis örömlök szódavizes vinkója pöszög benne; az ő szíve örömsobogás alá termett széles, lapos pezsgőspohár... Szegény fiú és mily egyedül lehet... Szegény fiú!

A »szegény ifjú« másnap délután újra eljött, ezúttal alázatosan, zavartan mosolyogva, szerényen. Csak kézesókja volt forró és mohó, szava merő kolduskodás:

— Nem haragszik? Ne haragudjék!

Gyöngyi barátságosan megsimogatta a szálmalas pofát:

— Ugyan!

Ernöke, mintha csak ettől az érintéstől lenne, hirtelen jókedvű lett.

— Mit fogunk ma délután csinálni, kislány, pamutot gombolyítunk, befőttre papírt vágunk vagy moziba megyünk? Vagy zongorázunk? Hoztam egy csodás Rimszkij-Korzakovot...

És hát igen, egyszer pamutot gombolyítottak és térdük összeért. Gyöngyi nagyon sajnálta a »szegény fiú«-t, hagyta, ha neki jól esik. Másszor befőztek, a tiszt úr kötényt kötött s könyökig fölgyúrte fehérbőrű karján az inget. Ernőke ilyenkor konyha-jeleneteket adott elő, mintha baka udvarolna szakácsné-

nak, át-átölelte, arcon csípte, eszemadtának nevezgette Gyöngyit, aki a jóltevők elmelegetésével nevetett a »szegény fiú« akasztófa-humorán. Ha zongoráztak, beethoveni szerelem tragikus lihegését fújta Ernőke Gyöngyi meg-megborzongó nyakába. Moziban romantikusan nekidőlt az asszonykának s órákon át izzadtta szorongatta az ideiglenes használatra visszavonásig átengedett kis kezét.

Ilyen apróságokból egész lövészárók-rendszer-t vont a makacs fiú az asszony érzékei köré. S mikor már egy csókig eljutott volna, tettettet félénkséggel visszavonult. Aztán gyerekkeskedve, pajzánul nevetett s ilyest mondott:

— Látogassuk meg apuskáékat! — s megint mosolygott, mint a rajtakapott kislány.

Gyöngyi vállat vont, nevetett s mentek meglátogatni Sebő papát és Melanie mamát. Ernőkének nem volt nehéz hármójukhoz negyedikül csatlakozni. A talajt már háború előtt előkészítette magának, emlékezzünk csak megmelegetésére Miklós tűzhelye mellett, hódolatára, amelyet Melanie néninek mutatott, akit nem mulasztott el »Sebőné nagyságos asszonyom«-nak szólítani, viceire és üzleti társalgására Sebővel, akit viszont, a jó ég tudja, miért, igazgató úrnak titulált. A Sebőékkel való intimitást elővette, mint egy félretett tokot s újra elhelyezte benne drága barátsága ékszerét.

Nyáron nyári vendéglőben vacsoráztak, télen télikertben együtt hallgattak cigányzenét, a Sebő-ház Ernőke kedélyének, tapintatának, jó barátságának dicséretétől zengett s egy szép decemberi napon Gyöngyi arra ébredt, hogy — Ernőke mellett ébredt fel.

Ernőke észrevette, hogy Gyöngyi felébredt, de úgy tesz, mintha azt hinné, hogy még alszik. Az éjjeli szekrényről óvatosan felveszi tárcáját, kiemel belőle egy vörösfedelű kis noteszt s egy tiszta lapjára ír valamit. Aztán visszadugja a noteszt a tárcába s a tárcát visszahe-lyezi az éjjeli szekrényre. Nyujtóz kodik, kedélyesen ásit, megnézi Gyöngyit, aki félig csu-

kott pillákkal alvást mímel, majd óvatosan fölkel párnáiról, akárcsak Pókayné s kioson a fürdőszobába, ahonnan csakhamar a gázkályha enyhe sziszegése és csupa szeretetteljes kíméletből vékonyan csurgatott víz csobogása hallatszik be a hálósobába.

Gyöngyi fölnéz, körültekint, átnyúl long a noteszért, fázósan visszabújik s a fürdőszobának háttal, hogyha Ernőke váratlanul toppanna be, a noteszt a takaró alá dughassa észrevétlenül, elkönyökölve lapozni kezd benne. Gyorsan megtalálja a legfrissebb bejegyzést, ez az:

»1915 dec. 4. Édes! Édes! Édes!«

A tegnapi dátum. Elmosolyodik. Visszafelé lapoz s elkezd olvasni a táviratstílusú napló-bejegyzéseket:

1915. jún. 17. Haditermény r. t. alakulása. — Megfogtam édes kis kezét.

» júl. 4. Hústalan napok elrendelése. — Észrevétlen megcsók. vállát.

» aug. 18. Kovno — Szeret?

» aug. 20. Salvarsan feltal. (Ehrlich) halála — Álom: enyém.

» szept. Vilnát német bev. Gorlice bef. álló harcok — Lába gyönyörű.

» okt. 6. Új off. Szerbia ellen (Mackensen) — Moziban, mellette, oh!

» okt. 9. Belgrád elesik — Megsimogatott.

» okt. 11. Új közös címer (Indivisibiliter ac inseparabiliter) — Mikor lesz Ő oszthatatlanul és elválaszthatatlanul enyém.

» nov. 6. Nis elfogl. egyesülés bolgárokkal — Első csók, mit visszaadott.

» nov. Francia és angol katon. Balkánon — d. u. 6. Szívet, pad.

» nov. Rigómezőn vagyunk — Ott-hon, alkonyi hangulat.

1915. nov. Péter szerb kir. Valonából
Olaszorsz.-ba — Engedve küzd,
küzdve engedek.
» nov. Entente Szalonikiben, Sarraíl
parancsnok — Pezsgós muri.
» dec. 3. Világ eltűnik, háború nincs —
Csók, pezsgó, éjfélíg nála.

Gyöngyi ábrándozva mosolyog...: — S ez így megy vissza 1913 októberéig! Milyen áhítat és milyen állhatatosság!

Lelkét egy kicsit üresnek érezte, de friss nyugalom burkolta testét. Visszacsempészte helyére a noteszt, paplanja alá bujt s egy kis kétes sóhajjal újra elaludt...

Edeskedő hang fuvalázott föl hirtelen a szobában:

— Jó reggelt, jó reggelt!

S az ébredő Gyöngyi előtt ott állt teljes tűzértisztí díszben Ernőke, kezében tálca, a tálcán párolgó kávé, kifli, vaj és sótartó.

— Itt a reggeli, szívem!

Gyöngyi hálásan mosolygott.

Ernőke óvatosan a paplanra helyezte a tálcát s csak azután csókolta meg gyöngéden a feléje bimbózó ajkat.

Gyöngyi most megijedt:

— Csak nem ment ki a konyhába? Mit fog szólni a lány?

— A lány lement a piacra. Kilestem.

— No, de látni fogja a kávéfőzés nyomait.

— Maga arra már fölkel, szívem, s én rég nem leszek itt.

— Reggelizett?

— De mennyire! Állva, a konyhában. Jó kávéfőztem?

— Jót! Köszönöm.

— Megreggelizik, felkel, szívem s én hüitty!

— mutatta, hogy gyorsan távozik.

A pillanatnyi csendben egyszerre csak hallhatóvá vált a kályha duruzsolása.

— Be is fűtött?

— Be én! — mondta büszkén Ernőke. — A leánynak azt mondia, volt még parázs a

kályhában s felélesztette a tüzet. Pedig egészen ki volt aludva. Aprófát is nekem kellett csinálni. De most én megyek, szívem, nekem egy kis háborús mellékfoglalkozásom is van. Pont kettőkor legyen a Gerbeaud előtt, földalattin kimegyünk Wampetieshez ebédelni. Ilyenkor nincs ott senki. Megesszük a lakodalmi ebédet. — utólag... Pardon! — hirtelen elvette Gyöngyi elől a tálcát a félig elfogyasztott reggelivel. Leült az ágy szélére, ráhajolt Gyöngyre, össze-visszaesókolta, végül beleesókolta mellébe egy romantikus »köszönöm neked«-et, visszaadta a reggelijét, haptákba vágta magát, szalutált és ellépett diszkrétén, finoman, de mégis öntudatosan, mint a győztes hadvezér az átadott vár kulcsaival.

Gyöngyiben homályosan derengett valami, hogy az ápolónőség. Szekeresbe botlása, alapjában véve kissé megdúlt idegei, szerelmi börtöne, a folytonos csábítás és az alkohol nélkül sohasem lett volna Ernőkéé, de nem igen akart gondolkozni, mert különben egész hidegen azt kellett volna megállapítania, hogy Guy elvesztése óta csak válogatott az öngyilkossággal egyértékű feledésfajok között szörnyen megtántorult akarattal s végül is nem a Dunába, hanem Ernőke makacs szerelmébe ugrott. Ha gondolkozott volna, rájön, hogy egy életet dúló magasztos fájdalom helyett egy polgári nyavalyás viszony mátkája lett; hogy Ernőke hízelgéssel, Sebőék megnyerésével, érzékei ébresztgetésével, alkohollal valóságosan úgy körülülte, mint az oroszok annak idején Przemyslt. Egy vár eleste a túlerőnek — hogy a háborús évek szavait használjuk — csak idő, metódus és türelem kérdése. És Ernőke túlerőben volt Gyöngyi fölött azzal, hogy tudta, mit akar. De mit gondolkozzunk mi Gyöngyin, amikor ő nem gondolkozik saját magán?!

Azt mondanom sem kell, úgy-e, hogy Ernőke oly diszkrétén távozott fényes reggel, hogy másnap már az egész ház arról beszélt, hogy a kis Lejtényinénél az éjjel már ott is aludt a szeretője. Az is magától értetődik, hogy a nevezetes notesz,

mint hivatását teljesített kellék, harmadnap egy asztalfiókba »lett vágva«, így aztán kimaradt belőle, hogy a monarchia hadiflottájának Novara nevű cirkálója öt ellenséges gőzöst süllyesztett el San Giovanni di Medua előtt ugyanaznap, amikor névtelen levél figyelmeztette Sebőéket, hogy Gyöngyi nevű leányuk »erkölcséletet él egy bizonyos nevezetű tüzértiszt úrral«. (Hogy röhögött magában Ernőke, — mert persze ő lökött az események gördülésén egy jó nagyot a névtelen levéllel — mikor ezt a cselédmondatot így remekül kieszelte!)

Nem volt ez olyan nagyon alias eljárás, mert, igen, aki a célt akarja, annak az eszközt is akarnia kell. Az történt ugyanis, hogy Ernőke nyomban felfedezte, hogy Gyöngyi nem hailandó folytatni az esetet, őneki meg eszéágában sem volt elszigetelt botlatóként szerepelnie az asszonyka életében. Gyöngyi azt hitte, ha a kötélhágcsót elnyisziteli, Romeoó nem tud többet bemászni Juliájához. Romeoó azonban tűzoltólétrát hozott...

Gyöngyi csak — pirulva, szelíden — visszavonta magát abban a hitben, hogy aminek ő nem ad folytatást, annak nem is lesz folytatása. De Ernőke küzdött a folytatásért. Válogatott, vagy inkább nem is nagyon válogatott fegyverekkel. Úgy olvadt a beatus possidens gyönyörűségétől, hogy valósággal össze kellett kanalizni, ha el akarta küldeni. S ha küldte, nem ment, könyörgött még öt percért. Aztán hirtelen meg-megvadult: hivatása magaslatán álló párdueként ugrott Gyöngyiinek és csókolta, ahol érte. Őt lehetett elhárítani, félresöpörni, gyomorba bokszozni, képenvágni... de ugyan ki tud árvizet odébb bokszozni, pofozni, söpörni? Kilapátolták az ablakon? Visszacsobogott az ajtón. Vödörrel merték? Dézsával ömlött. Egy nap rejtélyes csomagot hozott magával. Félórai faggatás után pirulva vallotta be, hogy papucs, reggeli férfi-papucs. A nagy eset után, amikor először találkozott Melanie mamával, percekig csókolta a kezét, önfeledten makogva: — Édes jó nagyságos asszonyom. Ha délben fölkiéverte a sétáról vagy bevásárlásból haza-

térő Gyöngyit, ezt kérdezte az ajtót nyitó cseléditől: — Na, fiacskám, mit ebédelünk? Ha csöngettek, ő rohant az előszobába. Egyszer egyszer megállt és gondolkozva nézett körül valamelyik szobában s ha Gyöngyi megkérdezte ilyenkor, mit néz, azt felelte egy sarokra mutatva: — Ide egy trümó kellene! Aztán, mikor látta, hogy Gyöngyi megriad a túlságos családiasságtól, intrikájának szellemes gépezetén csavart egyet s áttért az érzék-ostromokra. Jött a szórakozás, a pezsgő, előkelő mulatozás valami, csókgőztől túlfűtött lokálban, aminek néhányszor az lett a vége, hogy a kései éjszakában lábujjhegyen lépegetett Gyöngyi mögött a sötét lépcsőházban az »édes második otthon« felé. S másnap már ment az újabb névtelen levél Sebőékhez s Gyöngyivel való családi összetartozandóságának hangsúlyozása apró bizalmaskodásokkal, akart elszólásokkal cseléd, házmester, az egész világ előtt.

És amikor már, becslése szerint, boldogboldogtalan tudott mindent, egy derült téli délután borusan állított be Gyöngyihez, akit ünnepélyes homlokcsókkal köszöntött; nem kellett neki konyak, nem cigaretta, alig szólt, de néhány jelentőségteljeset sóhajtott. Gyöngyi már félt kérdezni, mert rájött az idők folyamán, hogy minden kérdezősködése végén valamit vállalnia kellett. Ernőke várt egy kicsit, aztán huszárosan nekivágott:

— Mondja, Gyöngyi, hiányozni fogok magának?

— Mikor?

— Ha elmegyek.

— Elmegy?

— A frontra!

— Ne tréfáljon!

— Nem tréfálok. Mennem kell. Itt kell hagynom magát... az életemet.

Gyöngyi nem felelt. Erre Ernőke könnyedén:

— Ez még nem biztos. Ne is beszéljünk róla.

Gyöngyi készséggel engedelmeskedett és nem beszélt róla.

Egyáltalában keveset beszéltek, Ernőke újabban méla volt s Gyöngyi kezdte magát nagyon unni.

De annál élénkebb és hosszabb vacsora-utáni megbeszéléseket tartott a Sebő-pár.

— Én mindig mondtam, — szavalta Sebő Tamás — a nőket is el kell vinni a háborúba, mert a férj ott, a nő itt, az mindig baj. (Tudta magáról!)

— Mit csináljunk?

— Te sohasem tudod, hogy mit csináljunk.

— Hátha nem is igaz! Ezek a névtelen levelek...

— Aljas emberek igazmondásai.

— Te tudod, Tamás?

— Én tudom, Melanie.

— Ha te tudod... — hajlott meg a kétségtelen fölény előtt a mama.

— De az a baj, hogy nemesak én tudom, hanem az egész világ tudja... A cserével nem járna rosszul Gyöngyi.

— Nem!

— A Gudmon derék, jó fiú.

— Szolgálatkész és udvarias.

— S ha szereti?

— Mért ne szeretné?

— Persze, mert a te lányod.

— Mit tegyünk?

— Nem mi tegyünk. — fakadt ki Sebő papa — hanem ők tegyenek. ő tegyen. váljon el Miklóstól és pont.

— És pont?

— És nem pont, hanem menjen férfihez Ernőkéhez.

Ki volt mondva a nagy szó: a válasz, amittől ezek a polgárfamiliák, akárhogyan állt is a dolog, mindig féltek.

— És te beszélsz Gyöngyivel. — jutott végül is konkrét eredményhez Sebő papa.

— És te beszélsz a fiúval.

— Én beszélek és majd meglátjuk.

— Majd meglátjuk.

Ebben maradtak s két hétig nem merték előhozni a kérdést, a »fiatalokkal« természetesen egyikük sem beszélt.

Ernöke, aki már nagyon unta a műmélaságot, kezdett kijönni a sodrából. Mi ez? Erdőben vagyunk? Én itten agyba-főbe kompromitálom ezt a nőt s a társadalom túri ezt, hatósági vagy egyházi jogosítvány nélkül? Nekem feleség kell s nem szerető! Micsoda erkölestelen egy világ!

Gyöngyi is nagyon unatkozott s mint céltalan kisleánysága idején, amikor frissen buzgó életvágya hol itt, hol amott tört ki, hogy valamerre medret vágjon magának, elkezdett játszani magával és másokkal. Felébredt benne az örök macska. Szeszélyes lett, hol magával ragadó víg, hol tűrhetetlenül piszkálódó. Ernökét úgy meggyötörte, mint a rongyot.

S Ernöke csakugyan úgy összeesett, mint a rongy. Hogy is ne! Nyakig úszott az adósságban. Rengeteg pénzébe került a Pesten lógás. A legkétesebb egyének, alacsony gazemberek jóindulatát kellett megvásárolnia, hogy, sokszor bizony hamis iratokkal is, Pesten maradhasson. Aktát lopatott, hazudott, megvesztegetett körmölő páriákat. A feje olyan volt, mint egy szénaboglva; majd megőrült a gondtól. Ha rövidesen nem kap Gyöngyivel pénzt, itt olyan összeomlás lesz, amilyen még nem volt. S az udvarlás? Tán ingyen adják a színház-, mozi-, orfeumjegyet? A szép szeméért kap gerbeaud-t? S mibe kerül ilyen háborús időben a francia pezsgő? Nincs pénze, nincs! A szórakozási tételeket, bármennyire sajnálja, sztornirozni kell. Ennek a szerelemnek a rezsije mindent megész. Nem előlegezhet többé egy fityínget se. És már fáradt is, a mélabút addig tettette ok nélkül, míg végre okot is szerzett az állandósult s most már valódi mélabúhoz. Olyan hosszú orral, hajlott háttal járt-kelt, mintha az ő vállára súlyosodott volna a háborús felelősség kérdése vagy legalább is mintha neki kellett volna gondoskodnia a végzetes anyaghiányban szenvedő orosz hadsereg munícióellátásáról.

Gyöngyi észrevette a nagy változást s nem tudta mire magyarázni, leginkább arra gondolt (mindig a hiúság első gondolata a nőnek!), hogy már megunta őt, Gyöngyit. Elviselhetet-

len feltevés! Hogy valakinek, aki nekem nem kell, én ne kelliek, arról szó sem lehet! S ha ezt is elvesztem?! Mirtusz-, ezüst-, arany-, gyémántdiadém-mal koronázott eddig az élet, míg végre fejembe nyomta Ernőke szerelmét, ezt a szalmakoszorút. Azokat ő kapkodta vagy én dobtam le fejemről s most ez van lecsúszóban Hagyjam? Kissé megrettent, amikor arra gondolt, hogy ha ezt is elveszti, egész egyedül marad szomorúsága deszkaszalába kapaszkodva ezen a viharzó vértengeren. S valahogy ehez az új szerelmi koszthoz is hozzácsokott, a jó házi boriúpörkölt-höz, a sok à la Colbert, à la Marengo, a sok hálós bélszín, osztriga és homard után. Az is megfordult fejében, hátha gyereke lenne! Nem mindegy, hogy Ernőkétől vagy Miklóstól, ha már attól nem lehet, akinek már nevét sem meri kimondani magában. Polgári élet! Egy szélmentes zúg a dühöngő viharban.

Meleg családi tűzhely, boldog otthon... ebben a zord karácsony hetében, amikor hó zuhan és fagy sziszeg kétszeresen emlékeztetve magányosságukra a magányosokat, Karácsonyfát vesz a Dunaparton, csillogó díszeket... s egyedül fog meggyújtott gyertyái alá ülni, ha hazajön a családi vacsoráról a mamától.

— Maga is velünk lesz karácsony este Ernőke?! — kérdezte egy délután, amikor rögeszmeszerűen újra visszatért ez a gondolat.

— Igen!... Hol lennék? A kaszárnyában vagy kávéházban?... vagy az elhagyott gyermekök nőgyuleti karácsonyfája alatt?

— De keserű!

— Van tea is, amelyet elfelejtenek megcukrozni.

— Tudja mit, a mamától vacsoráról hazajövet feljön ide egy félórára, meggyújtjuk a gyertyácskákat s elénekeliük együtt a »Mennyből az angyal«-t.

— Hátha lejön hozzánk is, bár nem vagyunk pásztorok...

Két nap múlva, karácsony estéjén, már Sebőéknél nagyon rosszul érezte magát Ernőke. Pénzügyi forrásainak utolsó cseppjét-is kilefelyelte már, mint a szomszéd haló kutya s még-

sem tudott más ajándékot összehozni, mint huszonöt darab havanna-virzsiniát Sebő papának, egy retikülben hordható elefántesont és ezüst varrókészletet a mamának s egy összetolható és ezüst makkocskába reithető cigarettaszípkát Gyöngyinek. Ezzel a smucig-sággal szemben ő kapott: 1. Sebő papától egy velencei bankótárcát, 2. Gyöngytől egy masszív lapos ezüst cigarettatárcát, 3. Melanie mamától egy arany nyakkendőűt, amelyen egy fehér zománcralamb zöld smaragd olajágot hoz csőrében. (Minek egy katonának nyakkendőű? — kérdezte Sebő, amikor először meglátta az ajándékozásra szánt tárgyat. — Ez a békevárás jele tőlem, amikor Ernőke ismét civil lesz, ez a békegalamb s különben is talizmán, amely szerencsét hoz! — magyarázta a mama.) Ez az aránytalanság a kapott és adott ajándékok között szörnyen lehangolta, elgondolkozó nagy szomorúságában illetlenül sokat s olyasmit is evett, ami árt neki, negyedórakig hallgatott s közben, Melanie mama vagy Sebő papa egy-egy csodálkozó, kérdő tekintetére hirtelen nagy zajjal-garral elmondott valami egészen ostoba vicces történetet. Mire észrevette magát, ingerülten állapította meg, hogy a gyomrát megterhelte, elrontotta s mindenki előtt nyilvánvalóvá tette, hogy valami bántja. Hogy mi? Az istenért, meg ne kérdezzék! Hogy a jöhető kérdéseket elhárítsa s ingerültségét levezze, támadó állásba helyezkedett: jól elhelyezett, kivédhetetlen s ügyességük miatt megtorolhatatlan kellemetlenségeket mondogatott. Amikor pedig már mindenkit háttérbe riasztott, nagy részletességgel elmesélte, hogyan vették be szeptemberben Vlnát a németek, amit nem régen olvasott egy berlini lap vasárnapi mellékletén.

A karácsony este el volt rontva. Minek ezt még tovább is nyújtani, gondolták mind a négyen, a diótörés, -hámozás, -evés nagy munkájába merülten. Egy-egy rövid mondat csámcsintott, megjegyzés roppant a füstös, puha, meleg csöndben, amely fölött a csillár körtéinek unott kongresszusa mérte fősvényen a vil-

lanyfényt. A villanyóra robotos kotyogása, közbe-közbe nagyot pattanása, — mintha egyik fáradt válláról a másik pihentre lódította volna a bamba polgári élet megvilágításának súlyos terhét — behallatszott az előszobából.

Gyöngyi, akinek egész szájpadrólását fölmarta a dió, ideges lett a villanyóra szeszélyes ketyegésétől. Asztalt bontott, búcsúzkodni kezdett, Ernőke, mint az árnyék, utána. Senki sem tartóztatta őket.

Az úton hazafelé, gyalog és kocsin, a Bálvány uccától a József uccáig a szükségesen kívül egy szót sem szóltak egymáshoz. A lakásban sem. »Csöngessen be! Hol a kulcs? Gyujtson villanyt!« — ez s ilyesmi volt egész társalgásuk.

Meggyújtották a fán a gyertyákat. Elébe ültek. Nézték.

»Mennyből az angyal lejött hozzátok, pász-to-rok...« — kezdte az éneket Gyöngyi, akit Ernőke — közben eloltva a villanyt — dörmögő terccel kísért... s felszakadt lelkükben a mult és jövő ajtaja... a gyerekség, ártatlan félelmek és szinte deliráló öröm, csalódás és ujjongás... a születés, a megváltás örömfája! hogy csillog, fűt és zöldül... de nem így, éppen így égnek-e a halottaknap gyertyák a sírokon?... katonasírok, fejfaterenger vagy meszesgödör... magános gyertyaláng libegése egy galíciai szétlőtt falu egyetlen háza ablakában... világítórakéta föl-sívitása a hullákkal borított rohamtér fölött... árva cigaretta tűzfeje valahol távol a hadifoglyok havas Szibériájában... cigarettafejek parazsa, öt-haté, a lövészárók hazagon-doló sötét mocsokban... pásztortűz, égő boglya vagy falu két front néma halálba riadt közén... távoli téli hideg csillagok... vágyak a szívben... tüzek a földön, tüzek az égen, tüzek a szívben... Minek ez? Miért? Ki, milyen végzet gyötri halálra az embert csak az okon, hogy él?

Az ének halkult, akadozott, elhalt. Mind a ketten belémeredt szemmel néztek a gyertyafénybe. Ernőke szája megvonaglott, Gyön-

gyi szemét elborította a könny. Ránézett Ernőkére, látta, hogy az is küszködik a visszafojtott sirással. Nagy sóhajt rántott pattanásig feszült mellébe, fölzokogott és odaborult Ernőke vállára. Az sem szégyelte magát. Sírt. Alig győzte tenyerébe törülni arcáról a sós maszatot. Gyöngyi is, ő is magamagát siratta. Küzdelmes tétovázó, a sorból kiugró s talán örökre elrontott életét...

— Tudom, hogy boldogtalan — kezdte a férfi — és tudok mindent, mindent tudok, Gyöngyi. Én is boldogtalan vagyok, és nyomorult, milyen szegény, szánsalomra méltó csaló, hazug és nyomorult, mert... — többet nem tudott mondani: az a szörnyű, bariton-hangon gyermekszoprán-csuklásokat recsegő, komikus és döbbenetes, üvöltő, szűkülő, egy kiáltásban visszanyomott s bugyborékolva előretörő férfisírás szakadt fel belőle, amelyet az üldöző Sors csak akkor fakaszt belőlünk, ha már egyébként megszokott dárdájának különösen erős és brutális dőfése váratlanul bőrön, húson, eson-ton, tüdön keresztül szívünkig ér.

Mint ahogy a tenger dagálya messze visszahajszolja a folyamdeltán vele szembeömlő édesvizet, Ernőke szobát betöltő zokogása elől döbbenet csöndbe csitult Gyöngyi sírása. Aztán nagynehezen Ernőke is visszafogta magát s egymásra borulva pihegtek, mint két sebesült vad...

Sikoltva berrent fel most az előszoba-csengő.

Gyöngyi riadtan ugrott fel. Ernőke kétségbeesett bamba közönnyel nézett maga elé: mi történhetik még, érdekli?

Kint azonban már nyílt az ajtó. A cseléd hangja fuvolázott s egy dörögő férfihang felelt.

— Hát menjen oda be! — mutatott izgatottan Gyöngyi a hálósoba ajtajára s ő maga az előszobába vezető ajtó felé sietett, de már késő volt, az ajtó felpattant s küszöbén ott állt Sebő papa, mint az ámulat sóbálványa.

Mi ez? Szemben vele két lépésre borzasan, kisírt szemmel Gyöngyi, s a hálósoba ajtaja

előtt borzasan, kisírt szemmel Ernőke, katonablúza a nyakán kigombolva s kezében a félkörös fehér katonai celluloid-nyakravaló. Ilyet ő még nem tapasztalt, csak pirosfedelű német regényben olvasott esetleg, onnan is jutott eszébe a helyzethez illő felkiáltás:

— Mi történik itt? Éjszaka egy férfi szobád ajtaja előtt? — nézett Gyöngyire, kinyújtott karral Ernőkére mutatva.

Gyöngyi nem volt hajlandó ezen a vasgyárosi ohnet-s magaslaton maradni, kicsit türelmetlenül s nagyon egyszerűen felelte:

— Hát feljött gyertyát gyújtani, no és?

— No és? Jól adod! — tétovázott Sebő, aki igazán nem tudta, hogy most mit kell csinálni.

— De te mit akarsz? — kérdezte támadóan Gyöngyi, mintha azt mondta volna: törődtek eddig is vele: hogyan él, kit csókol?

— É-é-én? Először is egy apának joga van akkor is följönni a leányához, amikor ép nem várják. Másodszor, Komáromból megjött a Laci, huszonnégy órai karácsonyi szabadságot kapott, otthon van, érted jöttem, menj öltözni.

Gyöngyi szeretett volna valami megjegyzést tenni a mostohaapjára, de Laci jövetelének csakugyan megörült:

— A Laci? — s aztán érezte, egyebet is kellene mondania, de tartozik 5 Sebő úrnak, a »könyvelő«-nek beszámolni, magyarázkodni? Rántott egyet a vállán s ment a fürdőszobába rendbehozni magát fésűvel, kölnivel, egy kis púderrel.

Ernőke látta, itt a sorsdöntő pillanat. Celluloidgallérját felnyomta a nyakára, blúzáat begombolta, haján elsimított és Sebő elé lépett:

— Én tudom kötelességemet.

Sebő bambán nézett rá:

— Igen, — felelte minden cél és ok és kifejezés nélkül.

— Én szeretem Gyöngyit és feleségül akarom venni.

— Ez helyes!

— Remélhetek?

— Feltétlenül. Csak tessék remélni... De vannak formák!

— Bevallom, hibáztam.

— Igen, itt éjszaka, kérem...

Gyöngyi megjelent frissen és kihívóan.

Ernöke elébe ment és kezét csókolt néki.

Gyöngyi nézett.

— Na, itt nincs idő nézni. Gyerünk, — mondta Sebő — Ernő is jön velünk.

— Ernő? — csodálkozott Gyöngyi.

— Ez a neve! Nem? — zsémbelt Sebő.

— Menjenek előre, majd én eloltom a vilányt, — mondta Ernőke, lágyan, engesztelően és meghatottan s úgy csattantotta el a kapcsolót, mintha küzdelmes multjára borította volna vele a hirtelen leszakadó sötétet.

Így történt, hogy mikor aztán másnap délen a megférflasodott, megizmosodott, megbar-nult arcú Laci vártűzér visszautazott Komáromba, hajnalig tartó beszélgetés és megbeszélés után Gyöngyi levelet írt Miklósnak: válni akar.

Írt? Dehogy! Lemásolta azt a levélszöveget, amelyet Sebő, Ernőke és az ügyvéd közösen fogalmaztak meg. Aljas levél volt, tele Miklós régi hibáinak felhánytorgatásával, Hyacintha nővér emlegetésével... S Gyöngyi valami babonás megadással másolta a kuriálisan kacskaringó mondatokat, úgy érezte, hogy a halottnak hitt drága Guy keze vezeti kezét, eddig is minden jót, Guyt is, a sorsnak köszönhetett s ha maga cselekedett, örvénybe rohant... nem szabad, nem lehet a végzet ellen tenni... magasabb hatalmak akarják így... neki engedelmeskednie kell... és bosszút is áll Miklóson, hogy nem lehetett Guyé... és lerázza a kölöncöt... és jót tesz ezzel a szegény fiúval, akinek szörnyű zokogása most is a fülében cseng... új férfi is!... Kalandos, romantikus zajlás jön megint a hétköznapiok füledt szürkésege után... s talán szereti is Ernő-két...

Miklós ép jókor kapta meg a levelet. Toporoutz és Rarance közt lapultak, orosz támadást

várva. Itták a rumot a szennyes fedezékben és sturmra készülődtek. Miklós, mikor elolvasta a levelet, hangosat röhögött s felhajtott egy vizespohár rumot. Rögtön válaszolt: válik s Gyöngyi levelét, amelyhez pár szót firkantott, hátraküldte még reggel egy bakával a segélyhelyre Hyacintha nővérnek és elszánt, érett mámorral elsőnek ugrott ki a lövészárokból rohamra küszó százada élén az éjszaka.

Többé senki se látta. Eltűnt. De eltűnt a segélyhelyről Hyacintha nővér is.

Pesten persze minderről semmit sem tudtak. Forgatták, nézték, magyarázgatták Miklós levelét, a gúnyos fölényt, amellyel minden hibát magára vett, gőgös gondosságát, amellyel forma szerinti ügyvédi meghatalmazást mellékelte, a közönybe burkolózó sértődöttséget, amellyel minden liraiságot került. Az ügyvédek szorgoskodtak s három hétre ama történelmi dátum után, hogy Montenegro kapitulált a Lovesent elfoglaló, Cettinjébe bevonuló Köves hadai előtt, Lejtényiné született Gábor Gyöngyit törvényszerűen elválasztották Lejtényi Miklóstól. És márciusban, amikor a legendás »Möwe« hazatért kikötőjébe, Gábor Gyöngyi polgári házasságot kötött Gudmon Ernő úrral. (Minden külön értesítés helyett.)

A rosszemlékű józsefuccai lakást elcserélték egy fehérváriúttal. Ernő a tekintélyes hozomány egy részével bevonult egy napilap szerkesztőségébe, — azt mesélték akkor, hogy a lap rosszul megy, Gudmon friss tőkét hozott s ennek fejében szép fizetéssel (a kamattörlesztés egy formája) beült a szerkesztőségbe — ahol hetet-havat összeírt, legalább minden másodnap hurka-betűkkel odanyomatta a nevét egy-egy cikk alá, két hét múlva — tíz napra — elutazott a sajtófőhadiszállásra, aztán visszajött s mint a lap helyettes szerkesztőjét minden hadi szolgálat alól felmentették. Sebő papa már-már külön szívógépbe akarta tenni a műfogait: annyi pénzt kellett kiizzadnia, de amikor végre civilben látta Ernőkét karonfogva sétálni feleségecskéjével, megnyugodott: minden visszatért a szokott polgári rendbe,

S csodák csodája, Gyöngyi is megnyugodott. Vajjon mért? Belefáradt a lobogásba? A kor hozta magával a megcsendesedést? Mi fűzi Ernőkéhez? Az kétségtelen, hogy nem az a lángolás, amely eddig egypárszor már végigvágott életén. Szeret vele lenni, de ha nincs vele, nem hiányzik neki. Nincs sok lelki közülük egymáshoz, de házaséletük kiegyensúlyozott, megnyugtató.

De tartós lehet-e ez az állapot? A szolgálaton kívüli viszonyba helyezett bovarynéság?

Majd meglátjuk!

Ami meg Ernőkét illeti, ő nekigyürkőzve építgette új életét. Végre! Először is az ő ízlése szerint rendezték be az új lakást, aztán ő állapította meg életük mindennapi rendjét, amelyet úgy formált, hogy Gyöngyinek egyetlen szabad vagy hova fordítására nézve nem tisztázott pillanata sem maradt. »A szabónőhöz megyek!« Ezt a jelszót, amellyel szerelmi találkákra szoktak menni a Belváros kirakatai előtt örülként fel s alá szaladgáló nagyságos asszonyok, nagyon jól ismerte. Szabónőhöz, kalaposhoz, selymeshez együtt jártak tehát. »A barátnőmnél voltam!« Ezt is ismerjük. A barátnőkkel tehát a legszorosabb viszonyban kell lenni a férjnek is. S kell egy jóbarát, aki esetleg megfigyeli a nőt részben azért, mert tetszik neki, részben azért, mert... hát persze, mit gondolkozik? Lányi tanár úr lesz a jóbarát! Remek! Ernőke aztán ki is bekíttette Gyöngyit Manyival, Klárinak lépten nyomon telefonáltatott s Lányi Dénes, egyedül vagy feleségével, egy héten egyszer náluk uzsonnált.

Gyöngyi egyik délutánt a barátnőivel töltötte a cukrászdában, ahova Ernőke a szerkesztőségéből érte ment. Más délután Manyinál voltak, Ernőke érte ment. Harmadik délután Klárió volt, Ernőke mint fent. Negyedik délután: csevegés Lányiéknál, Ernőke m. f. Ötödik délután a mamáé, Ernőke odament: családi vacsora. Hatodik délután: együttes mozilátogatás. Hetedik délután, vasárnap, zsúr Gudmon Ernő szerkesztő úrnál.

Most csalja meg Gyöngyi, ha tudja. Legfeljebb a spájzban, csak oda nem ment utána.

S a társaság igazán nem bűnre vivő. Klári elhízott, a lábát fájlalta, Lajos nagyon hiányzott neki s apró félrelépéseit gondosan titkolta. Vagy egyáltalán kellett még valakinek? Manyi oly pompás, üde zöldre savanyodott Antoniója nélkül, mint matematikai pontossággal elrakott ecetesuborkái. Lányiné kövérkés, csöndes nevetőke volt. Lányi tanár úr apokaliptikus méreteken a felhőkbe sóványodott s állandóan komor jóslatokat hangoztatott — a bamba defetista!, mondta Klári, aki tüzes németpárti és vak bizakodó volt — azokra a délamerikai spanyol és portugál lapokra hivatkozva, amelyek egy külföldi követésen alkalmazott barátja kezén szivárogtak hozzá. Ez csak nem veszedelmes társaság?

No, ez rendben van! — mondta Ernőke és mint a szorgalmas természet, tovább építette, persze csak sárból, váracsáját.

Mindenekelőtt bevezette, hogy a család férfitagjai hetenként egyszer üzleti tárgyalásra ültek össze. Sebő örömmel üdvözölte az ötletet. S ha néha előbb távozott a megbeszélésről, Ernő sohasem kérdezte meg másnap, hova ment. Szabad kimenő Melanie nénitől?! Ez az Ernő ügyes fiú. Az is volt. Belenézett a Döme bácsi gyomrába és pénzszekrényébe, tudta, hogy Jacques — szegény, ez nagyon megöregedett és szomorú volt — hogyan aludt és milyen üzletet kötött. Lassan-lassan megismerte a Gábor László és Tsa., a Gábor Jacques export-import, a Gagitscher és Gábor cégek minden jelentős üzletét. Feleket hozott, hatósági beadványokat intézett el (— En, a zsurnaliszta? Csak szólok a miniszternek!), bankokba járt s mikor egy-egy üzlet sikerült, nevetve kérte a províziót. Meg is kapta. Ezek az öreg kereskedők szemtelen ifjúságukat látták újraéledni Ernőben (már nem »Ernőke«, figyelik?), akinek üzleti érzéke és fürgesége előtt úgy magukban meg is hajoltak.

A családi élet egyébként is a legátfogóbb méreteket öltötte. Ernő jónak látta a mama

védőszárnyai alá helyezni Gyöngyit olyas esetekre, amikor barátnő nem volt éppen kéznél. Megsokasodtak a családi vacsorák és ebédek. Ernő a Melanie mama kosztjától, Melanie mama Ernő dícséreteitől hízott: — Ejnye, de pompás ez a torta, mamus, kérlek, add oda a receptjét Gyöngyinek... némi kis gyakorlat s az én édes Gyöngyim is olyan remekül fog főzni, mint mamus... S vacsora után: — Mamus, hoztam magának egyiptomit, erre gyujtson rá, kedves... Papa, ne, tegye vissza azt a szivart, van itt nálam egy remek trabukó, especiól, a pénzügyminiszter számára készül külön... És nem haragusztok meg, úgyse, ha a feleségemnek egy egész dobozka egyiptomit nyújtok át, parancsolj, kedves...

S mindenki szelíden mosolygott a külföldi dohánylevelekből felkarikázó illatos füstben.

Ernő igazán tudta a módját. Ő is adott vacsorákat a drága mamus és papa tiszteletére az új fehérváriúti otthonban. Melanie mama külön török kávét kapott, Ernő maga főzte albán módszerrel, amit a helyszínen tanult (egyáltalában volt valaha Albániában?); Sebő papa meg olyan extra puha sajtot, mint jó atyai szíve.

Ernő itt, Ernő ott, Ernő mindenütt!... Igen, az élet, ez a durva rendező, jött s félretaszította kis hősnőmet: — Ne ágáljon itt a rivaldán, hagyjon másnak is levegőt!

S Ernőnek szörnyen sok levegő kellett. Végre elérte, amit akart. Uralkodott egy aszszony, két háztartás, három cég s egy szerkesztőség felett, nem mint koronázott király, de királyi hatalommal. Mint egy kis kamarilla. Mindenbe beleszólt, minden döntést ő érlelt meg, de egy döntésért sem vállalta a felelősséget. Mindenkinek ismerte a gyöngéjét, mindenkinek aljasul hízelgett s mindenkit felhasznált ott, ahol éppen akart. És ne vegye bizantinus gerinc-lóbálásnak, kedves Gudmon Ernő, de ön éppen úgy járt, mint ama régi királyok, akik, miután vaskézzel mindent rendbehoztak országukban, a határon túl pillantottak: mit lehet még rendbehozni. Csak ne szerénykedjék, maga

kis Nagy Frigyes! Hát a szerkesztőség is nem egészen a maga kezében van már? Mivel, ha pénz kellett, magához fordultak, utóbb — oly gyakran kellett ily irányban magához fordulni — már ötletért, intézkedésért is magához alázatoskodtak s a kéziratokat is magának nyújtották be. Én mondom magának, Ernő, észre sem fogja venni s a három bőr-cég ügyeiben is maga fog teljes hatalommal diszponálni. S ez nagyobb dolog lesz, mint kis reggeli lapját nap mint nap eredménytelenül vagdosni a közönség fejéhez.

Hát kell valakinek ez a fiatalságában megvénhedt lap, amelynek furcsa neve: »A. B. C.«? Ha másnak nem kell, kell Gudmon Ernőnek trambulínul... Ugorni valahova följebb, valami polcra, de merre? Hosszú hónapokon át szimatolva, töprengve ült koszos kis szerkesztőségében: merre fordul a világtörténelmi szél.

Pénze volt elég, közéleti hatalmasságokkal parolázott, távlatok nyíltak előtte... Az arany meredek hegyét, im, megmászta, s most egy magasabb csúcs intett távolabbról feléje: a Hatalom. Megmámorosodott kis fején izgalmas gondolkozásban simítgatta hátra jól rendezett szőke haját...

S az íróasztalára zörrenő kefelenyomaton napról napra tolongtak, torlódtak az események:

Az édes májusban légiháború sivített a francia falvak fölé, a magyar baka Tirolból lehajrázott az olasz síkságig. A tétovázó júniusban hárommillió muzsikot hajszolt neki Bruszilov lövészárkainknak Pripjettől a román határig...

— Mi ez a névsor? — rivált rá az előtte álló munkatársra.

— Az eltűntek, kérem.

Gudmon szerkesztő úr belenéz, egy név akad a szemébe: Lejtényi Miklós, Toporoutz és Rarance között... megrezzen, az egész cikket áthúzza:

— Ez az egész törlés, egy szót sem adunk le belőle, ezek még januári dolgok, legalább a

dátumot ne írta volna ki, különben is júniusban nem lehet a januári eltűntekkel traktálni az olvasóközönséget. Inkább írjon tíz sort Kitchenerről, Orkney szigetek, süllyedés, hajó, bent van a könyomatosban...

A többi lapok sem közöltek már veszteséglistát s így Lejtényi Miklós neve kitörlődött az osztrák-magyar monarchia történetéből... örökre?... talán!

A bágyadt július meghozta a nagy Somme-csatát s a füledt augusztusban Románia megindította bocskoros hadait Brassó ellen. Az olaszok hadat üzentek Németországnak, a törökök és bolgárok Romániának. A cukor elfogyott Magyarországon s Sarraill gyűlevész hadai megrohanták a macedón frontot. S mire október visszamosolyog a nyárba, már csak sorszámozva tudjuk nyilvántartani az Isonzo-csatákat... ez a IX-ik!

Stürgkh osztrák miniszterelnököt meggyilkolja Adler Frigyes, a szocialista... Hm! — gondolkozott el Ernő. — Szocializmus, tömegek... nem nagyon értem... nem érdekel... de talán ezen az oldalon lehetne kereskedni... S Ferenc József halálának és temetésének lázas és escuriáli napjaiban Ernő elmerülve olvasta Marx Kapital-ját. Károly királlyá koronázásának zártkörű téli pompáját már a vörös segédoroszlán német pápaszeme mögül nézte, — illő fejcsóválások között. Ő, aki jómódban élt, sőt, szórhatta a számolatlan pénzt, féktelen nagyravágyásának fureca sugártörésű kódében Marx szólamaival élve hirtelen »kizsákmányolt«-nak érezte magát. S ő, aki a másoktól gyűjtött tőke biztos élvezetében ráért gondolkozni, — ha ugyan gondolkozásnak nevezhető az az agymunka, amellyel nagyravágyó ösztöneinek igazolására példákat és máshova illő érveket kapkodott össze Marxból s a cézári életű proletárvezérből, Lassalle-ból — máról holnapra megállapította, hogy ő a tőke rabszolgája. Hogy emellett a harisnyája se lyem, csak kellemes mellék-kérdés.

Ezalatt messze határokon apokaliptikus méretekből dühöngtek az ágyúk, hajráztak és

hullottak a katonák. Ő távol s kívül volt minden veszélyen s a frontokról érkező véres hírek csak arra voltak jók, hogy felkorbácsolják képzületét. Rasputinnak, a szent és a csirkefogó e különös vegyülékének halála híre sokáig foglalkoztatta. Lám, meggyilkolták. — mondogatta magában a hosszú februári estéken, amikor otthon kellett kuksolnia, mert a színházakat és mulatókat szénhiány miatt bezárák — a vésszes és végzetes orosz föld szellemét elfujták a cár mellől. Az ország Rasputin személyében elhagyta uralkodóját. Rossz ómen!

S hogy ujjongott magában, amikor aztán március közepén kitört a forradalom Szentpéterváron. Megmondta előre! Az események hajszolódva torlódtak egymásra, mint a véres hasú felhők. Hindenburg tábornok nyugaton visszavonult. Tengeraltjáróharc őrjöng az óceánokon. Amerika szakít Németországgal. Angol csapatok jelennek meg Bagdadban. Hötendorfi Conrad vezérkari főnököt meneszti az új király. Zeppelin meghalt. Wilson, az Egyesült Államok elnöke, proklamálja a háborút s Arrasnál megindul az antant nagy offenzívája.

És Gyöngyi, a példássá terrorizált feleség, harisnyát stoppolt otthon, se szomorún, se vígan, és várta a lassan fakadó tavasz új melegét. Érdekelte őt, hogy Tisza István kormánya lemondott, hogy Pershing az amerikai nagy vezérkarral Párizsba érkezett, hogy Bruszilov lett az új orosz generalisszimusz, hogy Litvánia és Finnország kikiáltotta függetlenségét, érdekelték őt a haparandai hírek, Konstantin görög király lemondása, Eszterházy Móric miniszterelnöksége? az orosz forradalmi offenzíva, a mensevikiek és bolsevikiek küzdelme, Kerenszkij kormányrajutása?

A tavasznak nyárbalángolását figyelte s azt, hogy vérenek tavaszi lángolása az idén elmaradt. Miért? — kérdezte magától ijedten. Vénül?

— Te, — rohant haza Ernő — Czernowitzot felszabadítottuk.

Gyöngyi ránézett s azt gondolta: kívánom én ennek a férfinak csókját?

— A cárt Szibériába szállítják — hozta az augusztusi hírt Ernő.

— Miért?

— No, hallod! Miért? Jó kérdés.

— Hoztál sárgadinnyét?

— Hoztam, a lány kint behüti... Most nézd, szívecském, a kérdés Oroszországban a következő... — ugrott fejest Ernő lázas forradalmi fejtegetéseinek zavaros tengerébe.

Gyöngyi a férfi szemét nézte s hirtelen csókyággy fogta el. Aztán, polgári keretek közé szabályozott hevű csók után újra jött a közöny, a hétköznapiak hosszú sora s a világtűzvész nagy és kis eseményei, — Wekerle miniszterelnöksége (Wekerle? ó, az a furcsa találkozás ott a budai uccán), az orosz köztársaság kikiáltása, az olasz front áttörése Tolmeinnél, Udine elfoglalása, az orosz szovjet megalapítása (egy zászlós lett a főparancsnok!), a piavei harcok, Cadornát Diaz váltja fel az olasz hadak élén (nincsen rózsza tövis nélkül = ka' ruso, ka' dorna, röhögött a hülye pesti vice!), az orosz és a román fegyverszünet s a brest-litowski béketárgyalások megkezdése. — amelyek neki csak szavak voltak, szavak, cél és értelem nélkül. Annál is inkább, mert Ernő, aki eddig mindezeket az újságokat fejéhez vagdosztá azon melegükben s aztán napokig fecsegte jelentőségüket, hirtelen megszűnt közlékeny lenni. Sokat elmaradozott a nap és éjszaka legkülönbözőbb óráiban s ha otthon volt, folyton firkált, jegyzeteket készített, hosszú névsorokat állított egybe s beethoveni maszkká gyűrve arcát, elgondolkozva fel s alá sétált a lakásban.

Gyöngyi azt hitte, Ernő őt unta meg, innen a sok kimaradás és otthoni hallgatagság. Mindennel szemben szunnyadó érdeklődése felkelt Ernő iránt, nagyon kedves, nagyon szép, nagyon ápolt, nagyon elegáns igyekezett lenni. A bőráru szörnyen megdrágult, mert kifogyott, ezért persze a divathölgyek mind mérhetetlen hosszúszerű magas bőrcipőt viseltek.

Gyöngyi is csináltatott magának egy szürke s egy világossárga, szinte térdigérő szárú, magassarkú műremeket. Diadallal mutatta Ernőnek:

— Szép?

Ernő megállt egy percre gondolkozó sétájában, szórakozottan rápillantott a műtárgyakra, alig-hangon egy ühüm-öt dünnyögött s tovább sétált.

— Na, talán több lelkesedést mutatnál... — incselkedett Gyöngyi.

— Hagyj békit! — motyogta Ernő.

— Udvariasabb is lehetnél, — sértődött meg Gyöngyi.

— Hagyj békét! — pattant az ingerült válasz.

— Ne kiabálj velem, mint egy kocsis!

— Kikérem magamnak, én nem vagyok kocsis.

— Hát akkor mit ordítasz?

— Én nem ordítok. De az lehetetlen, hogy az embert ne hagyják gondolkozni.

— Ó, ó, a nagy elme gondolkodik s közben — paraszt.

— Te, mit tátod rám a szakácsné-szádat, mit akarsz velem? A fene essék ebbe az egész bűdös világba! — ordította Ernő, átrohant a másik szobába s bevágta maga után az ajtót.

Gyöngyi elképpelve ült az ebédlő-divánon. Mi ez? Sosem gorombáskodott vele Ernő s most... ezek a szavak... addig nem szól hozzá, míg bocsánatot nem kér.

Három napig nem beszéltek egymással. Ernő jött, ment, ebédelt, lefeküdt s egy hangra, egy tekintetre sem méltatta Gyöngyit, aki végre anyjához ment panaszkodni.

— Mama, nézze, ne ártsa magát ezekbe a házi apró dolgokba, Gyöngyi kíméletlen és neveletlen volt, nekem nincs miért bocsánatot kérnem, — utasította el Ernő a közbenjáró Melanie mamát, aki aztán Sebő papához fordult.

— A férfi nem lehet mindenféle női bolondság játékszere, — torkolta le Sebőt Ernő — s

ha maga éppen rendet akar teremteni, — nézett Ernő mereven a mostohaapós szemébe — rendelkezék az akácfauccai kis táncosnő vagy a déli hadsereg bakancsai ügyében.

Hogy mire céloz, nem magyarázta meg bővebben és Sebő is jónak látta nem firtatni.

Ernő a hét végén ebéd után ezzel kelt fel az asztaltól:

— Nézze, kedvesem, ezeknek a gyerekessegeknek nincs céljuk, az idők komolyak s én komoly dolgokkal foglalkozom, idegességem érthető, kérem, ne ingereljen, legyünk jó barátságban egymással, s ha kívánja, a békéért, a lelki nyugalomért, amire nekem nagy szükségem van, bocsánatot is kérek. Adja a kezét!

Kézcsók, csók, ölelés, mosoly, felszabaduló társalgás, de... ettől a jelentéktelen esettől kezdve Ernő már nem volt az a vicces, alkalmazkodó, alázatos, hajlékony Ernőke, aki régen. Tréfált? Mindig volt valami él abban, amit mondott. Alkalmazkodás? A családnak kellett ő hozzá alkalmazkodnia, különben türelmetlen és paraszt volt. Alázatossága mosolyos fölénnyé nőtt és hajlékonysága öntudatos göggé gerincesedett. Nem változott ő meg — ő, a jellemek nem változnak — csak terrorja alá hajtotta a családot. Ha mindenben azt történt, amit ő akart, még kedves is tudott lenni.

Az idő malma egykedvűen őrlte a napokat, heteket, hónapokat havas hidegből friss lucsokba s a nap, amely sokáig hányta apró bukfenceit a látóhatár alján, egyre magasabb, egyre hosszabb, egyre kerekébb ívben vetette át magát a furesa háborús világ felett keletről nyugatnak.

Gyöngyi az erkölcsös úri asszonyok kirakati bábú-életét élte. Az uccán szép volt és elegáns, otthon kíváncsú és háziasszony csak néha riadt rá, miért is él voltaképpen? Minden mással történik s az is véres és távoli dolog. Fölötte elfolyik az élet, mint patak a kavics fölött. Mintha egy végeérhetetlen, értelmetlen előadás nézőterén ülne, minden nap: egy jelenet, minden hónap: egy felvonás. A színpadon jönnek-mennek, ismeretlen emberek, az ucca

népe, köztük egy-egy barát, a hátsó függönyre véres háború van festve: a jaj-kiáltás egy tátott száj, a lerogyás mozdulatlanságba meredt kalimpáló kéz-láb, az ágyú-villanása egy vörösen mázolt csik, a roham nem moccanó vonalak és színek tumultusa... és leszalad a függöny, a közönség egymást nézi és unatkozik... felgördül a függöny, mindenki figyel és semmi sem történik, csak beszéd, beszéd s hátul a háború csirizes függönyét, amelyre hol az Úr, hol a Sátán roppant árnyéka vetődik, enyhén lebegteti az eltakart végtelenségre nyitott színpad hűvös szele.

Mindnyájan ilyesmit éreztünk akkor, 1918 első hónapjaiban. Azt hittük, sohasem lesz vége. Beleszoktunk, beletompultunk, beleszürkültünk. Az év szaladt, mint a villamos, meg-megállt, páran lefordultak róla, újak szálltak föl s gördült tovább. S ebben a nagy aléltságban Pest egyszerre csak megduzzadt pénzzel. Mintha az 1914 óta kiontott minden vér arannyá vált volna. Mindenkre jutott a nemsokára majd forradalmakban, devalvációkban eldöglő s most senkitől sem sejtett utolsó nagy táncát járó Pénz esendülő fiaiból, zizegő fattyaiból.

Pest élni kezdett.

Előkerültek az évek óta dugdosott francia pezsgők, Grand Marnier cordon rouge-ok, divatba jöttek újra a pesti polgárságban a zsúrok, táncos, italos, mókás dorbézolások. Kis kocsmá, lokál, úri ebédlőszoba dohányfüsttől, alkoholtól s valami makacs, izmos csakazértis jókedvtől gőzölt. Nem volt kétségbeesett, nem is volt léha ez a mánor, mint a vesztőhelyre vagy öngyilkosságba készülőké. Úgy robbant ez ki, mint a harcra készség vagy a vérszomi négy évvel előbb, mint egy gejzír, a természet ösztönös mély öléből, vakon, cél nélkül, nagy erővel, mindent elborítón.

Lányi tanár úr piknikeket rendezett. Ők adták az italt, a cigarettát (fűtést, világítást nem számítva), a vendégek hozták a hideg húsokat és tortákat. Mindenki torkig ette magát s a súlyos felvágottakat Lányi tanár úr saját-készítményű pálinkáival és likőreivel öntözték

bőven. Zongoráztak, táncoltak, énekeltek, élőképeket és apró travesztiákat adtak elő, amelyek közül nagy sikere volt a tanár úr Sophokles után szabadon scatologizált Antigáné című marhaságának. Antigonét maga a tanár úr alakította feleségének földig érő hálóingében. Kifogyhatatlan volt egyébként élőkép-ötletekben. A társaság egy férfitagja négykézlábra állt, leborították egy szürke nagy gumikabáttal, a tanár úr a hátára ült lovagolvást s egy kutyakorbáccsal ütötte. Mi ez? »Megy a juhász számaron, földig ér a lába.« Vagy: az ebédlő közepén a földre állítottak egy cserépvirágot, melléje tettek a vitrinből egy husvétről maradt piros selyemtojáást, a tanár úr föléje guggolt. S ez mi? »Káka tövén költ a ruca.« A tanár úr pillanatnyi rucaságát az jelezte, hogy egyre ezt hápogta: sáp, sáp, sáp-sáp. Aztán egy kis nőszorongatás, ártatlan csókolózás, népdalóbégatás s itt volt a reggel. A vendégek friss meleg kávét kaptak s mehettek haza aludni vagy a napi robotjuk után.

Ernő a feleségével eljött vagy kétszer ezekre a hetenként megismétlődő »szeretet-vaszorák«-ra, mint Lányi mondta, de aztán kifakadt:

— Hülyeség! És te mennyit tudsz inni. Gyöngyi. Ez az alkoholivás, mint a tót bányászok. Hallatlan! S nekem ásványvíz mellett kell megvirradnom. Én mondom neked, vulkánon táncol ez a társadalom, ez a szemétdomb — harsogta azzal a képzavarral, amelyet már a zsurnalisztikában szokott meg (»Ce sabre est le plus beau jour de ma vie!«).

A következő estélyre má' el sem mentek, természetesen. Gyöngyi nem is bánta, nagyon megijedt magától legutóbb. Mi történt? Semmi lényeges, csak annyi, hogy a sötét előszobában Lányi, aki nyilván lesett rá, hirtelen elkapta, magához ölelte s percekig »szívta a csókot szájáról«, mint Sámson és Delilában éneklük. Gyöngyinek nem volt kellemetlen, hagyta. Amint azonban megszűnt a csók, emléke is elrepült, akárcsak hang a hűrről, de pergésnek indította képzelete filmjét. Fiatalember van

úgy, akinek öregedő asszony a kedvese, hogy ha egyszer italos fejjel uccasarki alkalomba csábul, összehasonlít s hirtelen vad vágy fogja el egy ismeretlen harmadik nő után, akinek szíve, mint az asszonyé és ölelése, mint az alkalom-páriáé. Gyöngyi sem utálta meg az urát vagy habarodott Lányiba, csak egyszerűen felszökellt szívéből, mint a vérszomj, harci készség vagy mámor-vágy szokott az emberi szívből, a nő örök ábrándja a teljes boldogságról, amelyben neki már volt része... Ó, Guy emléke csak éppen elsuhanat fölötte, mint kósa, meleg tavaszi szél. Nem sajnálta, hogy elmúlt, nem is kívánta vissza a lehetetlent, hanem a nő szétrongyolthatatlan pozitívizmusával hasonlót, de újat és teljesebbet kívánt. Nem olyan forrón s kínzó türelmetlenül, mint régen, de könnyesebben, esengőbben és aligremélően. S ezen már nem lehetett változtatni, az Ábránd oda állt közéje és a világ közé.

Épp jókor. Szerte a világban a szörnyű 1918 tavaszi harcai dühöngtek vigasztalanul, a Chemin des Dames-on hullott a német, magyar vér duzzasztotta a Piavét s Ernő egyre többet volt házon kívül. És különös, házasságuk első nyarán azt mondta Ernő, nem mehetnek el sehova üdülni, a lakás berendezésének teljessétételére kell fordítani a nyári hónapokat. Így is volt. Gyöngyi — persze Ernő útmutatására — hol egy vázát, hol egy szőnyeget, hol valami apróságot vásárolt s a nyár csakugyan ráment rakott új fészkük kicsinosítására. Na, de voltak eleget a Szigeten, Hűvösvölgyben, nyári kocsmákban. Tavaly nyáron Ernő — mint erősgette — nem mehetett el a »redakció« (nagyon szerette ezt a szót), az új foglalkozás ezer gondja miatt s ő nem tud élni, dolgozni a felesége nélkül. (Valójában még nem érezte elég erősnek a kapesot, amely Gyöngyit hozzáfűzi s nem merte kiszolgáltatni nyaraló fiatalemberekkel való megismerkedéseknek.) Ezért volt különös, hogy az idén maga pendítette meg, hol fog az asszony nyaralni. Nyilvánvaló volt, hogy távol akarja tudni Pesttől. Miért? Nő van a do-

logban? Dehogy! Sokkal okosabb és nyugodtabb vérű volt, semminthogy kétes értékű csókokért kockára tette volna azt a kukac-pozíciót, amelyet az egyesített Merluzzi—Gagitscher—Gábor vagyón sajtijában sikerült kirágnia magának. S a kukacok különben is forradalomra készültek a sajtók ellen... de erről egyelőre pszt! Neki mindenestre sürgős szüksége van a lakására... barátaival akar bizalmas megbeszéléseket tartani... na és?... Ezek nem gyűlések, de mégis jobb, ha az asszony nincsen itthon. S mire hazajön? Ki tudja, mi lesz akkor már itt! Talán Sarraíl az antant-csapatokkal fölvonul délről... Vagy pedig... Ez még mind korai...

Igy történt, hogy a bukaresti béke aláírása után tíz nappal Gyöngyi leutazott Siófokra.

Hogy élvezte első időkben a szabadságot: egyedül feküdni egy ágyban, étvágyát nem szabályozni a másik ebéd-idejéhez, órákig öltözködni sürgetés nélkül, napfény simogatására s nem a másik csoszogó motoszkálására ébredni s éjfeleken túl olvasni a maga alá gyúrt párnán. S a vére is meg-megbizsergett. Kacér volt a fürdőruhája és hódított is. Ő már belerohant volna valami nagy-nagy szerelembe, de ezeknek csak kaland, utóíz nélküli nvári csók kellett s különben sem találta meg Azt, akire várt az érett asszony nyugalmanak hamuja alá borított kislányos epedéssel. Flört, az igen, végnélküli séták, lábmotogató padozás, vízi hancúrozás, éjszakai csónakázások, csókolózás — minden új találkozás, új flört-szakasz előtt gyereklányos láz, az ápolt nő hosszas előkészületei parfümmel, dessous-val s aztán — szétpattant a buborék. ...Ernő különben is minden szombaton lejött s a heti kommcenciós csók idegen parazsak gyújtásán lobogott fel... fellobogott és kihúnyt... »na-ta-ta, na-ta-ta, megy a férjek vonata« — mint egy akkori kabaré-nóta mondta... s jöhetett az új szeladon, új séta, új pad, új csónak — a következő szombatig. A hopponmaradt gavallérok pedig fogaik közt morzsolva csalódásukat, motyogták: »Vér-szívó démon«. S a szegény vámpírt, a nagysá-

gos asszonyt majd megette a fene egy igazi, teljes, önfeléd, szerelmes csókért.

Még tart a háború? Szinte lehetetlen!

— Lehetetlen is, hogy tovább tartson — szavalta Ernő, az ebédlőjében összegyűlt tízegynehány ember előtt — a földalatti szervezkedésből ki kell vinni eszméinket az uccára (Úgy van!), forradalmasítani kell a tömegeket (Úgy van!), amelyeket idegen érdekekért (Úgy van!) mérszároltatnak már évek óta a kapitalisták (Abcüg!)...

A tízegynehány ember — vékony tanár, zömök vasmunkás, hosszúhajú Tolsztoj- és Rasputin-utánzatok, ványadt adóírnokok — kárörvendve, gyanakodva nézett szét a keleti kényelemmel és nyugati pompával berendezett polgári lakásban, amelynek ha fülei lettek volna, bizonyára szét is álltak volna a sok zagvaságtól, amit ott összefecsegték proletárról, burzsujról s a világot megváltó forradalomról.

Gyűlésről szerkesztőségbe, szerkesztőségből megbeszélésekre, embercsoportról embercsoportra járt, kocsizott, loholt Ernő, izzadtá tikkadt a feszült hallgatásban, rekedtté lelkesült a szónoklásban, meggyőzött, agitált, csatlakozott az előtte szólókhoz, terveket érlelt, szándékokat fogadott magáévá: cselekedett. Saját eljövendő nagyságától részegülten száguldott elvek és apró társulások között, mint az eszkimó a bálna-csorda után, hogy melyikbe vágja szigonyát, amelynek hosszú kötele végén táncoló csónakiával aztán vágtasson ismeretlen vizeken a távoli partig, ahol majd a bálna megdöglik s meg lehet ülni fölötte a diadalmi tort.

Ezekben az izgalmas napokban, amikor a reimsi székesegyház tornyát lőtték csonkára a német ágyúgolyók, amikor Foch marsallnak harcba dobott egy millió embere élén a német árkok előtt megjelentek a modern harci acél-elefántok: a tankok, amikor a cárt kivégezték Jekaterinburgban — itt, Pesten, aki nem szükkölt vissza odújába félelmében, akit nem kapott el az egyéni önző élet lumpoló láza, az mind honmentő akart lenni s a néhány igazi

messiási hang elveszett az ál-próféták dervis-örjögésének zajában. Ó, ha akkor *egy* ujj *egy* utat mutat!... Talán Ernő sem vadul meg Moszkva vörös zászlajától...

De nem hiába küzdött s alázkodott meg egész életében a Pénz előtt, most, hogy elérte, fölfakadt szívéből az évek óta gyűlő keserűség, düh és gyűlölet, leigázta, tehát rabszolgájának nézte, ütheti-verheti, belérúghat... a szocializmus nem volt néki elég, neki hatalom kell, gonosz és kérlelhetetlen hatalom, amelynek birtokában parancsol és — bosszút áll. Miért? Saját eddig mindig megalázkodó aliaságáért, amelyet hogy ne kelljen maga előtt bevallania, uralomra-termettségnek magasztalt föl. Így van ez. Aki egész életét hazugságban töltötte el, amikor végre meg akar igazolni, csak egy még monstruózusabb hazugságba emelkedik.

A multat takaró földkéreg a nagy világ-rengésben fölfakadt. A magyarság századokon át eltemetett életeréje, mint a láva, kitört s az ámuló szemek előtt össze-visszahányta, egyberontotta a különböző rétegeket: itt ábrándos Árpád-kori lantos regölt, ott törökverő végbeli vitézkedés hajrázott, emitt Rákóczi zászlaja libbent meg, amott a vitam et sanguinem lojális tüze lobbant, errefelé Táncsics szeleme bakafántoskodott, arra meg Martinovicsék idegen ábrándja foszforeszkált, volt a harcra pergő dob dalát éneklő Petőfink, volt apokaliptikus kétségbeesésű Vörösmartynk, Kossuth »izent« és Széchenyi gúnyolt paraplás forradalmakat.

S a kifordult belü magyar multa herculeumi forró hamut permezett Ausztria szétugró nemzetiségeinek új életre lázadó példája, a nyomorgók megmozdulása s a német szocialista elméletekkel hirtelen beoltott orosz muzsik véres rajongása. Lenin meglengette a döglött Kreml fölött a vörös lobogót és Ernő alája állt.

Egyelőre csak leplezetten, ó, már nem a »föld alatt«, mint kezdetben, már kint a fórumon, de álarcosan. S az álarc sokféle volt. Az

bizonyos, hogy nyugtalanság és elégedetlenség forrt a magyar lelkekben s Ernő lapja minden nyugtalanságnak, elégedetlenségnek hangot adott. A nyomorúságos nyomású, lármás lapocska hasábjain hol Rákóczi, hol Martinovics, aztán Koppány, Marx, Boeskey, Zrínyi, Bucharin, Kossuth és Lassalle, Széchenyi és Kollonics árnya villant át. Minden pártárnyalat, minden szent nemzeti aggodás, minden teória és téboly megtalálta a zavaros magyarsággal szerkesztett sorokban a maga táplálékát. A lap hihetetlenül föllendült, csapatostul jöttek az előfizetők s az uccára dobott példányszám sohasem volt elég.

S egy szép napon Ernő, iratokkal megrakodva betoppant Sebő papa »Kanzlei« felírású üvegkalitkájába, felhőkarcolókat állított az ámuló elé számoszlopokból s bebizonyította, hogy most van itt az ideje a lap átvételének. Sebő Tamás sohasem hitte volna, hogy hitvány rotációs papírból több pénzt lehet kisajtolni, mint krokodil- és cápbőrökből. De meg kellett hajolnia a nyilvánvalóság előtt. Az egyre emelkedő nyereséghez szokott kereskedő gyakorlott szemével rögtön látta, hogy e koldusodó, harcolni már fáradt és szegény, híre éhes, meglepetésektől féltő zavaros világban jövője van az »ujság-ipar«-nak. A tapasztalat is azt bizonyítja, hogy az emberek inkább vesznek lapot, mint bakancsot. A børszakmánál tehát e pillanatban kecsgetetőbb a »hír-szakma«. S mivel a pénzt nem szabad pihentetni szaporodásában, Ernő látszólag nehezen (mert pénzt semmi körülmények között sem szabad csak úgy a fejéhez vágni annak, aki kéri), valójában pedig könnyen megkapta, amit akart: a lap megvásárlásához szükséges tőkét.

És Sebő nem csalódott: a terjedelmében megnövelt, egy-két parádés, de politikailag súlytalan névvel feldíszített, felfrissített lap egyre nagyobb példányszámban fogyott. A pénz természetesen Sebő kezelte s napról-napra láthatta az árusítói jelentésekből, hogy a befektetett tőke egyre magasabb kamattal jövedelmez. Így semmi anyagi akadály, nem

volt annak, hogy Ernő pártkört alakítson. Sebő csak újabb előfizető-rekvirálókat látott az új párt választmányában és tagjaiban. De azért nem kell túlozni: egy háromszobás lakás alkalmi bútorokkal teljesen megfelel egy »kezdő« párt körhelyisége céljainak.

És ezekben a vaduló napokban indult el sárga paripáján az orosz nyomor beteg síkságairól, hullamezőkről, fogoly-csordákból az Apokalipszis negyedik loyasa, fölvtatott a svéd fjordokig, onnan lezúdult az éhező német lapályra, végigsuhant a poshadt holland vizeken, elügetett a márciusi »császár-csata« pocsolás gránát-tölesérei felett Amiensnél, Picardiából levágott Párizsba, átúsztatott a Száinán, keresztülvergődött az auvergne-i hegyeken, leszállt Carcassone-ba, elsuhant a Pyreneusok fölött s ideiglenes hazát foglalt magának a spanyol sierrák vágasztalan sziklái között. Eddig csak suhintgató kardját itt két kézre kapta, aztán már úgy vágatott tovább, keletre, Lombardiának. A Karsztton már dühöngve robogott át s Budapest riadtan várta, mikor villan meg fölötte is a szörnyű kard.

Jött, mint egy császár, aki elődeitől enyhe hangzású nevet örökölt, mint egy szelíd cselegű »Iván«, akinek nevére a kiontott, kioltott sok vérből, életből aztán a »rettenetes« jelző freccsent, hogy ijesztővé zorduljon a két egybekapcsolt szó: Rettenetes Iván... Influenzá-nak, grippe-nek, »náthá«-nak hívták s az inkább tréfás, mint ijesztő »spanyol« jelzővel fejték meg. S ez a szelíd, igénytelen nevű vándor Mors Imperatora lett Európának s milliókat taszított a föld alá. Mondják, több ember pusztult el spanyolnáthában, mint ellenséges golyótól. S úgy látszik, a felidézett halált nem lehet egykönnyen visszakergetni vackába. Szurony, kard és kartács a férfi-életek virágját öldöste már negyedik éve a harctereken. A spanyolnátha utánuk jött városi ágyaikba is. És éppen úgy, mint a sorozás, kihagyta a gyerekeket, aggokat, válogatva vette csak a nőket halálos étap- és irodai szolgálatokra, de vak-tában hajszolta pusztulásba a még megmaradt

hadköteleseket. Igen, a mesterségesen felidézett gyilkolás halál-automatává lett.

Szédelyi Lajos, akit idegsokkal szállítottak éppen hazafelé a Piave mellől, útközben — hát nem mindegy már neki? — megkapta a spanyolt is. Gyöngyi, alighogy Pestre ért Siófokról, szintén ágynak esett. S Lányi tanár úr, aki Kolozsvárra utazott szülei látogatására, tíz révült napot fetrengett át ott a halál küszöbén. Aztán, hogy nagynehezen talpraállt, sietett haza, Pestre, mert az iskola már rég megkezdődött. Sietett? Az nem volt olyan egyszerű dolog. Vonat kevés, utas rengeteg járt szerte az országban. A pesti gyors indulása előtt két órával egy ismerős vasutas belopta őt és kézipoggyászát a teherpályaudvarra, onnan aztán átbetorkáltak, a vonat befutása előtt félórával, a személpályaudvar perronjára, ahol már kisebb-nagyobb csoportokban álldigáltak az egyéb protekciók. Az ismerős vasutas, hogy bizalmas és kedves legyen s hogy fitogtassa jólértelmezését, odamutatott egy karesú, magas, vadászruhás úrra, akit négyen-öten álltak körül:

— Ez gróf Károlyi, megy ő is Pestre, vadászaton volt Erdélyben.

— Melyik Károlyi ez? — kérdezte, hogy éppen kérdezzen valamit. Lányi tanár úr.

— A Károlyi Mihály, az ellenzéki.

A tanár úr odanézett, de mivel ez a név nem sokat jelentett neki s akkor még senkinek sem, hamar elfordult: hát igen, egy eleven gróf, hát aztán?

A vonat befutott. A roham sikerült: Lányi tanár úr ülőhelyhez jutott, amelyen úgy gubbasztott, mint egy beteg tűzok, Pestig. Kiszálláskor nagy volt a tumultus a nyugati pályaudvaron. Lányi Dénes szédülő fejjel, minden pillanatban attól félve, hogy összeesik, tolokodott át a rengeteg férfi közt. Mi ez? Ezek nem utasok. Nem. Odább valaki szónokolt, hangja mint láthatatlan, de tömör füst, szállt fel a tömegből egy elsőosztályú kocsij aajtaja felé, amelynek keretében ott állt fedetlen fejjel a

Kolozsváron látott gróf Károlyi és hallgatta a nyilván hozzá intézett üdvözlőbeszédet. Mit akarnak ezek? Kik ezek? Miért üdvözik ezt a képviselőt? Eh, bánja is ő! Őnt, beteg és megvető pillantást vetett e »közéleti örültek«-re s ment ki a villamoshoz, haza, Budára.

Egy hétig senyvedett még lábon s aztán valahogy magához tért, de az az ideg-fáradtság és mély szomorúság, amelyet akkor érzett először, amikor a betegágyból kikelt, nem hagyta már el többé. Csak évek múlva derült ki, hogy pusztító neuraszténiát hagyott maga után helytartóul a testéből nagynehezen kiűzött spanyol. Még így is jobban járt, mint Szédeyi Lajos, akit százszázalékos rokkantsággal bocsátottak el szeptember végén a hadseregből. Gyöngyinek más baja nem esett, csak nagyon lesoványodott.

És most, hogy hirtelen megingott mind a négy sarkán a világ, hogy Foch katonái megverték Bapaume-nál a németeket s az amerikai kalapos katonák kiverték a németeket árkaikból Verdunnél, ahonnan visszavonulásukat magyar csapatok fedezték, hogy a bolgár front összeomlott s Ferdinánd lemondott a trónról fia, Boris javára, hogy Lovászy Márton beharsogta a képviselőház megrökönyödésébe: »Igen, mi ententebarátok vagyunk!«, hogy Andrássy lett külügyminiszter Burián helyén, hogy a Piavenál az olasz áttörte frontunkat, 300.000 embert hajtva rövid rabságba a fölbomló osztrák-magyar seregből, hogy megalakult a Nemzeti Tanács, a sajtó önhatalommal megszüntette a cenzúrát s lezajlott a furcsa lánchídi csata — a világ-rianás e szörnyű napjainak egyikén különös ember-pár jött be gyakran Erzsébetfalváról Pestre. Egy hosszú derekú, itt-ott őszülő bozontos feketehajú fiatal férfi, akinek hideg okossággal szertenézdelő szeme mélyén sötét láng lobogott. Lábán magas, szűk kozákesizma, térdben bugyos nadrág, derekán fekete orosz ing fölött nyúlt télikabát, fején cserkeszkucsma. S kézen fogva vezetett egy vékonyesontú, kerekhúsú, finomarcú, fekete vakító lángokat vető szemű kis

nőcskét, akinek testét szerény sötétszürke ruha, fejét paraszti kendő fedte.

— Na, mit szólsz hozzá, Hyacintha? — kérdezte a férfi oroszul a nőtől. — Olyan, amilyenek meséltem? Akkor először nem sokat láttál belőle, folyton a kórházban...

— Itt-ott Vladivosztokra emlékeztet... Messze megyünk még?

A nagykörúton jártak.

— Fáradt vagy, golubcsik moj? — kérdezte a férfi nagy gyöngédséggel szorítva meg a kezében nyugvó kezét.

— Nem, Miklóska, nem vagyok fáradt.

— Mingyárt ott leszünk. A Népszínház ucca már nincs innét nagyon messze...

Ezen az estén kellemetlen meglepetés érte »pártkörében« Gudmon Ernőt, aki szónoklás közben egyszerre csak megpillantotta a hallgatóság soraiban a két évvel ezelőtt eltűnt Lejtényi Miklóst kócos nagy hajjal, feketeingesen. Egy percre megcsuklott eltátott szájában a puffogó mondat. Aztán gyorsan be is fejezte ma különösen sikerületlen felszólalását. Odamenjen hozzá? Annak a szemöldöke se rebbent, úgy tesz, mintha nem ismerné. Hátha nem is ő. Legjobb lesz megkeresni a titkárt.

— Mondja, ki az az új ember, az az orosz? — kérdezte tőle többek közt, mikor végre megtalálta a harmadik szobában.

— Egy pillanatra, elnök elvtárs — s elkezdett a titkár írásai között keresgélni, végre ráakadt, ami után kutató, belenézett, átadta Ernőnek s közben így szólt: — Jevrejnoj nevű. Moszkvai ajánlással jön — súgta hozzá utóbb.

Gudmon, aki saját ravasz lelke tükréből nézett mindenkit, most már biztos volt benne, hogy Jevrejnov nem más, mint Lejtényi Miklós, Gyöngyi első ura. Erre szörnyen meg is ijedt nyomban, hogy tulajdonképpen miért, maga sem tudta. Tépelődvé járt fel s alá, mit kell tennie, illetőleg kell-e egyáltalán valamit tennie, mitől tartson, illetőleg tartson-e egyáltalában valamitől, amikor a harmadik szobában felhangzott... igen, ez Miklós hangja!

— Bujdosva keressük boldogságunkat a siralmak e völgyében, testvéreim. Mindenre kimér az Úr egy halom csapást, amely a bánatok, megpróbáltatások, szenvedések lassan gyülő göröngyei alá temeti végül a régi embert, a rossz embert. Ez alatt a vonagló sírdomb alatt aztán megszületik belőlünk, eltemetett rosszakból az új ember, a jó ember. Mi ilyen újjászületettek vagyunk, ilyenek akarunk lenni. A javak fölött intézkedést csak azért kérünk,

— Követelünk! — süvített valaki közbe.

— ...hogy mindenkit boldogító, arányos elosztásáról gondoskodjunk.

— Eljen a proletár-diktatúra! — kiáltották többen s már türelmetlenebbül, mint Gudmon megállapította, aki az első szavak után visszafurakodott a harmadik szoba küszöbéig.

— Ezt a krisztusi kommunizmust, a mezők liliomának kommunizmusát hirdetem nektek, testvéreim.

— Menjen a fenébe! — üvöltött valaki.

A feketeinges idegen szónok szelíd mosollyal nézett szét a pillanatnyi csendben.

— Menjen! Kuss! Abcúg! Elég volt! — ordított egy érzellemmel a tömeg.

— Testvéreim... — kezdte úira a szónok.

— Először is elvtársak és nem testvérek! — vágott egy dühös hang a szavába, mire olyan bögés keletkezett, hogy az idegenbe belefulladt a szó. De még ott állt a kis emelvényen, hogy tovább beszél. Erre lerángatták onnan. Az idegen nem ellenkezett; mosolygott és zavart, vörösre gyulladt arccal elvegyült a tömegben, amely már éljenezve, tapsolva hallgatott egy másik, már bujtozató szónokot.

Gudmon arca nekiderült: ez ártatlan örvöngő, tolsztojánus vagy egyéb ilyen szentelt víz, ezt meg lehet szólítani, még ha Lejtényi Miklós is. Ezzel bátran nekiindult, hogy megkeresi, de az idegen már nem volt sehol. Észrevétlenül távozott és — mint a titkár később jelentette — igazoló írásait is visszakérte előbb...

Egy hétre rá Lányi Dénes loholva jött a Kígyó tér felé iskolájából, hogy villamosra

szálljon. Csodálkozva torpant meg a megálló-nál a tér közepén: két vagy három tiszt ült ott alacsony zsámolyon, előtte cipőtisztító készlettel. Igen, akkor ez új módja volt a nyomorúság fitogtatásának, a dacnak s a könnyű pénzszerzésnek: tiszt urak leültek az uccasarkokra cipőt tisztítani.

A tanár úr romantikus lelke mélyen megdöbbszent, ime, hova juttatott benünket a háború, fronton vérzett vitézek tisztítják a hinterland ápolat cipőit... De most valóságos megrökönyödéssel kezdte vizsgálgatni az egyik, éppen munkátlan, cipőtisztító tisztet... nem... de igen... nem... de csakugyan... A tiszt szelíd mosolyt nézett rá kissé bandsa szemével s ajka alig hallhatóan modulálta a szavakat:

— Szervusz, Dénes!

A tanár úr hirtelen hevületében honfíú köteletségének érezte, hogy odarohanva, feltűnően megrázza a diszkrétén feléje nyúló kezét s szinte kiáltja:

— Szervusz, édes Miklós-kám! Hát mondd csak... — s a figyelő és összecsoportosuló járókelők is érezték, hogy most végtelen szóáradatban igen érdekes kérdések és feleletek fognak következni, de »Miklóska« elvágta a beszélgetést egy halk mondattal:

— Este a Modern-kávéházban leszek, jöjj oda... pardon! — s ezzel sárkefét ragadva, ráhajolt arra a kacki kis női lábra, amely magasszárú sárga és egészen tiszta cipősen odalibbent a tisztító-állványkára.

A tiszt úr cipőt pucolt s nem érdekelt semmi más.

A tanár úr éhes pillantást vetett a kis molletre, aki mintha inkább szép lábacska-ját nyújtotta volna csókra, mint a cipőjét átkéfélni, zavarodottan körülnézett és felugrott egy villamosra, amely a Keleti felé — hohó, hát nem Budára, haza, így ebéd időn? nono, tanár úr! — vitte.

Hét óra felé járt az idő, amikor Lányi a Keleti felől odarobogott az Erzsébet hídhöz. A kávéházban már várta Miklós,

— Szervusz!
 — Szervusz!
 — Rég vársz?
 — Most jöttem.
 — Hát mi van veled?
 — Semmi különös.
 — De hát mégis, te eltűntél...
 — S most megkerültem.
 — Hálistennek!
 — És Hyacinthának.
 — Az ki?
 — A feleségem.
 — Igen? — Lányi egy szót sem értett az egészből. — Pardon! Ismeretlenül is kézsókom...

— Igazán nem ismered? Te nem láttad odakint a kórházban, amikor sebesülten feküdtem ott 15 júliusában...

— Én mostanában annyira dult vagyok, — kezdett a maga dolgáról negéyeskedni a tanár úr — s úgy el vagyok foglalva...

— Na, essünk túl a dolog »történelmi« részén — nevette Miklós. — Orosz fogságba esem Hyacinthával együtt.

— Együtt? — csodálkozott Lányi, de Miklós nem volt hajlandó bővebb magyarázatra:

— Igen, együtt kerültünk Szibériába is, egy évi fogság...

— Úgy-e, szörnyű volt!?!

— No... Aztán jött az orosz forradalom, mi csatlakoztunk...

— Hyacinthával?

— Igen, vele. Így szabadrábrá kerültünk, összeházasodtunk, mert azt tudod, hogy Gyöngyitől elváltam, Lenin új rendjébe is bele tudtunk helyezkedni s nekem sikerült kivinnem, hogy Magyarországra küldjenek...

Szünet.

A tanár úr kérdi:

— Miért?

— Hát... több okból.

— S ma délben... ott...

— Na, igen. — dőlt hátra a karosszéken, új cigarettára gyújtva, Miklós. — Én odakint ártértem az ortodox hitre, még a fogságban. Szi-

bériában s egy szektának lettem tagja, amely félig a duchoborok, félig a nikudisnikij elveit vallja...

— Hogy? Nikidus?...

— Nikudisnikij. (Este egy óráig hiába kereste a lexikonban a tanár úr, hogy mit jelent ez a furesa szó.) A kommunizmusból is csak annyit vállaltam, amennyi elveinkkel megegyezett. De persze politikailag felhasználtam őket, hogy hazakerülhessek. Érintkezést kerestem az itteniekkel. Igazán oroszos klubiukban láttam ezt a haszontalan Ernőkét, aki ott vezér. Ezek éhes rablók mind. Nincs mit csinálnom velük. Visszaküldtem a moszkvai megbízatást. Én Oroszországban sem voltam igazi kommunista, Magyarországon meg egyáltalán nem leszek. Előbb kerülnek mind akasztófára, mint hatalomra. S mivel élni kell valamiből, kiültem az uccasarokra...

— S az édesanyád?

Valami végtelen megnyugvással és szeretettel válaszolt Miklós:

— Meghalt.

— Ó, bocsáss meg... — motyogta a tanár úr zavartan, de Miklós, már visszazökkenve, csak kissé lázasabban folytatta:

— Szépen keresek. Talán még egy-két hétig, ameddig lehet. S a pénzen egy kis cukrosboltot veszek és nem fogok törődni veletek. — Megismételte, nyugodt, rajongó, szeretettől fűtött halk közönnyel: — És nem fogok törődni veletek! — S egy könnyű sóhajban hangot váltott: — És teveled mi van?

— Felmentett! — mondta keserűen a tanár úr ennyi szép regényes kaland hallatára, amelyekből ő kiesett, viszont itthon rongyoskodhatott és koplalhatott.

— Nem voltál katona?

— Polgárőr voltam.

Miklós elnevette magát.

A tanár úr sértődött zavarában órája után nyúlt:

— Hopp, bocsáss meg, nekem mennem kell.

— S csakugyan kellett.

— Haza?

— Nem... az Operába... — kezdett volna ő is valami őszinte vallomásba, de hogy Miklós semmit sem szólt, fölkel: — Szervusz!

— Szervusz!

S nem kérdezték, hogy mikor látják újra egymást.

Jobb is így, — morfondirozott magában az uccán Lányi — egy perc és elmondom neki a Cica-esetet s ez igazán profanáció lett volna, Cica nem egyszerűen a szeretőm, ez egy nagy szerelem, igen, igen, vele ebédeltem, igen és vele megyek Operába... Fantasztikus ez az élet! Ki mondta volna rólam még csak egy hónappal is ezelőtt, hogy Cicába így belebolondulok s ki mondta volna a Leitner-fiúról, hogy Rasputinovics Tolsztoj édes galamboeskám lesz belőle valaha?

Fantasztikus!

Ezt mondta pár nap múlva is egy este, amikor a Nefelejts uccából, Cicájától iövet, villamosa megállt a Rákóczi úton, még a körút előtt és sehogy sem akart tovább menni. A tanár úr fáradtan ült egy sarokban: ő ugyan nem megy gyalog, majd csak megindul egyszer ez a bűdös villamos... s egyszer csak ámulva vette észre, hogy egyedül van az egész kocsiban. — Fantasztikus! — mondta és leszállt. — Fantasztikus! — mondta újra, amikor tekintete végigszaladt a sinek mentén, amelyen úgy álltak egymás mögött a villamoskocsik, le, egészen a Pannoniáig, mint egy szabályosan felaprózott óriási kígyó hullájának darabjai. — Nyavalyát, gyalog kell menni! — s megindult a zajló tömegben — miért van itt ennyi ember? — mélyen elgondolkozva új szerelmén, amelytől határozottan kissé zavaros a feje... A Cica! Fura pöttönke, állítólag mozsínésznő, én azt hiszem, inkább modell. De nem mindegy? Kávéházban ismerkedett meg vele, egy festő barátja mutatta be a leánynak, ő, emlékszik, nem akart az asztalukhoz ülni, a festő nógatta, a festő aztán elment s ő egyedül maradt Cicával, tréfálkoztak, nevettek, együtt vacsoráztak s együtt mentek haza a Nefelejts uccába... Szenzáció volt, az bizonyos. S azóta?...

De érdemes ezen gondolkozni? Megtörtént, tart. pont.

Mit keres itt a Károly körút és a Kossuth Lajos ucca sarkán ez a rengeteg ember? Lányi tanár úr, amióta egyszer ifjú korában majd összetaposták a rendőrlovak Kolozsváron a Mátyás-szobor felavatásának estéjén, amikor egy tüntetésbe keveredett, utálta a tömeget. Gyorsan be is fordult a Síp uccánál a Dohány uccába, ahonnan kibandukolt a Károly körútra s egyre néptelenebb gyalogjárókon, Lánchídon, Fő uccán, Batthyány uccán végre kiért a Széna térre s onnan haza.

Felesége végignézett a százalmas, fáradt alakon s ezt gondolta: — A Dini vagy sorvadt fog kapni vagy meg fog örülni.

— Már megint állnak a villamosok a városban! — mondta gyors evés közben a tanár úr.

— Nem történik valami? — kérdezte aggódva a szorgalmas újságolvasó Daisy, aki visszaemlékezett Károlyi Mihály most vasárnapi különös Bécs-járására s a rendőrség esatlakozására a Nemzeti Tanácshoz.

Lányi tanár úr, aki Cicájába belékeveredve, már régóta nem olvasott lapokat, mint a leckenemtudáson rajtakapott gyerek, elvörösödve hajolt tányérja fölé.

— Nem hallottál semmit a kávéházban? — kérdezte újra a felesége.

— Három órát adtam iskola után s a kávéházban irodalomról beszéltünk! — motyogta Lányi, aki déltől estig együtt volt Cicával.

Másnap reggel a német kisasszony kiáltózása verte föl a legszebb álmából:

— Herr Professor! Herr Professor!

Föl kellett kelnie, télikabátot borítani hálósíngre fölé s kisietni az erkélyre, ahol már ott állt a család s bámult föl a kis meredek uccán a bosnyák kaszárnya felé, ahonnan a legkülönösebb alakok szivárogtak alá: két rongyos katonára vadonatúj bakancsokban, amelyekben nem volt fűző; rongyos bakancsú más katonák vállukon spárgán lógó négy-öt pár bakancsbal,

hátukon telitömött vadonatúj rugzakkal; a környékbeli szatócsok egy vagy két puskával vállukon s végül egy télikabátos, kalucsnis komoly, idősebb úr, degeszre tömött hátizsákkal, jobb vállán szíjánál szabályosan fogott szuronyos új mannlicherrel s bal kezében nyitott esernyővel a cseperkéző esőben.

— Mi az, Hladár úr? — szólta le az erkélyről a földszinti szabóhoz, aki egy puskával surrant be ép boltjába.

— Szétszedik a katonai raktárt, mindenki viszi, amit ér, van ott vagy párszáz ember, női harisnyát is találtak, hoztam ezt ni, ki tudja, milyen üdők jönnek...

»Üdők« helyett egyelőre azonban csak matrózok jöttek, tizen egy autón, s kezdték összeszedni a környéken a rablott puskákat.

— Ez forradalom! — mondta a tanár úr s bevonult az erkélyről. Vette az előjegyzési naptárt és október 31 mellé odairta: *Forr. kezd.*, nem tudva, hogy a *forr. kezd.* már tegnap este megtörtént az Astóriánál, amelyet ő bölcsen elkerült.

Ernő elemében volt e zagyva napok alatt. Most már alig tartózkodott otthon s nem aludt többet naponta négy óránál. Gyöngyi sem igen aludt, bár alig mozdult ki hazulról. A régi, gyerekkori elhagyatottság fájdalmának sebe fölfakadt s a bánat savójával folyta be sutba dobott életét. Ernő ostoba, gőgös handabandázását nem bírta, de nem tudta nézni szülei ijedelmét, a rokkant Szédelyit, az agyonsírt szemű Klárit, a riadt Manyit s a fölényesen visszautasító Antoniót sem — Antoniók különben is megint visszahúzódtak tőlük, miért? ezt sem kutatta — s csak ült otthon szomorúsága óriási szürke sátra alatt. Amilyen mértékben tolakodott be a közélet az emberek otthonának legféltettebb zugaiba zajjal-bajjal, olyan mértékben gubózott egyre beljebb és beljebb kiábrándult fájdalmába Gyöngyi. Hol van az élete? Odaadta ennek a férfinak, aki kihajította az ablakon s lent az utcán katonák, forradalmárok összetaposták.

...Linder harsogott: «Nem akarok katonát látni.» Münchenben, Bécsben köztársaság, Vilmos császár Hollandiába menekült, Károly király Eckartsauban lemondott, Mackensent internálták s kikiáltották a magyar népköztársaságot...

Egy este aztán Ernő — csodák csodája! — nem ment el hazulról.

— Hideg van. Megfáztam. Hamar lefekszem — mondta rosszkedvűen.

Gyöngyi ránézett s nem szólt semmit.

Ernő a csöndre fölkapta fejiét, Gyöngyre tekintett, bután vagy ravaszul? elmosolyodott s visszasüppedt gondolataiba: Ah, ez nem maradhat így... én az életemet, ideget, időt, pénzt dobtam a mozgalomba s most félretoljanak?... Kiért? Ki az a Kun Lajos vagy hogy hívják? Hogy neki külön marsrutája van Moszkvából? No és?... Az igaz, hogy a Gábor-Merluzzi vagyont én nem osztogathatom szét... Idegurul az aranyrubeleken és elém vág: úiságot alapít. »Vörös Újság«! Milyen nevetséges cím... S ő a párt elnöke s nem én... itthon ülhetek, míg őt ünneplik... Ez jól volt megszervezve. Ároktöltelek voltam, akit előrehajszoltak... elhullottak? holttesteik remek híd, be lehet vonulni rajta a pártelnöki méltóságba... S a pénz! Mi lesz a pénzemmel? Ó, ha odaveszne... Az a megriadás, amely később annyiszor rohant rá torkát fojtogató marokkal, most zúdult szívének először. Zavarosan pislogó szemmel nézett körül, de látva, hogy körülötte semmi sem változott az ólmos csöndben, lassanként megnyugodott s már hidegebben kezdte mérlegelni az eshetőségeket.

Gyöngyi is gondolkozott: fájdalmas canos-sajárásban bandukolt vissza a múltba, céltalanul, célt kutatva kapkodott emlékei között, amelyekből valami sivár felismerés egyelőre bizonytalan körvonalai kezdtek kibontakozni... Tévedés volt ez a házassága... de nem volt-e tévedés, hogy fiatal daccal Miklóshoz kapcsolta életét? Dac? Miért? A Mester miatt (ó, mióta nem nevezte így magában Lányi Dénest!). S ha az ő felesége lehetett volna?! Akkor nem szí-

várványzik bele soha életébe Guy, a szeme elé lobogtatott és elrántott boldogság ígérete? És mi volt neki Góth Bandi? És Szekeres Pista? Csak orvosság a kétségbeesés ellen? A sors kétszer rontotta el életét: a Mester és Guy... Ő maga is kétszer: Miklós és Ernő... A Mestert aztán eldobta s a napok, mint szórakozott járókelők egyre messzebb rugdosták tőle, mint elhajított üres skatulyát. Guyt és Miklóst elsdorta az élet vagy halál?... És most itt ül boldogsága romjain, mint ennek a hülye és önző Mariusnak kéretlen társa... Ennek is van valami baja?... Mi lehet?... Nem érdeklí... Szíve mélyén rekedtre csavart lelkesedéssel harag a Mester Gyöngyösi epikáijáról s a Villa Minerva jázminbokrai alatt Guy cigarettája párázslík...

Sokáig ültek így a lassan kihült ebédlőben, míg végre Gyöngyi megborzongva fölkelt:

— Jó éjt!

Ernő fölkapta feiét s szórakozottan mondta rá:

— Igen! — hogy tudnillik igen, ő is megy aludni.

Reggel már hétkor elment s csak vacsorázni jött haza, némileg derüesebb hangulatban és vacsora után újra elsietett. Hajnal felé jött meg, Gyöngyi még olvasott az ágyban.

— Akarsz egy ujságot hallani? Antonio egy riadós század élére állt! — mondta Ernő gyors vetkőzés közben.

— Mi az? — kérdezte Gyöngyi.

— No hallod? Gudmon Ernő felesége nem tudja: mi az a riadós század? A legveszedelmesebb ellenforradalmi alakulat. Most, hogy a leszereltetésükről tárgyalunk, a vezető tisztek listáján szemem elé került Antonio neve. Ezt jó tudni. Holnapután megkapják a választ, nagy katona-felvonulás lesz a Várba... ultimátum... A forradalom gyümölcseit nem engedhetjük veszélyeztetni...

S hogy Gyöngyi nem felelt semmit, Ernő türelmetlenül megrázta a fejét, beugrott ágyába, jó éjt kívánt s Gyöngyinek hátat fordítva nyomban elaludt.

Másnap Klári kisírt szemmel állított be Gyöngyihez:

— Borzasztó, fiam, ez a Lajos. Megint rohama volt az éjjel s nekem a fájós patáimmal ide-oda kellett szaladgálnom egész éjszaka, morfium, hideg víz, borogatás... Te, én meg fogok örülni... és már megcsalni se smakkol ezt a beteget... Mondd, mit csináltunk mi, hogy így ver bennünket az Isten?... Na, az a Lányi tanár is egy roncs, tegnap láttam, egy kifestett cápával lófrált a Vácin. Auch was! Szegény felesége annak is... Különben nálatok mi ujság?

— Semmi! — mondta tompán Gyöngyi.

— Te, a Lányi tanár egy percre otthagyt a cápát, odajött hozzám és egy érdekes ujságot mondott... a Miklósról.

Gyöngyi közönyös csodálkozással nézett Klárra, aztán valami kissé belefájdult a szívébe, rég eltemetett emlékek hullái megmozdultak, de rögtön vissza is zuhantak a közöny tömegsírjába, amely fölött már csak a női kíváncsiság lidércfénye imbolygott:

— A Miklós? Ne mondd! Eltűnt... annak már két éve... hát él?

Klári borzasztóan elszörnyűlködött magában ezen az érzéketlenségen.

— Itt van Pesten. Egy vallást alapított Oroszországban s most apostol lesz itt és cukrászdát nyit.

— Érdekes!

— Ez neked csak érdekes?

— Hát milyen legyen?

— Meg is nősült.

— Úgy?

— S nem kérded, kit vett el?

— Úgy is megmondod.

— Azt az ápolónőt...

— Melyiket?

— Akivel itt volt ő Pesten, mint sebesült.

— Ja igen, igen... már emlékszem... egy kis fekete nő.

— Régi társaságától teljesen elvonult, nem akar rólunk egyikünkről sem tudni és cipőt is pucolt a Kígyó téren...

— Különös.

— Az, nagyon különös.

És Klári csalódottan vonult el, azt hitte, ezzel az újsággal egy kicsit föl fogja kavarni Gyöngyit, nagy visszaemlékezési meccs lesz, estig elbeszélgetnek a multról, Gyöngyi »valani« fog, egyszóval lesz beszédanyag egy hétre s mesélhet a Lajosnak... De ha az embert így cserben hagyják a barátnéi?!...

Lám, a Miklós — gondolkozott aztán napokig Gyöngyi — milyen gyáva, tapadós függeléke volt az ő életének s ahogy elszakadt tőle, megtalálta önmagát. Az embernek csakugyan el kellene távolítani útjából azokat, akik miatt nem tudja megtalálni önmagát. De milyen fárasztó az: cselekedni!... S hirtelen eszébe ötlött ez: »hagyni átömleni magunkon az életet«. Ki is mondta ezt?... Víz!... Tengeren volt? A Balatonon?... Nem, nem! A Dunán... lefelé úszott a propeller... és ezt a Mester mondta... S elpocsékolt ifjúsága úgy zuhant rá Gyöngyire, mint egy szökőár, amely víz alá borította mostani hiábavaló életét. Vágy ágaskodott benne, nem Lányi, hanem a Mester, a régi Mester, a lány-ábrándok után; irígykedve gondolt Miklóstra, akinek sikerült... Aztán el-lanyhult benne minden: mi is sikerült?... hát nem mindegy?... Egészen mindegy!

Néha egészen tisztán érezte, hogyha ez so-kaig így tart, megeszik a szürke napok, agya kiszikkad, szíve elszárad, el fogja hanyagolni eddig mindig féltett külsejét is, s koravén, haszontalan »háztartásbeli« lesz, elcsúnyult, eljelentéktelenedett serki: meghal, mielőtt megöregedett, mielőtt meghalt volna.

Újra az a halálos fáradtság fogta el tag-jait, újra az a bágyadt vörös kód ereszkedett szemei elé, mint lánykorában a Bálvány uccá-ban, csak egy hiányzott: szíve hevesebb dobo-gása szárnyaló fantáziája alatt.

Eh, hagyjuk, hagyjuk az egészet...

De másnap újrakezdődött a fakó malom tompa kattogása.

Az Idő szorgalmasan, pontosan és érzéktele-nül vonta fel, gördítette le a reggelek és esték kopott függönyeit. Kint viharzott a világ? Mit érdekelte az Gyöngyit? Az ő szíve megfagyott.

Annál pattogóbb tűzben élt Ernő, aki, bár másodsorba szorult Kun Béla mellett, vissza-nyerte öntudatát, mert biztosra ment. Jelentő-séges mozdulattal tolta oda Gyöngyi elé az uj-ságot: »Zavargás Salgótarjában. 40 halott«, mintha azt mondaná: látod, ezt csináljuk mi. Vagy egy másik napon: »Támadás a Népszava ellen. Öt rendőrt lelőttek. 25-öt megsebesítet-tek«. Ernő rendkívül meg volt magával elé-gedve: lapját sikerült, hiúságának kártalaní-tása fejében megvétetnie Kun Béláékkal, búsás részesedést kötött magának ki s a dollárban ka-pott készpénzt nem adta át Sebőnek, aki az egész üzletről semmit sem tudott. Sebő külön-ben is a spízbürger helyes ösztönével 1918 vé-gén visszavonult a lap ügyeiben való minden személyes részvételtől. Ernő kedélye egyre job-ban kivirult, ajka körül állandó valóságos belső titkos mosoly vibrált, a szóval — ő, csodák csodája! — egyre fukarabbul bánt s napról-napra gögösebb lett. Pompázó számárkóró a senyvedő kis ciklámen — Gyöngyi — mellett.

S hogy a markába röhögött, amikor feb-ruár végén, annyi vörös és fehér ide-odalö-työgés után, végül is letartóztatták a kommu-nista vezéreket, akiknek pártját csak az imént december utolján ismerték el s ő szabadláb-on maradt. Kun Bélát meg is verték a toloncház-ban. Ámól — mint Ernő mondotta — e már ka-pott valamit. Megérdemelte, nyavalyás intrikus, aki őt kitúrta a vezérségből, ami he-lyett ő — mily okos dolog volt! — a pártnak úgyszólván polgári alibije lett. (Polgári alibi? Kevésbé virágos nyelvűek egyszerűen agent provocateurnek nevezték volna.) A pártot csak titokban, nyíltan az ellentáborokat láto-gatta; ócsárolta, gúnyolta a kommunizmust s szavainak az adott meggyőző erőt és őszinte-ségi mázt, hogy Kun Bélát szívből eredően, titkos megbízásán túlmenő buzgalommal szádta, ahol csak lehetett, nem utolsó sorban

Antonio, Szédelyi és Lányi előtt, akikkel kereste, sőt erőszakolta az érintkezést.

Antonio bizalmatlan volt vele szemben és kerülte, eleinte udvariasan, aztán nyílt viszályautasítással mindaddig, míg végre egyszer találkoztak az uccán s Antonio nem fogadta Ernő köszönését. No, mert Antonionak is megvoltak a maga bizalmas értesülései. Ernő utánanézett a délceg katonatisztnek, összeharapta az ajkát s csak annyit mondott: »No, várj!« Lányi tanár úrnak beszélhetett, az csak cigarettázott, konyakozott s folyton Ciccájára gondolt. Mikor aztán nagyon elunta Ernő tolakodó érvelését, lehajtott egy újabb pohár konyakot, új cigarettára gyújtott, a folyton szeme előtt lebegő Ciccát visszadugta szívébe, mint szamójéd a fétisét csizmaszárába és: — Nézd, fiam, egyetértünk, én arisztokrata és individualista vagyok, mint minden művész, a szocializmusnak sem kell a művészet, felteszem, hogy a kommunizmusnak még úgy sem, nekem sem kell a kommunizmus, állítólag neked se kell, Kun Béla nem érdekel, mit beszélünk hát róla! — valami ilyes mondattal lezárta a vitát. A szegény rokkant Lajos hallgatta csak meg, mert a betegesen fősvénnyé válnak több zsoldot ígért.

Antonio ezt gondolta Ernőről: — Hiéna! Lányi: — Ravasz kutya, mert mit propagálja akkor a lapja a kommunizmust? Lajos: — Jó fiú. Ernő maga egyszerűen Napoleonnak tartotta magát, akiben azonfölül még benne él Talleyrand rókasága is.

Egyébként teljesen függetlenítette életét Gyöngyiétől. Jött, ment, evett, aludt vagy elment és sem ebédre, sem vacsorára, sem éjszakára nem jött haza. Másnap délben érkezett vissza éhesen, gyűrötten, fáradtan; bekapott valami rántottát, nagy darab szalámit, ráöblített két üveg sört s ruhástul estig aludt az ebédlő divánon. Alkonyatkor fölriadt, kissé megmosdott és elrohant. Futó pillantásokat vetett Gyöngyre, ezt gondolva: — Hiába, ilyen elfoglalt államférfiúnak nincs ideje szerelemre!

Március közepén aztán egyszer csak beállított zárás előtt Sebő *Kanzlei* — *Iroda* felírása kis üveg-vityillójába, körülnézett és súgva mondta:

— Papa, zárás után itt maradunk egy negyedórára... Fontos!

Sebő nyomban intézkedett, hogy zárjanak, ő és Gudmon úr még maradnak, egy nagyobb szállítás sürgős tervezetét elkészíteni.

Mikor aztán Sebő úr az utolsónak távozó öreg első segéd után lehúzta belülről a vas-redőnyt s társadalom- és családmentő súlyos léptekkel visszatért az üvegkalitkába, amelynek sűrű füstjében Ernő úgy pislogott és úszkált, mint aquariumban kis tengeri szörny, megkezdődött, mint Lányi tanár úr mondaná, aki újabban egészen belebolondult Stanley afrikai utazásaiba, a »nagy palaver«, a nagy megbeszélés.

Ernő lapját új gazdái megszüntették, illetőleg beolvasztották a maguk lapjába s ezért tetemes összeget fizettek neki. Ezt a pénzt Ernő úgy tüntette föl Sebő előtt, mint a lap vételárát, amelyet most kapott elvbarátaiktól.

— Kénytelen voltam vele. De nem baj. Súlyos idők jönnek s jó a készpénz. Íme — s kitett egy nagy csomó bankjegyet Sebő elé.

— Francia frank? — csodálkozott Sebő.

— Csakis! — mosolygott rejtélyesen Ernő.

— Nagyon okos, hogy eladtad. Jobb így, — indult Sebő a pénzzel a Wertheim-szekrény felé — holnap beviszem a bankba.

— Szó sincs róla!

— Hogy hogy? Mit akarsz ezzel mondani? — kérdezte gyanakodva Sebő.

— Két vagy három nap múlva zár alá veszik a bankletéteket és folyószámlákat...

— Kik és miért?

— Azok és azért!

— Nézd, én nem vagyok Melanie és nem vagyok Gyöngyi, hogy nekem ilyen nőies válasszat adj, — mondta teljesen értelmetlenül Sebő.

— Nem beszélhetek, de holnap neked minden letétedet és folyószámládat fel kell mon-

dani, bármibe kerül, rögtöni hatállyal. Értesü-
lésem a legjobb forrásból ered... Aztán nehéz
lesz pénzhez jutni.

Sebő Tamás elgondolkozott:

— Neked kell egy nagyobb összegű pénz...

— Á, dehogy...

— Hát akkor miért?

— Értetek!

Sebőnek megállt az esze: hogy valaki más-
sok pénzéért ennyire izgatott legyen...?!? Kü-
lönben, lehet, annyiféle bolond szaladgál a vi-
lágban s eddig Ernő sohasem csapta be...

És Sebő másnap csakugyan összeszedett
minden készpénzt, amit csak lehetett s március
16-án este, a valóban bekövetkezett zár alá vé-
tel után szó nélkül magához ölelte Ernőt, a va-
csoránál megkínálta saját egyéni ementhálijá-
ból s feketé után megajándékozta egy össze-
vissza repedezett bőrű, de valódi Upmannal.

A kitörő szeretet e tömérdek jelére Melanie
mama csak ámuló szemeket meresztett: Sebő
nyilván megőrült, neki is idegeire mentek ezek a
zaklató napok. Mert Melanie mama csakugyan
az észvesztés határán támolgott idegességé-
ben. Egészen elhatalmasodott rajta az a gondo-
lat, hogy polgárháború és éhínség lesz. Ezért
szorgalmasan gyúrta egyre zsúfoltabbá élelmi-
szerkamráját zsírral, liszttel, szárazbabbal,
rizssal, csokoládéval s a konzervek különféle
fajaival. Annyira félt az éhhaláltól, hogy maga
alig mert enni.

De tömte volna a hozzátartozóit, elsősorban
Gyöngyit, aki iránt egész hiábavalóan kései és
elkésett anyai ösztönök támadtak benne, mint-
ha gyors és romboló öregedésében a természet
(ó, nem, nem esze!) korbácsolta volna idegeit
(ó, nem, nem belátását!) annak felismerésére,
hogy Gyöngyi elrontott életéért őt, a hideg-
szívú anyát is terhelné némi felelősség.

Gyöngyi nem ütközött meg, nem csodálko-
zott semmin. Talán észre sem vette. Mint
szürke ólomfolyam ömlöttek most rajta ke-
resztül a napok. Annyi idegereje nem volt,
hogy elvágyakoznék az únt jelenből, de belső

elégedetlensége, amely az apátia vastag kőrgye alatt úgy forrt, mint a még alvó láva, kis gőzsugarakként lövellte fel lánykori szenvedéseit, vívódását. S a régi érzések maguk után rángatták a régi gondolatokat s a régi gondolatok a régi mozdulatokat. Bánat — ábránd — könyv: ez volt újra élete. Bánata erőtlenségen, alaktalanságon, de mindent beborító volt; ábrándja a multak folyton előretolódó, de valósággá visszahozhatatlan képeivel játszott; s már jó régen Jean-Christophe csodálatos útját járta Romain Rolland-nal.

A hét végén egy levelezőlapot kapott. Valami ifjúsági egyesület litografált meghívóját, amelynek címzésén megismerte a Mester kezírását. Felolvasás... a francia irodalomról... vasárnap délelőtt 11-kor. Felolvas: dr. Lányi Dénes, író.

Persze, hogy elment; s persze, hogy elkésett.

A Mester már állt a pódiumon s kihívóan, magabizóan ömlöttek a szűk és kopott fekete ferencjózsefből ég felé a francia nevekkal agyontarkázott, körmönfont makaróni-mondatok. Felolvasás? Dehogy! A Mester csak szabadelőadásokat tartott, mert ez nehezebb, tehát elegánsabb... Csakugyan, mint száraz makaróni tört ketté egy végeérhetetlen mondata, amint meglátta a terembe lépni Gyöngyit.

Cica! Cica! — mondta magában Lányi s egy hirtelen fordulattal elkezdett beszélni a szerelem és művészet testvériségéről s leggrandiózusabb kifejezéséről: Romain Rolland Jean-Christophe-járól, a szenvedve és szenvedtetve alkotó erőszakos zseniről... mint egykoron a méla Chateaubriandról ama hatodik felső előtt.

S Gyöngyi is újra kislány lett, aki elfelejti a drága elhunyt papa papucsában járkáló Sebőt, a hideg-méltóságú mamát, az ártatlan drapp leányszobában reáleselkedő szenvedést, a klot-kötényt, a nyári melegben fejére kényszerített bársonykalapot... s hagyja csenevész lelkecskéjét repesni, mint fészekperemen aláhullni készülő sárgacsőrű, tollatlan kis verébfiókát.

A tanár úr már annyira csak Gyöngyinek beszélt, hogy a hallgatóságnak — az élet rejtélyei elé vagy elől meredő kőcoshajú diákoknak és diáklányoknak — is feltűnt. Sebaj, az övé Cica és semmihez senkinek köze...

Taps s a francia-imádat élő szobra a pódiumról apró fejhajtással lelép kedvesen, könnyedén — s pukkadj meg, Gyöngyi! — azért is jókedvűen (v. ö. Cica!):

— Csókolom a kezét!... Kedves, hogy eljött... Merre megy?... Ha megengedi, mehetünk együtt... — s amint befelé bandukoltak a feltűnően néptelen vasárnapdélelőtti uccákon, közvetlenül fecseg a Mester új bálványáról, Romain Rollandról, hangsúlyozottan drága gyermekeiről és kedves feleségéről, iskolai multról, irodalmi jövőről s erről a pillantásra sem érdemes örült közéleti jelenről, amely... mi ez?... amelyre mégis kénytelen volt egy pillantást vetni, mikor a banknegyedbe értek.

Igen! Mi ez? A bankok néma és csukott ajtajai előtt vörös szalagpántú idegenszerű sapkás, egyébként rendes csukaszürke katonák állnak kettesével-hármasával feltűzőtt bajonetű őrt.

Megkérdezzen egy járókelőt? Ő, a tanár úr? Ez a sapka? Ezt nem érti. Rögtön ingerült lett, mint mindig, amikor valamit nem értett. S mivel szeretett mindentudó színben tetszelegni mások előtt, bár magát a legsúlyosabb nemtudási kétségek gyötörték, könnyedén megjegyezte:

— Igen, őrzik a bankokat! Ez rendes dolog... (Vagy éppen hogy nem rendes? — hirtelen megnézte óráját: — Cica vár! Rendes vagy nem rendes, tehát, oly mindegy!) Pardon, kedves Gyöngyi... (és abban a pillanatban eszébe jutott, mért nem is mondta el ennek a drága, kedves... vagy nem kedves?... nőnek szíve friss, rózsálló titkát, hisz majd szétveti, hogy senkinek sem dicsekedhetik el vele)... majd még fogok magának mesélni, egyszer, ha ráérünk, elbeszélgetünk *bizalmasan*, mint két régi jó barát... de most megbocsát, sürgős és fontos megbeszélésre kell

mennem... kezét csókolom... itt a villamosom.. hopp! — mondta és hopp! felugrott az uccakeresztesnél lassító villamosra, amely vitte sürgős és fontos Cicájához.

Gyöngyi valami fájó, oktalan, hideg ürességet érzett egyszerre lelkében... az elszalasztott múlt?... nincs semmi köze a Mesterhez, miért e fájdalom hát?... vagy az üresség is fáj?... mi célja?... szívében mintha egy összetekergőzött hideg kígyó vonaglana egyre zártabb, összetapadtabb gyűrűbe a hosszas hüllő-nyugalomnak... sose hitte volna, hogy ilyen szörnyű lehet az élet, amikor nem élük...

Megrokkant vállal, lehorgasztott fejjel haladt fölfelé a lépcsőkön, amikor mögötte siető léptek dobogásából egy ismerős hang valószínűtlen két szót röpített feléje:

— Kegyelmes asszonyom!

Gyöngyi megfordult: Ernő lelkendezett nagy hadonászva a lépcső alján, hogy várja meg.

Az izzadt, izgatott, vörös arcú kis szőke ember pipaszárlábain kis pocakját rengetve ugrándozott fölfelé a lépcsőkön:

— Meg se vár, *kegyelmes asszonyom*... á, remek dolog... na, siessen — karolt beléje, amikor melléje ért — el kell mondanom mindent, amíg meleg... de csak bent, a szobában — s cipelte magával az unottan ámuló Gyöngyit. — Kedves háztartási alkalmazottunk — fordult a cselédhez az előszobában — itt a felöltőm, a kalapom, akassza fel s legyen szíves betárolni az ebédet, a *kegyelmes asszony* — mutatott nagy kerek lendületű mozdulattal Gyöngyre — nagyon éhes. S magam is... Ó, joggal csodálkozol — ült a szokott helyére az ebédlőasztal mellett — de mingyárt nem fogsz, illetőleg még jobban fogsz, ülj le, kedvesem, távirat-stílus, nem érünk rá s a ceremóniáknak vége... á, itt a leves! jó!... hát a helyzet a következő: én és barátaim átvettük a hatalmat, Moszkvának szikratáviratban jelentette Csepel a magyar tanácsköztársaság megalapítását, a proletárdiktatúra kikiáltását, népbiztoshelyettes vagyok, a népbiztos miniszter s ezért vagy

te kegyelmes asszony! ... á, itt a hús! gyérünk, az idő sürget... minden másképpen lesz itt, a dolgozóké, a törte... törekvőké a jelen s a jövő, minden a mienk, Károlyi Mihály lemondott s átadta Kun Bélának a hatalmat... nos?... nos?

— Mi az a nos? — mondta idegenül Gyöngyi a pillanatnyi nyomott csendben.

— Hát semmit sem kérdezel? — szólt megütődve Ernő.

— Mit kérdezzek? — kongott bátortalanul, reménytelenül, közönyösen Gyöngyi hangja.

— Új világ a régi helyén! Mi itt állunk a küszöbön és semmit sem kérdezel? — szavalta Ernő.

Gyöngyi szíve elfacsarodott: hatalom... diktatúra... kemény szavak, bilincsek... újabb akaratok béklyója holtra tiport akaratán... nem érti és nem is akarja érteni... már évek óta a férfiaké a világ, az egymásmarás örültjeié... mi köze hozzá?

Ernő mélyen meg volt döbbenve ezen az állampolgári közönyösségen, amire csak egy nő képes. Sebai, majd a hatalom tarka garnijungia őt is érdekelni fogja ..

Kint autótülkölés uázott néhányat.

Ernő az ablakhoz szaladt s lenézett az utcára:

— A miniszteri autó! — mondta olyan elégült, gőgös, gonosz, gyermekien hancegő hangon, hogy Gyöngyin végigvágott valami testi idegenkedés.

— Semmit sem kérdezel? — fordult vissza az ablaktól Ernő, — jól teszed — mondta rá rögtön azzal a hebehurgya biztossággal, amellyel minden helyzetet a maga javára tudott fordítani, ha éppen kellett — tetteink fogják megadni a feleletet föl sem tett kérdésre — s úgy mutatott le az autóra, mint az a bizonyos négyezer év az egyiptomi gúláról Napoleon győzelmees hadseregére. Sietős fensőséggel megcsókolta Gyöngyit — ez az ember ivott valahol, milyen savanyú pezsgőszaga

van! — s ahogyan csak egy miniszter rohanhat, elrohanat.

Lent, reszelő berregéssel indított az autó s hosszan és sűrűn uázva enyészett tova a »történelemcsináló« távolba.

Gyöngyi föl sem tett kérdésére csakugyan hamar megkapta a feleletet: rendelkezésére bocsátottak egy autót; minden este volt páholya valamelyik színházban; vitrinjébe, karszék-támlára rejtélyes eredetű templomi kelyhek, stólák és régi miseruhák kerültek; éléskamrájába francia pezsgők és likőrök (ó, Cordial Médoc, cordon rouge... amelyről eszébe jutott a Yildiz-bár és első nászéjszakája...) nemes mars-batajjonja vonult be; Ernő esténként a »szovjetház«-ból (kíváncsi történetbúvárok számára közlöm, hogy a Hungária-szálló tetejét vörösre mázolták s e ténnyel szovjetházzá minősítették át) papír-tálcányi Gerbeaud-mignonnal tért haza; és sohasem volt annyi kész- és kékpénz otthon, mint a magyar kommun véres operettjének e nyomorba szédült ijedt tavaszán.

Gyöngyi, aki otthon is rendes és hűsban bővelkedő konyhát vezetett (hetyke vörös katonák kabátzsebében, mutatóujjukon lógin-csált bádoggannákban vonult be konyhájára naponta a friss hús, friss tej) s aki hetenként egyszer annak a nyomorult királyuccai kis vendéglőnek hátsó szobájában vacsorázott a népbiztosi asztalnál kaviárt, bécsi szeletet és megint csak pezsgőt, — amelynek első termében rántott levest, gerslit és három szem kristály cukorral megszórt zsemlecskét fogyasztott a burzsujok misera plebese, mondom, Gyöngyi mit sem tudott arról a nyomorról, amelynek részesei, mi, gyalog futkostunk, ránszorogtunk szovjethivataltól szovjethivataltól tejvételi, alkoholfogyasztási, lakásmentesítési engedélyekért, cipőtalpalási, harisnyavételi, lámpabélbeszerzési utalványokért; a környékre vonatogtunk, zsebünkben a haszontalan felpofájú fehér szovjet-bankókkal, egrezt, ribizlit, retket s ó, néha-néha egy-

egy tábeszes csirkét vásárolni gyerekcipőért, hárász-kendőért, pólya-flanelért és pelenkáért a »csak kékpénzt!« jeligéjű bizalmatlan parasztoktól.

Gyöngyi nem tudta, hogy fotelt adtunk egy hatszemélyes családi rostélyosért; hogy éléskamránkban ifjú tök és elaggott gersli volt csak; hogy Lányi tanár úr melán korgó gyomorral nézett ki dolgozószobája ablakán a szomszéd gyárból hónuk alatt egy-egy takaros élő kacsával távozó munkások felháborító sorára vagy délután kettőtől este nyolcig ült az irodalmi kávéházban, mert félháromkor nyolc esése haboskává, hatkor tíz adag sorvadós vadászkolbász, nyolckor tizenegy adag sült compó-hal került, persze drága pénzért, kiosztásra a törzsvendégek között, ez is csak háromszor egy héten.

Vagy tudta Gyöngyi azt, hogy a színházak büfféiben papírvékonyaságú mustár-réteget riasztottak múmiává zordult kenyérdarabokra s mint szendvicset árusították a valószínűleg vörös bádofestékből készült »málna-szőrp« mellé?

Azt hamar megtudta, hogy a rokkant Lajost a gödöllői királyi birtokok vadállományának főinspektorává nevezte ki Ernő, de arról csak véletlenül értesült, hogy Antonio egész családostul Bécsbe menekült a kommun első napjaiban.

— É. eff! — mondta megvető biztonsággal Ernő Antonióról, az ellenforradalmárról.

De ritka üres perceiben ez a biztonság már meg-megrezzent s Ernő még az este — egyre több este — újabb bankjegyekkel szaporította titkos dollár- és frankkészletét. Mert hát, igen, Ausztria elismerte ugyan a tanácsköztársaságot s Münchenben is kikiáltották a proletár-diktatúrát. de... Berlinben már megszűntek a Spartacus-harcok, amelyek során a lövöldöző uccák elejére figyelmeztető-táblákat állított a német gondosság: »Achtung! Bürgerkrieg!...« s megindult a román hadsereg a Tisza felé... Nem lehessen tudni...

Dehogy is nem lehessen tudni! Mindenki tudta, hogy a dolog nem tarthat soká. Az uccasarkokon »gyenge albán« cigarettát árultak: »gyenge a szovjet... cigaretta« kiáltotta nem is olyan halkan a mozgó alkalmi trafik; egy varietében valami bicikli-tréfát adott elő egy híres nevetetőnk, a kerékpár nem működött, hja, mert: »Rossz a kormány!« ez volt a tréfa csattanója: öreg zsidók sokat beszéltek a »cica«-ról (cicah, es zieht sich) és szájról-szájra járt a vice az öreg kaftánosról, aki feltartotta két ujját: noh evá tóg. A híres író betelefonált a nyomdába: »Mikorra nyomják ki a fizetésemet?«, célzással az itthon készült fehér szovjetbankókra, a »számlócédulák«-ra. Másik neves humoristánk, látva a sok plakátot, a halálbüntetéssel terhelt sok tilalmat, így szólt: »Legközelebb ez a plakát jelenik meg: Mindenki halállal büntetettik, ami súlyosabb esetekben életbenmaradásra változtatható«.

Melanie mama is — sajnos, már hamis fogorát töprengő idegességgel kopogtatva össze — úgy gondolkozott, hogy egy kormány, amely nem tudja még azt az alkalmat sem megadni, hogy akinek pénze van, élelmiszert vásárolhasson rajta, nem lehet hosszúéletű. Lám, az ő lakása tele mindenféle hasznos és finom enni-valóval, ő előrelátó volt, ő tudna enni adni, ő lehetne a kormány. »Nicht anrühren!« — mondogatta magában sokszor és szigorúan eltiltotta Ernőt attól, hogy hozzá gyanús eredetű libát, zsírt s egyáltalában bármit is küldjön. Ahol csak az eszik, aki szónokol, ott baj van. A commune (franciásan mondta) még fog bukni.

Sebő papa, aki egész életében keserves munkával kaparta össze a pénzt, igaz, hogy sok pénzt, most azt látta, hogy az »elvtársi« cím elegendő bizonyos aránylagos jólét eléréséhez. Ez megzavarta eddigi felfogását a világról s mivel a pénzszerzés semmiféle formáját nem vetette meg eddig, most sűrűn és lukratív eredménnyel mondogatta: »Én, aki negyven éve kommunista vagyok...« S fogalma sem volt róla, mi az a kommun (ő csak így, polgári ki-ejtéssel mondta).

Klári pompásan érezte magát Gödöllőn, a szovjet-egyenruhában is finom urak, a tisztek között, akikkel... no, igen... hisz oly bomlott a mai élet és ő még aránylag fiatal és a csóknak nincs se burzsuj, se kommun jellege (ő most így affektálta, u-val, parasztosan, a gyászos szó kiejtését, amelyet itt tanult Gödöllőn.)

A mamája, a hajdan »romos« Csáktornyainé, ma maga is rom, a Szigeten fürdőzőtt teljes beteg-elvonultságban. Az öreg Szajolyék a lányuk után szöktek Bécsbe. Lajosban teljes és csöndes röhögő hülyeség fejlődött ki, pipázott és prominlit evett egész nap kényelmes gödöllei karosszékében, ahonnan vigyorogva hallgatta a fővadász egyáltalán meg nem értett s ezért nagyon mulatságos jelentéseit. Miklósról senki sem tudott semmit. Gábor Laci, persze, vöröskatona volt, de csak Gödöllőn. Jacques és Döme bácsi összeköltöztek a Döme bácsi gellérthegyi villájába, ahol úgy meglapultak a zordabb környezethez hajló mikrivel, mint a Gellérthegy oldalán a török időkből maradt rejtelkedő két fügefá.

Lányi tanár úr a neuraszténiától, a mértéktelen Cica-szerelemtől, az éhségtől lázasan, betegen, fél-öntudattal és egész kétségbeeséssel ténfergett az élet háttérében, mint egy kopott statisztá. S a betegség pusztító bujtogatására, ha feje egészen elködösödött, olvasásba kényszerítette magát (már hetek óta Stanley könyveivel utazgatott a legsötétebb Afrikában) s ha úgy érezte, hogy ólmos lábaival, sajgó derekával mozdulni is alig tudna, hosszú és kimerítő sétára ostromozta apokaliptikus soványságú testét.

Most is sétálni ment, a május elsejére vad izléstelenséggel feldiszipált városba. Megnézte a deszkából ácsolt és vörös papírvászonnal bevont üres négyszegletű oszlopokat, amelyek tetején szerte az uccasarkokon egy-egy óriásméretű gipsz Lenin- vagy Engels-fej fehérlett bambán és baljóslatúan. Megállt a Köröndön, amelynek négy hadvezéri szobrát örült ötlettel egy-egy vászon-földgömbbe rejtette a vörös ün-

nep díszlettervezője. — Mik ezek? — nevette el magát a háta mögött egy elegáns, monoklis öreg úr. A tanár úrból kipuffant a keserűség: — Ez a négy népbiztos szobra. A négy hólyag! — mondta hirtelen, lázas, ködös tekintetével az ismeretlen úr arcába meredve. Az öreg úr harsányat nevetett, de, körülnézve, hirtelen jónak látta, hogy heves köhögési roham fogja el. Arcát zsebkeendőjébe rejtve, sietősen odább állt a gyér tömegben: hátha agent provocateur ez a nyurga viccelődő. De Lányi tanár úr is megijedt félig öntudatlan kiszólásától, ő is sietett tovább. A következő sarokról visszakémlelt: az öregúr ott állt a szemközti sarkon s ő utána lesett, de amint meglátta Lányit visszafordulni, besurrant a fal mögé a mellékcuccába. A tanár úr emitt szintén nyomban eltűnt az oldaluccán. Valószínűleg mind a ketten nagy vargabetű után folytatták csak szándékolt útjukat.

Közben megeredt az eső, vad szél üvöltözött a megnyöszörgő házak között, egypár oszlop feldúlt, a vörös papírvászon burkokat megszagatta az orkán, az üres oszlopok hevenyészett deszkázata előttűnt, a lengő rongyok leveit eresztettek s patakokban folyt a vörös lé a járdaszélek mellett. A tanár úr összeborzadt: mintha vér folya...

S ettől a szörnyű képtől egész éjszaka nem tudott megszabadulni... igen, ez kabbalisztikus tanubizonyság, hogy vért ont a szovjet, hallja, mondják, de lehet-e? embervér, magyar vér és magyar kéz... és római ómen ez, hogy egy orkán-ököl így fogja szétütni az egész szovjetet... őt magát már leütötte egy ismeretlen ököl... a kétségbeesés stigmái minden éjjel kiújulnak henye tenyerén, tétova lábain és Cicaért dobbanó keblén... Cicaért?... az ördög tudja... mert a helyzet ez: régóta ismer egy leányt, csak úgy, felületesen, útjaik sokszor keresztezték egymást különféle társaságokban és ő sohasem látott benne mást, mint egy csöppet antipatikus nőt, akit, mint halottá, mások csinosnak tartanak; a leány sem

szívelte valami nagyon s ezért nem igyekezett különbnek feltűnni előtte, mint amilyen. Milyen is? Vidám, jóhiszemű, jószívű, izgékony, mozgékony, de nem hisztériás. Sokat beszél, de hangja kellemes kontralto. Fáradhatatlan barát apró szívességekben, boltzarándoklásokban, zsúrokban, vacsorákban, kirándulásokban, születés- és névnapok számontartásában s ajándékhozásban. Szép hullámos dús fekete haja, mint görög sisak borul homlokára. Arca hosszúkás. Nagyon finom karesú a lába. S hú szemének barna tekintete a mosolyban haldokló őzikéé. Foglalkozása: festőművésznő s a neve: Dolores.

Legutóbb valami, késő reggelbe nyúló polgári vacsorán voltak együtt. Ő szorgalmasan súlyos dolgokat evett és ivott s udvarolt a legkönnyűbb nőknek. Doloresszel éppen hogy csak összekoccintotta poharát. Fel sem tűnt neki, hogy Dolores eltűnt. Hajnal felé csuklott egy részeg hang: »De hol van Dolores?« amit aztán addig ismételt különböző hangnemekben, míg a háziasszony meg nem szólalt: »Már éjfél előtt lefeküdt a szomszéd szobában«. Ez meglepte. Fiatal lány s itt hagyja ezt a remek társaságot. Nem kell neki se ital, se udvarlás. Különös, tehát érdekes. Nézzük meg. Benyitott a szomszéd szobába. Ott feküdt a dívánon. Egy rózsás paplan alatt. Honnan vette ezt a paplant? S a paplanon két gyönyörű kar fehérlett, hibátlan ívű vállba teljesedőn. És Dolores sírt.

Ő odalépett a dívánhoz. Leült a szélére s talán soha életében olyan egyszerűen és őszintén nem kérdezte:

— Mi baja? — mint most, mert rögtönös volt az őszinte felelet:

— Olyan egyedül vagyok...

Nagyon megrendült akkor a hang kétségbeesett bűgásától s ezért, hogy maga is el ne zokogja magát, részegen azt mondta:

— Hehehe! — megtapogatta a gyönyörű vállat — majd nem leszünk — megsimogatta a két remek kart — de nem ám, bizony — s a

szokottnál is bárgyúbbnak tette magát, kimorikázott a szobából...

Azóta csak Doloresre gondol, szívében, ajkán egy hullámhosszal rezgő csókvággyal... S ez az ómenes, kabbalás május elseje...

Na, nem is kellett sokat ómenezni, másodikán már Szolnokon voltak a román hadak.

— Mit jelent az, hogy Szolnokon vannak a románok? — kérdezte egyszer később Gyöngyi Ernőtől.

Ernő sűrűn rázogatta a fejét pár percig, mint aki azt mondja magában: hallatlan! aztán nyájas gúnnyal szólt:

— Semmit. Egyáltalában semmit.

Gyöngyinek csakugyan semmit sem jelentett s a kérdést is csak azért tette fel, mert Klári, aki a gödöllői tisztek túlságosan szakszerű előadásától inkább megijedt, mint megnyugodott, megkérte rá.

— Mit mond az Ernő? — rohanta meg legközelebb Gyöngyit.

— Nincs jelentősége.

— Egy frászt, fiam! Hallgass ide! Én a fess őrnagyocskámat (mit nézel? ja, vagy még ezt nem meséltem el neked? majd elmondom, herceg fiú) egy tábornok barátommal elküldetem Szolnokra. Ott baj van, fiam. Tudod, hogy szökdösnek onnan a katonák Szegedre. Ezek a szovjet-jinglik azt mondják: bah! Én azonban rezon-gyerek vagyok. Nézd. Itt van Pesten egy kormány, a feje egy könyvelő, egy szaldakontista. Szegeden van egy kormány, annak a feje egy nagy katona... Én csak annyit mondok, hogy én még nem láttam szaldakontista hadvezért, ilyesmit nem tanítottak még a Lorántffy-Zsuzsannában sem. Kész. Passz! Vagyis Lajost még tegnap lemondattam az özökrök és fécánkaesák felügyelőségéről és nem kell daktilusokba szednem, hogy megértsd, hogy az őrnagy is már Szegeden van. Slussz! Szervusz, fiam... és ha véletlenül nem látnál addig, amíg az őrnagyocskámék Pestre nem jönnek, ne aggódj miattam... veled nincs bajom, de az Ernő, tudod, cu rot az én arcom-

hoz. Én ilyen vagyok, fiam, én megmondom áperítive az igazat... Neked könnyű, van autód, csak ne felejts el rá felülni, amikor kell. És a Lacinak szólj, jöjjön el Gödöllőről. Höchste Zeit! Na, szervusz! — s Klári idegesen, könnyezve, mintegy menekülőben, összevissza esókolta, ölelte Gyöngyit, nagyot sóhajtott és elment.

Gyöngyi üres tekintete sokáig pihent az ajtón, amely Klári távozására rácsukódott... Ő, hisz azt ő is sejtette, hogy olyasvalami, ahol Ernőke miniszter, csak durva sajtóhiba, amelyet a történelem egy jelentkező korrektora majd erélyes kézzel deleál. Csak azt irigyelte, hogy mások elébe szaladnak az eseményeknek, a réseken kibújnak, s ha mi nem úgy fordul, ahogy ők kívánják, löknek rajta egyet. Mi kell ehez? Az élet vagy önmagunk szeretete? Mindenestre erő és vágy, ami öbelőle hiányzik. Miért? Hát nem nevetségesek a nyelvtan s a gondolkodás formái? Mint ez a kérdés is: miért? Kell itt kérdezni? Talán ezért a »boldogság«-ért — ezért a rothadt csöndért — küzdjön Ernő oldalán? S ha jön a vihar? Felhője már ott gomolyog... Ennél a rosszabb is csak jobb lehet. Várjunk!

— Mire mondd? — ugrott a torkának Ernő hirtelen kérdése.

— Szóltam valamit? — riadt föl álmodozásából Gyöngyi, aki észre se vette, hogy közben Ernő hazajött, vagy észrevette, fogadta is köszönését, felelt is neki közönyös kérdésekre?... nem tudja, de oly mindegy...

— Igen! Azt mondtad, várjunk. Mire várjunk?

— V... várjunk a... vacsorával.

— Azzal várhatunk!... De te hangosan gondolkoztál! — szólt vizsgálóbírói számonkéréssel Ernő.

— Lehet!

Ernő ránézett Gyöngyire, hosszan, mozdulatlanságba rejtett türelmetlenséggel, gonoszul, mint a ketreces majom, aki nem tudja még, az ingerkedőt megkarmolni vagy datolyáját elfo-

gadni fogja-e kinyujtani szőrös, miniatűr kezét.

Gyöngyi tudomást sem vett róla. Felőle ugyan már lehetett Ernő, amilyen akart.

De annál izgatottabb volt Ernő. Mindenütt rémeket, ellenségeket, e. f.-et szimatolt. Hogyne! Nem kellemes dolog úszni lefelé a folyam árjával s egyszerre csak azt venni észre, hogy... mi is?... bizonyára megfordult az ár s most szemközt kell küzködni a rázúduló sodró hullámokkal... Ajkát harapdálva vizsgálta Gyöngyit s szörnyen szeretett volna összekapni vele, de aztán meggondolta magát, felugrott:

— Eh! — végigméricskélte ideges tekintetével az asszonyt, akinek végül fennyen vetette oda: — Szervusz! Nem vacsorázom itthon! — s elment hazulról.

Gyöngyi néma, közönyös, megértő, megvető fejbőlintással válaszolt a köszönésre s a gyáva megadás liftjén visszaereszkedett kétségbeesésének sötét ólombányájába.

Ernő dohogva igyekezett a szovjetház felé. Hát nincs igaza? Még ezzel az asszonnyal is küzködjék?... A müncheni diktatúra csak négy hétig tartott... A csehek lejöttek Miskolcra, aztán hátráltak a Szepeességig, de Clemenceau sürgönye visszarendelte a vörösesapatokat a demarkációs vonalra... a Ritzben fehér kokárdával vacsoráztak az urak... Frissen csavart kötél szaga van a levegőben... Hát itt aztán már nincs mit titkolni, legalább saját maga előtt... mindenre kell gondolni, de főleg egyre... minden dolgot vállalni, ezer intézkedésbe fogni, tárgyalni, szónokolni, a mindenütt jelenvalóságig megsokszorozni magát, de... közben pénzzel tömni a sofórt, benzintartalékot szerezni titokban és főleg készpénzt, valutát...

Pár nap múlva, egy alkonyodni késő júniusi délután, Lányi tanár úr letette Stanley afrikai utazásának második kötetét s Kongo őserdőiből, ahova most egyre gyakrabban menekült képzeletben a nyomasztó, sivár, éhezhető, örült és céltalan vörös Pestről, némi saj-

nálkozással visszatérve állt ablaka elé. Már öt napja nem látta Cicát s csak az imént történt, hogy a bazokok földje mellett hajókázván el Stanley gőzösén, a »Peace«-en, hirtelen föltekintett olvasmányából s minden látható ok nélkül elhatározta, hogy nem is fogja többé sohase látni... Elég henye gazságot követett el eddig otthonának házastársi békéje ellen, meszszebb került Daisytől, mint az Aruvimi torkolata felé hajózó Stanley a Newyork Herald szerkesztőségétől... ha javulni, komolyodni, tisztulni akar, nem a visszatérés útján találja meg békességét... neki újra kell építeni szívében mindent... igen, Doloresszel, Doloresért. Kétségtelen, hogy vénülő számár, de ez a Dolores, ez nagyon komoly dolog. Orákat lesi háza, műterme előtt, megállóknál, amelyek előtt mindig ugyanabban az időben csilingel el a Dolorest munkás életének megszokott útjaira vivő egy-egy villamos, s milyen boldog, ha a leány sima, meleg, édes hangja mint finom francia likőr tüzes édessége ömlik a szívébe... s az a két kutyahűségű szem... karesú lábai... szoborló válla... Eh, milyen alávaló, gyötrelmes kényszer a gondolkodó férfin ez a vak him-szerelem, ez a szarvasbögés, fajdkakas-durrogás, ami ellen nem véd sem jellem, sem lángész... Ha! Lángész! — Most már lángésznek is tartom magam! — dűnnyögött kegyetlen öngúnyval... Na, mi az? Túl a szemközti gyár falán, barakkjain, jó messze egy nagy feketeség suhant fel a levegőbe, ott repedve szétterült sötét felhővé, amelyből, míg lassan oszlott, fehér ködgomolyagocskák karikázott eltűnésbe... Aztán tompát dörrent a távol.

— Mi a fene lehet ez? — kérdezte magától a tanár úr. — Ha nem tudnám, hogy városban vagyok, azt hinném, hogy ágyúgolyó. Gondolatnak is groteszk.

Újra dörrent a távol, de az égre már nem szállt fekete golyó.

A tanár úr unottan, érzéketlenül fordult el az ablaktól:

— Daisy, kész vagy? — szólát át a szomszéd szobába.

— Igen. Mingyárt! — hangzott ki a távolabbi fürdőszobából.

— Gyerünk már, elkésünk, pedig kíváncsi vagyok erre a marhaságra, mi lehet: Andrejev Leonid »Az ember élete«? Nem akarom Gudmonékat megvárakoztatni, a jegy nálam van, páholy... Nem szívesen fogadtam el a meghívást, de úgy unszolt, mintha senkiük se lenne más... és Andrejev Leonid érdekel... Egy jegyet elfogadni még nem kommunista hitvallás...

— Mi volt az a puffanás? — jött elő Daisy.

— Az buffanás volt... és nem tudom. Gyerünk.

A lépcsőházban találkoztak a szomszéd nénikével, egy templomjáró kedves, hatalmas termetű matrónával, aki ép hazafelé igyekezett.

— Hova *ilyenkor* tanár úr? — kérdezte ijedten.

— Színházba! — válaszolt egykedvűen Lányi.

— Nem tudja, mi történt? — mondta elhűlve a szomszéd.

— Nem, nem is érdekel, én megyek színházba, semmi közöm... kezét csókolom.

S mentek.

A néni tétovázva nézett utánuk, látszott rajta, küzködik magával, megmondja-e vagy se... de mit?

Lányi tanár úr nem volt kíváncsi rá.

De a darabra se.

— Ez szörnyű marhaság, Ernő, — mondta Gudmonnak — az első felvonás abból áll, hogy egy gyertya végig ég, miközben a kulisszák mögött Törzs Jenő vészjósló hangon kong az emberi élet rövidségéről penésztől zöld közhelyeket. Vagy ez színházi újítás, hogy a színen biedermeier ökrök és tehenek sápítóznak, pletykálnak és a kulisszák mögött vajdó asszony sikoltzásait »alakítja« valaki? De, hálsten, az ember gyorsan nő s Törzsnek, aki az első felvonásban gyertya, a másodikban sikoly volt, már hosszú szakála van. És ez az Andrejev Leonid valóságos kongó-néger, bár bár közhelyek konganak prózájában...

Ebben a pillanatban a földszinten felvágódott egy kijáró ajtaja, egy stentori férfihang beordított a sötét nézőterre:

— Ma-ris-kaaa! — s egy nő felugrott a negyedik sorban és átesőrtetett a riadva emelkedő nézőkön ki, a kijárat felé.

A színpadra berohant egy ügyelő s egy tűzoltó, a hosszúszakállas bús Törzs tirádája megszakadt, a függöny leomlott, a nézőtérben mindenki felugrott, sokan a kijáratok felé rohantak. — Leülni! — ordított valaki. — Leülni, leülni, leülni! — ordították utána többen. A függöny előtt megjelent Törzs:

— Nyugalom! A vörös őrség rendeletére közlöm, mindenki távozzék nyugodtan s térjen haza a legrövidebb időn belül. Csak nyugalom.

— A legrövidebb időn belül? Szép! — dohogott Lányi — legalább egy órai séta hazáig.

— Bocsánat — szólt Gudmon halálsápadtan — nekem meg kell néznem, mi ez — de az arcán látszott, hogy nagyon jól tudja, miről van szó. — Mi Gyöngyivel felmegyünk a színpadra, önök csakugyan hazamennek. Viszontlátásra! — Jó napot! Kezét csókolom! Szervusz! Jó napot

— Ezek szépen itt hagytak bennünket! Mi is hagyjuk itt a színházat és Andrejev Leonidot, akit ilyenformán nem kell végighallgatnunk, trallalá! — vélte a tanár úr.

Az uccán bágyadt nyári alkony, járókelő kevés, a behúzott kapuk előtt kis tömegek s mindenki az eget nézi, ahol egy sánta repülőgép vonaglik odébb közel a háztetőkhöz.

— Na, mi ez? — kérdi a tanár úr. — Nem tudom. Nem is érdekel. Dögöljenek meg.

A Margithídnál már teljesen néptelen volt gyalogjáró, kociút. A házak kapui zárva. A hídon egy-két munkás siet. És Óbudán és Újpesten szünetlenül vonítanak a gyárak szirénái. A lassan ereszkedő homály kétéssé mosta a látást. Daisy ijedten nézegetett urára. Hallgattak s már nagyon siettek.

— Pár napja . . . — szakadoztak a szavak az erőltetett rohanásban Lányiból — volt egy

rendelet... lapban... ha bajban a szovjet... gyárok szirénái búgnak... gyári zászlóaljak gyülekezőjére... Pfüh, én már fáradt vagyok.

Daisy ijedten, lihegva trappolt ura mellett s egy szót sem szólt.

Budán már aztán egy kutya nem volt az uccán. A bűgás megszűnt. Béke és csönd mindenütt. A tanár úr meglassította a lépést.

— Mi a nyavalyának rohanjunk? Félmér-földre nincs itt ember, hát akkor mitől félünk?... Egy szót sem értek az egészből!

Némán bandukoltak tovább.

A Lövőház uccában egy vörös járőr jött a kocsit közepén egy fenyegető magatartású, hetyke civil vezetésével. Lányi óvatosan felkerült a gyalogjáróra. De a szembe igyekvő járőr is, vagy nyolc vörös katona.

Mikor a Lányi-pár elé értek, az asszonyt előreengedték, a férfit a civil feltartóztatták:

— Honnan?

— Színházból! — mondta Lányi, gondolva, hogy a kurta kérdésre a válasz is kurta.

— Ne tréfáljunk!

— Nem tréfálok. Itt a jegy, tessék. Ma este bal három, páholy.

— Nézze, maga lehet jóbarát és lehet ellenség...

— A feleségem is ott volt...

— Nekünk csak magával van dolgunk... Igazolja magát! — ezt már rivallta.

Lányi kényszeredetten elmosolyodott, elhúzta a száját, zsebébe nyult és átadta tárcáját a civilnek. Az jóideig kotorászott benne, minden cédulácskát elolvasott, közben végigvégignézte Lányit, mintha azt mondta volna nagy megvetéssel: »tanár, úgy is néz ki«, aztán visszaadta a tárcát:

— Mehet... de gyorsan!

Lányi nyelt egyet, Daisyhez lépett és szótlanul siettek közeli otthonuk felé. A civil intéseire egy feltűzött bajonettes vöröskatona utánuk indult s a ház előtt, közvetlen mögöttük, megvárta, míg becsöngetnek s bemennek.

— S még hozzá nem szabad lámpát gyujtani! — dohogott dolgozószobájában Lányi. — Na, de rajtam nem fognak ki! — vett egy födeletlen szivarskatulyát, egyik keskenyebb végére állította aljával az ablak felé a földre, behelyezett egy gyertyácskát, amely így, mint egy óvó fülkében pislákol, a szőnyegre eléjehasalt és tovább olvasta Stanley bolyongását a középafrikai őserdőben...

— Hát itt tegnap ellenforradalom volt, Daisy, — mondta másnap reggelizés, újságolvasás közben a feleségének — olvastad?

— Igen.

— Szóval az a fekete pukkanás, amit én láttam, ágyúgolyó volt, amelyet a nemzetiszín lobogóval Óbudáról kifutó három monitor valamelyikéről lőttek... várjunk csak, mi is volt az irány?... igen, a Sziget felső végére... lám, nem is volt olyan veszélytelen az a tegnapi hazasétálás... hm, Berend Miklós doktort — te, ez jónevű doktor — mert fehér zsebkendőt lengetett a monitorok felé, a Dunakorzón lelőtte egy vörös katona... harc a józsefvárosi telefonközpontért, valóságos ütközet a ludovikásokkal... és nem sikerült, kár, nagy kár!

Bizony kár! — ezt gondolta Gyöngyi is, aki mire autójába siklott tegnap a színház színész-bejárója előtt, már mindent tudott. Ernő feldúltan, halásápadtan, reszketve két rejtélyes számra telefonált az igazgató irodájából s mingyárt megtudott és szükölő félelmében szokott óvatosságáról megfélemedkezve, nyomban tovább is adott feleségének, a körülállóknak mindent, ami addig történt.

A fagyos némaság, amellyel hallgatta ura lihegve akadozó szavait, úgy borult Gyöngyi fölé, mint az eszkimók jégkunyhója, amelynek ölen dúslángú tűz — a remény, hogy mindennek vége lesz s vele Ernőhöz láncoltságának is — lobog, világít, olvasztja a jégkockákat, de csak azért, hogy minden nyílást és eresztéket friss jégkéreggel bevonva még jobban elválassza ezt a belső kis meleg, titkolt világot a külső sarkvidék roppant hómezőinek pusztító

hidegétől. A többiek, a körülállók — színész és írónépség — kétes mosollyal és fejingatással hallgatták Ernő dühvel fröcskölt ijedezéseit, csak azt nem lehetett tudni, hogy mosolyuk a vergődő szovjetnek vagy az elhamarkodott ellenforradalomnak szól-e s fejük rosszalást-e vagy sajnálkozást ingat. De jött az autó — s igen, Napoleon prémes bundája gallériát hajtotta föl, amikor Moszkva alatt menekülő szánjába ült, Ernő csak kiskabátja gallérját, amikor félős körpillantást kaszalva maga körül, autójába bujt.

Csakugyan kár! — gondolta Gyöngyi még az este s másnap és elkövetkező sok napon, amelyek szerte a városban rémületet, erőszakot hintettek el s amelyek őt magát körülvattázták a megváltoztathatatlan látszatának némaságával és elszigeteltségével. Aztán, amilyen mértékben egyre jobban és jobban őrzöngött a vesztét érő és a tisztai offenzívára fejevesztetten készülő szovjet ott, ahol véres és alattomos ökle szétsuijthatott, ugyanolyan mértékben siklott vissza Gyöngyi élete a kommün kezdő napjainak aránylagos jólétébe, sőt fényűzésébe.

Ernő is magához tért valahogy. Ijedelmét visszagyömöszölte ugyan szűkülő lelkébe, de régi hencegő biztonságát sehogy sem tudta talpra támogatni abból az aléltságából, amelybe az ellenforradalmas június huszonnegyediké taszította. Hallgatott s fáradt bizalmatlansággal figyelt mindent és mindenkit. Gyanakvó szemmel nézte Melanie mamát, aki készleteinek gyors fogyását panaszkodott; Sebő papát, aki beszűntetett minden vélemény-nyilvánítást; és Gyöngyit, akinek szemében néha különös ellenséges tüzek gyultak.

— Miért nézel rám olyan ellenségesen? — támadt egy ilyen alkalommal Gyöngyire.

— Meg vagy örülve?! — felelt vissza csöndesen Gyöngyi.

— Az nagyon lehet... Meg is lenne rá minden okom... Mondd csak, hol van a Laci?

— Gödöllőn, nem?

— Hát nincs ott. S nem mondanád meg, hol van?

— Mintha olyan szoros érintkezés lenne köztünk. Ezer idegent többet látok, mint az öcsémet.

— Se Melanie, se Tamás nem tudják, hol van?

— Melanie? Tamás?

— Hát jó, bocsánat, a mama meg a papa...

— Mit akarsz ezzel a faggatással?

— Örülj, hogy csak én faggatlak s nem a — *forradalmi törvényszék.*

— Miért bömbölöd ezt a két szót úgy?

— Én nem bömbölök, én csak azt kérdezem, — tagolta a szavakat gúnyosan Ernő — tudod-e, hogy Laci átszökött Szegedre?

— Szegedre? — élénkült föl Gyöngyi.

— Mintha örülnél neki... Csak egyet mondok: te egy népbiztos-helyettes felesége vagy s szüleid egy népbiztos-helyettes apósa és anyósa, nem nagyon ajánlanám, nyugalmatok érdekében, hogy előzetes tudomástok lett legyen Laci átszökéséről az ellenforradalmárokhöz.

— Fenyegetsz?

— Én nem... Nem mint hogyha a szovjet veszélyben lenne, hisz készül a világsztrájk s a nagy tiszai offenzíva, ha a románok nem ürítik ki a Tiszántúlt záros határidőn belül... Igen kellemetlen lenne, ha egy népbiztos-helyettes családjából is túszokat kellene szedni... Na, veszély nincs, de figyelmeztetek, súlyosan kompromittálva vagy te is... s ha időlegesen, mondjuk, Bécsbe kellene például visszavonulnom, te sem maradhatnál Pesten...

— Menekülésre gondolsz?

— Menekülés? Phú! Istenem! Na, szó sincs róla. De gondolni mindenre kell.

Csend

— Hát mit tudsz Laciról? — szólalt meg végre Gyöngyi.

— Egy hete Szegeden van

— Több semmit?

— Több semmit... S te?

— Mondtam, hogy semmit sem tudok.

— Szüleid?

— Azt hiszem, ők sem.

— Rendben van.

Gyöngyi nem felelt.

— Mi az, hogy rendben van és mi az, hogy mi az? — mondta még az este Sebő Gyöngyinek, aki egyedül vacsoráztán szüleinél természetesen mindent elmesélt nekik. — Lám a Laci! Egy hős! Melanie, min gondolkozol?

— Hogy mi lesz a zsirommal és a lisztemmel...

Sebő elmosolyodott:

— Látod, Gyöngyi, milyen okos egy anyád van... Én csak gondolom és ő már tudja... Igen, mi is! ... Nem Szegedre, Bécsbe!

Melanie mama csodálkozva nézett az urára.

Sebő zavarba jött.

— Mi lesz a zsirommal és a lisztemmel, ezt gondoltam — mondta határozottan a mama — ha Laci nem jön haza minden héten gyúrt tésztát enni egy nagy tállal. Ki beszél itt Bécsről? Hagyjam itt a lakást, a lányomat? Ha szovjet van, megvéd az Ernő. Ha a másik van, megvéd a Laci. De Bécsbe?

— Na, én csak tréfáltam, Melanie — szölt Sebő inkább savanyún, mint meggyőződéssel.

— Borzasztók ezek a gyerekek, ha megnőnek — elégedetlenkedett a mama — elmennek háborúba, képesek meg is sebesülni és Szegedre szöknek és nem szólnak előzetesen a mamájuknak. És nem fog ártani, ha az Ernő ritkábban jön hozzánk.

Sebő lopva Gyöngyire tekintett s látva, hogy az a lehető legnyugodtabban fogadja ezt a legalább is szokatlan kijelentést, jelentőségteljes pillantást lapított a mama felé, aki megértően bólintott — őt akarja valaki arra figyelmeztetni, hogy a szerelem el is múlik? — s ex cathedra kijelentette:

— Tout passe, tout casse. So ist das Leben!

Sebő, szivarra gyújtva, ami nem szelelt, a maga módján megerősítette a mama megállapítását:

— A Döme trabukkói sem olyan jók már, mint voltak.

Bizony, annak rendje és módja szerint társadalmi légüres tér keletkezett Ernő körül. Az ismerősök vagy elszöktek vagy visszavonultak. Melanie mama délelőttre tette át a leányával való találkozásokat; a családi vacsorák megszűntek, mert Sebő újabban már félkilenckor lefeküdt, állítólag az orvos ajánlotta neki a több pihenést. Ernő gyanakodva szimatolt fel sokszor: mi ez? De aztán jobbnak látta nem észrevenni az egészet. Az ember sosem tudhatja, mi mire jó. Igaz, hogy a szovjetházban parabolába görbült szemmel néznek rá: »ennek a sógora is átpártolt az e. f.-hez«. Kun Béla már szóba sem áll vele. Na, ne mondja?! Szóba se áll velem? Nem nagy baj, esetleg még hasznos is lesz. Egyelőre mind a két oldalról gyanús vagyok... Mint a kígyó, amely a léckerítésen innen lenyelt egy nyulat, az jól lecsúszott benne, ekkor teste első részével átsiklott két lécc között, újra bekapott egy nyulat s most se ki, se be, a két lécc között karesú a teste, de innen is, túl is aztán egy-egy hatalmas csomó terpeszkedik nyúlnyira kitágult bőre alatt... Na, de nem hiába volt Ernő az adottságok szatócsa. Itt van Gyöngyi s itt van ez a tanár. Gyöngyit vonta, cipelte mindenüvé magával s nem fogyott ki színházjegyekből, meghívásokból Lányiék számára.

Gyöngyinek mindegy volt, sőt örült, ha nem kellett egyedül lennie a hűlő családi tűzhely mellett Ernővel. Politikai hiba, gaztett vagy kompromittáltság kívül esett nagyon is nőies érzelmi és érzéki önzésének világán s csak ösztöne távolította el Ernőtől, de pontosan olyan mértékben, amilyenben ura egyre vörösebbé maszatolódott e télies lehelletű didergő nyáron. Ideges és nyugodt volt egyszerre, mint az utas, aki idegen nyelven zsongó váróteremben ül a biztosan, de bizonytalan időben befutó vonatra várva... Talán nem is szabadságának még messze zakatoló expresszét várja, hanem csak a bumlizva közeledő öregség roggyant vicinálását? Valóban, ruha, kalap, külsejének díszítése már nem érdekli úgy, mint régen... s nem kell-e megijednie azon, hogy érzékeinek min-

den kis szellőre könnyen reagáló colhárfa-
petyhüdt húrokkal már oly régen hallgat...
De hallgat-e csakugyan? Hisz most is, hogy
csak ilyesmit gondol, megfeszülnek a neki-
ereszkedett húrok s nyugtalanító dallamdarab
fut végig rajtuk, mint Wagner mély és telt
zenekarán Siegfried hívó kürtjele... az emlé-
kezés jéghideg vizében tragikus sellők játsza-
nak: pezsgőízű vad kamasz-esők... jázmin- és
friss esőszagú másik... mohón torkoskodó
harmadik, amelybe párolgó tea, készülő fest-
mény különös olajillata vegyül... konyak- és
koromízű tréfás-szomorú esők... s ha Ernőre
gondol, elhal a kürtjel, eltűnnek a sellők...

Igen, csak emberek közé!

Lányi tanár úr is, a szorgalmas Afrika-
utazó, eljutott Stanleyvel Zanzibárig s ott
visszapottyant távoli, exotikus ábrándjaiból a
valóság szennyes szovjet-tengerébe. Hogy sze-
retett volna Bécsbe menni, de pénz nélkül ho-
gyan? Szeged új vitézségben csillogó híre is
csábította, de túl volt a katonakoron és kard
sohasem volt a kezében. Cica? Ugyan, hagyja-
nak neki békét! Szakított vele, végkép, igen.
Érzékiségét etette csak ebből a közvályuból.
Torkig lakott, nem kell, vége! De Dolores...
az őzlábú, őzszemű Dolores... a neve is csupa
fájdalom, de zengő fájdalom... Dolores...
folyton rágondol, nem az esze, de a bőre, a
vére, lángoló, gyötrött fantáziája... Őt lesi
villamosmegállóknál, műterme előtt, ablakai
alatt, a hangját úgy issza, mint gyógyító vi-
zet, a szemében gyermeki lelkendezéssel jövő
boldogság panorámás képeit kutatja, keze
érintése ujjongással önti körül, mint valami
szívzsongító szénsavas fürdővel s csókján
visszaálmódja magát tizenhétéves korába,
az első szerelmek szentelt, tiszta idejébe...
Oldaián pedig feleség, aki nem érdekli, s két
kis gyerek, két édes kis lányka, akiket jobban
szeret, mint Dolorest... ő...

Csak ne lenne olyan fáradt s mindig ez a
négy tized láz 37-en felül, köhécselés és vér-
nyomok a zsebkendőn, idegriadozások és ha-
tározottan kényszerképzetek: ne előbb a kala-

pot s csak aztán vegye a botot, mert szerencsétlenség éri és ezer ilyen egy nap... Igen, igen, emberek közé, Ernő és Gyöngyi? oly mindegy, hogy kik.

Az akaratnélküli Daisy pedig oly jó anya volt, hogy a jó apában nem nézte a rossz férjet. Társaságba meunek? Helyes.

Ilyeténképpen sokszor ült együtt ez a négy ember, akiknek semmi közük nem volt egymáshoz, akik hármójának apátiáját Ernő riadt akarata terelte egy társasággá, a kom-mün szocializált színházaiában.

Többek közt volt egy sajtóságos beton- és deszkahombár a Ligetben, olyan, mintha a budai Alagút egy darabját hozták volna ide át az Angolpark mellé, csak az egyik végé bejárat-tal, a másikat színpaddal rekesztették el. Eleinte valami hadi látványosság céljaira szolgált, tengeri csatát vagy mit mutattak be benne kicsinyített játékban. Ez volt a Scala Színház, amelyet azonban a bohémek jassz-nyelve később is csak »Tengeri Csata«-nak hívott.

Itt készült a mindenre csak készülő szov-jet az operett reneszánsz-ára, amelyben jelentős dátum lett volna augusztus elseje, az *Angot asszony lánya* című Lecocq-operett rep-rizével.

Kint még bágyadtan aranylott a szokat-lanul hűvös nyári délután, amely nagy fény-gerendákat nyomott be a színház bal oldalán még nyitva levő óriási három faajtón a las-san telő, néhány lámpácskával pislogó hatalmas nézőtérre. A fapadok hosszú sorai előtt pár lépésnyi köz, aztán a zenekarhoz egymás mellé kockázott páholyok: kis földszint lécnégyesögek pár székkal. Az első, sarokra nyitott ajtótól a második »páholy«-ban bronz-fényű göndörhaj csillogott, mellette egy szé-ken kalap, kesztyű, retikül: Gyöngyi volt. Elsőnek érkezett, hazulról jött. A fénytorkú kapuban most megjelent a tanár úr, lobogó hajú födetlen fővel, gyűrött fehér vászonnadrágban s egy fekete lüszter-kabátban, amely-nek háta olyan hullámos volt, mint egy bolti

vasredőny. Perenyi körszemle után az oly jól ismert bronzvillanás felé tartott.

— Kezét csókolom! Egyedül?

— Jó napot, Dini! S maga?

— Nem hazulról jövök! (Persze, Dolorest kíséerte el előbb valahová!) Azt hittem, Daisy már itt van.

— Ernőt betelefonálták valami megbeszélésre, de azt mondta, később idejön. Hogy van?

— Hát... vagyogatok... s muszáj erre okvetlen felelni? — hajolt kedvesen Gyöngyihez, kezét kezébe fogva s barátságosan megpakolva.

Gyöngyi nem húzta vissza a kezét.

— Igen! — mondta a tanár úr és elmosolyodott.

— Mire mondja, hogy igen?

Lányi tovább mosolygott, egyre rejtélyesebben.

— Igen! — ismételte kötekedve.

— Mi az az igen?

— Igen!... Sok minden! Lehattunk volna mi ketten egymással másképp is, igaz? Talán kár!

— Talán igen, talán...

— Forse che sì, forse che no! Talán nem... Tudja, hogy nagyon szeretem magát, Gyöngyi!

Gyöngyi érdeklődve fordult Lányi felé:

— Tudja, hogy ezt milyen szép, tiszta, kedves és őszinte barátsággal mondta?

— Tudom, azért mondtam. Látja, milyen jó érzés a barátság... s milyen tisztán látja az ember a különbséget, ha így összehasonlíthatja... Meghallgat?

— Meg! Mit?

— El kell mondanom magának s magának kell elmondanom... Néhány hét óta egy új érzéssel jár nevem alatt egy új ember...

Gyöngyi Lányira nézett s ijedten látta az idő szarkalábait pillája ritkult, vöröslő szélű szemei sarkában, homlokán a tolsztoji-paraszti három mély harántráncot, a beesett arcot, a megnyúlt, mitesszeres orrot, az egyetlen vékony vonallá beszívódott két ajkat, a halánté-

kon ritkuló s már néhány ősz szálát csillantó haját.

Az »új ember« csak a régi ember, — de vénülőben! — gondolta magában szomorú rokonérzéssel.

— ...a léhaság, a piszok lefoszlik rólam, mint fürdőben a szappanhab... úgy szeretném, ha ismerné, ha beszélné rólam neki... Dolores a neve...

Elhallgatott.

— Mondja, no, mondja! — biztatta melegen, halkán Gyöngyi.

Lányi boldogan elmosolyodott:

— Hogy a legelején kezdjem, — csapott át a nála oly megszokott közvetlen, gyerekes hangba — nagyon különös volt már mingyárt az eleje. Egy hajnalon...

— Szervusztok! Már szünet van? — lihegett föl összehajlásuk mögött Daisy ijedt szava.

Lányi arcáról lesiklott a mosoly, a rajongás, s újra a ványadt, tragikus lárva volt, amint feleségére emelte. Fölkelt s nagyon alázatosan, szinte bocsánatkérően, de egy árva szó nélkül csókolt neki kezét.

— Nem, még el se kezdték, Daisy — mondta Gyöngyi, női biztonsággal libbenve át egyik hangulatból a másikba.

— Sokáig játsztunk bujócskát a gyerekekkel s én az ágy alatt egészen összepiszkoltam magamat, egészen meg kellett mosdani, vacsorát készíteni...

— Mit csinálnak a gyerekek? — kérdezte Gyöngyi.

— Ó, olyan édesek! — szólt ragyogó arccal Lányiné.

Lányi elkezdte hirtelen az ajkát rágni s Gyöngyi úgy vette észre, a szemét is elborította a könny. Milyen neuraszténiás ez az ember! — gondolta magában.

A zenekarban már régóta cincogott a hangolás; csöngettek; a karmester megkopogtatta kotta-tartója szélét karcsu pálcikájával; a három nagy fakaput sietve becsukták; kétes ho-

mályba merült a nézőtér, a nagy hombáron körül vakítón aranylottak a külső napfénytől az eresztékek vékony vonalai; a rozzant függöny mint podagrás kígyóember kezdte egymásra csavargatni lötytyedt tagjait; a rosszul világított színpad megtelt bizonytalanságba folyó színekkel, mozgással; a harsogó zenekar hiábavaló igyekezete el-kifolyt az akusztikátlan csűr repedésein: megkezdődött az előadás.

A Csarnok hölgyeinek bóbítái kétségbeesett buzgalommal lengtek Angot asszony leánya körül az izületi-csúzos agg dallamok bakugrásaira. Csak nő tud úgy megvénni, mint egy operett! Lányit szíven döfte az emlékezés: istenem, milyen friss volt a világ, ez az operett, a szíve, a szeme, amikor huszonöt évvel ezelőtt vörösre tapsolta kölyök-tenyereit Angot asszony leányának ünneplésében Battyán. Gyöngyi egyre a Mester félbemaradt vallomására gondolt, a darabot alig figyelte. Milyen riasztó, s milyen megnyugtató, ha az ember nagy bajában, amely önös vasbeton falakkal zárja el a világtól, egyszer csak felfigyel a hangeresztő falon átszűrődő szavakra, amelyek idegenek idegen fájdalmairól panaszkodnak. Az egész élet, az egész világ olyan, mint egy pesti bérház: apró kalitkák, köztük vékony rabicfalak, az első emeleten valahol ártatlan álmok meddő vágyakozása nyúzza, nyaggatja a léhán melankólikus zongorát, az alsó szomszédnál dühös asszony-esatora pöröl, emitt magára hagyott pólyás nyivákol, odébb szerelmesek kacagnak, fölöttünk pedig órák óta őriítő egyformán kopognak egy töprengő séta kétségbeesetten szabályos lépései. A kínzó, buta, céltalan élet zagyva rabic-szimfóniája!

Csak Lányiné figyelte az avatag ügvet: az ura annyit beszélt neki régi operettekről, annyit dúdolta a régi, furesa dallamokat, hogy most úgy érezte magát, mintha valami színház-történelmi múzeumban nézdelődne.

Már a második felvonás nagy estélyi jelenetének tarkasága gomolygott a színpadon a tapadó zöld selyembe burkolt sudártermetű primadonna körül, akinek minden lépésnél ki-

villant rózsaszíntrikós lába az oldalt övig hasított uszályos ruhából. A rosszul csukódott első fakapu verőfény-esikja most kitágult hirtelen s egy alak siklott be rajta. Pillanatig várt, biztosan szemét szoktatta a félhomályhoz, aztán meghajolva, hogy a hátrábbülők látását ne zavarja, odabillegett Gyöngyiék páholyához. Ott még jobban lebukott, szinte ülő helyzetbe s mint a pék a kenyeret, betolta magát a páholyketrec hátul álló, üresen maradt negyedik székére. S hogy amazok éppen megfordultak a neszre, balkezeivel az elől ülő Gyöngyi, jobbkezeivel a Daisy mögött gubbasztó Lányi karját fogva le, hogy ne zavartassák magukat, olvadó nyájassággal susogta:

— Jó estét!

— Mi ujság, Ernő? — súgta vissza unt udvariassággal, egyáltalában semmi ujságot sem várva a tanár úr.

— A kormány lemondott, — szólt Ernő bájosan, közvetlenül, szolgálatkészen, hogy ő milyen finom és kedves dolgokat tud ujságotlani.

— Mi az? — fordultak feléje egyszerre mind a hárman.

— Psssssszt! — sziszegett előre a mögöttük lévő első sorból egy erélyes rendreutasítás.

Ernő mosolyogva kapta hátra a fejét. A másik három is a pisszegőre nézett.

Ezalatt különös mozgás támadt a színpadon. Mindnyájan odatekintettek: az ének közben megszakadt s a zöld selyembe csavart primadonna mellett egy tűzoltó állt, akinek egyenruhája, csillogó sisakja, deréköve s a róla lógó esákány szokatlan, stílustalanul bántó foltot vetett a directoire-kosztümök közé, a zene pár pillanatig még széthullóan követte a primadonnának s a tűzoltónak nyilván nem a darabhoz tartozó izgatott, rövid párbeszédét, aztán az is elhalt, csak a színpadnak háttal álló nagybőgős rántott ki még szerszámából elkésetten pár társtalanul böffenő akkordot.

— Tűzoltó a színpadon? Ezt a műfigurát már ismerem, — mondta méla gúnnyal Lányi, az Andrejev Leonid darabra gondolva.

De a directoire-estély termét már előzőlötték különféle huszadik századi zakkos, ijedt emberek, a fakapuk szinte maguktól feltárltak s a rivalda lámpáinak a berontó bágyadt alkony világosságával összekeveredő fáradt fényében egy borotvátlan úr rekedt hangja recsegte:

— Az előadás nem lesz végig tartva, a kormány lemondott, tessék hazamenni.

Izgatott, néma csendben percek alatt kiürült a szörnyű hombár.

— Igen, lemondunk — magyarázta fölényesen Ernő — parancsolj, Dinikém, egy cigarettát? nem?... ez volt a legokosabb... a románok tegnapelőtt hajnalban átkeltek a Tiszán... vagy lemondás vagy barrikád!... (Ki a fene állt volna ki a ti barrikádjaitokra? — gondolta Lányi.) Három óraker kezdődött az Ötszázak Tanácsának ülése, Rónai Zoltán valódi catilináris beszédben fejtette ki, hogy az antant munkássága nem állt a szovjetkormány mellé (Miért catilináris? — gondolta Lányi), az orosz segítségbe vetett reménység sem teljesedett be... parancsoljon, nagyságos asszonyom, itt az autóm... gyalog akarsz menni, Dini, innen a Lövház uccába? Örület, a Lánchídon túl a Fő uccán leteszlek, onnan már nincs nagy út... parancsoljon ide, ide, jobbra Daisy nagyságos asszony... mehetünk!... oppá, hogy megrántott ez a koci... milyen remek így, alkonyat-időn végigsuhanni a Ligeten... szóval a haretéren is elvesztettük a játszmat, mondta Rónai, vissza kell vonulni, nincs más hátra, mint a lemondás... Én, aki csak azért álltam közéjük, hogy a polgári társadalom erkölcsi és anyagi javaiból mentsem ami menthető, némi önelégültséggel, no nem kárörömmel, mert az emberi szenvedést meg tudom érteni, néztem, mint fakad sírva az a Kun Béla többször beszéde közben, amelyben bejelentve, hogy a legfőbb hatalmat leteszi a szakszervezetek kezébe, kifejtette, hogy... — ömlött a szó bőven Ernő ajkairól, míg autójuk vágtatva suhant végig az Andrássy úton. Már közel jártak a Vilmos császár úthoz, amikor

egy nagy nyitott szürke autó eléjük vágva kanyarodott egy ház kapuja felé. Egy nagy kövér ember ült benne, dagadt fején nevetésesen kicsi, vörösszalagos szovjet katonasapkával. Az előttük keresztben forduló autó miatt lassítaniok kellett. A kövér katona autója megállt, sofőrije tutulva kért bebocsáttatást a kapun, amely nagy lassan nyílni kezdett. Egy hirdetésoszlop mellől egy suhanc kinyújtott karral mutatott fel a néma merevségben maga elé néző szovjet-vezérre: — Ni, a Landler Jenő! Ernőke hirtelen félrekapta a fejét, hogy ne kelljen üdvözölnie Landlert. Azután tovább vágattak a Lánchíd felé.

— Hova megy ez a Landler? — kérdezte Lányi.

— Landler? Hol? — kezdett széttekintgetni Ernő, már a Fürdő uccában.

— Előbb kereszttezett bennünket az autójával még az Andrassy úton.

— Ja, az ő volt? Nem is láttam — mondta mimelt szórakozottsággal Ernő, aki nyomban másról kezdett beszélni.

A Lánchídon túl Lányiék leszálltak és elköszöntek.

— Szervusz, Dini, kezét csókolom, nagyságos asszony! A viszontlátásra. Nézze, jöjjenek fel hozzánk valamelyik délután, most én is rá fogok érni, igazán, nagyon fogunk örülni Gyöngyivel együtt, a hét végén például, jó? Hát akkor ebben maradunk — s Ernő még sokáig integetett vissza barátságosan a távolodó autóról.

Házuk elé érve, rászólt a sofőrre:

— Na, gyere fel a cókémókodért.

Az előszobában ezt mondta a szobalánynak:

— Hozza elő a ruháskosarat, amiben padlásra viszik száradni a ruhát, ez a Jani visz el tőlem pár rossz nadrágot, amit neki adtam. Állítsa be a hálóba. A Janinak meg adjon egy pohár konyakot. Itt a konyhában elbeszélgethetnek.

Mikor azután egyedül volt Gyöngyivel s a ruháskosárral a hálóban, izgatottan szólt:

— Dobálja, kérem, a ruháit a kosárba, amire úgy szüksége lehet két hétig... három hétig... inkább többet, mint keveset, fehérneműt, felsőt, mindent — s közben maga is egymásután vagdosta ruháit, ingeit, harisnyáit a kosárba — nézze, ne hajtogasson most, kérem, nem baj, ha gyűrött lesz, csak siesen... most leborítjuk egy lepedővel... várjon... én leheveredem a dívánra... most csöngethet...

Bejött a szobalány.

Közben Ernőnek eszébe jutott, hogy nehéz lesz a kosár, pár rossz nadrág nem nyom annyit s ezért így szólt:

— Hogyne, majd még ki is szolgáljuk a Janit, jöjjön csak be ő maga a ruháiért.

A szobalány Janival jött vissza.

— Na, vidd, fiam, a holmidat, ma már nem megyünk sehova, beállhatsz a garázsba, holnap reggel... várj csak... no, nem kell semmi... te csak este jelentkezel itt az autóval... légy itt, várjál csak, negyedtizenegyre, na, szervusz.

S hogy megint kettesben maradtak, felugrott a dívánról, Gyöngyi elé állt:

— A helyzet komoly — s mélyen, parancsolóan nézett felesége szemébe.

— Gondolom!

— Gondolja? Annál jobb. Ne kérdezzen és mindent hagyjon rám. Ma éjjel nem alszunk itthon. Maga a mamáéknál tölti az éjszakát, reggel olyan ruhában és kalapban, amit nem szokott viselni, eljön a Ferenciek terére, pont kilencre, ez fontos, s főleg, gyalog vagy villamoson. Ott fog állni egy kis *kék* koci, *kék*, jegyezze meg, pontosan a szentképkereskedés előtt, beül s hangosan azt mondja a sofőrnek: A Délivasúthoz! A koci el fog indulni, de nem a Délivasúthoz viszi, hanem kihozza az Üllői út végére, ott már én várom, ne lepődjék meg, ha kissé más lesz a külsőm. A többi ott tudja meg. Elmondjam újra? Ferenciek tere, kilenc óra, *kék* koci, Délivasúthoz! Üllői

út. Én most átmegyek a dolgozóba, maga leül az ebédlőben a zongorához, vig magyar dalokat játszik, ha van kótája, lehet hazafias is, s vigyáz, hogy cseléd ne nyisson be a dolgozóba. Na, gyerünk!

Pár perc múlva felhangzott a zongorán, a tikkadt, ijedt augusztusi estét betöltőn:... »mert a vasút drága, gyalog megyek el hozzája« s aztán: »meghalt a cselszövő, eltűnt a rút vissza-ály...«

Ernő a dolgozóban mindenféle papír- és pénzkötegeiből föltekintve gúnyosan elmosolyodott:

— Igen!

Egy félóra múlva jött ki az ebédlőbe s kurtán rászólt Gyöngyire:

— Hagyja abba!

A zongoraszó megszakadt.

Ernő csöngtetett.

Jött a szobalány.

— Egy nagy vacsorára megyünk a Sváb-hegyre, fiam, ott is alszunk, ott ebédelünk, úgyhogy csak holnap este nyolc óra tájban jövünk le. Azért mondom, hogy ne nyugtalanodjék. Na, adja a kabátjainkat! Isten vele, vigyázzon a házra.

Mentek.

A Ferenc József hídnál Ernő elvált Gyöngyitől.

— A mamáéknak mondja azt, hogy én éjjeli ülésen vagyok, a cselédeknek kimenőjük van s maga fél otthon egyedül. Reggel legyen pontos. Szervusz! — s vissza se nézve gyors léptekkel elindult le a Dunaparton a Műegyetem felé...

Másnap alkonyatkor a Pazaréti út egy magános padján üldögélt Lányi tanár úr Doloresszel.

— Ott voltál? — kérdezte Dolores gyöngéden, egy rendetlen hajtincset simítva el Lányi homlokából.

— Igen! — felelte a férfi tompán, kétségbeesetten.

— No, mi az? — mondta vigasztalón Dolores, hullámos hajú fejét gyerekesen, anyásan,

macskásan odadörzsölve Lányi csapottan lógó vállához. — Mit mondott?

— Idegkimerültség, neuraszténia és tbc!

— Nem, nem, nem!

— De, tüdőcsúshurut...

— Az még nem tüdőbaj.

— Csak a kezdete... de Koch-bacillust nem talált.

— No látod! Úgy-e, jó volt elmenni az orvoshoz? Mennyit könnyörögtem, míg megtetted.

— Csak érted.

— S magadért.

— Én értem?... Igen! — kongott üresen Lányi hangja.

— Na, ne ess úgy kétségbe, meggyógyulsz!

— Meg! — bólogatott keserű hitetlenséggel a tanár úr.

— S mit mondott?

— Csekélység! Itt hagyni mindent s elutazni valahová három hónapi fekvőkúrára. Pihenni, enni, éjjel keresztükötés, nem dolgozni s huszonnégy órából huszat feküdni... három egész hónapon át... mondtam az orvosnak, mit szólna Kolozsvárhoz, mennék az anyámhoz, békés kis udvarunkra, a körtefa alá, amelyet akkor ültettek oda, amikor én tízéves voltam... írják, megrokkant a fa is, gyümölcse kevés és vízizű s egy nagy ágát már — kiszáradt — le kellett vágni — s akár csak végszóra, két néma könnyesepp ugrott a vörös en elködlő két fáradt szem petyhüdt sarkába.

— Elmégy?

— El, — sóhajtott Lányi Dénes, aki arra gondolt, hogy onnan aztán már nem megy vissza a feleségéhez, a gyerekeihez, mert megfoltozott életét aztán Doloreséhez köti. Gondolta, de nem mondta, csak átfogta a finom nyakat, a párnás vállhoz odatámasztotta zörgő leheltetű horpadt mellét s az élettől duzzadó ajándékos ajkakra rákapasolta vértelen fonállá zsugorodott beteg, bánatos száját.

Egy autó jött az üres úton a város felől.

Felfigyeltek.

Lányi lázas és hibás szeme megakadt a bentülőkön: ... nem Gyöngyi az? ... hogy nem láthatja az arcát, most elfordul, de a mellette ülő kis fekete bajszú fiatalember hideg, közönyös tekintettel seper végig a »párocskán«.

— Ismerős? — kérdezte Dolores.

— Úgy rémlett... mintha a Gudmon népbiztoshelyettes felesége lett volna egy idegen úrral... de az is ismerős... vagy nem?... Ó, úgy meggyöngült a szemem, a megfigyelésem... szörnyű élet ez!

— És én? — kérdezte nagy-nagy gyöngédséggel Dolores.

— Ó, ha nem szeretnélek úgy, ha nem remélném, hogy egyszer új életet kezdhettünk ketten; azt mondanám, haljunk meg együtt...

— Ne mondj ilyet — s Dolores csókkal hajolt Lányi felé.

Ugyanekkor a Pasarét fölött emelkedő dombhát tetején, a Törökvész egy kis kunyhója előtt egy másik összeölelkezett pár állt nézve a Jánoshegy mögé bukó napot.

A férfi hátrafigyelt a kunyhó felé:

— Nem sír a gyerek?

— Nem, Miklós!

— A kecskének van füve?

— Van.

— Akkor miért béget úgy?

— A mindennapos halál, az éjszaka közeledtén nyugtalanok a kis gyermekek és a fiatal állatok, Miklós.

— Pedig milyen megnyugtató egy ilyen tiszta, szép nyári alkony. Hyacintha. Nagy zöld nyugalom a föld, nagy kék nyugalom az ég. Nemesak hogy nem irigylem, hanem nem is értem már azokat — mutatott le a férfi a Pasaréti útra — akik autón rohannak kétes örömeik, üres szórakozásaik felé...

— Ez már ma a harmadik autó ezen az elhagyott úton.

— Igen, általában a réten túl, amott a hűvösvölgyi villamos mentén szoktak a kocsik járni, az jobb út.

— S hogyan, hogy most ezen a rossz Pasaréti úton bukácsolnak inkább, miért?

— Miért? Talán itt laknak s a gazdag ember szeszélyes... Ez különben nagyon szép út ám, egész Bécsig megy. Katona koromban egyszer én is megjártam ezt az utat... Mondd, Hyacintha, te rátetted a lakatot a bódéra?

— Igen!

— Ne felejtjük el, holnap almát kell venni, reggel én átmegyek az Alvinci útra naspolyáért. Mi kell még?

— Van elég szóda és málnaszörp?

— Szódát hoznak. Szörp van. A hosszú savanyú cukor fogyott ki. Hanem törökmézet már nem fogunk tartani és krumplicukrot sem, már a kutya se veszi... Te, mielőtt a 83-asra felszállt volna, megint vett a bódém-ban erős cukrot a kedves Küry Klára, aki mindig megcsodálja intelligenciámat s azt mondja, ki kellene emelkednem a proletársorból — nevette a férfi. — Itt van a Hűvösvölgyben villája, egyike szerény, de választékos uccasarki üzletem legudvariasabb, leggalánsabb kuncsaftjainak.

— Azt hiszem, Miklós, könyörületből.

— Annyi prominelit, amennyit vesz, biztosan nem eszik meg. Miért ne sajnáljon? A könyörület nagyon jó érzés s én egy jó érzéssel ajándékozom meg, én, a szegény, a gazdagot, s még hálás is vagyok neki érte.

S a magános autó, már túl a lakott részen, örült iramban száguldott az osztrák határ felé.

Gyöngyi és Ernő jóval Bruck alatt Wilfleinsdorffal szemközt éjjel keltek át a Lajtán ladikon. Túl, a kis osztrák falu határában egy csűrbe vitte őket néma vezetőjük. Ott átöltöztek. Gyöngyi jó otromba német cipőt húzott, Ernő levette a fekete parókát s kurta fekete bajuszt, turistának öltözött és vékony aranykeretű pápaszemmel nyergelte meg orrát. Azután nekivágtak gyalog az éjszakának s bizony, Gyöngyinek végig kellett vándorogni a hat-hét kilométert Trautmannsdorffig, ahonnan egy bumli-vonat Bécsbe vitte őket. Kiket? Gudmon Ernőt és feleségét, Gábor Gyöngyit! Dehogy! Szabályos osztrák útlevelük szerint —

örök titok, hogy vette-e vagy hamisította-e őket Ernő! — Ernst Graner bőrugynököket és Grete Grönich német nevelőnőt, akik rendes francia vízzummal Párizsba igyekeznek.

Egy szállodába szálltak, de, természetesen, útleveleikhez képest külön-külön szobába. Késő délutánig aludtak s hat óra után mentek ki az állomásra a párizsi vonathoz, amely nyolc órakor indult. A »Herr Graner« pajkos és hangos udvariassággal segédkezett a csinos »nevelőnőnek« a szálló előcsarnokában számláját kiegyenlíteni, bőröndjét a kocsira vitetni.

— Guntag, Froajlajn Gréte! — köszönt a lépcsőn lefelé jövő elé hangosan, ravaszul odapislogva közben a portásnak, hogy bizony, ilyen csinos útitársnővel fogja megjárni a nagy párizsi utat. Előre engedte a nőt, hadd helyezkedjék el kényelmesen a kapu előtt álló bérkocsiban, azután ő is kifizette számláját, kikukucsált a nagy üvegajtón Gretére, pattantott egyet ujjával: — Entcükkend! Cukker-kind!... Agyó, Herr Portyié! — s kibillegett, mint egy szerelemtől részeg stájer kaka-socska.

A konflison természetesen tovább udvarolt az ügynök úr Gretének jó hangosan, hogy a kocsis is hallja. A pályaudvaron sem esett ki szerepéből egy pillanatra sem. Gretét leültette a perronon egy padra bőröndje mellé, ő kapta magát s rohant jegyet váltani. Az előcsarnokban feltűnés nélkül körülkémlt, magához intett egy hordárt s átadta bőröndjét, rövid magyarázat után a hordár, megegyeszer megszámlálva a tenyerébe nyomott pénzt, megindult a kijárat felé.

Graner úr a pénztárnál csak egy jegyet váltott. Második osztályt. Párizsig.

Visszament Gretéhez, átnyújtotta a jegyet, felkapta a nő bőröndjét s megrohamozták a direkt kocsit. Elsőknek jutottak egy félülkébe, ahol egy pillanatig egyedül voltak.

— Nézze, Gyöngyi — suttogta gyorsan és magyarul Ernő — én harmadikon utazom, magyar detektívet láttam, figyelnek tán, csak a francia határon túl jelentkezem, addig nem

lát, nem ismer, ha lát, ne aggódjon. Pfüh, diese Hitze — idegenek léptek a fülkébe — also auf Wiedersehen, Fräulein Grete, gute Reise! — kezelt, hajlongott, mosolygott s mint a cigarettafüst, kihúzódott a fülkéből.

Gyöngyi egyedül maradt az idegenekkel, egy öreg házaspárral, evett valamit, olvasott egy keveset, aztán nekitámasztotta fejét az üléstámlának s úgy tett, mintha szunyókálna, pedig kétségbeesett erővel gondolkozott:... azt az éjszakát a mamáéknál töltötte... reggel kilencre ott volt a Ferenciek terén, a kis kék autó kivitte az Üllői út végére egy mellék-uccába... Ernő várta kis fekete bajszosan... úgy megijedt a maskarától, hogy majdnem elnevette magát... egy kis házba siettek, ott kuksoltak egész nap... Ernő bosszankodott, amikor ő meglátta az úránál azt a sok pénzt... mennyi is lehetett? azok francia ezerfrankosok voltak... az a két rejtélyes férfi s az a szörnyen elegáns nő, akik mind hoztak valamit... pénzt vagy útleveleket?... hogy meg volt szervezve ez a társaság a föld alatt!... s a Lajta-parton az a csónak, az várta őket!... vajjon megismerte őt Lányi a Pasaréten?... mint egy roncs, az az ember... s akivel ült, az biztosan Dolores, nagyon szép nő... s most ez nem jelentkezik, csak a francia határon túl?... s milyen rongyos és szegény ez a hajdan cifra Bécs!... csak a francia határon túl... addig egyedül... mily jó egyedül lenni!... nem is Gyöngyi vagyok már, csak egy kis Grete, elveszve az idegen éjszakában...

Fölnyitotta a szemét, a vonat rázza, már jól túl voltak Bécsen. Egy-egy állomásnál kiment a folyosóra s lenézett a perronra. Hol elsétált, hol elsuhant, félénk és közönyös tekintetet vetve Gyöngyre, kocsija előtt Ernő. Ő lenézett rá és se pillája, se szíve nem reb-bent. Mily könnyű ezt a feladatot teljesíteni, hogy ne ismerje... Maria-Zell után már nem látta, különben is jött az éjszaka, a rázó vonat s a le-leszállni próbálkozó álmok változó sorsú küzdelme Salzburgig, amelyen túl már haj-

nalodni kezdett a vonatjukat óriás vályujában nyugatnak futtató két sor nagy-nagy hegy fölött. Tirol! »Aki Tirolban csokrot ad, tudod-e annak szánd-okát« — dúdolta magában, ahogy a régi operettekbe szerelmes Lányi tanár úrtól hallotta.

Megmosdott a toalett-fülkében, meleg kávét ivott az étkezőben sok vajjal és sok ásványvízzel, beszélgetett egy kicsit a Tirolért rajongó öreg házaspárral, élvezte a remek hegyi levegőt félórakig a nyitott ablakba dőlten, azután ebédre csöngetett az étkezőkocsis ember; egyre zöldebb, mélyebb, dúsabb völgyek, egyre kopaszabb tarajú, egyre magasabb hegyek fordultak kétfelől idegenforgalmi magakelletéssel. Usonnatájt kujtorogták körül a kis békés rét-országot, Liechtenstein fejedelemséget, a határállomás Buchsig s Buchstól Sargansig. Azután az alkony mint egy rip-van-winklei díszletet, odatolta rohanásuk mellé jobbról a szörnyű, szürke, meredek sziklafalak alá zuhant nagy darab lapos opált, a Walen-Seet, ahol először bontakozik a Tirolon rézsút átszárguldo elé minden részletében alaposan megfigyelhető alpesi táj: itt vékony, gyepes part-csík, kis nádassal, ladikkal, a víz opálos tükre, amelyet szeszélyes bíborral mázoló viszsza kézzel a nyugatnak előresietett Nap, túl a hólémarta fakó meredek rettentő magasságokról ereszkedik le, azután egyenes fallal derékszöget vágva zuhan le a tó nyugodt lapja mellé, itt-ott háznak, házesoportnak fukar helyet szorítva, piros köd foszladozik a hegyet tükröző víz fölött s mire lilába mélyül, fenőbb gomolyog már sok apró bíbor bodor...

Ezt még nem érezte Gyöngyi: egy idegen, a természet, mintha drágaköves zománcdobozt nyújtott volna feléje s ő zaklatott lelkét erekleként őrzésére bízta... *Mindent elfelejtett!*

Ha pillanatokra is, mert eltűnt a káprázat, visszahúzódott a dúlt keletbe, ahonnan széttiprott életének roncsaival menekült... Menekül? Megriadt. Körülnézett. Mindenütt ábrándos vagy lelkes arcok olvadnak a hegyesodák bámulatába. És újra kezdődött a tó-

káprázat, a Zürichi tó szaladt a sínek mellé, mint kis bodros kutya, loholt, loholt a vonat mellett, azután nőtt, tágult, szélesült s mint gigantikus bernáthegyi hempergett, nyúlt el tarkán a távoli, egyre távolibb túlsó hegyek alján. Nyugatnak már-már tengert játszott, amikor házak, kedves, pirostetejű kocka-házak kezdtek pattanni innenső partján s a szállóikat, penzióikat, cégeiket kínáló kacagó városkák vámszedő nyájassággal furakodtak a vonat s a tó közé.

Este tízkor értek Bazelba, a vonat francia személyzetet cserélt, s az éjszaka, letörölve a világról színeket, vonalakat, belelőkte őket a sötétség kemencéjébe.

Gyöngyi már Zürichtől kezdve egyedül volt a fülkében. Az első francia szó, amely a bázeli állomáson valami tolató mozdonyt dirigáló vasutas-árny láthatatlan ajkáról vágott feléje, mint japán zsonglőr repülő kése, szíve legmélyére futott, ahonnan egy gyöngye, bánatos halott emelte fel kétségbeesett arcát, szemrehányó tekintetét a sok rászórt idegen piszok, fájdalommas rongcsok alól. A sarkvidéken kelhet így fel a hiábavaló Nap a vigasztalan jégmezők felett.

Dobogó szívében mérhetetlen keserőséggel ült, csak ült és hallgatta a vonat kattogását: ra-ta-ta-ta, ra-ta-ta-ta... amely aztán mintha értelmes francia szavakat lüktetett volna: tu n' l'aimais pas, tün-leme-pa, tün-leme-pa... hosszú reménytelen félórakon keresztül. Újra érezte a Villa Minerva jázmin-bokrainak illatát... a meleg esőben lucskossá ázott Guy csókiát... a boldogság és kétségbeesés egymást váltó teljét... halottá Döme bácsi hangját: »egy jelentés mégis tudni véli, hogy a belga harctéren eltűnt...« konyak-mámor emléke kóválygott fel benne... a grófnő jött vele szemközt a Szent Szív temploma előtt... önfeláldozásának eltévedt, ostoba délibábia lengett Gorlice felé... s most itt ül ebben a rohanó idegen éjszakában.

És Ernő? A vele töltött hosszú hónapok? Nem akar rájuk gondolni vagy egyszerűen ki-

hullatta felröppenő lelkéből őket, mint fölösleges homokzsákokat?

Ernő!!! Megijedt. Túl vannak a francia határon s mingyárt megjelenik és visszahajszolja házasságuk út ketrecébe fáradt lázadását, mint egy hasmánt kikúszott rühes, öreg, beteg oroszlánt.

A vonat sípolt, nyílt pályáján megállt s aztán már csak nagyon óvatosan mászott előre. A folyosóról francia társalgás foszlányai vágództak be a nyitott ajtón hozzá:

— Igen, a német »Bertá«-k lövedékei itt úgy föltúrták a talajt, hogy hiába töltik fel évről-évre, évről-évre süllyed, el-elgörbül, csuszamlik a vasúti töltés... nagyon óvatosan járnak ezen a darabon a vonatok...

A fulke előtt egy barna fiatalember haladt most el, benézett Gyöngyire, a poggyásztartóra, aztán újra visszasetált, befordult a fulkébe s Gyöngyivel szemközt leült.

Gyöngyi hosszú idő mulva nézett csak a jövővényre, aki ebben a pillanatban megszólalt félhangon, magyarul:

— Nagyságos asszony! Ernőtől jövök. Maradjon nyugodtan... Előbb beteszem az ajtót.

Főlkelt, behúzta az ajtót, visszaült s halank mondta:

— Nem muszáj, hogy kint észrevegyék, hogy mi beszélünk egymással. Mondjak egy idegen nevet? Az igazi nevemet úgy sem mondanám meg. Gudmon úr kért meg, figyelmeztessen nagyságos asszonyt, hogy ő már Maria-Zellből visszautazott Bécsbe, pár nap mulva, vagy hét mulva, reméli, újra Pesten lehet. Ő nem mehetett el Bécsből. Figyelnie kell, mik történnek a magyar határon túl. Bocsanatot kér. Párizsban várja meg levelét, a megbeszélt szállodába fogja küldeni. Ezt a címet nem mondta meg, önnek kell tudni. Most át fogom önnek adni a maga rendes magyar útlevelét, saját nevére szólót, hogy ne legyenek kellemetlenségei Párizsban. Most maga mellé ülök, ketünk közé teszem az útlevelet, elveszi és kicseréli, aztán rögtön kimegy a fulkéből, mintha

tolakodó, ismerkedni akaró férfi elől menekülne. Vigyázzon!

Mint a hirtelen lejáró óra, úgy pergett végig ez a kis szónoklat. Az idegen Gyöngyi mellé ült, az útlevelek kicserélődtek. Gyöngyi kérdezni akart valamit, de az idegen durván rászólt:

— Nem tölthetem az időt, siessen!

Gyöngyi fölrántotta az ajtót, kiment a folyosóra, lehúzott egy ablakot s kinézett a repülő vörös pernyével szórt darab éjszakába, amely mindig más s mindig ugyanaz a vonatablak keretében.

Az idegen, mint póruljárt ismerkedni akaró, fölényesen visszapardonozott a folyosón állók között a másik kocsiba, ahonnan jött.

Gyöngyi nyomban visszaült a fülkébe. A csukódó ajtón még utánahangzott a folyosóról egy nevetés, egy megjegyzés:

— A kicsike nem akart...

Elővette a most kapott útlevelet. Az ő igazi neve... az ő arcképe... adatai... Mint a választóvíz, dolgozott képzelete a most mult percek benyomásaiban, amelyekből aranyigazsággént csapta ki a megállapítást: Ernő gyáván, sok pénzzel, megszökött mellőle s ő újra szabad.

Beértek a néma, sötét belforti állomásra. Ablaka előtt egy tragaeson két zömök francia vasutas ült, lábuknál egy-egy kézilámpa a földön.

— Eh ben, mon vieux, voyons, voyons... — mondta az egyik s a szaporán hehezett r-ektől aztán már alig értett beszédéből valamit Gyöngyi.

...Hát megszökött? Lemaradt a vonatról. Egyedül hagyta! Ez volt az a nagy szerelem! Világosan érezte, hogy aljasság, amit Ernő tett, de nem tudta pontosan, mily mértékben az. S végeredményben nagyon furcsa volt az, amit érzett, csalódás és öröm egyben, csalódás, hogy Ernő cserbenhagyta, és öröm, hogy észrevétlen kienyészett életéből. Hiúsága csalódástól sajgott, de szíve örömtől repesett. Bele szeretett volna hatolni ebbe a rejtélybe, kikövetkeztetni,

mi miért történt, utánagondolni Ernő minden elképzelt lépésének, felfejteni vélt szándékait, az esemény- és benyomáscserepekből fölépíteni az egész történetet, hogy mi játszódott le Ernő lelkében, mit tett Ernő, míg ő, hol vele, aztán nélküle a Ferenciek terétől Belfortig jutott — de azt kellett észrevennie, hogy figyelme kihagy, következtetése megáll, erőfeszítésébe kerül Ernőre csak gondolnia is, mert csak egy a fontos, az elvitathatatlan, a tény, az öröm, a megoldás, a vég, az, hogy: *szabad!*

A gyorsuló hajnallal gyorsult a vonat vágatása is a bokros, lombos, dúsfüvű, keménykötésű kis sziklaházakkal teleszórt, gondozott utakat, bővizű kis csatornákat, nagy fasorokat futtató gazdag, kövér francia mezőkön, ahol mintha vállvetett buzgalommal dolgozott volna a jobb eredményért természet és ember. Hajrá, igen, Lure, Vesoul, Langres, Troyes...

. . . . . ohé!

A halál vonata zúg az élet felé!

Ragyogó reggel érkezett meg Párizsba, legalább is mindenki azt mondta, oda. Ez lenne az álmok városa, a Ville Lumière?... Foghijjas uccák, aluljárók, hidak, viaduktok szennyes összevisszaságában fut, mászik, áll, áll és fütyül vonatja valami valószínűtlenül óriási sínpókháló egy sarkában, tetején uccát, kormos, rongyolt házat tartó magas töltés fekete moeskot izzadó terméskő fala mellett. Újra nekifut, újra megáll. Megérkezett? Igen, megérkezett, hisz vasuti hordárok lesnek fel az ablakokba poggyászáért, mint Chantilly tavában a száz éves potykák zsemledarabokért, — ahogy Lányi tanár úr annyiszor mondta. — Terminus! Terminus! — kiáltják, élesen kihangsúlyozva a szó végén az *űsz-t* — Tout le monde descend! Ezt megérti, leszáll, hordár viszi bőröndjét a szennyes, sietős forgatagban. Hol van? A kocsi oldalán, amelyek mellett elhaladnak, nagy betűk: EST—ETAT. Elmosolyodik. *Az Est-re* gondol, aztán hirtelen eszébe ötlük: ez a Gare de l'Est... »s elránt az alkonyat«, itt írta Ady,

körülnézne, de elrántja a kavargó reggel, kint van már az állomás előtt, a taxik, nehéz villamosok, kövér autobuszok, hangyálló gyalogjárók szédítő összevisszaságában.

— Rú dö Riseliő! — mondja a taxisofőrnek, aki hadarva ismétli:

— Rüdrişljő, bjen!

Sárga arcok, festett arcok, aranybetűk, háztömbök, ék-házak, autó, autó és autó, láрма, finom bokák, kalaptenger, kocsisor, tü-lök, csöngetés, zaj és zaj, sietés, rohanás, élő és élettelen forr, zúg, szédül bele. Ez az értelmetlen Bábel lenne Párizs? A taxi fut, megáll, sikolt a fék, nyekken a tü-lök, furakodik, újra fut, szük uccán siet s a rohanás egyszerre szinte átmenet nélkül nyekereg megállásba.

A kis hotelben egy szőke, bánatos, vékony női hangú, rokkant karcsúságú férfi jön eléje, karján egy óriási undok dög fekete kandúrral.

Szép szobát kap, olesónak ítéli s ahogy becsukódik mögötte az ajtó, mintha valami pusztá szigeten lenne, néptelen kis közre nyíló ablakán margarin- és benzinillat s nagy-nagy csönd száll be. Leül az ágya szélére, szíve ugrál, lába remeg, arcán kéjes kis mosoly... évek óta nem volt ilyen boldog... mintha a szerelmesét várná friss tizenhét éve minden reményével... Guyre gondol és különös, nem bánattal, nem lelkifurdalással, nem sajnálkozással, hanem valami repeső rajongással... Az emlék mennyivel szebb és elevenebb, mint a valóság rúttsága!... Ez az emlék a valóság s a »keleti szteppéken« (ezt Guy mondta) hagyott valóság csak gyötrő lázalom... Petite Amie újra itt van Grand Ami-nál!

Fürdött, átöltözött, ment.

Hogy eszébe jutott egyszerre a házsám, amelyet régen-régen hallott Guytól s amelyre tán évekig nem gondolt. Taxi!

— Az Avenue du Bois de Boulogne-ra!

Vajjon hol járhat?... Ez a hátrahanyatló, szakállas, nagyhajú, köpenyeges fehér márvány férfi? Nem tudja elolvasni, milyen név van a talapzaton... Ez az árka-d-sor, fényes-fényes boltok csillannak az oszlopok mögül...

Nagy-nagy tér, körben szobrok, mint óriás heverő komondorok, közepén az obeliszk. Erre ráismer a képes levelezőlapokról: a Concorde!... Fák, fák, mennyi fa, jól nevelt, fésült fák a széles út mentén jobbra-balra... Már nincs fa, csak három országútnyi széles-széles aszfalt s a végtelen, méltóságos, széles emelkedés csúcsán szembe, az útközépen a nagy Diadalkapu!... Elsuhanak mellette. Az út még jobban kitágul s maga és a kétoldalt visszahúzódtott házak közé gyepes, bokros, fás, zöld sávot húz jobbról is, balról is, mint eleven kulisszát. Az autó balra a zöld kulissza mögé csusszan s megáll egy lezsaluzott ablakú nagy, néma kétemeletes magánpalota előtt.

Gyöngyi elszoruló szívvel csönget be.

A francia főúri házak inasainak fekete-sárga harántsávós derekú, hosszú feketeujjú mellényében, félrehajtott fehér kötényében egy öreg portás csoszog kifelé a házból a rácsos kapuhoz:

— Madame? — kérdi egykedvűen, bizalmatlanul, de udvariasan.

— Quatremère-ék? — alig jön ki a szó Gyöngyi hirtelen kiszáradt torkából.

— Igen. Az úr azonban, sajnálom, nincs itthon.

— Hol van? — kérdi Gyöngyi, akinek szívével már zavart, bolond remény labdázik.

— Afrikában, asszonyom!

— Guy de Quatremère? — szinte sikoltja a már bátoritanul szárnyát bontogató remény, hogy Grand Ami él, él, mégis él.

— Nem, asszonyom, Alfred de Quatremère úr.

— És Guy?

— Guy úr? — nyomja meg a szót a portás. — Meghalt, asszonyom. Jó napot kívánok — s fordul, hogy visszamenjen a házba.

— Bocsánat, még egy szót! — szól utána Gyöngyi.

Az öreg visszafordul.

— Tessék! De mondja, asszonyom, mit óhajt ön tulajdonképpen? — kérdi már szigo-

rúbben, de még mindig hideg udvariassággal a portás.

— Guy de Quatremère úr... menyasszonya... voltam — mondja bátortalanul, sirásra vonagló ajkkal, elkönnyesedő szemmel Gyöngyi.

Az öreg megeléankülve lép egész közel a rácshoz, fogatlan szája mosolyog, szeme fölé ernyőzött tenyérrel kémlel bele Gyöngyi arcába, aztán örvendve mondja:

— Tiens, tiens! C'est vrai! Ó, én ismerem asszonyomat, nyitom a kaput, tessék, madame Petite Amie, ó, Guy úr nagyon sokat beszélt asszonyomról, tele vannak a szobák fényképekkel, festményekkel, olajjal, miniatűrrel, mind-mind asszonyomat ábrázolják. Egyszeren kis kép után sokszorosítottatta, nagyítottatta, festette a megboldogult... Tessék parancsolni erre, jobbra, Sainos, a szobák le vannak zárva, Alfred úr, a Guy úr nagybátyja, az örökös, a Szaharában állít föl rádió-állomásokat, most a Csad-tónál van, ő lezárattott mindent, csak ez a földszinti szoba van nyitva, mert itt van az a kép, amely elé minden másodnap friss virágot kell tennem. Guy úr mondta, szegény, mielőtt Arrashoz indult volna: — Marcel barátom, amíg vissza nem jövök, vagy ő nem jön el, — mutatott fel kedvesen nevetve Guy úr a képre, amely asszonyomat ábrázolja — minden másodnap friss virágot tégy a kép elé a vázába... S íme most eljött, a kép eljött, ó, Guy úr valóban a jövőbe látott, üljön le, asszonyom, és engedje meg, hogy a kezét megcsókoljam... és ne ítéljen meg egy ilyen öreg szolgát, ha sír...

Ekkor már Gyöngyi is zokogott, zsebken-dős tenyerébe hajtva arcát...

Az öreg portás hirtelen észbe kapott, hogy talán mégsem lett volna szabad ennyire átlépni a társadalmi határvonalat, köténye sarkával letörölte Gyöngyi kezéről ráhullajtott öreg könnyeseppjei nyomát, mint a port valami értékes vitrin-tárgyról, pár lépést hátrált s várt — mint mindig életében — parancsra, amit azután készségesen teljesít. De ha a parancs késett, a munkához és folytonos szolgálattételhez szokott vén cseléd agya rö-

tön működni kezdett s ő jött — hisz az urak olyan szeszélyesek és magukra feledékenyek — valami ajánlattal.

— Az Alfred úr itt hagyta a Guy úr iratait egy táskában, a hatóságoknak mindig kellhet ilyesmi, nem akarja átlapozni, asszonyom?

Gyöngyi föltekintett. Szembe vele, a kandalló fölött egy fehérruhás, bronzhajú fiatal nő, ez ő maga, csakugyan? igen, ez ő maga, előtte fehér kecskegida, lábánál zöld rét, körül kék ég... üde, bánatos áhitat az egész festmény. A kandalló peremén váza, a vázában virág... Franzensbadi szerelmük különös oltára.

— Hozzam? — kérdi végre hosszas hallgatás után az öreg.

Gyöngyi most rátekint, hálás-bánatos kis mosoly az arcán, int:

— Igen!

Az öreg egy kis asztalkát állít Gyöngyi karosszéke elé, kulcsokkal zörög. Az íróasztalból kivesz egy bőrmappát s kinyitva Gyöngyi elé helyezi. Sok színes és fehér aktalap, mindenféle formájú, ez nyomtatott, az gépírt, van kézírásos is, a nyomtatott lapok kipontozott helyein tintával írt számok, dátumok és sokszor a név: Guy de Quatremère. Egymásatán zizzennek Gyöngyi kezében s az öreg magyarázza őket:

— A behívó parancs... áthelyezés... szabadságlevél... kitüntetés... nyílt parancs... értesítés az eltűnésről...

Gyöngyi megáll, nézi az iratot, kérdez:

— Arras?

— Igen, ott tünt el.

— Az Belgiumban van?

— Nem, asszonyom, az Franciaország, Artoisban van.

— 1917 május... — nézi elgondolkozva Gyöngyi a dátumot — milyen későn kapták az értesítést.

— Bizony, egy egész hónapig hír nélkül voltunk.

— Egy hónapig? Hát... mikor... tűnt el Guy?

— Ott van följebb, 1917 áprilisban.

— ... 1914 novemberben... a belga harc-
téren... — tagolja álmodozva Gyöngyi.

— Ez a dátum hibás, asszonyom, tessék csak
olvasni, jól olvasható s én különben is tudom:
1917 áprilisban Arrasnál, nagy offenzívánk
alatt.

Gyöngyi szemén végigsuhint a téboly
(... hisz akkor ő már egy éve Ernő felesége
volt annyi szennyos tévelygés után...), homlo-
kához nyúl s ájultan bukik le a székről.

Mikor magához tér, egy chaise longue-on
fekszik, az öreg portás hangját hallja:

— Asszonyom!... Megismer?... Marcel
Truphème vagyok, Guy úr öreg inasa...

Gyöngyi a kezét nyújtja.

— Nincs asszony a háznál, egyedül vagyok,
megijesztett, asszonyom, nem ütötte meg ma-
gát? Jól van már? No, már föl is tud ülni, nincs
semmi baj, ó, hogy örülök... Hozzak kocsit?
Hazakísérem.

— Egyedül is tudok..., köszönöm..., csak
rosszullét volt, múló... kocsit, azt igen... nem
tud *erről* senki többet?

— Miről, asszonyom?

— Arrasról...

— Dehogynem! A Jules! Egymás mellett
álltak a lövészárokban! A Jules Patétif. Fél
évig voltak együtt. Ügyszólván utolsó percig.
Egymás mellett mentek rohamra. A Jules most
pincér, fent a Montmartre-on. A place du Ter-
tre, ha tetszik ismerni, a Sacré Coeur-nél...
Most hozom a kocsit, ó, itt sok szaladgál az ave-
nuen, csoda lenne, ha két perc alatt nem fog-
nék egyet... de a kaput bezárom, mert egyedül
vagyok a házban... rögtön! — s az öreg izga-
tottan elcsoszogott.

Gyöngyi visszaült a karosszékebe, képmása
elé... Mindent megértett. Döme azt a ször-
nyűséget azért hazudta neki valami hamisított
levéllel, mert összejátszott a családdal s az ír-
tóztató hazugság két és fél évig gyötörte az ő
életét, amelyet abba a halálba akart minden-

áron taszítani, amelyet Guyról hazudtak s hogy ő visszaverte magáról újra meg újra, a hazugul idézett halál végre két és fél év múlva visszapattant annak a fejére, akiről elsőben költötték. És semmi sem változott, csak a gaz-emberek sora szaporodott meg a Gáborokkal, mind, ahogy vannak, az anyja is... Soha, soha többet nem fog visszamenni közéjük... A gaz-emberek! Most tisztán látja Ernőt is, pénzért vette el s most, hogy baj van, megugrott — a pénzzel... Ezt úgysem fogja többet sosem látni...

— Itt a koci, asszonyom, — jött vissza az öreg Marcel.

— Köszönöm!

— Ne kísérem el?

— Nem, köszönöm, már egészen jól vagyok.

— Hol tetszik lakni?

— A rue de Richelieu-n.

— Zajos vidék az. Gondolom, hogy Alfred úrnak telegrafálok a drótnélkül, nyitasson fel itt szobákat asszonyomnak, ha ide akarna költözni. Megilleti! Ha nincs a háború, a ház asszonya lenne, nem igaz?

— Köszönöm, öreg Marcelem!

— Asszonyom szolgálatjára öreg Marcelje, igen bizony! — bólogatott a megszólítástól meghatottan a portás.

— Holnap visszajövök. Elbeszélgetünk. Így délelőtt?

— Így délelőtt, igen. Várjuk is! Igen, ketten, én meg Mimi, az öreg macska.

Egy fekete kandur zászlóvá emelt farkkal lépegetett elő egy sötét sarokból.

— Hát üdvözlöd szépen asszonyomat, — szólt rá Marcel.

A macska ránézett Gyöngyre s szólt:

— Mi-á-á-á... — az út már nem mondta hozzá, nagyon öreg volt.

— Á demain, madame, — búcsúzott Marcel.

— Á demain, Marcel — mondta Gyöngyi, akinek fülében, mintha most hallaná, csengett fel Guy régi-régi »à demain«-je ott, Franzensbadban...

— Place du Tertre — vetette oda a sofőrnek.

A rácsos kapuban sokáig állt még ott az öreg Marcel. A távolodó autót nézte. Mimi, a lábánál, meg őt nézte, mintha ezt a szemrehányást tenné: ilyenkor már régen ebédelünk s a kapuban sosem szoktunk ácsorogni...

— A Jules? — fogadták Gyöngyit a place-du-tertre-i kávéházban — sajnáljuk, vidékre utazott («notre brave gueule cassée»), csak a jövő hét végén jön vissza... Igen, átadjuk neki ezt a címet, igen, madame, hogy keresse fel őnt, igen, oui, c'est entendu, oui, parfaitement, madame, plaisir, madame, au revoir, madame.

Gyöngyi megállt a téren s fölneézett a Sacré Coeur szüzi fehér óriás bizánci kupolájára... Be fog menni, leborul egy homályos sarokban... Sacré Coeur... Szent Szív... Jézus Szent Szíve... de most eszébe jutott az a távoli pesti téli reggel, amikor friss bánatával az Úrhoz menekült s a templomból kijövet azt a csodás alakú ápolónőt látta... Csüggedten siklott le tekintete a fehér kupoláról, jobbra pillantott, a ködök alatt pihegő Párizsra, s öntudatlanul megindult balra...

Egy kis, régi-régi templomhoz ért. Mint aki hirtelen eltévedt, úgy nézett körül: amott a Sacré Coeur letűnt ősi művészkedő századokat máj eszközökkel idéző gigantikus habcsodája... erre ferde kalapú, félvállas, guggoló, elhasalt, különös kis házak hűsölni összeszaladt csordája, száz-kétszázéves piszok és bohém patina... és szembe vele ez a rusztikus egyszerűsége, ez a szerény nyolcszázéves kőkomondor, igen, előbb látott a kávéház mellett a képkereskedő kirakatában egy miniatúrt, l'église Saint-Pierre-de-Montmartre, 1147, ez az... és ő, ő, Gyöngyi, milyen korból való, honnan ez a gyöttrött és gyöttrő lélek, kivel rokon ez a XX. századi kores, a XX. századé, amelynél kor jobban repülni egy sem tudott volna s amelynél nyirtabb szárnyú kor még sohasem volt...? Itt összefut, a lelkében egy-

másnak rohan — nem is tudja, milyen stílusú a Sacré Coeur ... és mi volt a XVIII. században? ... és mi van ma? — pár, egymástól távolieső évszázad. Ezt érzi, de miért nem műveltebb, hogy meg is tudja magyarázni?

Magyarázni?

Hát ki ért itt meg valamit? Csak leborulni Isten és furcsa ajándéka, az Élet előtt!

Már belépett a szerény kis templomba. Kicsiny hajó, alacsony boltív, vékony, harántrovátkos, meztelen téglaoszlopok, durva és elnagyoló biztonsággal faragott mészkő-oszlop-alj és oszlopfő között. Régi-régi, ellapult dom-borművek a falakba illesztve. Semmi festés, semmi cifra. Kő és téglá őszinte, nyílt, puritán meztelensége. Kis szentély, díztől kopasz falú az is. Egyszerű kőoltár. Fakult tarkaságukkal inkább befelé, mint kifelé néző, összevont méretű ablakok. A csönd is nyolcszázéves itt...

Lehet ilyen egyszerű is a hit, amely odakint, amott a Sacré Coeur merész hókáprázataát döfi Párizs bábeli ködei fölé? A vér és arany szodomáinak és gomorrháinak századai viharzottak el itt körül... római légiók, Tankrédek, renaissance sans-culotteok, kis rentierk, a világháború egymásra torlódo évszázai... s ez a szerényen, hivalkodás nélkül, szinte természeti erővel kőbe hordott hit áll, itt áll változatlan csöndben, ölen hordva, eléd kínálva az egyszerűséget, a handabanda nélkül való természetes megnyugvást...

Letérdelt a kőoltár elé.

Nem gondolt semmire, nem imádkozott, nem futott végig elmúlt évein, nem vette sorra azokat, akiktől, úgy érezte, végkép elszakadt, nem kért, nem ígért, nem rimánkodott, nem fogadkozott, nem tervelt jövőt, nem szánta a multat, csak egyszerűen, szerényen, handabanda nélkül figyelte elmelegedő szívének élenkült dobogását.

Aztán fölkel. Hálás, baráti mosolyú, kedveskedő tekintetét körülhordozva a békés falakon, végighaladva az apró, vékony oszlopok — e nyájas, keresetlen, szürke nénikék — so-

rán, kilépett a napfénybe, új élet elé indulva
új hittel, új reménnyel...

De ki kezeskedik érte?

Kopott kis uccák, hobbant lépcsők, nekilejtőző út vitték lefelé, már lent járt Párizs kő-,
füst-, ember- és zaj-rengetegében...

Ki?

Visszatekintett. A Montmartre magasán
vakító fehér merevségben lángolt a fakó égre
a Sacré Coeur, igen, csak azért is a Sacré Coeur
szelíd erőszakkal diadalmas kupolája!!!

Vége.

